

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

7

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MUZEUM ÉS ISKOLA
ÉS A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT
KÖZLÖNYE

0 260

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISTERIUM MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FITTLER KAMILL

FŐMUNKATÁRS

GYÖRGYI KÁLMÁN

VI. ÉVFOLYAM 1903

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT

ATHENAEUM R.-TÁRSULAT NYOMÁSA.

TARTALOMJEGYZÉK.

Önálló cikkek.

	Oldal
<i>Almási Balogh Lóránd</i> : A karácsonyi kiállítás	1
<i>Czakó Elemér</i> : Az iparművészeti múzeum Ex-Libris kiállítása	124
<i>Czakó Elemér</i> : Régi magyar ötvös-réz-metszők	221
<i>Dívald Kornél</i> : Iparművészeti régiségek Felső-Magyarországon	53
<i>Dívald Kornél</i> : Csongrádi céhemlékek	135
<i>Diner-Dénes József</i> : A lakberendezési tavaszi kiállítás	150
<i>Dömötör István</i> : Az utca képeskönyve	225
<i>Dömötör István</i> : Fadrusz János †	285
<i>Györgyi Kálmán</i> : Az iparművészeti iskola kiállítása	74
<i>Hauszmann Alajos</i> : A királyi vár belső kiképzése és iparművészeti felszerelése	161
<i>Kriesch Aladár</i> : Mit jelent hát a kalotaszegi művészet?	250
<i>K. Lippich Elek</i> : Beszélgetés a művészetről és Kalotaszeg	245
<i>Nagy Sándor</i> : Dunántúli faoszlopok	228

Különfélék.

Felhívás és kérelem	28
Mátyás király és az iparművészet	28
A mézeskalács és az iparművészet	30
Reflexiók a karácsonyi kiállításról	83
Ex-Libris—Könyvgyűjtő címer	89
Levél Amerikából	90
Helyreigazítás	92
Társas kirándulások az iparművészeti társulat lakberendezési kiállítása alkalmából	139
Magyar műipar a külföldön	139
Pálinskás képes levéllapjai	139
Világkiállítás St.-Louis-ban	139
Művészi oklevél	140
Szemelvények az iparművészeti iskolának ezidei pályázataiból	140
Halasi csipke	146
A kassai múzeum megnyitása	234
Kriesch Aladár rákoskeresztúri freskói	234
Magyar iparművészek köre	234

Oldal

A Rákóczi-ereklye kiállítás Kassán	234
A mesterinas iskola	235
Az Ex-Libris-kiállítás	235
Hölzel Mór †	235
Faragó—Firtinger Károly †	235
Pozsonyi Gobelin-lelet	295
Fűtőtestburkolat	295
Női munkaterem	295
Az osztrák költségvetés	296
Gróf Andrássy Dénes műtárgyai a kassai múzeumban	296
Üvegfestészetünk	296
Eredeti magyar színes litográfiák	297
Az 1902. évi torinói kiállítás bíráló bizottságának jelentése	297

Pályázati ügyek.

Általános felhívás iparművészeti tervrajzokra és mintákra	30
Pályázat a társulat M. I. T. monogrammját magába foglaló művészi jelvényre	30
A kereskedelemügyi magy. kir. minister pályázata az ipari munkások jutalmazására szolgáló állami jutalmakkal együtt az illető iparosoknak kiadandó elismerő oklevélre	31, 92
A „Művészet“ szerkesztőségének pályázata művészi fejléc és záródísz rajzokra	31
A Képzőművészeti Tanács pályázata	31
Plakátpályázat	32
Pályázati témák	32
Plakett- vagy érem-pályázat	92
Pályázat a Nemzeti Kaszinó könyvtárának Ex-Librisére	93, 302
A falfestés mustrára kiírt pályázat eldöntése	93
A M. I. T. vignetta-pályázat eldöntése	93
Figyelmeztetés	93
A történelmi faképek pályázata	94
A vallás- és közoktatásügyi magy. kir. minister iskolai fali képekre kiírt pályázata	146
Iparművészeti tervrajzokra és mintákra vonatkozó pályázat eldöntése	147

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal	Oldal
Eldőlt plakát-pályázat 147	Bécsi könyvtábla kiállítás 240
A kereskedelemügyi magyar kir. minister ujabb pályázata az ipari munkások ju- talmazására szolgáló állami jutalmak- kal együtt az illető iparosoknak ki- adandó elismerő oklevélre 147	Új múzeum Párisban 42
Pályázat fémből előállítható emléktár- gyakra 148, 301	A bécsi városi múzeum 42
A „Vízcsöpp-Társaság“ pályázata egy művészi becsű legyezőre 197, 301	Egy Lucca della Robbia relief ellopása 42
A „Közérdek“ szerkesztőségének pályá- zata a „Közérdek“ című hetilap cím- képére 197	Nyári kurzusok iparművészeti tanárok részére 94
A Trefort-plakett-pályázat eldöntése ... 301	Múcsarnok Nürnbergben 94
Pályázat kovácsolt fémből előállítható gáz, villamos-, vagy petroleumvilágításra való lámpára 301	Velencei hírek 95
	Darmstadti művész-kolónia 95
	Nürnbergi mesterkurzus 95
	A hamburgi „Museum für Kunst und Gewerbe“ 95
	Új folyóirat Antwerpenben 95
	Firenzei hírek 96
	A ledőlt és újjáépítendő Márkus-torony 148
	Ezüstlelet egy régi ládában 148
	A római Tartanga-kút 149
	Nemzetközi műtörténeti intézet Velen- cében 149
	A fémöntészet Stockholmban 149
	Saitaphernesnek tiárája eltávolítása ... 149
	A nürnbergi szép-kút 149
	Túltengés a művészetben 149
	Művészi fali képek 238
	Oszták iparművészeti múzeum 238
	Munkásiakás 238
	Hildesheimi függőlámpa 238
	Művészi gyermekjátékok Nürnbergben ... 238
	A női ruha reformálásának kérdése ... 239
	Az 1900-iki párisi kiállítás ünnepi palota lebontása 239
	Könyv- és műkereskedések Párisban ... 239
Külföld.	
Aemilia Ars, Bologna 236	
Brunswick gróf féle képtár elárverezése Bécsben 42	
Bishop Heber hagyatéka New-Yorkban ... 96	
Crane Walter kiállítása Chesterben 149	
Charpeux „A tánc“ című szoborcsoportja 239	
Chéret Jules, Paris 95	
Kautsch H. Paris „Heineplakettek“ 149	
Müntz Eugen műtörténész 94	
Müntz Eugen könyvtára 239	
Marquard-féle műgyűjtemény elárvere- zése 96	
Nelidow A. J. Klasszikai antik arany- műves munka gyűjteményéről 94	
Pecht Frigyes, München † 148	
Raffaelli festőművész Párisban 42	
Ruchomovszki orosz ötvös-művész 238	
Scharff Antal cs. kir. kamarai medailleur Bécs 288	
Vinci Leonardó da 42	
A torinói kiállítás zárószámadása 42	
Veleneei nemzetközi műkiállítás 94	
Velencei nemzetközi műkiállítás plakátja 95	
Moszkvai modern művészeti kiállítás ... 94	
Lipcei kiállítás 95	
Müncheni iparművészeti kiállítás 149	
Bécsi legyező- és órákiállítás 149	
Berlini kina és japán művészeti kiállítás 149	
Berlini női kiállítás 236	
Hollandi iparművészeti kiállítás 238	
Société internationale d'Art populaire Paris 239	
Nemzetközi építészeti kiállítás Páris ... 239	
Szakirodalom.	
<i>Augenfeld M. Miksa</i> : A mesterszedés ... 242	
<i>Csányi és Birchbauer</i> : Az új országház 44	
Címjegyzék a hazai nagytermelőkről ... 152	
<i>Flers Robert de</i> : Ilsée Prinzessin von Tripolis 243	
<i>Gulyás Pál dr.</i> : Lapszemle az iparmű- vészet könyvéről írott ismertetésekről 43, 97	
<i>Gelléri Mór</i> : Szociális napikérdések ... 96	
<i>Hirth G.</i> : Wege zur Kunst 45	
<i>Hollós K.</i> : Keresztöltésre való betü- mintakönyv 150	
<i>Hevesi Lajos</i> : Oesterreichische Kunst im XIX. Jahrhundert 152	
<i>Koch</i> : Die Ausstellung in Turin 44	
<i>Klinger Jul.</i> : Das Weib im modernen Ornament 99	
„Les Arts“ folyóirat 45	

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal		Oldal
„Mintalapok iparosok és ipariskolák számára“	151, 301	A magyar iparművészeti társulat karácsonyi kiállítása	244
Magyarország (a katolikus)	151	„Mintalapok iparosok és ipariskolák számára“ című mű kiadása	244
Mihalik József: A kassai múzeum	241	Nemzetközi kiállítás Milanóban	306
Muthesius Anna: Das Eigen-Kleid der Frau	243		
Nagy Sándor rajzai (Móka bácsi meséskönyvéből)	44		
Rée Paul Joh.: Grundlagen kunstgewerblicher Schönheit	99		
Vachon Marius könyve	243		
Walter Franz: Socialismus und moderne Kunst	243		
Művészeti könyvtár	302		
Építőművészet története	303		
Walter Gottlieb: Moderner Schmuck	395		
Hivatalos tudósítások.			
A karácsonyi kiállítás kitüntetései	47	Leányszoba részlete. Tervezte Gyalus László. Készítette Kuczora Flórián	5
Kiállítások az iparművészeti múzeumban	47	Uri szoba. Tervezte és készítette Simay Lajos	6
Iparművészeti tárgysorsjáték	47	Ebédülő. Tervezte Menyhért-Méderl József. Készítette Horváth Endre	6
Árverés iparművészeti tárgyairól	48	Ebédülő. Tervezte Vigand Ede. Készítette Mócsay József	7
Vásárlások a királyi várpalota számára	48	Ebédülő. Tervezte és készítette Mahunka Imre	7
Az iparművészeti múzeum évi jelentése	48	Pohárszék. Tervezte Vigand Ede. Készítette Mócsay József	8
A magyar iparművészeti társulat választmányának ülése	49, 155, 199, 306	Leányszoba. Tervezte Vigand Ede. Készítette Mahunka Imre	9
Új alapító tagok	52, 200	Szivarszekrényke. Tervezte Horti Pál. Készítette Jaiser Gyula	10
Új tagok	52, 104, 160, 200	Gobelinnel bevont karosszék. A gobelint mintáját tervezte Lakatos Arthur. A gobelint készítette Kabaj Dánielné	11
Elismerés az orsz. m. kir. iparművészeti iskolának	101	Ebédülő részlete. Tervezte Scherr Izidor. Készítette Bányay Viktor asztalos és Steinbach Gábor kárpitos	12
A vallás- és közoktatásügyi miniszter aranyérme	102	Karosszék, szoborállvány és asztal. Tervezte Horti Pál. Készítette Jaiser Gyula	17
Kitüntetett kiállítók	102	Csúcsíveskori széksor a bártfai templomban, részlet	58
Állami vásárlások	102	Részlet a bártfai templom könyvtárszekrényéből	58
Nyilvános árverés	103	Csúcsíveskori asztal a bártfai városházán	59
Májusi iparművészeti kiállítás	103	Imaszék a késmárki várkapolnában	59
A magyar iparművészeti társulat nagy tárgysorsjátéka	103	Kettős imaszék a lőcsei templomban	60
Ex-Libris-kiállítás	103	A bártfai templom Buchholtz-széke	60
Az orsz. magy. iparművészeti múzeum és iskola könyvtárának forgalma	104	Részlet a bártfai templom hármasszékeiből	62
Halotti címerek kiállítása az iparművészeti múzeumban	154, 306	Menyasszonyi láda a XVII. századból a kassai múzeumban	73
Vezetők oktatása az iparművészeti múzeumban	155	Lakásberendezési osztály rajzai az orsz. m. iparművészeti iskola kiállításából	85, 88
A magyar iparművészeti társulat 1903. május hó 3-án tartott közgyűléséről	157	Ebédülő. Thék Endrétől	110
A magyar iparművészeti társulat tárgysorsjátéka	159	Uri dolgozó. Thék Endrétől	110
A magyar iparművészeti társulat lakberendezési kiállítása	159	Hálósoba. Thék Endrétől. Kárpitosmunka Gelb M. és fiától	111
Felhívás a karácsonyi kiállításra	159		
Az 1904. évi st.-louisi kiállítás	244, 305		

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal		Oldal
Szalon. <i>Gelb M. és fiától.</i> A zongora és az asztalosmunka <i>Thék Endrétől</i>	111	Az első fejedelmi lakosztály hálósobája. A bútorokat készítette <i>Thék Endre és Kröszl János</i>	183
Billárdszoba. Tervezte <i>Messinger Alajos.</i> Készítette <i>Lefkovics J. és Társa</i>	112	Fejedelmi lakosztály. Kis fogadóterem Louis XVI. stílusban. Bútorzatát készítette <i>Kröszl János</i>	184
Női hálószoba. Tervezte <i>Menyhért Miklós.</i> Készítette <i>Hajts Jakab</i> (mint a Bútorcsarnok szövetkezet tagja)	112	Főhercegi ebédlőterem. A berendezést készítette <i>Csepreghy J. és Gelb M. és fia</i>	185
Szalon. Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Készítette <i>Schmidt Miksa</i>	117	Az I. fejedelmi lakosztály. Egyik fogadóterme. Bútorozta <i>Kröszl János</i>	186
Szalon. Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Készítette <i>Schmidt Miksa</i>	118	Gobelin-terem a II. fejedelmi lakosztályban. A bútorokat készítette <i>Gelb M. és fia</i>	186
Uri dolgozó. Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Készítette <i>Schmidt Miksa</i> , az asztalos munkát készítette <i>Mócsay József</i>	118	Az ebédlő melletti cserclerem. A bútorokat készítette <i>Gelb M. és fia</i>	187
Reggeliző szoba. Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Készítette <i>Schmidt Miksa</i>	119	Ő felsége új ebédlője.	187
Uri dolgozó. Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Készítette <i>Schmidt Miksa</i> , az asztalos munkát készítette <i>Mócsay József</i>	119	Kerti szoba belseje. Tervezte <i>Faragó Ödön.</i> Készítette <i>Lengyel Lőrinc</i> Szegeden	188
Hálószoba: Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Készítette <i>Schmidt Miksa</i>	120	Kis fogadóterem. A II. fejedelmi lakosztályban. Bútorokat készítette <i>Gelb M. és fia</i>	188
Konyha. Tervezte <i>Vigand Ede.</i> Az asztalosmunka <i>Mócsay Józseftől</i> , a tűzhely és öblögető <i>Révai Oszkártól</i> , a rézedény <i>Jancsurák Gusztávtól</i> való	120	XV. Lajos korabeli eredeti tükörasztal és tükör a fejedelmi lakosztály fogadóterméből	192
Ferde helyzetre hozható cimbalom. Tervezte <i>Jeney Jenő.</i> Készítette <i>Bányai V.</i>	121	Eredeti boote-szekrény és óra. Az egyik fejedelmi lakosztályban	193
Kelengye-ebédlő értéke 30.000 korona. Tervezte <i>Horti Pál.</i> Az asztalos munkát készítette <i>Vukovics és Kaufmann</i>	125	Aranyozott szék és asztal XVI. Lajos stílusában készítette <i>Thék Endre</i>	194
Gyermekszoba. Tervezte és díszítette <i>Undi S. Mariska</i> , a bútort készítette <i>Petrik és Morent</i>	126	Eredeti empire-stílusú bútor, mahagónifa, bronz díszítéssel	195
Garconszoba. Tervezte <i>Menyhért Miklós</i> , a bútort készítette <i>König Izidor</i>	126	Kínai fali asztal az egyik úri lakosztályban	196
Részletek a gyermekszoba falburkolatából. Tervezte és készítette <i>Undi S. Mariska</i>	127	Ellenző eredeti török, hímzett lótakaróval	201
A csongrádi ács- és molnárcéh meghívó táblája	136	Eredeti Louis XV. aranyozott gobelinpamlag	201
A csongrádi szabócéh meghívó táblája	136	Eredeti Chipendale-szekrény egy udvarhölgyi lakosztályból	202
A csongrádi szűcsök meghívó táblája	136	Toilett-asztal és szék, egy udvarhölgyi lakosztályból. A széket készítette <i>Kozilek J. és fia</i>	203
A csongrádi szűcscéh ládája	136	Mahagónifa-szék bársony hímzéssel és könyvvállvány az úri lakosztályban. Tervezte <i>Faragó Ödön.</i> Készítette <i>Bernstein J. és fia</i>	204
A Mátyás király-terem részlete. A famunkát készítette <i>Thék Endre</i>	176	Udvarhölgyi lakás. Szekrény	205
Ajtók. Ő felségének ebédlőterméből, a gobelin-teremben, az I. fejedelmi lakosztály fogadóterméből	181	Udvarhölgyi lakosztály. Öltöző tükör	205
Előterem, az I. fejedelmi lakosztályhoz. Bútorozta <i>Kröszl János</i>	182	Uri lakosztály. Ruhaszekrény, mahagónifából	206
Fejedelmi lakosztály — írószoba empire-stílusban. Bútorozta <i>Gelb M. és fia</i>	182	Ellenző. Az udvarhölgyi lakosztályban	207
		A női lakosztályból. Székek mahagónifából selyemszövettel. Készítette <i>Kozilek J. és fia</i>	209
		Kis női íróasztal. Készítette <i>Lingel Károly</i>	209

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Íróasztali szék és állvány	209
Eredeti olasz tölgyfa-karosszék XVII. század	210
Eredeti olasz tölgyfa-karosszék az előcsarnokban XVII. század	211
Folyosópad tölgyfából. Készítette <i>Thék Endre</i>	212
Tölgyfapad az előcsarnokból XVII. század. Készítette <i>Thék Endre</i>	212
Eredeti németalföldi tölgyfaszekrény XVII. század	243
Asztal M.-Gyerő-Monostor. <i>Kriesch Aladár</i> rajza	272
Szegellett téka Kőrösfőn. <i>E. Illés Aladár</i> rajza	273
Asztal Kőrösfőn. <i>Kriesch Aladár</i> rajza ..	273
Székek Kőrösfőn. <i>Kriesch Aladár</i> rajza ..	274
Asztal. <i>E. Illés Aladár</i> rajza	274
Kifestett bölcso. <i>Néprajzi múzeum</i>	275

Agyag- és porcellánművek.

Agyagedények: az Orsz. m. kir. iparművészeti iskola kiállítása	78
Empire-stílus kályha	180
Kancsók. <i>Néprajzi múzeum</i>	279
Kályha-csempe. <i>Néprajzi múzeum</i>	279
Festett porcellántányér. <i>Fadrusz János</i> ifjúkori műve	290

Ékszer-,

ötvös- és zománcművek.

Díszalbum, készült Mártonffy Márton jubileumára. Tervezte és a zománcmunkát készítette <i>Horti Pál</i> , az ezüstmunkát készítette <i>Hibján Samu</i>	15
Botfejek ezüsből. Mintázta <i>Sződy Szilárd</i> . Készítette <i>Linek Adolf</i>	18
Ezüst írókészlet. Adta a m. mérnök- és építész-egyesület volt titkáranak, <i>Fittler Kamillnak</i> . Mintázta <i>Maróthi-Rintel Géza</i>	38
Ékszer-minták, az orsz. m. kir. iparművészeti iskola kiállítása	77
A budapesti korcsolyázó-egyesület vándordíja. Tervezte <i>Lukácsy Lajos</i> . Ezüsből cizellálta <i>Herpka Károly</i>	81
Ezüst asztaldísz. Készítette <i>Bachruch A.</i> ..	220
Kávészkanna és asztali díszedények ezüsből. Készítette <i>Bachruch A.</i> ..	218, 219
Ezüst evőeszköz, ezüst kanalak és halak. Készítette <i>Bachruch A.</i> ..	216, 217

Textil.

	Oldal
Gobelinnel bevont karosszék. Készítette <i>Kabay Dánielné</i>	11
Szővött fal szőnyeg. Tervezte <i>Kriesch Aladár</i> . Készítette <i>Kovalszky Sarolta</i> ..	17
Terítő. Tervezte és himezte <i>Undi S. Mariska</i>	34
Himzett terítő. Tervezte <i>Nagy Sándor</i> ..	34
Varrott csipkék. Tervezte <i>Dékány Árpád</i> (Halas). Készítette <i>Schreier Rózsa</i> (Szabadka)	35
Himzett kötény. Tervezte <i>Nagy Sándor</i> . Készítette <i>Nagy Sándorné</i>	37
Applikációs munkával díszített párnák. Tervezte és varrta <i>Undi S. Mariska</i> ..	123
Applikációs munkával díszített párna. <i>Kodlevscky Erikától</i>	237
Írás utáni varrottasok. Ágyfűtül való díszítések. <i>Edvi Illés Aladár</i> rajza	276
Szálán varrottak. Varrottas írás után. <i>Néprajzi Múzeum</i>	277
Párnahajak. (Szálán varrottak.) <i>Néprajzi múzeum</i>	277
Tollal írt varrottas minta. <i>Néprajzi múzeum</i>	278
Menyasszonyi fátyol sarka. <i>Edvi Illés A.</i> felvétele	278
Varrottasok. (Szálán varrott.) <i>Néprajzi múzeum</i>	279
Női viselet (hátról). <i>E. Illés Aladár</i> vízfestménye	280
Női viselet. <i>Kriesch Aladár</i> vízfestménye ..	281
Csipkelegyező. <i>Dékány Árpád</i> (Halas) ..	290
Csipkelegyező. <i>Pálka Károly</i>	291
Csipkelegyező. <i>Révész Györgyike</i>	291

Üvegművek.

Maratott kétrétegű váza. <i>Sovánka Istvántól</i> ..	13
Mozaik tükrökeretek. <i>Róth Miksától</i>	22
Üvegmozaikok. <i>Róth Miksától</i>	23
Opalescens ablakok. <i>Róth Miksától</i>	24
Borpalackok és poharak. Készítette az első magyar üveggyár r.-t.	216, 217

Bőrművek.

Ékszerszekrény. Tervezte <i>Benczur Béla</i> . Készítette <i>Benczur Gyuláné</i>	37
Domborított és színezett bőrkeret és mappa. Készítette <i>Fischhof Jenő</i>	38

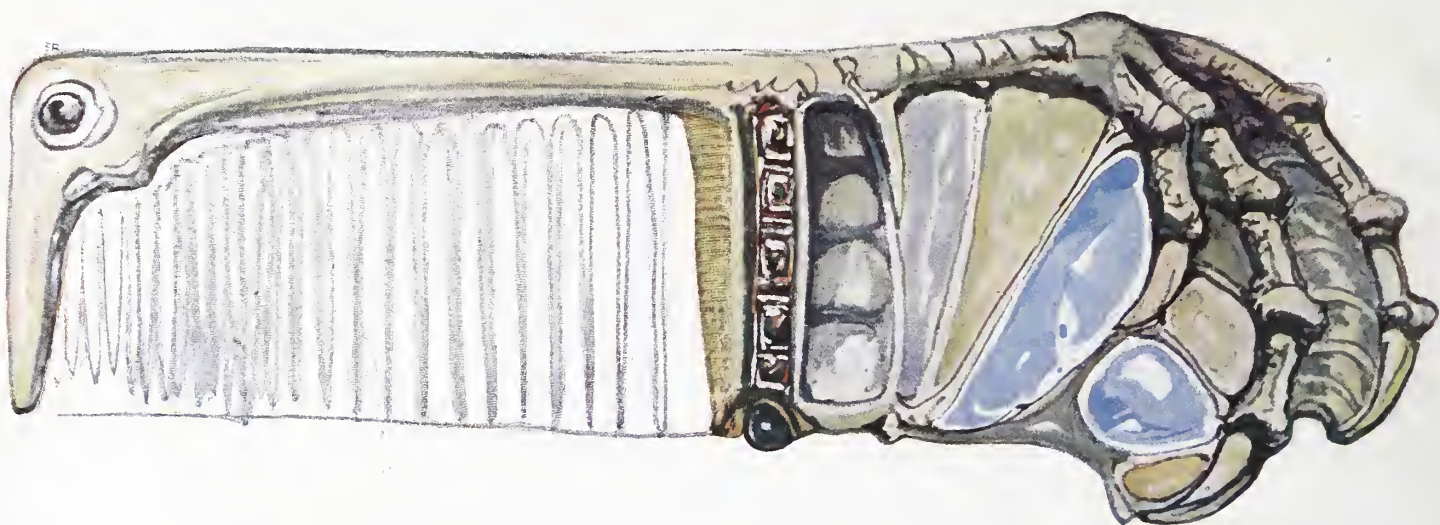
TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal		Oldal
Szobrászati művek és fémmunkák.		Fa-faragványok.	
Szoborállvány kovácsolt vasból. Készítette <i>Forreider-Schiller</i>	3	Fűtőtest burkolat <i>Hirschler Mór</i> -tól	294
„Álom“ dombormű <i>Maróthi Rintel Géza</i> -tól. Bronzba öntötte az első hazai mű- ércöntőde	18	Trefort-féle plakett pályázat <i>Gaal István</i>	392
Kandalló-ellenző <i>Maróthi Rintel Géza</i> -tól. Készítette az első hazai műércöntőde	19	„ „ „ „ <i>Berán Lajos</i>	392
Mennyezetdíszítés <i>Maróthi Rintel Géza</i> -tól	20, 21	„ „ „ „ <i>Beck Ö. Fülöp</i>	393
Pilaster-díszítmény <i>Maróthi Rintel Géza</i> -tól	22	„ „ „ „ <i>Szirmay Antal</i>	393
Kovácsolt vasrács. Készítette <i>Forreider-Schiller</i>	33	Fa-faragványok.	
Bronz gyertyatartó. Az eperjesi ev. templomban	63	Faragott kitöltés 1461-ből a <i>kassai múzeumban</i>	61
Fali kút. Készítette <i>Sovánska Károly</i>	67	Faragott díszű ajtószárny a <i>kassai múzeumban</i>	64
Fali kút. Készítette <i>Somogyi Sándor</i>	69	Faragott virágtámasztó. <i>Nagy Sándor</i> rajza	228
„Síró nők“. Díszkút. <i>Maróthi Rintel G.</i> -tól	109	Dunántúli faoszlopok. Gyűjtötte és rajzolta <i>Nagy Sándor</i>	229, 230, 231, 232, 233
Villamos csillárok. Tervezte <i>Menyhért Miklós</i> . Készítette a <i>Zellerin-féle</i> fém- árúgyár	128	Faragott fakeret <i>Meregyon. Kriesch Aladár</i> rajza	265
Iparművészeti iskola szobrászati szakosztályának kiállítása 141, 142, 143, 144, 145	145	Faragott fejfák és sírkövek a <i>kőrösfői</i> temetőben. <i>K. Lippich Elek</i> fényképei nyomán	271
Savoyai Jenő herceg lovasszobra. <i>Róna József</i> mintája után öntötte <i>Beschorner</i> ércöntődéje	170	Ablakrács, faragott díszítése, függő gyertyatartó. <i>Néprajzi múzeum</i>	272
A Habsburg-lépcsőnek szobrai. Mintázta <i>Senyei Károly</i>	171	Motolla. <i>Néprajzi múzeum</i>	275
Gyermekcsoport fehér márványból. <i>Radnay Bélától</i>	172	Függő gyertyatartó. <i>E. Illés Aladár</i> rajza	275
Márványcsoport. <i>Jankovich Gyulától</i>	173	Faragott óraállvány. <i>Fadrusz Jánostól</i>	287
Márvány-kandalló. Készítette <i>Seenger Béla</i>	175, 190, 191	Hordóra való faragott díszítmények. <i>Fadrusz Jánostól</i>	288
Rácsok a templom ajtajában és ablakán. Készítette <i>Jungfer Gyula</i>	214	Arhitektura.	
Aranyozott vasrács a templom szentélyében. Készítette <i>Jungfer Gyula</i>	214	A bártfai szentségház	57
Kandallórács kovácsolt bronzból. Készítette <i>Ludwig Ede</i>	215	Részlet a bártfai szentségházból	57
Ablakszem, a kovácsolt vasrészeket készítette <i>Jungfer Gyula</i>	215	A felség lakosztályához vezető főkapu	165
Tanulmányok és tervek az orsz. m. kir. iparművészeti iskola kiállításából 70, 71, 72	222	Udvari homlokzat részlete	166
<i>Szigeti Sámuel</i> ötvös rézmetszete 1811-ből	222	Részlet az északi homlokzatról	167
<i>Vásárhelyi József</i> és <i>Kis János</i> ötvöslegények rézmetszetei a XVIII. századból	223	Részlet a dunai homlokzatról, a habsburgi lépcsővel	168
Kalotaszegi típusok. <i>Damkó József</i> terakottái	282	A kerti ház a budai királyi palota kertjében	169
Kovácsolt vasgyertyatartó <i>Fadrusz J.</i> -től	289	Részlet a Habsburg-lépcsőről	171
		A Louis XVI. terem mennyezetének részlete	184
		Főhercegi ebédlő-terem mennyezetrészlete	185
		A krisztinavárosi szárnyépület előcsarnoka	189
		A fejedelmi lakosztályok várócsarnoka	189
		Kalotaszegi falurészlet <i>E. Illés Aladár</i> vízfestménye	257
		Kőrösfői ház. <i>Kriesch Aladár</i> rajza	258
		Korpos György P. háza Kőrösfőn. <i>Kriesch Aladár</i> rajza	259
		M.-Gyerő-Monostori templom. <i>Edvi Illés Aladár</i> vízfestménye	260
		Kőrösfői utcaajtó. <i>E. Illés Aladár</i> vízfestménye	261

TARTALOMJEGYZÉK.

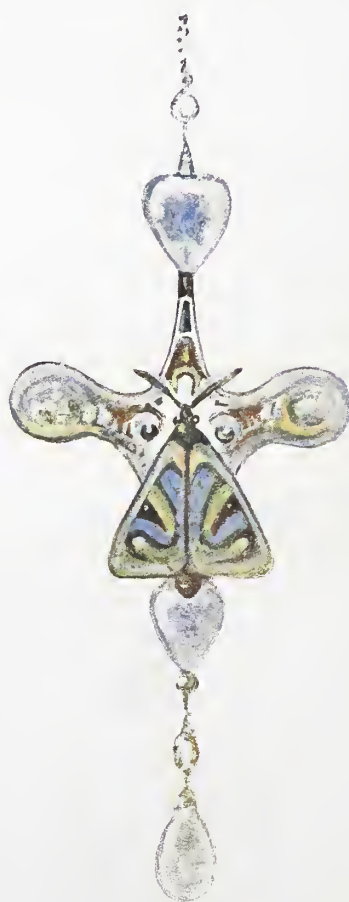
	Oldal		Oldal
Kalotaszegi szoba. <i>E. Illés Aladár víz-</i>		Csongrádi szücsceh pecsétje	138
festménye	261	A molnárok és ácsok pecsétje	138
A körösfői templom. <i>Kriesch Aladár</i>		A valkói templom kórus feljárójának fára-	
rajza	262	festett oldalai. <i>E. Illés Aladár</i> rajza ...	284
A körösfői templom cintermének bejá-		Festett pad díszítés m.-gyerő-monostori	
rata. <i>Kriesch Aladár</i> rajza	263	templomból. <i>E. Illés Aladár</i> rajza ...	284
Hory Farkas kuriája M.-Gyerő-Monosto-			
ron. <i>Kriesch Aladár</i> rajza	264		
Csűr, Körösfő. <i>Kriesch Aladár</i> rajza ...	265		
Kalotaszegi ház fűrészelt oromdísze <i>E.</i>			
<i>Illés Aladár</i> rajza	266		
Utcaajtó M.-Gyerő-Monostoron. <i>E. Illés</i>			
<i>Aladár</i> rajza	266		
Ajtófélfa Körösfőről. <i>E. Illés Aladár</i> rajza	266		
M.-Gyerő-Monostori utcaajtó. <i>Edvi Illés</i>			
<i>Aladár</i> rajza	267		
Utcaajtó Körösfőn. <i>E. Illés Aladár víz-</i>			
festménye	268		
Kalotaszegi utcaajtó. <i>Néprajzi múzeum</i>			
<i>felvétele</i>	269		
Utcaajtó Nyárszón. Fotográfia után ...	269		
Körösfői és valkói fejfák <i>E. Illés Ala-</i>			
<i>dár</i> rajza	270		
Gyermek-fejfa. <i>Néprajzi múzeum</i>	284		
Tervezetek és vegyesek.			
Részlet a karácsonyi kiállításból	5		
Gyermekszobába való friz és festett			
doboz. Készítette <i>Undi S. Mariska</i>	36		
Alakrajz felsőbb tanfolyama az orsz. m.			
kir. iparművészeti iskola kiállításából 86, 87			

DRÁGAKÖVEKKEL DISZÍTETT
ZOMÁNCOS FÉSŰ ÉS NÁSFÁK.

KRIEGER BÉLA TERVEI.

EGYHÁZI SZERELVÉNYEK A BUDAPEST-FERENCVÁROSI R. KATH. PLÉBÁNIA-TEPLOMBÓL.

Székesfővárosunk új templomai között a ferencvárosi r. k. plébániái volt az első, mely az izléstelenség elkerülésével, középkori stílusban épült. És hogy ez így történt, meg van a maga históriája. Nem követünk el indiskréciót, ha azt itt elmondjuk, mint mások által is követsre méltó példát.

Kurtz Vilmos, a jelenlegi plébános ferencvárosi adminisztrátorrá váló kinevezése a régi roskadt kápolnanagyságú templomkát 1865 óta bezárva találta. Híre járt a lapokban, hogy új templom épül a régi helyébe. Meg is alkották a templomépítő bizottságot, de elfelejtettek bele szakértőt is választani. Ekkor találkozott az adminisztrátor néhai kiváló és lelkes archaeologusunkkal, dr. Rómer Flórisossal, a ki így köszöntötte őt az utcán: „Maga templomot akar építeni és nem is konyít az archaeológiához?”

Ez szöveget ütött a fiatal adminisztrátor fejébe. Könyvek után nézett, olvasott, tanult s temploma tervezésénél, később berendezésénél semmit sem tett a nélkül, hogy a szakfőfiakat meg ne hallgatta volna. Így jött létre a szép templom Ybl Miklós tervei szerint, Kurtz Vilmos adminisztrátor kívánalmainak tekintetbevételével; így létesültek falain Lotz Károly és Than Mór festőművészeink ecsetéből a jeles freskók, a festett üvegű ablakok, a belső felszerelés, mely méltó kiegészítése újabb építőművészetünk ezen kimagasló alkotásának.

E templom külső és belső szépségének tanulmányozásakor — mert erre valóban méltó is — nem illethetjük elég dicsérettel azt a férfiút, a kinek a szép és nemes iránt fogékony lelkülete kezdeményezte és javarészen létre is hozta székesfővárosunknak szép alkotását. Kivált ha meggondoljuk, hogy nem csak harmincöt-negyven év előtt, a mikor az

új ferencvárosi plébánia-templom megépítésének gondolatával és tervezésével foglalkozni kezdettek, de azóta is hány lelkész ment neki minden előtanulmány és készütség nélkül templomának! Hányan, nemcsak hogy újat nem tudtak alkotni nemesebb műizlésben, de a meglevő régít is, melyhez őseink hitbuzgóságának és bőkezűségének nemes emléke fűződik, avatatlan kézzel elrontották! Vonják le olvasóink közül a tanulságot e sorokból mindazok, a kik e téren mulasztásokat követtek el s kivált az ifjabb nemzedék merítsen buzdulást a követésreméltó példából!

Multkor e folyóirat hasábjain bemutattuk t. olvasóinknak e templom hátralevő ablakaiba tervezett üvegfestmények kartonjait; * ezúttal pedig középkori stílusban alkotott egyházi szerelvényei közül ismertetünk meg néhányat, melyek székes fővárosunk műiparosainak kezei közül kerültek ki s így a hazai iparművészet termékei.

I.

Keresztelő készlet. Az egyházi szertartások közül a keresztelési szertartás az, mely leggyakrabban fordul elő, s mégis ezen szentség kiszolgáltatásához látunk templomainkban vagy legprimitívabb, vagy kevésbbé alkalmas eszközöket használatban.

A budapest-ferencvárosi r. k. plébánia-templom egyházi edényei közül méltán kimagaslik a sikerült fényképfelvétel után itt (1—3. ábra) közölt keresztelési készlet, mely Sturm Ferenc építész tervei szerint lőn megalkotva s három darabból áll.

Az ezüstből készült kerek tál 0.485 méter átmérővel bír, szélén a bevéssett

* V. ö. IV. évf. 24—33. lap.

román stílusú lombozatokat nyolc ízben kerek rozettek szakítják meg. Fenekén négy karélyú keretelésben domborműben kiverve stilizált szarvas látható, a mint a forrás vizéből szomját oltja, a zsoltáros következő szavait hozva emlékeztetünkbe: „*A mint kívánczik a szarvas a vízforrásokhoz, úgy kívánczik lelkem te hozzád, Isten!*“ (Zsolt. 41, 2.). A tál hátlapjára a donátori felirat van bevésve: „*Arájának a Budapest Ferencvárosi r. k. plébánia templomnak ajándékozta Kurtz Vilmos. Készíté Herpka Károly Budapesten 1886.*“ Súlya 2370 gr.

A keresztvizet ezüsből készült galambalakú edénykéből önti a pap a keresztelendő fejére. A guggoló helyzetben ábrázolt, leeresztett szárnyú galamb erősen stilizálva, hátán fedéllel ellátott ovális alakú nyílással bír, a hol a keresztvizet belé lehet önteni és a víz a csőrében tartott kis csövecskén foly ki; szárnyai alól pedig kétágú stilizált lombozat nyúlik szárnyaira vissza, mely fogó gyanánt szolgál. Hossza 0.16, magassága 0.11 méter. Súlya 520 gr. Ezen edényke alakjának megválasztása szerencsésnek mondható, mert szimbolikus jelentménye a Szentlélekre vonatkozik, a ki Krisztus keresztelesekor galambalakban jelent meg s mert az egyház tanítása szerint a Szentlélek ajándékai közölni az egyház kötelékébe felvett új taggal, a keresztvizet tartó edénykének találóan adták a galamb-alakot. Középkori keresztelőedényeink, az ú. n. *aquamanile*-k különféle állatalakban készültek. Leggyakoribbak voltak az orosz-lán-idomúak, melyek Krisztust jelképezték.

Legügyesebb megoldást azon, szintén ezüsből készült edény mutat be, melyben a keresztelestől használni szokott só, hamu és szentolajok tartatnak. Addig, míg e célra templomainkban vagy kis capsulákat, vagy néhol közönséges üveg sótartót használnak: a ferencvárosi r. k. plébánia-templomban fedeles ezüstkehelyhez hasonló edény áll rendelkezésre,

melynek külsejét dús lombozat borítja domborműben, fedelén pedig kereszt van alkalmazva; a négyes karélyokban meg az edényben található szentelt hamu, só és olajok kezdőbetűi vannak a keresztidomra illesztve. Belül ugyanezen betűkkel ellátott fedelű kerek capsulákban vannak a szentelmények.

Az egész edény magassága fedelestől 0.175, talpának átmérője 0.085, kupájáé 0.105 méter, súlya 490 gr. Úgy a galambalakú edényt, valamint a most ismertett fedeles kelyhet Herpka Károly az iparművészeti iskola tanára készítette. Megjegyzendő, hogy ezen ezüst keresztelő-készleten kívül mindennapi használatra ugyanilyen, de bronzból készült eszközök is vannak s a tál a keresztelőkápolnában elhelyezett bronzállványra van téve.

II.

Ezüstkehely. A ferencvárosi plébánia-templomnak stílszerű kelyhei közül ezúttal csak egyet mutatunk be, mely mindennapi használatra van szánva. Kerek talpán négy ezüstszínben hagyott medailonban Veronika kendője; a kínszenvedés eszközei közül a fogó és kalapács; Jézus sz. szíve és a Krisztus-monogram, a lándzsa a nádszálla fűzött szivacsoscsal együtt láthatók. Nodusa lapított almaalakú, oldalán horonyban ülő bimbókkal. Szára gyűrűzött oszlophoz hasonló, melynek stilizált levelekkel borított fejezete tartja a paralelogram alakú, geometrikus díszítményekkel bevont, alacsony kosarú síma kupát.

Fenekére vésve ezt olvassuk: „*Isten dicsőségére és saját használatára készítette Budapesten Kurtz Vilmos ferencvárosi h. plébános. 1888.*“ A kívül-belül aranyozott kehely magassága 0.228, talpának átm. 0.123, kupájáé 0.10 méter. Súlya 520 gr. *Sturm Ferenc* építész terve szerint, *Dvorzsák* budapesti ötvös készítette, a ki előbb huzamos időn át Herpka Károlynál dolgozott.

III.

Kézikereszt (pacificale). Ez is ezüstműből *Sturm Ferenc* terve szerint, *Herpka Károly* iparművészeti iskolai tanár műhelyében készült. Pártával ékített talpa kerekidomú, vert műben a következő jelvényekkel van díszítve: Jézus sz. szíve, a pelikán, a szögek, az Isten báránya. E jelvények mind négykarélyú keretelésben vannak.

A lapított, kerekidomú gyöngysoros nodus felett a végén áttört lombozattal bíró kereszt emelkedik, rajta a Megváltó megfeszített alakjával. A románkori felfogás szerint Krisztus suppedaneumon egymás mellé helyezett lábakkal, hosszú ágyéktakaróval, kifeszített karokkal úgy ábrázoltatik, hogy felszegezett jobbával a keresztről áldást oszt. Fején töviskoszorú van; felette pedig a táblácskán majusculabetűkkel INRI (Jesus Nazareus Rex Judaeorum, azaz a názáreti Jézus, a zsidók királya) olvasható.

Nem lesz talán felesleges itt fölemlítenem, hogy a szigorún románstílusú felfogás szerint, Krisztus eszményi alakban ábrázoltatott a kereszten: nyitott szemekkel, töviskoszorú helyett fején koronával, mint király. Lábai — mint a most ismertetett feszületen — kis polcon (*suppedaneum*) egymás mellé fektetve két szöggel voltak mindig a keresztre erősítve. Ezen eszményi felfogástól eltérőleg, *Giotto* festőművész korától kezdve, az ú. n. reális felfogás jutott érvényre. A Megváltót töviskoronával, holtan, zárt szemekkel, leroskadó karokkal és egymásra helyezett lábakkal festették és faragták. Öltönyéből pedig csupán az ágyékai eltakarására szolgáló keskeny ruhadarab maradt meg.

A román stílusú felfogásban készült feszületek kétségtelenül inkább illenek oltárainkra, mint a későbbi, néha nagyon is naturalisztikus ábrázolások.

Kézi keresztünk magassága 0,30, talpának átmérője 0,122 méter. Súlya 520 gramm.

IV.

Áldoztató kehely (ciborium). Kerek talpán, gyöngysortól környezve vert művű lombok közt nyolc kis kerek medaillon, vörös zománcos mezőben, kékszínű négykarélyban fehérzománcos keresztet ábrázol; gerezdezett nodusa négy kiálló négyszögű rotulusában kis szárnyas angyalfőket tüntet föl. Kupájának alsó része vert művű lombok közt zománcos medaillonokban (kék mezőben) a Krisztus-monogrammot A és ω-val (kezdet és vég), az Agnus Dei-t (Isten báránya), IHS betűket és a vérével kicsinyeit tápláló pelikánt (Krisztus jelképe) tünteti elénk. A kupa felső peremében 8 oroszlánfő ül. Fedele gyöngysoros szalagokkal nyolc mezőre van osztva, mindegyikben lombozatok közt kék, vörös és zöld zománcszínű medaillonban a kereszt és a kínszenvedés eszközei szemlélhetők, csúcsán pedig a világalma s rajta kereszt látható.

Talpában alul külön lemezen e felirat van bevésve: „Készítteté Kurtz Vilmos helyettes plébános. Ybl Miklós rajza szerint Herpka Károly által Budapesten 1886. évben.“ Ezenkívül mindazok nevei is be vannak vésve, a kik adományaikkal hozzájárultak. Magassága a kereszt csúcsáig 0,307, talpának átmérője 0,128, kupájáé 0,135 méter. Anyaga belső, aranyozott ezüst kupájának kivételével, aranyozott vörösréz; súlya 1168 gramm.

V.

Tömjénező. Stílszerűség szempontjából a ferencvárosi r. k. plébánia-templom leg-sikerültebb szerelvényei közé az ezüstműből vert műben készült tömjénező (*turribulum*) és a hozzá tartozó tömjéntartó csónak (*navicula*) sorozható. Feltűnik talán az olvasó előtt, hogy a turribulum-ot nem nevezzük a közkeletnek örvendő *füstölő* néven. Ennek oka az, hogy XVI—XVII. századi magyar nyelvű templomi leltárainkban „tömjénező“-nek találta ne-

vezni e sorok írója, mely elnevezést megfelelőbbnek tartok, mivel vele a benne égetett tömjén megjelölését is kifejezve tudjuk. Ugyanazon korú régi magyar leltárainkban a „navicula“ nevét „tömjéntartó csónak“ alakban írják. Célszerűbb tehát visszatérni a helyesebb régi elnevezésekhez, mint fenntartani az azóta divatba jött kevésbé megfelelő kifejezéseket.

Lássuk most először is a tömjénezőt. A felette dús ornamentációval borított ötvösmű, a XII–XIII. századi román stílus hasonló tárgyak idomait követve, áll egy kerek talpon, áttört s kis toronykával ékített fedelű gömbalakból, melynek alsó részén dombormű-lombozatok között fantasztikus állatok láthatók, három ponton hasonló torzalakkal, melyek kiterjesztett karjaikkal a lombozatba kapaszkodnak, szájukban pedig a lánc tartó sodrott karikákat szorítják. Az alsó félgömb nincsen áttörve s peremén széles pártával van szegélyezve. A fedelet képező felső félgömb áttört műben egymás testébe harapó lombfarkú tizenkét sarkányt ábrázol s három szalagon lefelé kúszó sarkányok tartják a lánc tartó gyűrűket. A fedél tetején, áttört mívezetű tornyocskán, egy gyűrűzött testű sarkányba van fűzve a 4-ik lánc, melylyel a fedél fel- és lehúzható. A fogó gyanánt szolgáló kerek, gyűrűzött lánc alján a három láncot stilizált oroszlánfejek tartják, s fölül egy ívalakban görbült testű sarkány van alkalmazva. A tömjénező magassága 0.277, talpának átm. 0.072, a gömbé 0.138 m., súlya 1924 gr.

VI.

A tömjéntartó csónak (*navicula*) alakcsont, minő a román stíl korában volt szokásos. Gyűrűzött mandorlaalakú talpa felett a sima csónak peremét egyszerű szegély ékíti, a felnyíló fedél finom stilizált lombokkal van élénkítve és egyik sarkán szárnyas sarkány ül. A *navicula* hossza 0.15, átmérője 0.07, magassága

0.035–0.065 m., súlya 270 gr. Van hozzátartozó ezüst kanálka is, melynek csavart idomú nyele román stílus lombban végződik. A kanál hossza 0.093 méter.

Úgy a tömjénezőt, mint a tömjéntartó csónakot *Sturm Ferenc* műépítész terve szerint, *Herpka* iparművészeti iskolai tanár készítette.

VII.

Szenteltvíztartó és hintő. Ünnepeles alkalmakkor használják a *Sturm Ferenc* terve szerint, *Herpka Károly* által készült ezüst szenteltvíztartót, melynek talpa kerek, öble pedig vert műben a vízben élő halakat tünteti elénk. A hálnak az őskeresztény korban kétféle jelentése volt: jelképezte Krisztust, mert a hal görög neve ΙΧΘΥΣ a „Jézus Krisztus Isten fia, Megváltó“ görög nyelvű szavak kezdő betűiből van összetéve és az őskeresztény korban a hal görög neve titokzatosan Krisztus jelképe volt, kinek nevét tilos volt felírni, alakját ábrázolni, nehogy a keresztények Istene a pogányok gúnyjának legyen kitéve. A hal másik jelentősége a hívekre vonatkozik, miként az egyik egyházatya mondja: „Mi halacs-kák vagyunk, a mi halunk, Jézus Krisztus szerint, és csakis a vízben maradvá üdvözülünk.“

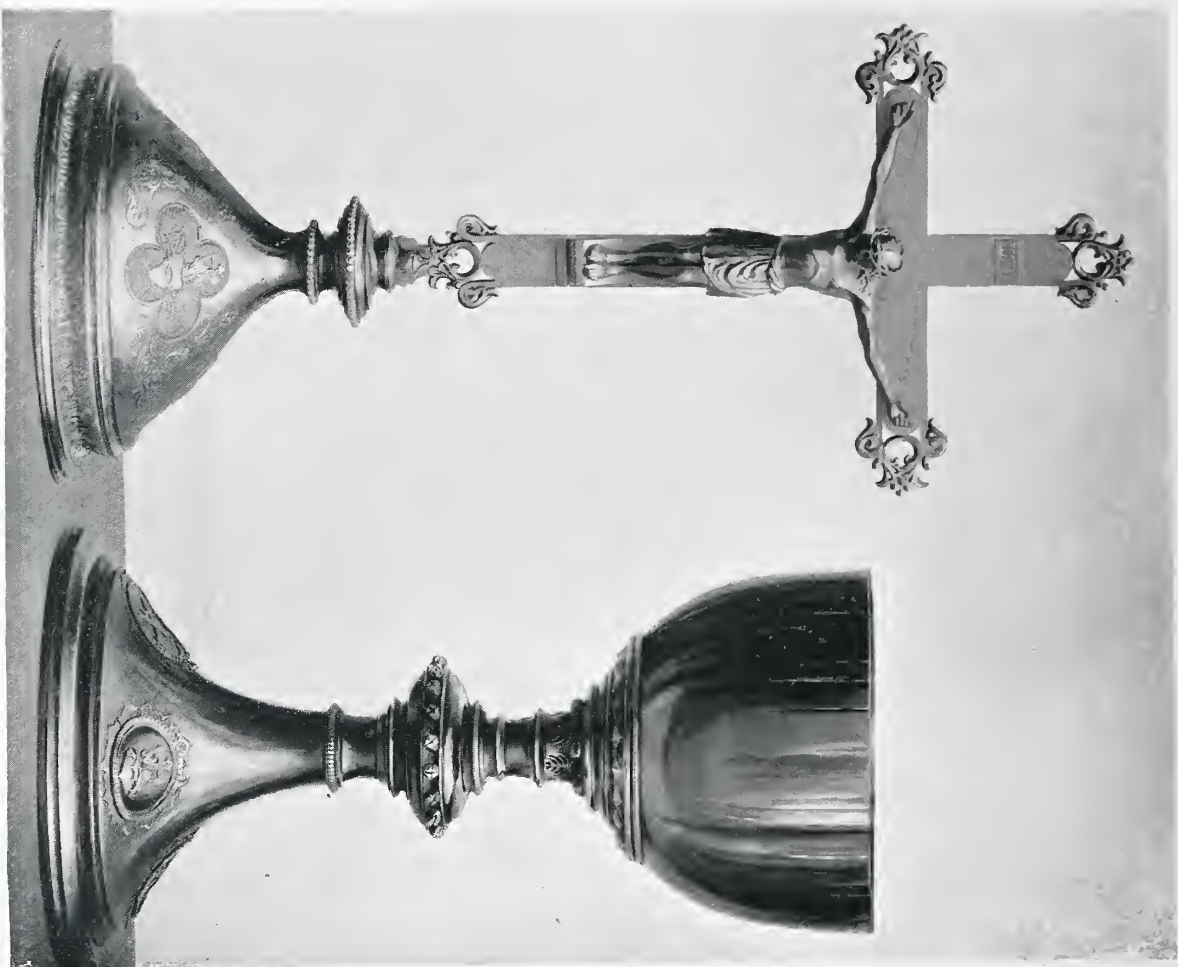
A ferencvárosi plébánia-templom szenteltvíztartóján a halak értelmezése a hívekre vonatkozik s ezen magyarázat további értelmezéseül az apostolok a halászok, a kik a híveket az örök boldogságra, Krisztus országára számára, hálójukba fogadják.

A szenteltvíztartó kihajló peremére két sarkányalak kapaszkodik, melyeknek nyakára van fűzve az edény fogójául szolgáló két egymásba fonódó testű sarkány. A középkor szimbolizmusa szerint ezek a gonosz szellemek személyesítői, kik kénytelenek Isten dicsőségére szolgálni.

Az edényke méretei: talpának átmérője 0.08, szájáé 0.10 méter, magassága

KERESZTELŐ TÁL, AQUAMANILE ÉS FEDELES EDÉNY
(A SZ. OLAJOK, SÓ ÉS HAMU SZÁMÁRA)
VERT EZÜSTBŐL.

KEZI KERESZT (PACIFICALE)
ES KEHELY VERT EZÜSTBŐL.

ALDOZTATÓ KEHELY ARANYOZOTT RÉZBŐL,
ZOMÁNCOS ÉKÍTÉSEL.

TÖMJÉNEZŐ,
SZENTELTVIZTARTÓ ÉS HINTÓ,
TÖMJÉNTARTÓ CSÓNÁK
EZÜSTBŐL.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MISERUHÁJA.
(Hátrész.)

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MISERUHÁJA.
(Előrés.)

(fogantyúja nélkül) 0.114 méter, súlya 460 gr.

Nagyon kecses idomú a hintő, mely egyik végén ananászalakú gombban végződik s fogójának felső része csavart, alsó része pedig sima.

Hossza 0.214 méter. Súlya 350 gr.

VIII.

Erzsébet királyné miseruhája. A ferencvárosi r. k. plébánia-templom egyházi öltöneyei az ünnepeken használt díszesebbektől kezdve, a mindennapi isteni tiszteletekre szánt darabokig, mind válogatottaknak mondhatók. Nem lehet köztük találni egyetlen miseruhát sem, mely az elkorcsosult modern ízlés szerint, elől hegedű alakra volna kikanyarítva. Mert tudni kell, hogy az ősrégi miseruha harang- vagy sátoralakú volt. Innét régi neve is *casula*, mely a latin „*casa*” szóból ered és sátort jelent. Valóban, ha a pap magára öltötte az ily régi szabású miseruhát, az egészen befödte alakját, mint a sátor. Például említhetjük föl féltve őrizett nemzeti kincsünket, mely több század óta koronázási palástul szolgál s eredetileg a székesfehérvári bazilika miseruhája volt. A rajta olvasható felirat szerint 1031-ben István király és neje, Gizella királyné készítette a Boldogságos Szűz székesfehérvári templomának. Ez is harangalakú volt s mikor palásttá alakították, elől felvágták.

Később a harangalakú miseruhák dús redőit, melyek a vállakon zsinórok segítségével fel voltak erősítve, kezdték levagdalni mint felesleges terhet s ez által annyira megcsontkították s eredeti formájából csaknem teljesen kivetköztették a szent öltönyöket, úgy hogy Milánó nagynevű főpapja, *Borromei sz. Károly* élesen kikelt e visszaélés ellen s egyházmegyéjének pappjai számára pontos méreteken megállapította a miseruha alakját, a vállakat is illedelmesen betakaró terjedelmében. Az ily méretű és alakú miseruhákat ma is „borromei casulá”-knak nevezzük.

Régi leltárainkban olvassuk, hogy a középkorból fenmaradt miseruhák legnagyobb részét „*moderno usui*” (a modern divat szerint) átalakították, vagyis hegedű alakra kikanyarították.

Újabban lassankint visszatérünk a régi formához, legalább is a „borromei” alakúakhoz.

A ferencvárosi plébánia-templom borromei miseruhái között a legszebbek közé a 10—11. ábrákban itt bemutatott tartozik, melyhez boldogult Erzsébet királynénk fejedelmi bőkezűségének emléke fűződik.

E miseruha szövete aranszálakkal gazdagon átszőtt fehér selyem. Mustrája lombozatok között a forrásvíze után áhító szarvasokat, — megfelelő latin zsolttár-feliratokkal, — és madarakat ábrázol.

A sokszínű (polychrom) selyemmel és arannyal dúsan hímzett villa-alakú kereszt négy karélyú kereteiben gránátvirág és gránát-alma (a szeretet jelképe) váltakoznak. A miseruha hátán mandorlában lapos öltésekkel hímézve magyar sz. Erzsébet álló alakját látjuk, fején nyílt koronával, égre emelt szemekkel sugarak között; palástjában rózsákkal, melyek az ő életéből azon ikonografiai jellegző eseményt hozzák emlékezetünkbe, a mikor férje, a thüringiai örgróf meglepte őt, a mint alamizsnát vitt szegényeinek s kérdőre vonván e tetteért, az alamizsna rózsákká változott. A szent nő mellett jobbról az ország árpádkori címere (kettős kereszt) látható.

A miseruha előrészén, a pap mellén szintén mandorlában az ország szokásos címere (vörös mezőben a fehér pólyák és a hármass zöld halmon a kettős kereszt) van hímézve, felette mondatzsalagon 1896 évszám. A mandorla keretében a következő felírás olvasható: * ISTEN · DICSŐSÉGÉRE · ÉS · VÉDSZENTJE · TISZTELETÉRE · A · HONALAPÍTÁS · EZREDÉVES ÜNNEPÉN · ERZSÉBET · KIRÁLYNÉ.

Az egész miseruhát körülfutó szegély szintén kézi hímzés; mustrája a villa-alakú kereszt bordure-jéhez hasonló.

Hossza 1·135, szélessége (a vállaknál) 0·83, alább 0·785 méter.

Tervrajzát — a két mandorlában levő alak és címer kivételével, melyek *Krenner Győző* festőművész kartonja után készültek — *Sturm Ferenc* építész készítette, a kivétel a „*Rétay és Benedek*“ fővárosi céget dicséri.

*

Meg vagyunk róla győződve, hogy a budapest-ferencvárosi rk. plébánia-templom ezen ízléses szerelvényeinek közzétételével szolgálatot tettünk egyfelől t. olvasóinknak, másfelől a hazai iparművészet ügyének és papságunknak, donátorainknak is.

A bemutatott szerelvényekből beigazolva látjuk, hogy van nálunk, még pedig manapság már nem is csekély számban, archeologice teljesen képzett építész és tervelő, értelmes művészi iparos, a kik templomi és egyéb egyházi felszereléseket kellőképen megtervezni, művésziileg, szolidan és olcsón (mert bíz a ferencvárosi templom építkezésének vajmi szűk pénzforrás állott rendelkezésére) megcsinálni tudnak. Teljesen fölösleges tehát, sőt valóságos bűn, ilyenmű termékekért a külföldre vesztegetni a sok pénzt, a melylyel itthon, pangásban sínylő egyházi műiparunkon nagyot lendíthetnénk.

Dr. Czobor Béla.

MODERN ÉPÍTÉSZET.

A minap, hogy az Újépületnek immár szépen beépülő telkén építészeti eszmék után böngésztem, az Aulich-utcában egy szerény kiterjedésű, nagy igények nélkül föllépő, de új formanyelven hozzám beszélő homlokzat ragadta meg a figyelmemet, a mely szűk és keskeny arányainak dacára térhatásában diadalmasan mérkőzött a szomszéd ház-óriásokkal.

A hatás okait fürkészendő, közelebbről szemügyre vettem az épületet és láttam, hogy azt, t. i. a hatást, nemcsak okos és jól átgondolt építészeti tagozásának, hanem ornamentikájának is köszöni, a mely, jóllehet relative igen gazdag, nem nyomja el, hanem emeli a profilokat és mindenütt helyesen hangsúlyozza a disztítésnek dinamikai irányítását: a magasba törést, az elnyújtást vagy a közömbös-séget. E mellett építészeti nyelvezetéből új, friss fuvallat leng felénk, mely megnyeri rokonszenvünket és túlhajtásaiban is biztosítja a maga számára elnézésünket. Gondoltam, hogy okulással jár, ha egyes részeit bemutatom olvasóinknak.

Hisz az arhitektúrának disztítése egy-szersmind iparművészeti föladat is, a melyben építész és művészi iparos egymásra vannak utalva. Kötelességünk tehát a modern építészeti törekvéseket, eredményeket — különösen azoknak dekoratív részét kiemelőleg — figyelemmel kísérni úgy, a mint azt már folyóiratunknak I. évfolyamában megkezdettük volt. A mikoron az építésznél, *Kőrösi Albert*-nél jártam információk végett, a fiatal műépítő oly érdekesen fejtegette az okokat, a melyek őt a homlokzat tagozására, a disztítésnek azon való alkalmazására vezették, hogy a bemutatott ábrák kíséretével a hallottak visszaadásánál alkalmasabb magyarázattal alig szolgálhattam volna. Adom tehát azokat alább a maguk közvetlenségében.

„A homlokzat megoldásánál az volt a fő nehézségem, hogy a telek igen keskeny, a szomszéd házak pedig (a melyeknek magasságát be kellett tartanom) igen magasak és nagy tömegűek voltak. Ha nagy oszlopokat, kiugró párkányokat, erős lizénákat alkalmazok, azok csak még inkább megszükitették volna épületem arányait. Helyesebbnek véltem tehát a homlokzatot nem a történeti stílusok keretében, hanem egészen szabadon, a modern törekvések értelmében megoldani. E körülményekből szükségképpen az következett, hogy homlokzatomban nem a

szerkezeti, hanem a disztó elemekre fektettem a súlyt.

A szerkezeti megoldásnak a mai egyszerű bérházaknál, úgy érzem, amúgy is fogy a tere. Bérházaknál ritkák a szembeötlő, jellegzetes, domináló szerkezeti részek és nem is szükségesek. Nagy átívelések, erős támpillérek, hatalmas keretelések nélkül is megáll az ilyen bérház. A szükséges szerkezetek pedig rendesen annyira egyszerűek, alkalmazási módjukban és méreteikben egymáshoz annyira hasonlóak, hogy azoknak mindenkor külső hangsúlyozása érdektelen, sőt unalmas is volna. Azokkal az elemekkel pedig, a melyeket nem szükségből, hanem csak megszokásból, belső igazság nélkül szoktak alkalmazni, újat, helyeset elérni alig lehetséges. Rá lehet ugyan még ma is erőszakolni az emlékszerű vagy szerkezeti elemeket a közönséges bérházak arányaira, de lehetetlenség, hogy logikusan gondolkodó ember ne érezze azt az ellentmondást, a mely a homlokzatnak illetően kiképzése és az *igazság* között van.

Mivel tehát a szerkezeti elemeket nem vélem eléggé érdekeseknek homlokzatotnak változatossá váló tételére, a disztó alaptól kiindulva kellett azt élénkítenem. Dekorativ motívumaimat egészen szabadon választottam úgy az állatvilág, mint a növényvilág köréből, mivel helyesnek tartom azt a felfogást, hogy nincs a természetben olyan elem, a melyet kellő stilizálással és összehangolással disztés céljából felhasználni ne lehetne.

Az utolsó évtizedek bérházain tapasztaltam, hogy mindeddig ebben is bizonyos aggodalmassággal jártak el. A stilizálásra alkalmas növényeknek és állatoknak számát korlátoznak tartották. Griff, oroslán, sas, csiga egyrésztől, akantus, babér és gyümölcsfüzér másrésztől, korlátlanul uralták a teret. Pedig mily gazdagság és frissesség rejlik az állatok, különösen pedig a növények nagy tömegében és mennyire intimussá, otthonossá (készszerűen nem mondom még „nemzetiessé”) tehetjük disztésünket, ha a saját ország-

gunkra nézve speciális állat- és növényvilágból merítünk és azt speciális ízlésünknek megfelelőleg dolgozzuk föl! Az új irány ebben a tekintetben is felnyitotta az építésznek és művészi iparosoknak a szeméit. Buzdít arra, hogy alkalmazzuk mindazt, a melyet már azelőtt is ismertünk, de ne zárkózzunk el új motívumok felhasználásától, sőt keressük azokat. Keressük különösen a flórában; ennek kifogyhatatlan változatossága, a változatosságban is szimmetrikus formái képezik a modern disztó stílus alapját. Egyszóval ebben a naturalizmus diadalmaskodik a scholastika fölött.

Hogy ornamentikám a homlokzaton jól hasson, természetesen nem képezhettem ablakaimnak oltár- vagy diadal-kapuszerű kereteket. Hagytam azokat egyszerűen nyílásoknak, a falsíkokat meg falsíkoknak, vagy pedig szélesebb, keskenyebb felfutó szalagoknak, a mi megfelel jellegüknek. Így elmaradtak az oromzatok és a nagy kiugrású kötő- és főpárkányok, nem lévén szükség olyan tagozott arhitekturára, a mely ilyeneket megkívánt volna.“

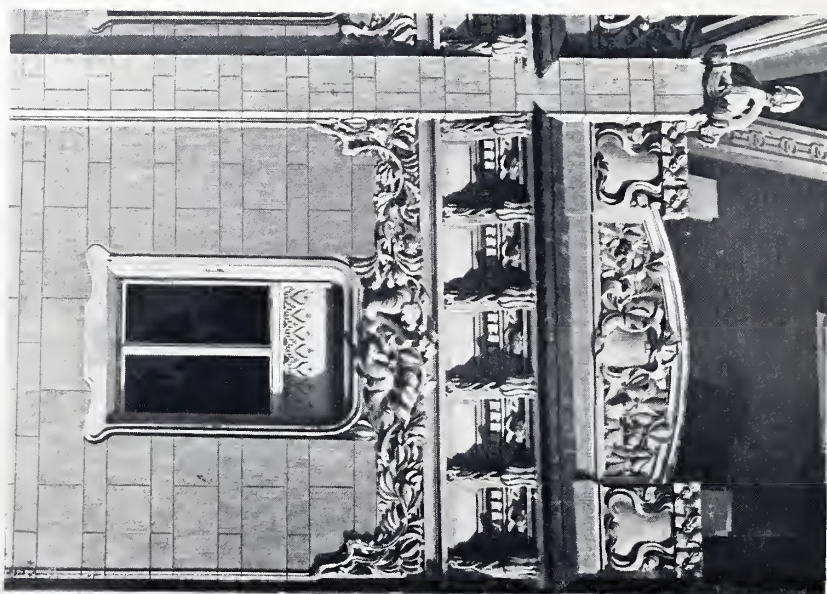
Az itt mondottak illusztrálására bemutatjuk a szóban forgó háznak (Valkóház) egyes részleteit. A két nagyobbik ábra közül az egyik a homlokzatnak középső erkélyét és bejáró kapujának szép balkonszerű koronázását, a másik a főbejárót a lépcsőkezdettel ábrázolja, egy pompás, gyengén csavart középoszloppal. A két kisebbik ábra közül az egyik egy második és harmadik emeleti ablaknak ornamentális összekötését (szerencsés, fölfelé törekvő ornamentika, de szerencsétlen megkoronázás a két kézzel kapaszkodó, kandikáló alakkal), a másik a kevésbé kiugró, de azért mégis gazdag főpárkánynak egy részletét mutatja be. A szobrászmunka, bár egyes helyeken még nincs a kellő diskrecióval traktálva (a 3-ik emeleti ablak koronázásáról már beszéltünk; a párkány alatti mókusoknak és leveleknek, nemkülönben a vesztibül síkdisztményeinek is túlságosan

VALKÓHÁZ. (Budapest, Aulich-utca.)
NAGY ERKÉLY ÉS BEJÁRÓ KAPU KORONÁZAT.
TERVEZTE KÓRÓSI ALBERT.

VALKÓHÁZ. (Budapest, Anich-nca.)
MÁSODIK ÉS HARMADIK EMELETI ABLAK.
TERVEZTE KÖRÖSI ALBERT.
A SZOBRA SZMUNKÁT KÉSZÍTETTE OPENHEIMER ÉS RINTEL.

FŐPÁRKÁNY-RÉSZELET.

VALKÓHÁZ. (Budapest, Aulich-utca.)
VESZTIBÜL ÉS FŐLÉPCSŐ.
TERVEZTE KÓRÓSI ALBERT.

CSILLÁR SÁRGARÉZBŐL.
TERVEZTE KÖRÖSI ALBERT ÉPÍTÉS.
KÉSZÍTETTE KISSLING RUDOLF ÉS FIA.

erős a relíeffe), elsőrangú. Úgy kompozíciójával, mint mintázásával különösen kitűnik a nagy erkélynek és a bejáró kapú koronázásának az ornamentikája. Készítők a jó hírű Oppenheimer-Rintel cég volt.

Körműves.

MAGYAR TEMETŐI FEJFÁK.

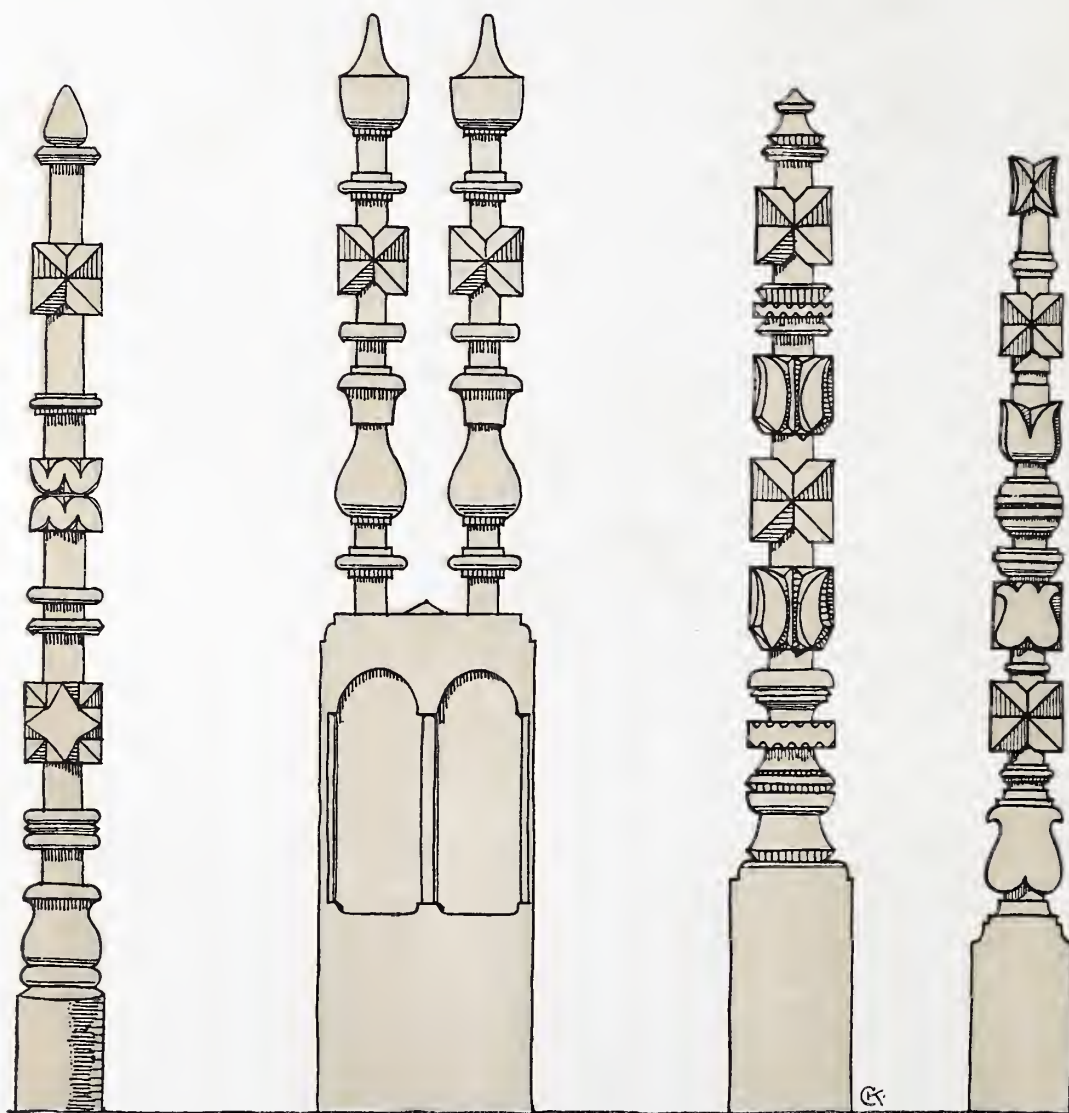
A temetők korhadó fejfái, melyek romlandóságuk ellenére is gyakran tovább megőrzik halottuk emlékét mint az emberi szív, a népies díszítőművészet kegyeletteljes alkotásaiként szerepelnek hazai iparművészetünknek még fel nem tárt lapjain. Alig néhány évtized előtt a Székelyföld, az Alföld, Pest és Bars megyék stb. temetőiben, a sírdombok mellett, többnyire fából faragott oszlopok emelkedtek őrzésére az eltemetett utolsó maradványainak. A bálvány, kopja vagy fejfának nevezett egyszerű, de művészi kéziparral előállított faragványt azonban ide s tova kiszorítják a szentelt halmok mellől lassankint az olcsó és hazug pompával hivatkozódó gyáripari termékek seregei: a műmárvány, öntött vas tucat ízlésben fogant társaikkal. Épp olyanformán, mint a hogy a naiv, de költőségtől áradó hajdani sírfeliratok és versek helyett korrekt, de hideg és sablonszerű név- s időjelzéssé zsugorodott össze a halott emlékének írott feljegyzése is.

Szerencsére ma még találunk a hajdani megszentelt nemzeti szokások és öröklött művészi tradíció képviselőiként fejfákat. Hol őseink sírjai domborúlnak, ott áll még a harcias kopjafa és bálvány s csodás kapcsolatok utolsó láncszemeként adja kezünkbe az ezredévet is túlhaladó nemzeti múltba vezető szálát. A nélkül, hogy délibábos gondolatok hevítenének, tisztán a tudományos nyelvészet és népismeret segítségével speciális

nemzeti ízlésű temetői díszeknek történeti múltját illetőleg meglepő felfedezésre jutunk.

Bálvány alatt értjük a Magyar Nyelv Szótár szerint azt a „nagyobbféle, hosszú fadarabot, mely valamennyire oszlopszerű“. Ilyen a kapubálvány, a szárazmalom bálványa és a sírhalom bálványfája is, melynek elnevezése még a pogány magyarság szótárából maradt ránk. A csuvaszoknak is van bálványuk, ha valamely sírt betemetnek, még ma is annak keleti és nyugati oldalán egy-egy oszlopot (cölöpöt) vernek be, a halott temetével egyenlő magasságú s ezekre az idolumoknak megfelelő oszlopfákra emberforma képet, arcot faragnak ki kezek és lábak nélkül. Budenz József egyik értekezésében (Ethnographia. 1897. 117.) a bálvány szót zürjén eredetűnek tartja, a melyben az szintén arccal ellátott fadarabot jelent. Kétségtől itélve is, a csuvasz sírcölöpnek és a zürjén bálványnak a magyar fejfá, mely ismét a Magyar Nyelv Szótár meghatározása szerint „fából faragott szobor, melyet a sír fejéhez szoktak állítani emlékül különösen a helvét hitvallást követő keresztyének“. Általában a fejfá a protestáns temetők éke, ellentétben a katolikusok sírkeresztjével s alkalmazása alighanem még a magyar pogánykorból való hagyomány s elnevezése is eredetileg alkalmasint nem onnan van, hogy a sír fejéhez szokták állítani, hanem hogy régebben a csúcsa fejalakúvá volt kifaragva.

Jól tudjuk, hogy az emberi alkotások nagy része visszatükrözteti az emberi formát, mint mintaképet. Semmi különös sem hozható fel tehát az ellen, ha azt állítjuk, hogy a fejfák felállításakor őseredetileg a halott ember jelképezése volt a cél. S a faragott díszek nem öletszerűleg halmozattak össze, hanem részint természetszerű arcábrázolással, részint szimbolumokkal az eltemetettre vonatkozólag, kinek létezését e földön a fejfának volt tiszte megőrizni, ha ugyan

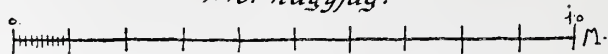

Jrfa.

Jrfa.

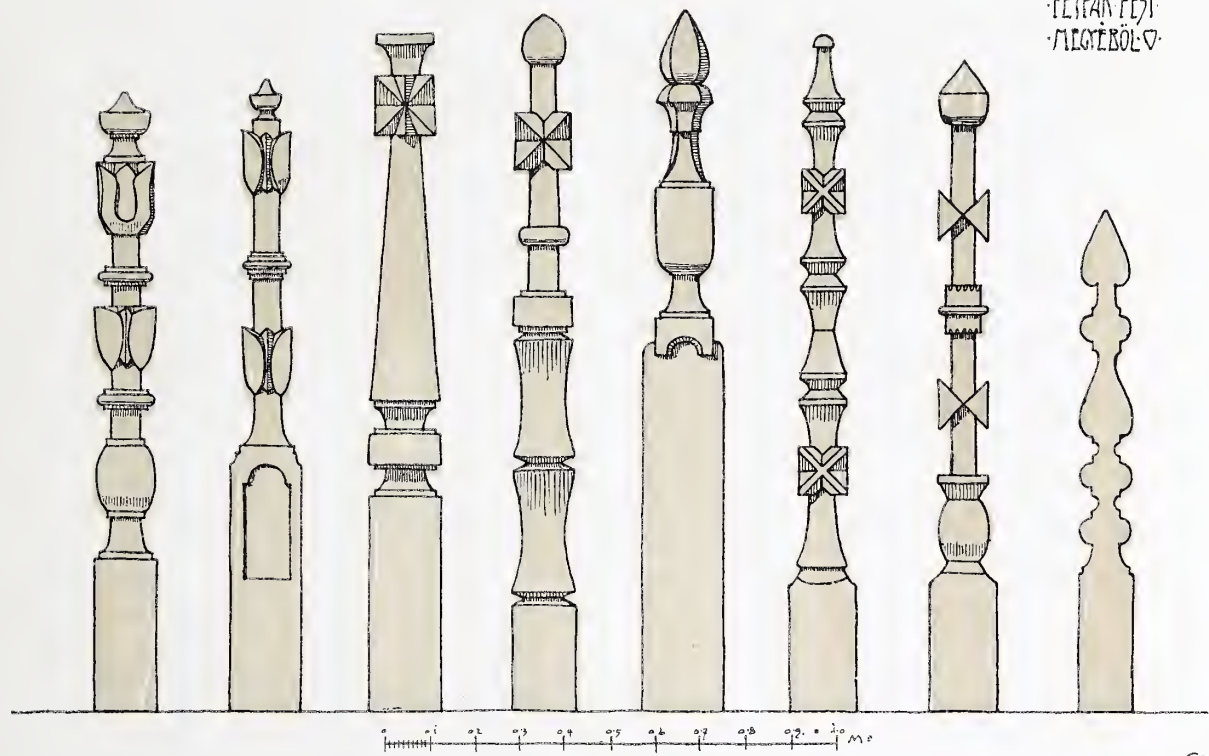
Alberti.

1:10. nagyság.

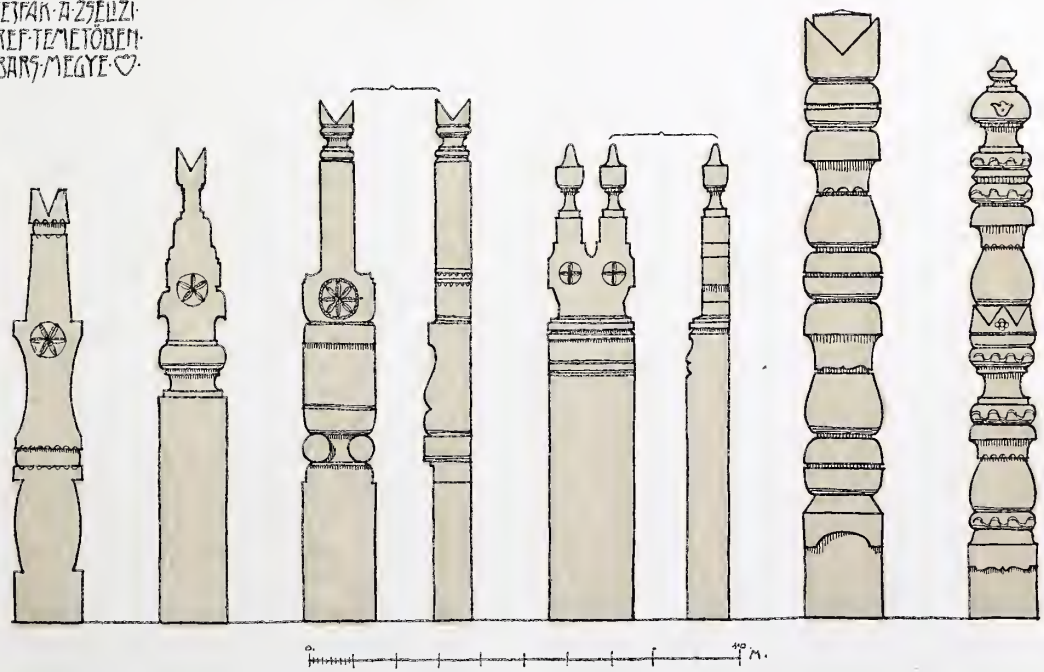
MAGYAR TEMETŐI FEJFÁK.
CSÁNYI KÁROLY FÖLVÉTELEI.

FEJFÁK PEST
MÉLYÉBŐL

67

FEJFÁK AZ ÉLZI
REF. TÉNYÖBEN
BARS-MEGYE

MAGYAR TEMETŐI FEJFÁK.
CSÁNYI KÁROLY FÖLVÉTELEI.

a faragó mester kifejező munkára képes volt. Imerjük Herman Ottó gyűjtéséből a mai pásztornépünk faragó művészkedési képességét, a pogány magyar művészi érzékét e téren sem értékelhetjük alacsonyabb fokúnak, a mint hogy a mai népdalnál nem lehetett művésztlenebb annak az őrlő lánynak a danája, melyben ezer év előtt a tudós Szent Gellért püspök Walther diákjával együtt egész éjszakán át képes volt alvás helyett gyönyörködni. Egyszóval valószínűleg még pogány magyar szokás volt a csuvaszokhoz és zürjénekhez hasonlóan faragott fával emlékeztetni a kedves és kiváló halottra. Írásos feljegyzés a kultúrának azon a fokán ritka jelenség, a halott kilétére való vonatkozást annál is inkább ábrázolással vagy jelképpel eszközölték. S így fejfának az elköltözöttel szoros kapcsolatba hozatala a faragás művészetének gyakorlására nyitott tágabb tért és a tömeges gyakorlat szabályokat, törvényszerűségeket fejlesztett ki önkéntelenül, melynek nyoma még mindig felkutatható.

A mai típusa a fejfáknak is megőrzött valamit abból az eszméből, a minek kifejezésére eredetileg szolgált. Többnyire ember nagyságú magassága, a felső kiképzés fejalakú formája, a feliratos felület alárendelt volta mind ezek az ősi leszármazás mellett bizonyítanak. Szinte Gábor a 70-es években talált még olyan szakértő öreg embereket, a kik meg tudták magyarázni a temetőfejfák szimbolikus jeleit. Kis Mihály árkosi unitárius esperes és Vitályos János kálnoki ref. lelkész voltak azok, kik nevezett író előtt feltárták a temetők titkát. E szerint: „a jobbágy az egyszerű kúp alakot kapta a nap jegyével: a katonaaág széke a dárda, lándzsa, szigony jelvényét kapta, ha férfi volt; míg a nők ugyanezen ágból a mécs, a nap, hold, csillag jegyét kapták, a dárdanyél konvencionális díszítése fölé. A gyermek a tulipán és lilium jegyét.” Lassankint természetesen ezek a jelentőségek el-

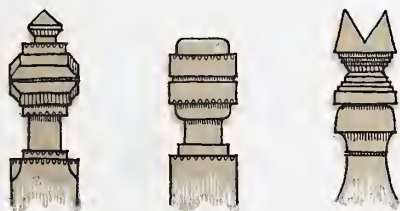
halványodtak. Ugy, hogy ma már, mint Csányi Károly felvételein látjuk, a faragás díszének kifejezett jelentőségük nincs. A két gyermek és a két felnőtt közös sírját jelzik ugyan még a fejfák páros csúcsa, de mélyebb vagy intimebb jeleknek nyomát sem leljük.

Vannak sokan, a kik török eredetűnek akarják elfogadtatni a síremlékek vonatkozásos díszítési módját. Tényleg találunk is török temetőkben tárgyi jelzéssel ellátott síremlékeket. Így a turbán ott mindig férfi, a virág pedig női tetemet szimbolizál, sőt a turbán állása, formája más-más rangú és korú férfira mutat. A némely vidékeken dívó kopjafa elnevezés is megenged ilyen példaképre való következtetést (l. Arany, Szondi két apródja). De, mint láttuk, régibb nyomok után is indulhatunk és pedig olyanokon, melyek ezredéves múltat is sejtetnek. E kérdésnél a biztosabb kalauzolás a régész és etnográfus dolga.

Minket a fejfáknak zamatos régisége mellett inkább azoknak iparművészeti jelentősége érdekel. Ugyanis az ácsolók egyszerű bárdja nyomán gazdag sorozata a formáknak és motívumoknak fejtett ki, melyek épp az egyszerű technikai megmunkálás folytán az anyag érvényesülésének mély művészi hatását keltik. Beszélhetünk a fafaragásnál egy minden időben és népnél előforduló általános és közös ornamentálásról, a melynél fogva a magyar fejfák, a svájci faházak részletei és a skandináv e nemű művészkedési tárgyak között bizonyos rokon vonás mutatkozik. Ennek oka azonban abban rejti, hogy a hasonló anyag mindenütt hasonló megmunkálás alá kerül s a hasonló megmunkálás közben minden anyag önként, karakteréből kifolyólag kínál bizonyos díszítő eljárást, így a magyar fejfák díszítése közben is kibontakozott a külföldi rokonságra utaló hasonlat. De isten ments, hogy némely motívumok kapcsán utánpótlásoknak mondja valaki azért a fejfákat. A tartalmi rész jelentőségét kutathatjuk rokon és más népeknél, a

formai rész kiképzését azonban tisztán nemzetünk munkájának kell tartanunk. A fejfákon mutatkozó motívumok bátran a magyar ornamentika kincses tárába sorozhatók.

Hogy a magyar néplélekben gyökeredző díseit a fejfáknak megérthessük, ismernünk kell annak készítemi módját. Minden községnek van faragó embere, a ki se nem ács, se nem asztalos, hanem többnyire apjától eltanult faragó mester-ségét űzi csupán. A jó magyar gazda mindig tart portáján néhány tölgyfatör-zset, halál esetén azután hívják a fejfa-faragót, a ki rendesen ott helyben, a halottas ház portáján lát hozzá a sírem-lék elkészítéséhez. Készletben fejfa soha sincsen, azt mindig alkalomra csinálják.

MAGYAR TEMETŐI FEJFÁK
CSÁNYI KÁROLY FÖLVÉTELEI.

A gyárias, sablonszerű előállítás tehát eleve ki van zárva. Az ácsoló első mun-kája az oszlopot három részre osztani. A felső kétharmad kerül csak faragás alá, az alsó részt egy kissé megszene-sítve a földbe helyezik el.

Minden oszlop keresztmetszete négy-zet vagy téglalakú. S az ilyen törzsből faragják aztán egymás fölé a változatos és nemzetiesnek mondható motívumokat, még pedig minta nélkül, csak szabad szemmértékkel, a fejsze, szalú és vonó-kés egyszerű szerszámokkal. Leghasz-nálatosabb dísz a csillag különféle gaz-dag változatokban. Előfordúl sok tulipán-tos vagy ahhoz hasonló virág stilizációra emlékeztető elem is; Debrecenben az istenfája is divatos, de azt csupán be-mélyesztett véséssel alkalmazzák. Leg-gazdagabb kiképzése van a csúcshak.

Szimbolikus jelentőséget már nem tar-talmaz, annál inkább felhasználja azon-ban a díszítés szabadságát és kocka, kup,gúla, gömb s csillag alakjait ölti magára művészi befejezéseül az egymás fölé kombinált társmotívumoknak. A fejsze csapása alatt síklap keletkezik, a síklapok ügyes csoportosítása őseredeti forma-kincset hoz létre. A szigorú vonalakat szalú és vonókés enyhíti s kellemes haj-lásokkal váltja fel az élek ridegségét.

Ügyes kézzel a magyar népszellem-nek ebből a tiszta forrásából sokat me-ríthetünk. Nem egy építésznek, bútor-tervező művésznek stb. szolgálhatnak a temetői fejfák ötletes kiinduló pontul. Oszlopfők, bútordíszek s arhitektonikus részletek kínálják imitt magukat. Van is már művészhünk, a ki dicséretreméltó kezdeményezéssel nyúl ehhez az anyag-hoz; Wiegand Ede az, kinek elegáns ízlését e lapok hasábjain is már több ízben, dí-csérték a turini kiállításra ezeknek a fej-fáknak motívumaiból több nagyobb sza-bású belsőberendezési tervet készített és a kiállítás bíráló bizottsága abban a meggyőződésben járult a művész ter-veihez, hogy az a magyarság nemzeti dícsőséget fogja emelni. Valóban a nép-költészet s népdal inspiráló példái a leg-nagyobb mértékben ajánlják felhaszná-lásra a magyar fejfákat is, mint a nép-művészetnek eddigelé még kiaknázatlan ágát.

Cz.

KÜLÖNFÉLÉK.

A HAZAI AGYAGIPAR ÚJJÁTEREM-TÉSE. Folyóiratunk fenállása óta gyakran foglalkozott a hazai fazekassággal s több ízben utalt azokra az eszközökre, a melyek révén az általában mostoha helyzetben sanyalódó iparág fellendülése várható volna. A M. Iparművészeti Társulat kebelében is akadtak szószólói ez ügynek s a vá-lasztmány a nyár folyamán indokolt föl-

terjesztésben fölhívta Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszternek figyelmét a hazai fazekasság ügyére. A miniszter erre megbízta Horti Pál és Gróh István tanárokat, hogy gyűjtsék egybe a régebbi tipikus formákat s a most készülő munkákat, s hogy az ország több vidékének fazekasait fölkeressék s velük kísérletképpen művészi tervek nyomán készíttessenek egy-egy sorozat edényt. A kísérletek — bár igen szűk körben mozogtak és sem kellő idő, sem eszközök nem állottak még rendelkezésére, fényesen beváltak, úgy, hogy most Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszter az egész ország agyag-háziiparának tervszerű és gyökeres regenerálását vette tervbe.

Miként akarja ezt a nehéz, de hálás feladatot megoldani, az alábbi leíratából tűnik ki, mely tervének minden részletébe betekintést enged és láttatja egyúttal azt is, hogy a ki ezt a tervet készítette, nemcsak lelkes ügyszeretettel, hanem a kellő szakismerettel és körültekintéssel végezte feladatát.

Magát a felette érdekes és az ország számos vidékét közéről érdeklő tervet a következő miniszteri leirat foglalja össze:

A hazai fazekas- és általában agyagipar lehető regenerálását tervezvén, elhatároztam ennek egy központból való oly szervezését, mely a kellő műszaki berendezéssel ellátva és teljes garanciát nyújtó művészi vezetés mellett intencióimat és terveimet rendszeresen, egy-egy esetben és tervszerűen megvalósítani alkalmas legyen.

Célom, mely egyúttal az egész működés irányát is megjelöli, az, hogy az ország minden agyagiparral nagyobb mértékben foglalkozó vidéke az ottani eredeti minták és — ha alkalmasak — régi technikák lehető felhasználásával jellegzetes, csak az illető vidék által űzött háziipart nyerjen, hogy így az egész ország minden egyes vidéke egy-egy speciális jellegű agyagiparral birjon, melyben egymásnak csak a technika tökélyében okozzanak versenyt, de egyébként egymást kiegészítsék.

Vonatkozik pedig ez úgy a közönséges főzőedények készítésére, a melyeknél a fődolog az agyag jó keverése és a máz helyes megválasztása, vagyis a lehető legjobb minőség, melynél a hazai, többnyire primitív edénykészítésről az arra alkalmas, kellő minőségű anyagokkal rendelkező vidékeken át kell térni a külföldön már régen készülő különböző

kitűnő minőségű edény-készítésre — nemkülönben a kályhagyártásra, melynek új csempe-formákra, jobb rajzokra és kifogástalan mázakra van szükségük, végül a szorosabb értelemben vett fazekasságra, melybe új mintákat kell behozni, a rikító, ízléstelen festési eljárás helyett új, a finomult ízlésnek megfelelő alkalmazni — szóval, melyet olyanná kell tenni, hogy a polgári lakásnak ízléses dekorációjává lenni teljesen alkalmas lehessen.

Annak az akciónak tehát, melyet én tervezek, ki kell terjeszkednie agyagiparunknak úgy technikai- mint művészi fejlesztésére, első sorban a házi- és kisipart tartva szem előtt, de e mellett ha, mód van reá, szolgálatot téve a gyáriparnak is, a nélkül azonban, hogy ez utóbbi az előbbi befolyásolhatná.

A végből elhatároztam Budapesten egyelőre három évi időtartamra, egy központi agyagipari műhely felállítását, melynek a jelzett célon kívül még az is a rendeltetése, hogy központi gipszmintázó és öntő műhelye legyen az iparoktatási intézeteknek, azok számára a rajz és mintázás tanításához szükséges gipsz-mintákat megmintázza és sokszorosítsa, hogy így a főhatóságom alatt álló iparoktatási intézetek a célnak mindenben megfelelő gipsz-mintagyűjteményekkel legyenek elláthatók és ezenkívül itt a központban fokozatosan nagyszabású, a hazai iparoktatásnak és ipari érdekeknek megfelelő központi gyűjtemény is létesíthető legyen.

Ennek a központi műhelynek — melynek a szükséges helyiségeket a budapesti felső építő-ipariskola fogja rendelkezésére bocsátani — célját és rendeltetését az elmondottakban vázolva, főbb feladatait a következőkben kívánom körvonalozni:

1. Összegyűjti az ország összes agyagipari vidékein található agyagokat és azokat ipari használhatóság szempontjából szakszerűen megvizsgálja, illetőleg kipróbálja, még pedig nemcsak a szokásos kis kúpok égetésével, hanem piac képes tárgyak készítésével. Az összes eszközölt próbákról rendszeres gyűjtemény létesítendő és a vizsgálatokról teljesen szakszerű nyilvántartások vezetendők, a melyek — ha az egész ország felvétele így megtörtént — esetleg nyilvánosságra is legyenek hozhatók.

Esetleg korábbi részletekben való nyilvánosságra hozatal ellen sem teszek észrevételt.

2. Minden egyes vidék számára, az ottani agyagokból, esetleg a régi tehnikák felhasználásával is egy-egy sorozat piacképes minta-edény és tárgy készíten-dő, tehát eredeti nagyságban és alakban, teljesen elkészítve és pedig lehetőleg több példányban, hogy az illető vidékek agyagiparosainak — kik ezekre beoktatan-dók lesznek — közvetlen mintakul szolgálhassanak.

Ezen minták készítésénél különös súlyt fektetek a hazai formák és moti-vumok értékesítésére, hogy így jelleg-zetes magyar agyagiparunk legyen, mely ne külföldi utánzás, hanem speciális magyar karakterű lehessen.

Arra nézve, hogy ez a cél minél sike-resebben legyen elérhető, minden ily vidékről vagy esetleg községcsoportról a szükséges időre egy alkalmas fazekas háziiparost vélek berendelőndőnek, a ki itt a saját vidéke agyagaiból a korongo-lást végezze és az edények készítését, díszítését, a mázak elkészítésének módjait, az edények okszerű égetését megtanulja és képessé tétessék arra, hogy otthon a háziiparosokat begyakorolja, mely utóbbi teendőiért némi szerény díjazásban is részesülne.

Ilyképen elesenék annak szüksége, hogy vidékenként külön gyakorló műhelyek szerkesztessenek külön e célra szerződ-tetett mesterek vezetése alatt, a mi sokkal költségesebb és kevésbé célravezető módja a kérdés megoldásának.

3. Minden vidék régi és új edényeiből mintagyűjtemény állítandó össze, mely-ből azon vidék agyagiparának fejlődése megítélhető legyen. Az új minták azon-ban nem választhatók a központi mű-helyben készült, tényleg mintakul szol-gáló tárgyakból, hanem a háziiparosok által piaci célra már tényleg készült tár-gyak sorából, mert csak így ítélhető meg, hogy tényleg fejlődött-e az illető házi-ipari foglalkozás?

E gyűjteményeket a budapesti M. Kir. Technológiai Iparmúzeumban kívánom elhelyezni, a hol így az egész hazai agyagipar gyűjteményét fogom fokozato-san összeállíttatni.

4. Az említett tendenciából kiindulva, t. i. hogy minden vidéknek jellegzetes agyagipara legyen, törekednie kell a köz-ponti műhelynek speciális magyar u. n. paraszt-majolika typust megteremtteni, mely természetesen vidékenként változó modor- és alakban, lehetőleg újat nyújt-son e téren.

Mielőtt azonban ennek az új fajtájú edénynek mintái forgalomba hozatnának, azokra nézve a Magyar Iparművészeti Társulat bírálata lesz kikérendő és ezzel együtt a sorozat elém terjesztendő.

5. A mennyiben egyes iparosok (gyá-rosok) kísérleteket kívánnak végeztetni, vagy maguk végezni, a fölmerülő költ-ségek megtérítése mellett (a mennyiben t. i. a kísérletek különleges költségekkel járnának) azok számukra teljesen díj-talanul eszközözendők, illetőleg nekik meg-engedendő.

6. Az egyes háziipari vidékek felkere-sése és ott a háziiparosok figyelemmel kísérése, útbaigazítása, hogy a fejlődés helyes irányba tereltessék, szóval az agyag-háziipar szakszerű felügyelete.

7. Az ipariskolák céljaira szükséges mintákat a külön e célra kiadandó rész-letes útásítás szerint mintázza és az iskolák részére sokszorosítja, ezenkívül pedig gipsz-mintákból törzsgyűjteményt létesít, melynek elhelyezésére szintén a Technológiai Iparmúzeum helyiségei fog-nak szolgálni.

Ezek a műhely legfőbb feladatai, me-lyekre nézve meg kívánom még jegyezni, hogy a műhely nem foglalkozik tuda-mányos kísérletekkel, sem tulajdonképeni oktatással, mint a melyek nem vonhatók ügykörébe, hanem kizárólag gyakorlati iparfejlesztő tényező kíván lenni, melyet e végből közvetlenül a vezetésem alatt álló minisztérium iparfejlesztési szak-osztálya alá rendelek, melynek főnökétől veendő részletes útásításait is.

A műhely nem is fog semmiféle adminisztrációs teendőket végezni, nem lesz tehát külön intézet — mit különösen kívánok hangsúlyozni — és csak addig tartatik fenn, míg a fen-tebbieken jelzett főbb hivatását betöl-tötte, mely időponton túl teljesen ele-gendő lesz az agyag-háziipar rendszeres, szakszerű felügyeletéről gondoskodni, mert bizonyos időn túl a háziiparnak saját erejéből kell megállnia, mesterséges fentartásnak itt nem lehet helye.

A létesítendő központi műhely mű-vészi vezetését Hegedűs miniszter Horti Pál tanár kiváló iparművészünkre bízta, kinek megfelelő segéderőket is adott rendelkezésre. A műhely, a csömöri úti új állami építő-ipariskolában kapott megfelelő hajlékot, berendezéséhez leg-közelebb már hozzáfognak és gyakor-lati működését a Székelyföld agyagipará-nak fejlesztésével fogja megkezdeni.

KRIEGER BÉLA, Párisban élő honfitársunk vázlatrajzainak egy sorozatát mutatjuk be e füzetünkben. Krieger, 1883-ban, Kádár Gáborral együtt, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek ösztöndíjával a párisi világhírű Lévy-féle műintézetbe lépett, hogy a művészi sokszorosító eljárásokat megtanulja. Csakhamar kivált társai között, főleg a rézkarcolásban. 1886-ban már általános elismerést arat a budapesti ötvösműkiállításról készült díszmű számára készített pompás rézkarcaival. Azóta gyakran találkozunk műveivel a legelőkelőbb francia kiadványokban. Legnevezetesebb művei a *Le Musée Plantin-Moretus à Anvers*; *Barrington House Bershire*; főképpen pedig a világhírű Spitzer-féle gyűjteménynek nagy képes jegyzéke, a melynek rézkarcai túlnyomólag Krieger-től erednek. E mellett mint iparművészeti tervező is munkálkodik s *La Chimère et l'Animal* cím alatt, a párisi Guérinet cég ki is adta 630 tervét külön munkában. Bár művei általában kissé groteszkszerűek, mégis bélyegét viselik határozott egyéniségének.

AZ ORSZ. IPAREGYESÜLET ÚJ DÍSZOKLEVELÉNEK rajzát mutatjuk be a 37. sz. lapon. Tervezője Hegedűs László festőművész, a kereskedelemügyi miniszter nagy díjának oklevelére kiírt pályázatnak győztese. Az eredeti oklevél rajza 48 cm. széles és 32 cm. magas.

A „STUDIO“ ELSŐ NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁSA. A „Studio“ decemberi száma megkezdte a kiállítás ismertetését és abban olvasóinak egyelőre a fém-munkákról számol be. Örömmünkre szolgál, hogy a cikk tervező művészeinkről is megemlékezik, mint olyanokról, kik a fémipar körében kiváló alkottak. A cikknek művészeinkről szóló részei a következők:

„A képereteken a gazdag ornamentáció rendesen tola-kodóan hat, ha az nem dekoratív jellegű. Azért a keret az egésznek csak alárendelt részét képezze, hogy a kép a figyelem központja maradjon. A művészek a legtöbb fémkeretnél, mely a kiállításon látható volt, ezt a nehézséget szerencsésen leküzdötték és a szó teljes értelmében kifogástalan kereteket nyújtottak. Nevezetesen Bossie Dawson, C. E. Thompson, H. Bloom field Bare és Horti Pál tanár, utóbbi kiváló kiállító az iparművészet egyéb ágaiban is szerepelt...

„A kontinens iparművészete kis bronzokban és dohányzó készletekben nagy fölényről tesz tanúságot, így a változatos és eszmegazdag kis csoport Beck Ö. Fülöptől...

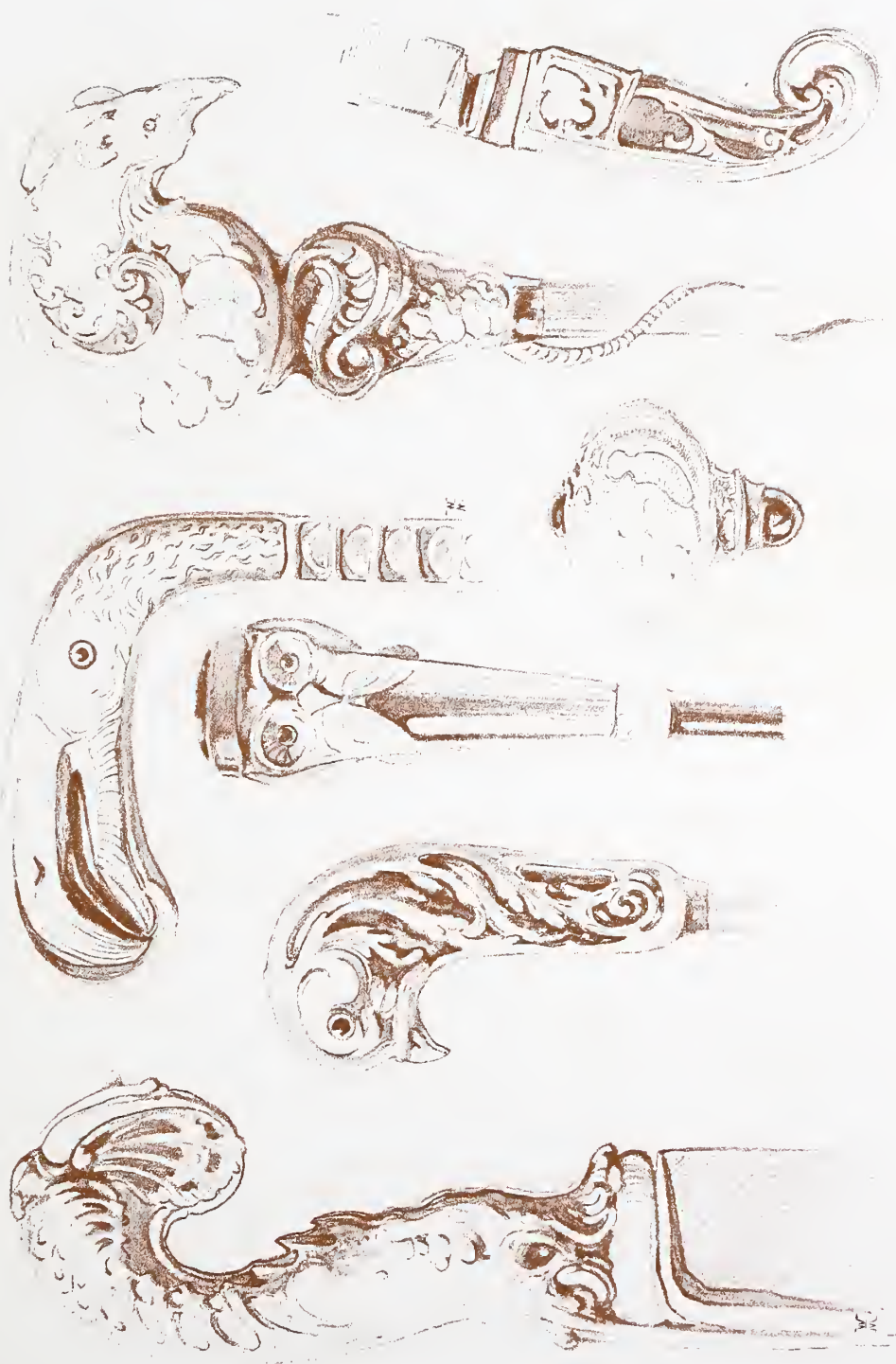
„Az öt darabból álló fémírókészlet *Spiegel* Frigyes-től szerencsés találékonyságról és a rajz finomságáról tesz tanúságot.“

Ugyanez a száma a „Studio“-nak *Wiegand* Edétől is bemutat két bútort, mely-nél a szerkezetnek helyességét emeli ki.

A MODERNE STIL című időszaki füzetes vállalat (kiadja Julius Hoffmann Stuttgart) egyik újabb füzetéből veszszük a legutóbbi párisi Szalon-ban szerepelt kiválóbb bútoroknak s a buffalói panamerikai kiállításról vett kézi aranyozású bekötési tábláknak reprodukcióit, a melyeket a 38., 39. és 40. sz. lapokon közlünk.

A SZOLNOKI KÉZIMUNKA-KIÁLLÍTÁS. Ez évi január hó elején Szolnokon Lippich Gusztávné, Jász-Nagy-Kún-Szolnokmegye főispánjának a neje, női kézimunka-kiállítást rendezett. Az Iparművészeti Múzeum gazdag textilgyűjteményéből Radisics Jenő miniszteri tanácsos igazgató úr egy retrospectív sorozatot bocsátott a kiállítási bizottság rendelkezésére, többnyire régi magyar hímzést és néhány keletit. Igen szép anyaggal szerepeltek Lipcsey Józsefné és Mirkovszky Gézané úrasszonyok is. Említésre méltók még a pozsonyi Izabella-egylet tárgyai és Kabay Dánielnének ismert szépségű selyemszőnyege, melynek tervezete Mátrai Vilmos tanárt dicséri. A kiállítás nagyszámú közönséget vonzott, mely egy pontosan szerkesztett katalógus segítségével tanulmányozhatott és gyönyörködhetett a kiállítás anyagában.

MODERN ÉKSZEREK. Az asszonyi díszek készítőinek mindenkor nagy közönségük volt, de talán soha annyi, mint napjainkban. Koronás asszonyok s a pénzarisztokraták nejei vetélkednek egymással a tündöklő ékszerek birtokáért, s az iparművészetre nézve örvendetes jelenség, hogy a fényűzés nemcsak a drága anyagokat karolja fel szívesen, hanem a művésziességnek is hódol a legnagyobb mértékben. Ma már „ékszereköltőkről“ beszélnek s Lalique-ot a francia szellem nagyságaihoz sorozzák. A Studio idei téli pótkötete teljes képet nyújt nekünk az ékszerművészet jelen-

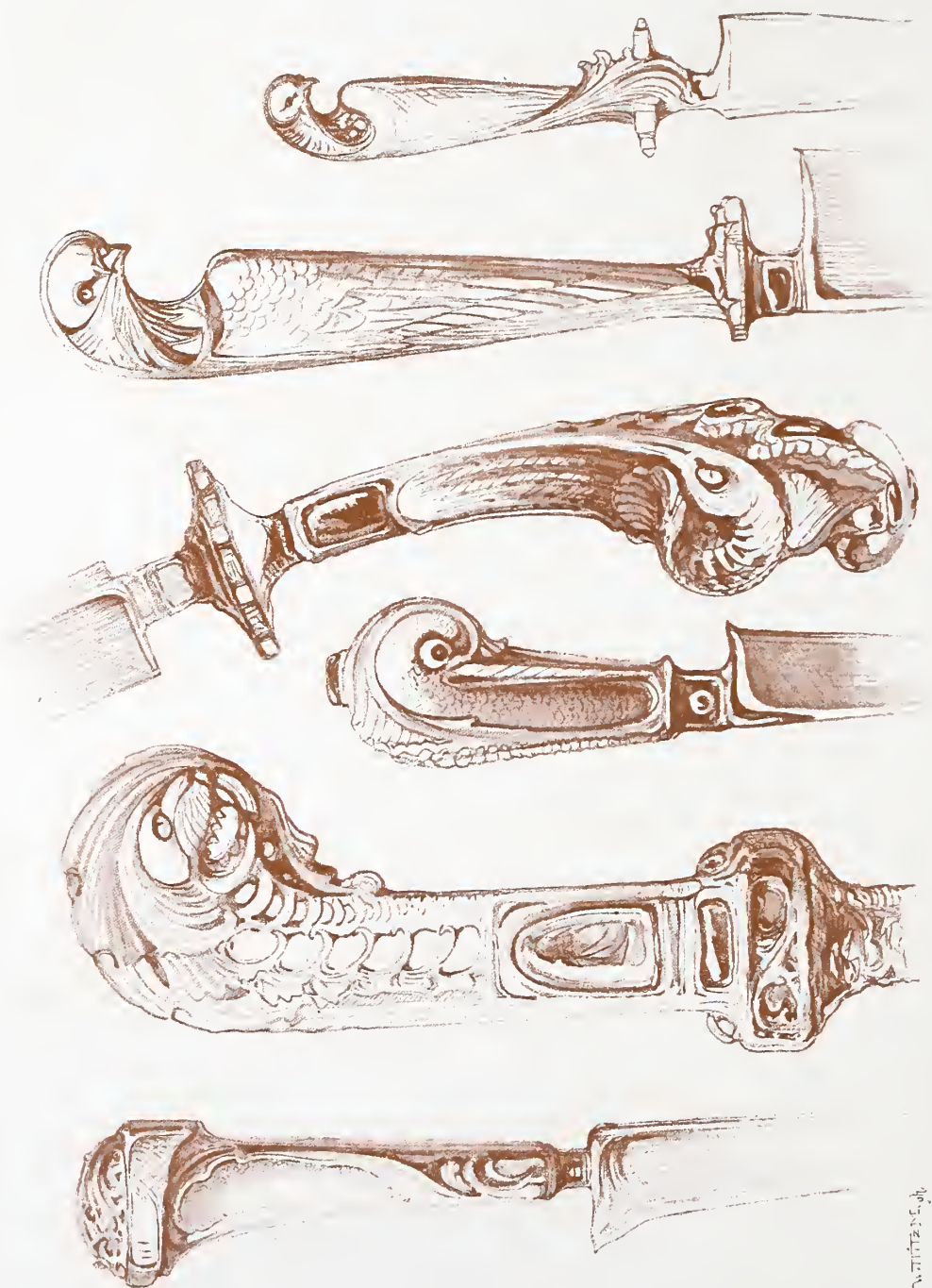
KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVEBŐL.

KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVÉBŐL.

KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVBŐL.

W. TITZ & Co.

KRIEGER BÉLA
VÁZLATKÖNYVBŐL.

legi fejlettségéről. Bemutatja az iparművészetben számottevő nemzetek e nemű alkotásait. Természetesen a franciák vezetnek e téren, Lalique, Vever hírneve már jól ismert mindenütt. Becker, Bing, Boucheron, Colonna, Dufrêne, de Feure, Grasset, Lambert, Mucha, Orazzi stb. alkotásai is a műrekek rangján állnak. Az angoloknak is vannak szerencsés kezű ötvösművészei; Ashbee, Mc Nair, Cook, Talwin Morris, a Mackintosh testvérek, Gaskin, Robinson stb., a kik nemzeti sajátosságait az ékszerekben is érvényre tudják juttatni. Különösen bájosak e művészeknek a legyezőtervezetei. Az osztrákoktól sem tagadható el bizonyos grácia, míg a németek alig versenyezhetnek ékszerek alkotásában a kis belgákkal vagy dánokkal.

A PORCELLÁN EURÓPAI FELTALÁLÓJA. Böttger nevéhez fűződik közönségesen a porcellán feltalálásának dicsősége, a kiről azt mondják, hogy 1710-ben a paróka lisztelésére való porban lelte meg a porcellánföldet, mikor aranyat kutatott benne. Egy furcsa könyvben azonban, melynek szerzője Becher János Joakim, a tudós mainzi orvos és tanár (1635—82.), a porcellán feltalálására vonatkozólag más érdekes feljegyzést találunk. A könyv címe: „Närrische Weisheit, u. weise Narrheit; oder einhundert Concepten, u. Propositionen, deren etliche guth gethan, etliche zu nichts wurden. Frankfurt in Verlag. Johan. Zubordts 1682.“ A negyvenkilencedik oldalon szóról-szóra ez áll: „Prinz Ruprecht hat einen Hafner aus Ungarn, welcher eine Mixtur aus Erden erfunden hat hier in England, die gebrennt halb durchscheinend ist, wie der Ostindische Porzellan, und wurden dergleichen geschier hier in London öffentlich verkauft.“ (Ruprecht fejedelemnek volt egy magyarországi fazekasa, a ki itt Angliában olyan földkeveréket talált fel, mely kiégetve félig átlátszó, mint a keletindiai porcellán és ebből való edényeket Londonban nyilvánosan árulnak). Tehát az a magyar fazekas Böttger előtt mintegy harminc évvel gyakorolta már a porcellán készítését I. Károly angol király udvarában, Prince Rupert néven élő pfalzi herceg szolgálatában, a ki tudvalevőleg sokat foglalkozott természettannal, üveggyártással, csillagászati eszközök készítésével stb. Ismerünk egy ötvényt, melyet Ruperről Prince-érnek neveztek el.

És, mint látjuk, a porcellán feltalálásának dicsőségét is az ő magyar fazekasának kell betudnunk.

HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk leg előbbi számában *Vögerl Gusztáv Ágost* úrnak nevét tévesen írták a karácsonyi kiadványról szóló cikkben (258. old.) *Vögerl Gusztáv Károlynak* és a 289. sz. lapon közölt kép aláírásán *Vögerl Ignácnak*, a mit ezennel helyreigazítunk.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

ELDÖLT PÁLYÁZAT. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter 2000 koronás állami nagy díjának díszoklevelére kiírt pályázat 1901. december hó 16-ikán járt le, s e határidőre beérkezett 34 pályázótól 45 pályamű. Az illetékes jury december hó 31-ikén döntötte el a pályázat sorsát. A jury elnöke volt Czigler Győző, tagjai Fittler Kamill, Gelléri Mór, Nádler Róbert és Vig Albert. A bizottság a 600 koronás első díjat *Immortalitas*, a második, 400 koronás díjat pedig *Ad astra* jeligés műnek ítélte oda. A jeligés levelek fölbontásánál kitűnt, hogy mindkét pályaműnek szerzője *Hegedüs László* festőművész, a ki tudvalevően nemrégiben a bécsi bankjegypályázaton is oly nagy sikert ért el. A művész, a jury észrevételeinek figyelembevételével vázlatát át fogja dolgozni. Valamennyi pályamű nyolc napig ki volt állítva az Orsz. Iparművészeti Múzeumban.

PÁLYÁZAT OLCSÓ LAKÁSBERENDEZÉSRE. A darmstadti Koch könyvkiadó cég nemzetközi pályázatot hirdet a polgári viszonyoknak megfelelő olcsó lakásberendezésre, a mely több tekintetben azonos azzal a pályázattal, a mit a lefolyt évben a M. Iparművészeti Társulat hirdetett. Tervezendő egy fogadó-, nappali-, ebédlő-, egy hálószoba és egy konyha. A legjobb pályaművek jutalmazására három díj szolgál, és pedig I. díj 1200 márka, II. díj 800 és a III. díj 600 márka. A pályázat folyó évi szeptember hó 1-én jár le. A részletes föltételeket szívesen megküldi az „Innen-Dekoration“ c. folyóirat szerkesztősége Darmstadtban.

SZOMBATHELY VÁROS KÖZKÚTJA. Szombathely városa hatszáz koronás pályadíjat tűzött ki a Horvát Boldizsár-terén fölállítandó Kupai közkút tervére. Erre a pályázatra két tervezet érkezett be az Országos Iparművészeti Múzeumhoz és a jury január hó 11-ikén döntött a sorsuk fölött. A jury tagjai voltak Ehen Gyula szombathelyi polgármester, elnök, Förk Ernő műépítész, Márkus József főpolgármester, Radács Jenő miniszteri tanácsos, az Iparművészeti Múzeum igazgatója, Tóth István és Mátray Lajos szobrászok. A bizottság a pályadíjat egyhangulat a „Szigonyvető” jelígejű pályamunkának ítélte oda, a melyet Szily Károly fehérmegyei moóri szobrász készített. Ennek a tervezete alapján építik meg a közkutat némi változtatással. A két pályamunka tíz napig látható az üllői-úti iparművészeti palotában.

KÜLFÖLD.

A BÉCSI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. A karácsonyi vásár idejében nyílik meg évenként az Osztrák Iparművészeti Múzeum kiállítása, a mely magában foglalja az osztrák iparművészet egy évi termelésének színe-javát, s ezért ezekből a kiállításokból jól ítélhető meg az osztrák művészi ipar fejlődésének menete, ép úgy, mint nálunk, a hol szintén a karácsonyi kiállítások legmegbízhatóbb hőmérői a hazai iparművészetnek. Az idei kiállítás — aratási tudósítók kifejezésével élve — gyöngén közepesnek mondható. Sok közepes színvonalú munka között kitűnő alig akad. A bútortipar itt is a túlnyomó, s a többi iparág általában szegényesen van képviselve. Ha összehasonlítjuk ezt a kiállítást az előző két-három évben rendezett kiállításokkal, konstatálhatjuk, hogy az Olbrich-Hoffman és Moser által oly nagy hévvel s elég ügyesen bevezetett sajátos bécsi modern bútorstílus ma már alig talál művelőkre. Egy-két szobában még kísért Olbrich szelleme, — de a matadorok: Portois és Fix, Járayék, Pospischil, Ungethum stb. részben a harmincas évek Biedermeier stílusát többé-kevésbé módosított alakban elevenítik föl, részben pedig hűségesen

másolgatják az angol bútormestereket, ezért eredeti ötletet alig találunk a kiállításon. A mi kevés önálló gondolatra valló munka akad, abban pedig nincs köszönet. Így pl. az egyik — nálunk újabban gyakran emlegetett bécsi bútorgégnak — az az ötlete, hogy egy férfi hálósobán úgy alkalmazza a sárgaréz vereteket, mint a hogy a szivartárcákon szokásos, brutálisan hatott. Mellesleg említem, hogy ugyanaz a cég Jenő herceg palotájának egy óriási barokkstíliú termét másolta, azzal a szolgálai hűséggel, a mit sokan oly sokra tartanak nála. És ezt a monstruózus termet — mint hallom — legközelebb Budapesten is ki fogja állítani. Eddigi sikerei után valószínű, hogy azon túl is ad. Általában azonban mondható, hogy a kiállított szobaberendezések jeles kidolgozású munkák s nem legkisebb érdemük a készítőjüknek, hogy a célszerűség követelményeit ritkán tévesztik szem elől. Egy nálunk is szereplő bécsi szőnyeggyár, Otto Eckmann berlini professzor tervei nyomán, egy sorozat csomózott szőnyeget állított ki, de ezek között kevés az igazán jó munka. A színek többnyire keresetten bágyadtak s a rajzuk telve túlzásokkal. Porcellán s faience alig volt a kiállításon. Wahliß, Zsolnay ezin vázáinak egy csekély sorozatát mutatta be, a melyeknek versenytársuk úgyszólván nincs. A mi pedig ékszművekből egy-két vitrinában akadt, szolgálai — de gyöngé — utánzata Lalique művészetének. Legtöbb találékonyságot mutattak a bőrdíszművek és a rézből domborított dísz tárgyak. E szakmákból ránk nézve igen tanulságos munkákat foglalt magában, a különben meglehetősen jelentéktelen kiállítás. Gy. K.

A TORINÓI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. A többfelől beérkezett hírek szerint valamennyi kulturnemzet teljes erővel azon munkálkodik, hogy minél impozánsabban mutassa be iparművészetét az április havában megnyíló nemzetközi kiállításon. Az angol csoport rendezőségének élén Walter Crane áll, a ki maga tervezte az installációt. Részt vesz angol művészek között Voysey, Anning Bell, Heywood Summer, Ashbee, továbbá képviselve lesz a londoni „Arts and Crafts Exhibition Society” és az „Arts Schools”. A franciák 2500² méternyi területet fognak betölteni; a kiállítók névsorában van Lalique, az ékszerészek királya, Gallé, Roty, Gérôme Bing (l'Art

nouveau), Mayer Gräfe (Maison Moderne), Majorelle, Bigot, Barbedienne, stb. Az osztrák csoport főrendezőjének, A. v. Scala udvari tanácsosnak, az osztrák kormány nagy összegeket bocsátott rendelkezésére, s ismerve Scala ügybuzgalmát s erélyét, biztosra vehető, hogy az osztrák csoport magas színvonalú lesz. Az installációt Baumann építész tervezi, a kinek e téren a párisi világkiállításon nagy sikerei voltak. Önálló pavillonban egy teljesen berendezett előkelő nyaralót fognak bemutatni s ezen kívül a báró Myrbach igazgatása alatt álló, teljesen újjászervezett iparművészeti iskolák is nagyobb szabású csoporttal vesznek részt. Svédország külső pavillonja a nagy hírre kapott A. Boberg építésznek terve nyomán készül. A német kormány eddig 50.000 márkát adott a német csoport költségeire s ezenfelül fedezi az összes szállítási és biztosítási költségeket. A német osztály szervezését a „Verband deutscher Kunstgewerbevereine“ vállalta magára; a végrehajtó bizottság élén H. E. Berlepsch Valendas áll. De a legnagyobb érdeklődésre számíthat Belgium, a mely tudvalevően a párisi kiállításon alig szerepelt, s a mely nyilván mulasztását akarja helyrehozni. A csoport rendezői között van Horta, Mans, Synterman, Crespín, Sneyers s mások. Amerika, Dánia és Németalföld tudvalevően a magyar* csoport szomszédságában lesznek, a mely utóbbinak mintegy 600² méternyi terület jutott.

MŰVÉSZI FÉNYKÉPEK KIÁLLÍTÁSA. Torinóban a tavasszal nagy nemzetközi kiállítást rendeznek művészi fényképekből. A rendezőség meghívta a kiállításra a budapesti Foto-Klub-ot is, a magyar műkedvelő fényképezők országos egyesületét. Az egyesület azokból a fotográfiákból, a melyeket Torinóba szándékozik küldeni, előbb itt a fővárosban országos kiállítást rendez. A kiállításon résztvehetnek mindazok, a kik a fotográfózással foglalkoznak akár hivatásból, akár pedig kedvtelésből. A képeket e hónap végéig az egyesület helyiségébe lehet küldeni (Egyetem-tér 5. sz.). A torinói kiállításra küldendő képek megbírlására alakult zsűri tagjai a következők: Esterházy Mihály gróf, hatvani Gaál

* A torinói kiállítás magyar csoportjának előkészületeiről a hivatalos rovatban számolunk be.
A szerk.

Adorján és Müller Bertalan választmányi tagok, Rauscher Lajos és Czigler Győző műegyetemi tanárok. A kiállítás a nagyközönség számára február elsején nyílik meg és egész hónapra át megtekinthető.

AZ IDEGEN IPARMŰVÉSZET AZ 1900. ÉVI PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁSON FRANCIA VILÁGÍTÁSBAN. A Revue des Arts décoratifs nemrégiben közölte Georges Berger-nek, az Union central des Arts décoratifs elnökének az Union közgyűlésén tartott beszédét, a mely nagy meglepéssel konstatálja a francia iparművészetnek a többi nemzetek iparművészete feletti nagy fölényét. A nagy tekintélyű férfiú, reánk nézve is érdekes beszédének ide vágó része szabad fordításban a következő:

„Tagadhatlan tény, hogy a művészetnek az iparra való alkalmazásában való fölényünk ezuttal is diadalmasan megállta a helyét. A kiállításon nyilvánvaló lett, hogy mely fokig tudjuk fontartani uralmunkat a díszítő művészet összes ágai-ban, bebizonyosodott az is, hogy a mi fényűzési cikkeink (articles de goût) a bútortól s általában a lakásberendezés terén, a fényűzésnek és a kényelemnek legmagasabb igényeit ki tudják elégíteni, sőt, hogy különösen az ékszerek s a pipereárúk terén a divatot irányítjuk.

A külföldi művészi iparosok, állami támogatással, vagy hazafiás magánadományok révén, nagyszerűen felszerelt iparművészeti iskolákat és múzeumokat kaptak, a melyekben az úgynevezett hagyományos stílusú műveket gyűjtötték egybe, úgyszintén azokba belefoglalták a jelenkor legkiválóbb s legtöbb művészi találékonyságot mutató alkotásokat. Mind e mellett, a mi iparművészeti műhelyeink vetélytársak nélkül állanak, noha úgy szólván csupán a maguk erejére vannak utalva s iparművészeti iskoláink a szükséges eszközök és helyiségek híján, nagy nehézségekkel küzdenek, hogy a jelenkori igényeknek megfelelően fejlődjenek s a művészi szakoktatásnak kiegészítésére szolgáljanak. Nemzeti iparművészeti múzeumunknak megnyitása is késik, és pedig a múzeum szervezőinek akaratától nem függő okok miatt.

Az idegen iparművészeti munkákon művészi sajátosság és eredetiség csak nagy ritkán nyilvánul s akkor is sok esetben kételkednünk kellett annak tiszta forrásában. Az bizonyos, hogy a készítő oda törekszenek, hogy minket utánozza-

nak, sőt hogy lehetőleg felülmuljanak munkáikkal, de a mit produkálnak, az csak halvány s messze elmaradó utánzata olyan dolgoknak, a melyek alkotásánál nemzeti zseniálitásunk közreműködött.

Az Esplanade des Invalidesen lefolyt nemzetközi verseny a francia iparművészetnek óriási diadalával végződött. Véget vetett az általános nyugtalanságnak, a mit a nagy garral hirdetett készülődések nálunk ébresztettek. Látjuk immár, hogy nincs mitől tartanuk; de nem volna okos dolog, ha elbizakodnánk. Mert bár külföldi versenytársaink lojálisan beismerték fölényünket, de nem leplezhették bosszúságukat s abbéli törekvésüket, hogy kezeinkből kiragadják a kormányzó pálcát, a mit még ma büszkén hordhatunk.

Nem kívánunk e beszéd egyes állításainak cáfolásába bocsátkozni s csupán arra a megjegyzésre szorítkozunk, hogy a beszédben jellemző példáját látjuk, a franciák túlzó sovínizmusának.

IPARMŰVÉSZETI MESTERISKOLÁt nyitott Münchenben, január hó 3-ikán, Herrmann Obrist, az ismert szobrász és iparművészeti tervelő, szövetkezve W. v. Debschitz festőművésszel. A kurzus tanterve a fősúlyt a gyakorlati iparművészeti tervelésre fekteti, e mellett kiterjed az aktrajzolásra, plasztikára, a táj- és figurális festésre, de „lehetőleg elkerüli a diszítő művészet egyes ágainak mester-séges különválasztását. Fejleszteni akarja a tanulóknak szunnyadó sajátos tehetségeket, hogy őket mielőbb önálló alkotásokra képesítse; ébrentartani s fokozni a művészi munka iránti kedvet, s serkenteni a pozitív tevékenységre.“ A kurzus kapcsán előadások vannak vetített képekkel.

GEORGE DE FEURE. A franciáknak újabban sok szerencsés kezű művészek támadt, a kik tehetségökkel fényesen ellentálltak a kontinensre diadalmasan bevonuló angol iparművészet hódításainak. Ezek egyike de Feure is, a ki nemcsak elragadó fantáziájával, nagyszerű rajzbeli készségével és finom grációzus felfogásával küzd sikeresen a francia szellem érvényesüléseért az idegen ellen, hanem szokatlan nagy termelőképességével egy önálló iskolaszerű csoportot is birt alakítani már maga körül. Alig öt éve fejt ki pedig csak tevékenységet az iparművészet terén. Az alatt azonban változatos ágak és technikák számtalan

sorát művelte az ő sajátos egyéni módorában. Ismeretesekek bútorai, szőnyegek, tapétái, szövetei, üvegablakai, hímzései, porcellánjai, fémipari alkotásai, könyvdíszai stb. stb. Legújabb nagy munkája a párisi Konss-féle vendéglő belső díszítése és felszerelése.

A MŰVÉSZI NEVELÉS kérdésével foglalkozó s Drezdában, szeptember hó folyamán megtartott kongresszus mindenféle nagy érdeklődést keltett a fölvetett fontos kérdések iránt. Ezért a rendezők elhatározták, hogy a kongresszusról szóló részletes jelentést kézikönyv alakjában kiadják, a mely *Kunsterziehung* cím alatt R. Voigtländer lipcsei könyvkiadónál megjelent. Kíváncsú, hogy ez az érdekes mű a magyar családok és tanférfiak körében minél inkább terjedjen.

DOROTHEUM cím alatt állami költségen a bécsi Dorotheengasseban nagy árverelési házat akarnak építeni, a melyben, a párisi Hôtel Drouot-nak mintájára, kiválóbb műtárgyakat fognak nyilvánosan árverelni.

MŰVÉSZETI AKADEÉMIA VARSÓBAN. Az orosz kultuskormány elhatározta, hogy Varsóban legközelebb művészeti akadémiát alapít. Ez idő szerint Oroszországban csupán egy művészeti akadémia van, a sz.-pétervári, a melyet a lengyelek alig látogatnak.

HENRY VAN DE VELDE. A belgáknak ez a Németországba szakadt nagy művésze újabban irodalmi téren is nagyobb szabású akcióra készül a modern iparművészet érdekében. A darmstadti Koch-céghez csatlakozik társszerkesztőnek az Innen-Dekoration című folyóirathoz. Gondjaiba veszi annak nemcsak művészi kiállítását, hanem szövegi részét is és a közös erővel szerkesztett lapot francia és angol nyelven is megjelentetik a némettel egyidejűleg. A nevezett folyóirat ez évi januári számában már programot nyújt van de Velde nagyszabású terveiről s ha sikerül ígéreteit beváltania, a német iparművészetre való irányító kihatása a jövőben nagy horderejű lesz.

A DARMSTADTI MŰVÉSZ-KOLÓNIA VÁLSÁGA. Darmstadtból jelentik, hogy az odaváló művész-kolónia, a mely a nagyherceg támogatásával és a közönség lelkes pártolásával alakult meg, feloszlik.

A művészek a nagyherceg védőségeivel kiállítást is rendeztek, de Ernő Lajos nagyherceg — hír szerint személyi természetű okok miatt — megvonta támogatását, s ennek következtében már értesítették is a művészeket, hogy a kiállítást időnek előtte bezárják. Ez a társaság valószínű feloszlásának az oka.

BOTFEJEK. A francia Art et Décoration című folyóirat különféle pályázatokat szorgosított hírdetni iparművészeti tervezetekre, melyeknek tárgya rendszeresen a gyakorlati élet szükségleteinek kielégítését célozza. Puskaagy, pecsétnyomó, fali sablon és friz eredményes pályatételei után legutolsó számában (1902. janvier) egy botfej pályázatról számol be. Igazán bámulnunk kell nekünk, hogy annyi szép és művészi munka halmozódik össze egy egyszerű pályázatra a franciáknál. Nem elkapkodott vázaltszerűségekkel versenyeznek a díjért, hanem komoly és minden részletében átgondolt munkával. Félicien Ledresseur botfejei nyerték az első díjat, művei a kellemes, fogait kínáló és elegáns művészetet lehellő botfejek mintaképei. Cossard és Chauvet pályaművei is igen figyelemre méltók. Legalább is meg lehet tanulni belőlük, hogy az anyag érvényesülése és a cél kifejezése mellett a diszítésnek mily simulékonyssággal kell alkalmazkodni a gyakorlati kívánalmakhoz.

SZAKIRODALOM.

CZAKÓ ELEMÉR: A KÖNYVNYOMTATÁS ÉS KÖNYVDISZÍTÉS IPARMŰVÉSZETE. Budapest, Athenaeum. 1092. 57 szöveggéppel és három melléklettel.

Szerző feladatául tűzte ki a mult szemeltartásával ismertetni a könyvnyomtatás és könyvdiszítés művészetének mai állását, s egyúttal figyelmeztetni a hazai könyvipart az új iparművészeti mozgalomban reá hármló kötelességekre. Buzgó tanulmányainak anyagát gondos elrendezésben nyújtja és kitűnő illusztrációkkal élénkíti. Ohajtandó volna azonban, hogy szerző e nagyfontosságú tárgyat nagyobb terjedelemben is kidolgozza.

Dolgozata négy fejezetre oszlik. Az

elsőben a betűvel foglalkozik. Végigkíséri azt fejlődése százados útjain, a mint a római írásból lassankint kifejlik a nyomdászat két fő típusa: az antiqua és a fraktur. Bőven foglalkozik a legújabb mozgalommal, különösen Morris-szal, ki a XIX. sz. nyomdászatának művésziellen, elernyed formáival ellentétben új életet önt a betűk alakjába. A hazai viszonyok szegényességét hangsúlyozza, de utal a Korvin-codexekre s régi könyveinkre, melyekből típusaink felfrissítésénél merítenünk lehet. Kifejti a betűk szépségének általános elveit: a művésziesség és olvashatóság egyensúlyát, a betűtörzsek nyúlványainak mérséklését, a betűtestek egészséges teltségét, s végül kiemeli, hogy a nyomtatott betű regenerálására feltétlenül a kézíráshoz kell fordulnunk.

A második fejezet a szedéssel foglalkozik. Nem elégséges az egyes betűk szépsége, azok kapcsolatának is harmonikusnak kell lennie. Betűk csoportja a szó, szavak csoportja a sor és sorok csoportja az oldal. Minden ilyen egység megkívánja, hogy részecskéinek intervallumai, a szabadon hagyott fehér területek egymás között lehetőleg egyenlők s az egész egység méreteivel arányosak legyenek. Az oldal még nem a legnagyobb egység: a szemközti oldallal — házastársával — összehangzó párrá kell kapcsolódniok.

Az oldal egységét leggyakrabban az u. n. kitüntető szedéssel szokták megzavarni. Az oldalnak e célból más dukтусu betűkkel való megbontása elítélendő; ajánlatosabb a versál vagy a „kapitälchen“ alkalmazása; legszebb volna azonban a szavakat aláhúzni.

A szedés művészetének legnagyobb tere a címlapon nyílik. A címlap pontosan szimmetrikus beosztásától újabban gyakran eltérnek; s a címet szabadon, a lap egyik széléhez közel csoportosítják, a müncheniek geometriai formába szorítva, az angolok értelem szerint tagozva a sorokat.

A szedőre bízott nyomdadíszek alkalmazásában a lehető legnagyobb mérséklés ajánlandó. A tulajdonképpen való diszítés a könyvdiszítő művész feladata, s a szedőnek csak a legegyszerűbbre és legszükségesebbre kell szorítkoznia. Ne sutor ultra crepidam.

Czakó munkájának harmadik részében a könyvdiszítés és könyvillusztráció szerepét tárgyalja. Történetüket a rendelkezésre álló hely szűk voltánál fogva

természetesen csak nagy vonásaiban változhat, de azért érdekes adalékokat nyújt különösen a magyar könyvillusztráció történetéhez. A modern mozgalmat e téren érdeme szerint méltányolja, különösen az angol illusztrátorokat, Crane Waltert, Beardsley Aubreyt, Bell Anning-et, Nicholsons-t, stb. Végül erősen síkra száll a modern fotomechanikai eljárások művészi felhasználása mellett.

Az utolsó fejezet, ugyanazon rendszer szerint, mint az előbbiek a maguk tárgyát, elemzi a könyvkötés művészetét. Áttekinti történetét, technikája fejlődését, s ismerteti jelen állapotát. A modern könyvkötés költségesebb, kézi munkát követelő típusa mellett, melyet Cobden-Sanderson képvisel, szót szól a gyárilag sokszorosítható, White Gleeson által kezdeti típusnak is. Érdekesen tárgyalja a belső táblaborító papír, az u. n. előzék-papír szerepét.

Befejezésében az iparművészet problémájának fő elvét, az ipari és a művészeti elemek helyes arányát hangsúlyozza. Csak ha a mesterember és a művész egyaránt tartózkodnak a túlzásoktól, s mindegyikük a maga körét tölti ki, jöhet létre igazi, életképes eredmény. Az iparművészetet a XIX. sz.-ban a *kevés* fenyegette; művészeti átalakulásunkra jellemző, hogy ma már a *sok*-ban rejlik a veszély. m. s.

MAGY. NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE. 1902. Szerkeszti Pavlovsky J. Alajos. Budapest, Athenaeum.

Az iparművészet egész vonalán, tehát a nyomdászatnál is most kezdődik a második reneszánsz a tiszta művészet jegyében. A mi képes lapjaink és illusztrált könyveink is artisztikus díszszel ékeskednek; derék nyomdászaink pedig szaksajtóikban, szakkurzusaikon és főleg lelkes zászlóvivőik által mind több és több művészi tartalmat hoznak bele a sablonoktól lenyűgözött nyomdászatunkba. A Könyvnyomdászok Szakköre kiadásában megjelenő, az idén immáron tizenhetedik Évkönyv élénk képét adja annak a mozgolódásnak és törekvésnek, a mivel Gutenberg művészetének mai képviselői ügyüket az iparművészet szellemében felkarolni igyekeznek.

Cikkeiknek nagyrésze azt a kapcsolatot tárgyalja, a mi a tipográfia és a művészet közt mutatkozik, vagy legalább is kell, hogy mutatkozzék. Az első dolgozat Czákó Eleméré, a nyomdászatról, mint

iparművészetről szól. Szerencsésen egészítik ki az Iparművészeti Múzeum és Iskola főkönyvtárosának általános esztétikai körütekintést nyújtó közleményét maguknak a gyakorlati nyomdászokéknak saját tapasztalataikból és studiumaikból leszűrt cikkei. Így Wandra Lajos a színképződésről nyújt tanulságos leírást; Korinek József a modern nyomtatványok mellett a nemzeti díszítő művészetnek kel pártjára; Novák József, Stalla Márton, Rohonczy János, Radnai Mihály és Augenfild Miksa cikkeikben a mester-szedés jelenlegi művészi irányával foglalkoznak; Horváth, Fuchs, Kertész, Sedelmayer, Durmits és Wóznér szakszerű kérdéseket tárgyalnak. Ki kell különösen emelnünk Káldor Lajosnak a modern nyomdászat úttörőit bemutató tanulmányát; Janovits Ferencnek rajz-oktatási javaslatát; Novák Lászlónak minden tekintetben kiváló, a grafikai problémákat ismertető értekezését; továbbá Firtinger Károlynak, a legérdemesebb magyar nyomdászírónak Tótfalusi Kis Miklósról írott történeti vázlatát és végül magának a szerkesztőnek, Pavlovskynak úgy irodalmi, mint a Mäser-lemmezzel való sokszorosító művészkedés készségét.

Ilyen gárdával, úgy hiszszük, a magyar nyomdászat a magyar iparművészetnek egyik előkelő ágává nővi ki magát hamarosan.

W. CRANE: THE BASIS OF DESIGN BY. London, G. Bell and S. 1898.

Hogy W. Crane-nek három évvel ezelőtt megjelent könyvéről csak ennyi idő után szólunk, annak oka az, hogy német fordításban most számunkra is hozzáférhetőbbé lett, mint ezelőtt volt. A híres szerző ebben a könyvben a rajznak alapvető fogalmát, jellegét, lényegi egységét, hasznát, fajtáit és az ezek közötti összefüggést adja; ismerteti eszközeinek, módszerének befolyását a vele elérhető eredményekre; továbbá ezeknek alakulását a szín, a mustra hatása alatt; nemkülönben a naturalizmus befolyását a grafikus ábrázolásra és végül az egyéniség érvényesülését a rajz köréhez foglalható ábrázolások terén. A mint látszik, a rajzot a legkülönfélébb oldalról és viszonylataiban tárgyalja; tárgyalja pedig az ő sajátos modorában, kitérésekkel, példákkal, közbeszúrással a történeti háttér mélyének felhasználásával. S hogy ezt a páratlanul bő és érdekes tárgyat mennyi ér-

dekkel és szeretettel kezeli, azt — ismerve művész egyéniségét — külön tán mondani sem kell. Persze a nagy terjedelmű tárgyat kimeríteni a saját keze rajzaival bőven illusztrált és 392 oldalra terjedő könyvben neki sem volt szándékában; s ezt többször mondja is, utalva arra, hogy eme vagy ama részletnek kimerítő megírása maga egy nagyobb terjedelmű könyvet venne igénybe. De így is, a mint van, könyve úgy a rajzoló művész embernek, valamint bármily művelt olvasónak, s főleg az esztétikus íróknak nagy szolgálatot tehet.

Az ilyfajta s az író sajátos egyéniségének bélyegét magán hordó irodalmi műnek részletes ismertetése szinte lehetetlen, vagy majd ugyanakkora kötetet tenne, mint maga az eredeti; azért még legkivonatossabb ismertetését — a mennyire az t. i. lehetséges volna — itt mellőzve: egyenesen a könyv érdekére való utalással és ajánlásával beérjük.

MONOGRAPHIEN DES KUNSTGEWERBES. Herausgeber: dr. J. L. Sponzel; Verlag: H. Seemann Nachf. Leipzig. 1901.

Ily cím alatt az ismert nevű szerkesztő és kiadó cég iparművészeti monografiák sorozatát indították meg, a melyben úgy a modern, mint a történeti érdekű művészi iparokat kisebb mérvű, jól illusztrált kötetekben, előnyösen ismert szakemberek feldolgozásában nyújtják az olvasónak. A vállalat szépen ígérkezik, s az érdeklődők bizonyosan türelmetlenül várják a prospektus egyik-másik kötetét. Reméljük, hogy e nagy és változatos programból minél több lát napvilágot; különben is fölötte kíváncsiak volnánk, hogy ez a tárgy legalább egy nyelven, ily vagy más formában egyszer már feldolgoztassék. Mert monografiaszerű dolgozat van ugyan mindenféle, s van — a melyekről tudunk — angol, francia, német és olasz nyelven; de mindazok csak részei, csak darabjai ama nagy egésznek, a melynek fejlesztésén ma is mint századok és ezredek óta annyi erő, tudás és talentum fáradozik. Hogy az ilyféle irodalmi munkáknak ma nagyobb a jelentősége mint bármikor volt, az bizonyos; ma, a mikor a művészi ipar világszerte vett lendülete szinte megtéveszti az embert, a mikor tehát összefoglaló tájékoztatásra mindenfelé szükség van, s a mikor az irodalmi közlésnek oly kevés az akadálya és az ezzel kapcsolatos sokszorosítási technikák

fejlettsége az irodalmi közlést szinte kihívja. Kíváncsi tehát, hogy a terv sikerüljön, s a munka megindítóit fáradozásaikban siker kísérje.

A megjelent kötetek közül elsőben is a Dr. G. E. Pazaurek „*Moderne Gläser*“ című monografiáját említjük. A nagy 8-r. alakú könyv a jelen művészi irányú üveg-művességnek állapotát tárgyalja összesen 133 oldalra terjedő 12 fejezetben. Szól a modern üvegdekorációról, a színről, a kristály- és üvegstílusról, az üvegmetészes technikájáról; szól a zománcfestésről, az üvegiparban alkalmazott fémfényről; tárgyalja az új formákat, az angol és egyéb üvegcsiszolást; szól továbbá a párisi utolsó világkiállításról, s ennek alkalmából Nançyról és a francia művegegről, Ausztriáról és Németországról — sőt 2—3 helyütt külön Magyarországról, azaz magyar cégekről is megemlékezik; s végül mindezt befejezi egy „pillantás a jövőbe“ fejezet.

Majd minden oldalon kitűnik, hogy a szerző gyakorlati ember, a ki a kínálkozó alkalmakat ugyancsak felhasználja, hogy elterjedt ferde nézeteket, állításokat helyreigazítson. Ha benne néha a művészt egy kissé nélkülözzük is, ezt bőven kárpótolja a technikai és ezzel a stilisztikai kérdések tekintetében az olvasónak nyújtott gondolatok és adatok gazdagsága. Hogy szerzőnél — úgy, miként az újabb német szerzőknél általában — a méltatás tekintetében a német viszonyok állnak előtérben, azon már nem csodálkozunk. Hogy azonban ez a munka értékét csorbítja, az kétségtelen. Mindazonáltal a könyvet olvasva, jól esik tapasztalni, hogy ez alkalommal az üvegről oly valaki ír, a ki az üveghez csakugyan ért, s a kinek tanításait, vezetését azért szívesen vesszük.

A négy színes mellékleten kívül a szöveg közé nyomtatott 149 autotipikus ábra a könyvet szépen dekorálja és — a mennyiben az lehetséges — a jelen művészi üveg-művesség állapotát ezzel is érthetőbbé teszi. A könyv ára 6 márka. Olvasóink figyelmébe ajánlható.

DIE KRISIS IM KUNSTGEWERBE. Studien über die Wege und Ziele der modernen Richtung. Unter Mitwirkung mehrerer, herausg. v. R. Graul. (Leipzig. S. Hirzel. 1901. VIII. u. 237 S. br. 8 Mk.)

A művészi ipar újabb keletű mozgalmasságának ismertetése céljából gyűjtötte össze és adta ki Graul R. többeknek

idevágó néhány tanulmányát könyvalakban. Hogy az eféle tanulmányok tizenhárom szerzője nem írhatott ugyanegy szempontból, az magától érthető; s olvasván az egyes cikkeket, kitűnik, hogy nem is mindegyik lát a jelen állapotokban — úgy mint a szerkesztő — krizist. Változatról, fordulatról és javulásról tudnak és szólnak; de döntőnek nem olyan döntő a fordulat, a mint azt túlhajtással világga kürtölni szokás. Valami döntő nagy fordulatokról — krizisekről — ha azok a bennők élők számára általában észrevehetőek volnának is — a művészi iparban, mint a művészetben egyáltalán soha sem voltak és nem is lehetségesek. S különben ha lennének is, róluk csak utólagosan lehetne szólni. De bármint legyen is a dolog, magáról az állapotról, s különösen annak részleteiről már most is lehet szólni, sőt okos dolog a hozzájárulás, a feljegyzés és mérlegelés. Az utánunk következőkön kívül magunknak is szüksége van arra, mert a művészet propagálása, népszerűsítése, mint a mire joggal oly nagyon törekedünk, megkívánja a tájékozást; megkívánja különösen most, a mikor annyiféle az új jelenség, a mikor a meglepetések nap-nap után következnek. Mit kezdjen a szemlélő, a művészet-„fogyasztó“ nagyközönség azzal az újdonsággal, ha mint teljesen idegen áll előtte? Hogy vonzódjék hozzá, ha az újban esztétikai érzületéhez rokon vonásokat nem talál? Kétségtelen, hogy pusztán a divat és a megszokás is nagy hódító, s vele szemben az esztétikai érzésnek hallgatás a szerepe; de a divat egymaga művészetet még soha senkivel meg nem kedveltetett. A divat hódításaira tehát a művészet ne számítson és azokban ne is bízzen. A dolog tehát úgy áll, hogy azt a nagy „fogyasztó“ közönséget, a melynek segítsége nélkül minden erőlködés hiábavaló, fel kell világosítani művészi tekintetben mindarról, a mi őt körülveszi és érdekelheti. Hozzuk hát őt minden jóra való eszközzel közelebb a művészetéhez, s tárjuk fel előtte, a mennyire lehetséges, a művészet világát.

Ezt a célt tartotta szem előtt könyvünk szerkesztője is, és ezért dicséretet érdemel. Kár azonban, hogy könyve csak részleteket nyújt s nem egészet. A modernség kielégítetlenségének érzésével tesszük le a könyvet kezünkbe, mert meglátszik rajta, hogy gyorsan készült, gyorsan adódott ki, s a mutatkozó hézagok pótlására már nem volt meg a —

szükségérzet. De azért így is sokan haszonnal olvashatják a többnyire jó tanulmányokat, a melyeknek hét elseje (1—7) az új iránynak az egyes országokban való keletkezését és fejlődését, többije pedig (7—13) az új iránynak a művészet és művészi ipar terén mutatkozó állapotát tárgyalja.

A ki e könyv tárgyát kiegészíteni óhajtja, annak az újabb folyóiratokhoz és irodalom termékeihez kell fordulni; ott számos kisebb-nagyobb, különféle értékű dolgozatra fog akadni, a melyekből az itt nyert kép több tekintetben kiegészíthető. Teljes jártasságot és tájékozást azonban az irodalomtól ne várjon senki; azt ismeretén kívül csakis a műipari produkció és a műipari kiállítások figyelemmel kísérése és tanulmánya adhat. Magában sem egyik, sem másik. Ezt magyar olvasó közönségünknek ez alkalmából is figyelmébe ajánljuk.

Cs. Gy.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

KISS ISTVÁN † Mélyen megdöbbenő hírt kaptunk e hó 9-ikén: Kiss István, a jeles építész, társulatunk választmányának kiváló tagja meghalt. A szomorú hírt mindenfelé a legőszintébb fájdalommal fogadták, mert Kiss Istvánnak, jól lehet nem mindennapi sikerekkel dicsekedhetett, kitűnő egyéni tulajdonságainál fogva alig lehetett ellensége vagy irigye. Szerette őt mindenki a ki ismerte. Barátai, munkatársai pedig valósággal rajongtak érte. Soha sem tétozva, ha valami jó ügyért sikra kellett szállni, s sokoldalú alapos tudása, rokonszenves egyénisége és ritka ékesszólása előre biztosították neki a diadalt. Önzetlenül s önfeláldozóan szolgálta első sorban kartársainak érdekeit, de társulatunk ügyeiben is szívesen, szeretettel munkálkodott. A jeles férfiú kidöltével érzékeny veszteséget szenvedett a hazai iparművészet, a melynek nemcsak tehetséges munkása, de lelkes támogatója is volt mindenkori.

Alig 44 éves korában ragadta el őt a kérlelhetlen sors, s örökre megbénította széleskörű s mindenfelé áldásos tevékenységét.

AZ ORSZÁGOS IPAREGYESÜLET ÚJ OKLEVELE.
HEGEDŰS LÁSZLÓ RAJZA.

EBÉDLŐ RÉSZLETE
CH. PLUMETTÓL.

TEA-ASZTALKA,
POLCOS SZEKRÉNY
ÉS SZÉK
JULIEN POLTITÓL.

Párisi Szalon 1901.

Szemeivények a „Moderne Stíl”-ból.

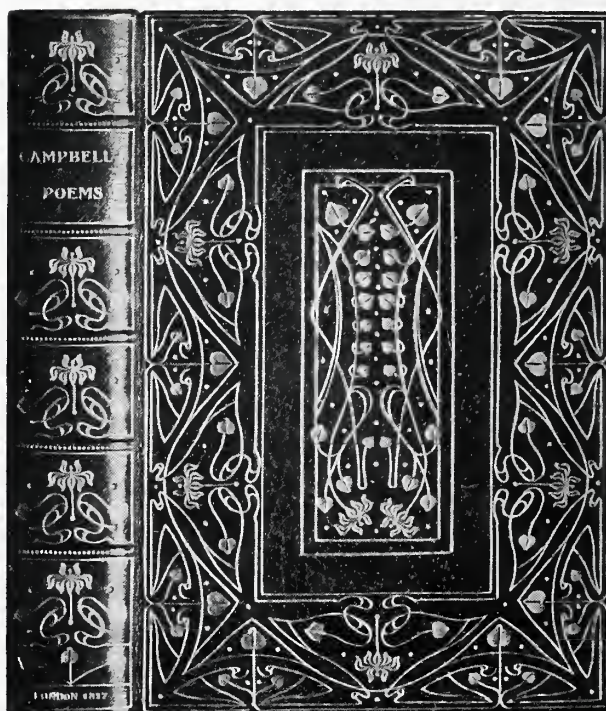
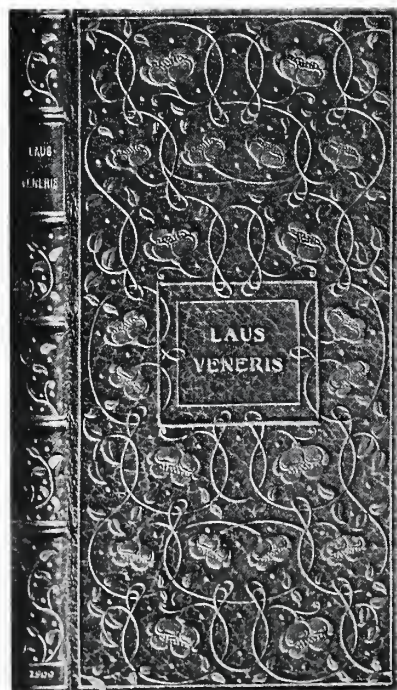
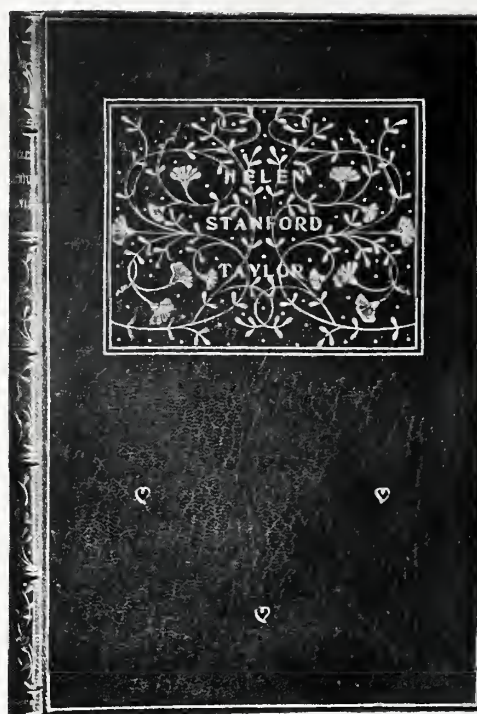
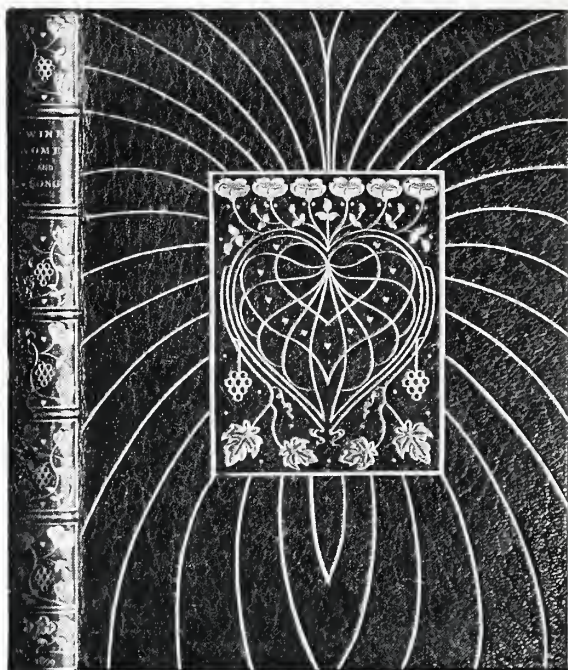
POHÁRSZÉK
LOUIS SORELTÓL.

BOUDOIR SARKA
EDMOND COUTYTÓL.

Párisi Szalon 1901.

Szemelvények a „Moderne Stíl”-ból.

KÖNYVTÁBLÁK S. C. TOOF ÉS TÁRSÁTÓL, MEMPHIS, TENN.
TERVEZTE OTTO ZAHN.

A buffalói Pan-amerikai kiállításból.
Szemelvények a „Moderne Stil“-ból.

A végső tisztességtételkor társulatunk is volt képviselve. Ravatalánál Czigler Győző, társulatunk alelnöke, mint a M. Mérnök- és Építészegyesület elnöke fájdalomtól s megatottságtól remegő hangon búcsúztatta az elköltözött jó barátot és kartársat. Búcsúszavai ezek: Ismét egy ravatal előtt állunk; úgy látszik, balvégtetem, hogy egyesületünk tagjai közül azok egyrészét, a kik legközelebb állottak szívemhez, én kísérem utolsó útjokra. Fájdalmas az, ha kartársaink egy hosszú élet után annak alkonyán hagynak el; de százszorta fájdalmasabb, ha mint most, kidőlni látjuk mellőlünk azokat, a kik az élet delén állva, önzetlen munkásságuk, tetteik által hívatva voltak karunk dicsőségét szolgálni, azt megszilárdítani. Drága halottunk! A Te életed ragyogó csillagként fényesítette meg karunk új korszakát, mely a közérdekért való küzdelmek szakadatlan láncolata. Csak alig pár hete, hogy tudásoddal, ékesszólásoddal az igaz ügyet szolgálva, magaddal ragadtad kartársaidat. Fájdalom, ez volt utolsó szózatod. Ajkad lezárva örökre. Nem lelkesíthet többé, de példád követőkre fog találni. Emléked fennmarad nagyszámú műveidben, de még sokkal jobban fenn fog maradni szívünkben, kik ösmertük és becsültük nemes jellemedet, boldogító életed és igaz, őszinte baráti szívedet. Találd fel sohasem nyugvó munkásságod után édes hazánk földjében nyugalmaidat. Szeretett kartársunk, felejthetetlen jó barát, Isten veled! A M. Iparművészeti Társulat elnöksége részvétiratot intézett a megboldogult özvegyéhez.

A M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSÁNAK KITÜNTETÉSEI. Már az előző számunkban jeleztük, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter iparművészeti állami nagy aranyérmének, továbbá a kereskedelemügyi m. kir. miniszter kitüntetései dorgában javaslattevással megbízott juryk megtették előterjesztésüket az illető miniszterekhez. Azóta megtörtént a díjak felett való döntés és pedig a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter az iparművészeti állami nagy aranyérmet ez idén *Faragó Ödön*, budapesti felső ipariskolai tanárnak adományozta, a kiállításon bemutatott tárgyakért, különösen pedig a bútorigarnak művészi színvonalon álló tervezetekkel nemzeti irányban való sikeres fejlesztéseért.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter az általa alapított 2000 koronás állami nagy díjat a *Bútorcsarnok* szövetkezetnek adományozta. E díjjal a miniszter kitüntetni akarja a szövetkezet kismestereit, a kik a szövetkezés révén s az által, hogy művészi terveket kifogástalan munkával valósítottak meg, iparukat kiemelték a köznapiaságból a művészet felé s így elismerésre méltó eredményt tudtak elérni. Úgyszintén buzdítani óhajtja a miniszter a szövetkezetet, hogy a megkezdett úton még nagyobb ambícióval és kitartással haladjanak.

A kereskedelmi miniszter ezúttal az általa alapított állami éremmel három kiállítót tüntetett ki. És pedig a) *Forreider* és *Schiller* budapesti vasműveseket, művészi színvonalon álló kitűnő kovácsmunkájukért és azért, hogy miután a mesterek maguk dolgoznak, alaposan kitanítják a vezetésük mellett dolgozó munkásokat s ezzel jó munkaerőket nevelnek a hazai iparművészetnek; b) *Huber Oszkár*nak, új formájú zománc-ékszereinek művészi ízléssel s olcsó árak mellett való készítéseért; c) a *Torontáli Szőnyeggyár Részvénytársaság* szőnyeggyárát (N.-Becskerek) jeles kidolgozású csomózott szőnyegeiért, különösen pedig művészi terveknek szabatos megvalósításáért.

A Magyar Iparművészeti Társulat pénzdíjainak odaítéléséről már az előző füzetünkben beszámoltunk.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM JELENTÉSE. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumnak a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé terjesztett jelentése szerint, a múlt évben nagy jelentőségű hagyatékkal gyarapodott a múzeum. *Delhaes István*, a tavaszszal Bécsben elhunyt magyar származású festőművész, közel félmillió értékű műtárgyait a magyar országos múzeumokra hagyta végrendeletében. Az örökség egy része, a bútorok, régi szövetek, kosztümök, üveg- és agyagneműek az Iparművészeti Múzeumnak jutott. A gazdag örökséget már Budapestre szállították. E gyűjteményen kívül a múzeum tárgyai ajándékozás és vétel útján összesen 153 darabbal szaporodtak. Az ajándékozók közt szerepelnek, első helyen a király, a ki a prágai Szent György-szobor egy gipszmásolatát ajándékozta a múzeumnak, özvegy *Lipthay Béláné báróné* és özvegy *Wodianer Albertné báróné*, a kik több

értékes műtárggyal gyarapították a múzeumot. A lefolyt esztendőben a párisi kiállításon vásárolt gyűjteményből külön kiállítást rendezett a múzeum, az Iparművészeti Társulat kiállításán pedig a szokott módon közreműködött. Az ismeretterjesztő előadások sorozatából öt esett a lefolyt esztendőre, melyek nagyszámú közönséget vonzottak a múzeumba. A téli időszakban minden vasárnap délután népies előadások is voltak, összesen tíz, az ipari munkások részére, a kik nagy előszeretettel keresik fel az előadásokat. Az elmúlt évben összesen 149,174 látogatója volt a múzeumnak, melyben megnyitása óta 811,516 ember fordult meg. A múzeum és iskola könyvtárát 20,002 ember látogatta, 5688-al több, mint az előző évben. A könyvtár állománya 7536 kötet és 55,396 műlap.

AZ IPARMŰVÉSZETI KÖNYVTÁR 1901-iki forgalma. Az O. M. Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtárát az 1901-ik év folyamán látogatták d. e. 6795-en, este 13,207-en, azaz összesen 20,002-en; 5688 személylyel több, mint 1900-ban. Állandó látogatásra jogosító jegyet váltottak 2157-en. A kikölcsönzött művek száma 588. A látogatók a következő felosztásban használták a könyvtárt:

	Délelőtt	Délután	Összesen
Január... ..	1012	1641	2653
Február	982	1352	2334
Március	889	1244	2133
Április	333	526	859
Május	317	558	875
Június... ..	105	167	272
Szeptember... ..	204	693	897
Október	1099	2855	3954
November	1156	2203	3359
December	698	1968	2666

Összesen: 6795 13207 20002

VIDÉKI MÚZEUMOK GYARAPODÁSA. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a közgyűjtemények számára évről-évre vásárolt képzőművészeti tárgyak közül öt festményt az aradi Kölcsey-egyesület múzeumának, hét festményt a békéscsabai múzeum-egyesületnek, öt festményt és egy szobrot a szolnok-dobokamegyei irodalmi, történelmi és ethnographiai társulat múzeumának, egy szobrot Kassa szab. kir. város múzeumának, hat festményt a biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület múzeumának, öt festményt Pécs sz. kir.

város múzeumának, öt festményt és egy szobrot a tolnavármegyei múzeumnak, tíz festményt és egy szobrot Szeged sz. kir. város múzeumának, öt festményt a délmagyarországi történelmi és régészeti társulat múzeumának állami letét-képpen átengedett.

A TORINÓI KIÁLLÍTÁS magyar csoportjának előkészítésén serényen dolgozik a Magyar Iparművészeti Társulat választmánya által kiküldött bizottság. A helyi beosztás is megtörtént már, sőt az installáció főbb részei munkában is vannak. A csoport díszítésének tervét *Horti Pál* készítette. A kiállítás költségeire *Hegedüs Sándor* kereskedelemügyi miniszter eddig 8000 koronát utaltványozott s a vallás- és közoktatásügyi miniszter is ez alkalomból nagyobb összeggel fogja támogatni a Magyar Iparművészeti Társulatot. A magyar csoportban szükségelt díszítő festészeti munkák elkészítését hazafias készséggel magára vállalta *Scholz Róbert* udv. szobafestő, a ki ezeket a nem jelentéktelen munkákat a maga költségén végezteti. A csoport hét teljesen berendezett intérieur foglalt magába, a melyekkel legkiválóbb bútortervezőink: *Faragó, Horti, Raffai, Spiegel, Wiegand és Weizmann* képviselve lesznek. A csoport legszembeötlőbb helyén, a főbejáratnál átellenben levő nyíláson egy nagyszabású — 14 méter széles és 8 méter magas — diadalkapuszerű alkotmány lesz, a melynek főhelyét, üvegmozaikból kirakott koronás magyar címer fogja elfoglalni. Itt megjegyezzük, hogy a kiállítási tárgyak után nem kell vámot fizetni s csak a forintokban eladott tárgyakra róják utólagosan a szabályszerű vámilletéket.

FESTŐMŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJ. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter egy, magát megnevezni nem akaró nagylelkű alapító 223,000 koronás képzőművészeti ösztöndíj-alapítványának kamataiból a folyó évre *Zombory Lajos* és *Wellmann Róbert* festőművészeknek 4200—4200 korona ösztöndíjat adományozott.

A KARÁCSONYI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS STATISZTIKÁJA. A Magyar Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításának eredménye általában kielégítőnek mondható. A megnyitás napjától, november 16-ikától kezdve újévig 61,477 látó-

gató fordult meg a kiállításon. Ez alatt az idő alatt befolyt a vásárlások révén 37,311 korona és 40 fillér. Ebből esik a király Ő Felségének vásárlásaira 5998 korona 80 fillér; a közoktatásügyi miniszternek a múzeumok számára tett vásárlásai 5472 korona, a Magyar Iparművészeti Társulat vásárlásai a sorsolásra 2000 korona. Magánosok vásárlásaira esik tehát 23,840 korona 60 fillér.

KIRÁLYI VÁSÁRLÁSOK A M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSÁN. Mint az ezredéves kiállítás óta minden évben, Ő Felsége a király a mostani kiállítás alkalmából több iparművészeti tárgyat vásárolt, a melyet a budai kir. palotában fognak elhelyezni.

A megvásárolt tárgyak a következők: Csomózott szőnyeg. Tervezte Hány Gyula. Készítette a Torontáli Szőnyeggyár r.-t. (Nagy-Becskerek).

Kutya-család és vizsla fécánnal. Márkúp Bélától. Bronzba öntötte Beschorner A. M. és Fia (Budapest).

Krisztus. Mozaikkép. Készítette Róth Miksa (Budapest).

Íróasztal készlet bronzból. Tervezte Beck Ö. Fülöp. Készítette Kulcsár és Társa (Budapest).

5 csiszolt üveg váza. Készítette az I. M. Üvegyár r.-t. (Budapest).

Zománcos tintatartó, 2 gyertyatartó és 2 hamutartó. Készítette Rapaport J. (Budapest).

2 faience váza. Készítette Vögerl Gusztáv (Budapest).

Hímzett képkeret. Készítette az Izabella Háziparegylet (Pozsony).

2 bronz hamutartó. Készítette Kopits János (Budapest).

Zománcos tányér ezüst foglalatral. Készítette Huber Oszkár (Budapest).

A vásárlások főösszege 5998.80 korona.

ÁLLAMI VÁSÁRLÁSOK. A karácsonyi kiállításon a vallás- és közoktatásügyi miniszter az orsz. képzőművészeti tanács közbejöttével a következő tárgyakat vásárolta meg a főhatósága alatt levő múzeumok számára:

Bőr ellenző. Tervezte Nagy Sándor. Készítette Fischhof Jenő.

Üveg váza. Készítette Giergl Henrik.

Csomózott szőnyeg. Tervezte Nagy Lázár. Készítette a Pozsonyi Szövőiskola.

2 párnázott karosszék. Tervezte Faragó Ödön. Készítette Schönmann J.

Íróasztal, szék és karosszék. Készítette Lingel Károly.

8 mázas porcellán váza. Készítette F. Fischer Jenő (Herend).

Íróasztal készlet bronzból. Tervezte Rintel. Készítette Kulcsár és Társa.

Íróasztal készlet bronzból. Tervezte Beck Ö. F. Készítette Kulcsár és Társa.

2 zománcos násfa. Készítette Huber Oszkár.

2 zománcos edény rézfoglalatban. Készítette Rapaport J.

Sárgaréz csillár. Készítette Kiszling Rudolf és Fia.

6 faience váza. Készítette Vögerl Gusztáv.

Maratott üveg váza. Készítette Sovánka István (Zay-Ugróc).

Csikós. Bronzszobor. Ifj. Vastagh Györgytől. Bronzba öntötte Beschorner A. M. és Fia.

A vételárak összege 4212 korona.

ÚJ TAGOK. F. é. december hó 21-ike óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába: *Gróf Bethlen Ödönné-Wesselényi bárónő* Kolozsvár, *Bartha László* Pankovec, *Csathó Béla* Budapest, *Diebold Hermann* Budapest, *Dvoracek József* Budapest, *Engel Manó* Zombor, *Follinus Emil* Budapest, *Füredi Bertalan* Budapest, ifj. *Görgey László* Miskolc, *Gerlings Hermann* Amsterdam, dr. *Gyuritz Sándor* Szeged, *Guttman Alfréd* Budapest, *Havas Antal* Budapest, *Juhász Sándor* Budapest, *Janusek Béla* Budapest, *Kopits János* Budapest, *Klinder Árpád* Budapest, *Kostmann Simon* Budapest, *dosai Molnár Kálmán* Kispeszt, *Máté Rezső* Budapest, *Málnai Béla* Budapest, *Müller Irma* Budapest, dr. *Perczel György* Budapest, *Popper Károly* Budapest, *Prager Győző* Budapest, *Pancsovai főgymnasium tanári könyvtára* Pancsova, *Pápai és Nathán* Budapest, *Prohaszka Lipót* Budapest, *Reitzer Jenő* Budapest, *Sänger József* Budapest, *Szamosújvári m. kir. áll. főgymnasium* Szamosújvár, *Sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó Kollegium* Sepsi-Szent-György, *Steiner Hugó* Budapest, *Szeleczky Mihály* Budapest, *Schmidlin Ágoston* Budapest, *Szegedi képzőművészeti egyesület* Szeged, *Telessy Dalma* Igló, *Tóth és Társa* Budapest, *Ungvári áll. al-reáliskola* Ungvár, *Vukovics Vladimír* Budapest. Összesen 40 új tag.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KARÁCSONYI KIALLÍTÁSA
alkalmával rendezett tárgysorsjátéknak húzása január hó 22-ikén volt László Iván IX. ker. előjáró-helyettes, mint politikai biztos jelenlétében. A társulat képviselőjében megjelentek dr. Szmrecsányi Miklós, Beck Dénes választmányi tagok, Györgyi Kálmán vezértitkár és Lipcsey József pénztáros. A sorsolásnak eredménye a következő:

Folyó szám	A nyeremény megnevezése	Értéke korona fillér	Nyerő szám	Nyerő tag neve
1	Mahagoni szalonszekrény. Készítette Tóth Antal	280 —	139	Tisza Kálmánné
2	1 szövött divánszőnyeg. Tervezte Mirkovsky Greguss Gizella. Készítette Koválszky Sarolta	250 —	68	gróf Hadik Sándor
3	1 női íróasztal. Készítette Keszly Ferenc Zala-Egerszeg	200 —	382	Nagybányai m. kir. főgym.
4	1 ezüst gyertyatartó. Készítette a Szandrik-gyár	180 —	127	Stepháni Lajos
5	1 zománcos váza. Készítette Rapoport és Tsa	148 —	976	Walter Crane
6	1 bronz íróasztalkészlet. Tervezte Beck Ö. Fülöp. Készítette Kulcsár és Tsa	93 —	1354	Losonci ipartestület
7	1 kotta állvány. Készítette Lingel Károly	90 —	143	Zalka János örökösei
8	1 zománcos képkeret. Készítette Oskó L.	60 —	1411	Krisztián Emil
9	6 porcellán mocca-csésze. Készítette Hüttl Tivadar	60 —	1241	Barta Artur
10	1 csiszolt üveg váza. Készítette az I-ső Üveggyár r.t.	56 —	1492	Braunstein Mór
11	1 porcellán váza. Készítette T. Fischer Jenő (Herend)	50 —	1245	marosjárai Rozsnyai Kálmán
12	1 porcellán váza. Készítette T. Fischer Jenő (Herend)	50 —	1212	dr. Leopold Kornél
13	1 maratott üveg váza. Készítette Sovánka István (Zay-Ugróc)	48 —	506	Mahunka Imre
14	1 dohánykészlet (kinai ezüstből). Készítette Szandrik-gyár	45 —	1318	Kozora Endre
15	1 zománcos váza. Készítette Rapoport és Tsa	42 —	50	Eisele József
16	1 díván-párna. Tervezte Nagy Sándor	40 —	796	Wellisch Gyula
17	1 bársony terítő. Készítette Mirkowsky Gézáne	36 —	576	Ormódy Vilmos
18	1 maratott réztál. Kész. Huber Oszkár	30 —	550	Nagy Ödön
19	1 női bőr-ív. Tervezte Nagy Sándor. Készítette Fischhof J.	24 —	326	gróf Bethlen Ödön
20	1 tükör bőrkeretben. Tervezte Nagy Sándor. Készítette Fischhof J.	24 —	201	Blockner J.
21	1 női erszény. Tervezte Faragó Ödön. Készítette Tull Viktor	24 —	1461	Thonet testvérek
22	1 hímzett képkeret. Készítette az Izabella háziipar-egylet	21 —	1377	Fried Károly
23	1 faience-váza. Készítette Vögerl Gusztáv	20 —	1031	Grünwald István
24	1 tajték pipa. Készítette Spiró Emil	20 —	681	Strobl Alajos
25	1 szívartárca. Tervezte Nagy Sándor. Készítette Fischhof J.	18 —	1138	Ewoldt Béla
26	1 női erszény. Tervezte Nagy Sándor. Készítette Fischhof J.	16 —	230	Budapesti V. k. kath. főgym.
27	1 ezüst hamutartó. Készítette Szandrik-gyár	15 —	788	Weinreb Fülöp
28	1 zománcos hamutál. Készítette Huber O.	14 —	370	Herz Henrik
29	1 tajték pipa. Készítette Spiró Emil	14 —	950	Náder Lajos
30	1 hímzett táska. Készítette Izabella háziipar-egylet	13 50	1463	dr. Tóth János
31	1 faience váza. Készítette Vögerl Gusztáv	10 —	1176	Hegedűs Zsigmond
32	1 faience váza. Készítette Vögerl Gusztáv	10 —	672	Spuller Ferenc
33	1 korona-erszény. Készítette Fischhof J.	6 —	1484	dr. Lázár György
34	1 zománcos hamutálca. Készítette Huber Oszkár	6 —	1295	Varga Pál
35	1 faience váza. Készítette Vögerl Gusztáv	4 —	1100	Kiss Sándor
Összesen:		2017	50	

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI IRODALOM MUTATÓJA. (1900—1901.)

Az iparművészet egész irodalmáról akarjuk t. olvasóinkat tájékoztatni s ezért külön rovatot nyitunk, a melyben az idevágó újabban megjelent számottevő önálló műveket s cikkeket s azok szerzőit felsorolni fogjuk.

Ebben a füzetben ugyan egyelőre az utolsó két évben (1900 és 1901) csupán a hazai irodalomban megjelent dolgozatokra szorítkozunk, jövőben azonban minden számunkban, a hazai mellett, az időközben megjelent külföldi iparművészeti munkákról is közlünk kimutatást.

1. A) AZ IPARMŰVÉSZETRŐL ÁLTALÁNOSÁGBAN.

- Boros Rudolf. Stílisme. Pozsony, Stampfel, 1901.
Crane, Walter. Néhány szó a magyar iparművészetről. (M. Iparművészet. 1900. 151.)
Czakó Elemér. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtárának címjegyzéke. Budapest, Franklin, 1900.
Diner-Dénes József. Nemzeti iparművészet. (Magyar Iparművészet. 1901. 199.)
Ernszt Lajos. Nők az iparművészet terén. Műcsarnok. 1901. 28.)
Gelléri Mór. A kézművesség jövője. (Magyar Ipar. 1901. 661.)
Kapitány Kálmán. Alkalmazott művészet. (Műcsarnok. 1901. 39.)
Lippich Elek dr. Mire való a szegedi kiállítás? (Magyar Iparművészet. 1901. 193.)
Lyka Károly. A modern iparművészet s a közönség. (Magyar Iparművészet. 1901. 195.)
Lyka Károly. A mi művészi iparunk. (Magyar Ipar. 1900. 305.)
Meller Simon dr. A modern művészi ipar. (Magyar Mérnök-és Építész-Egylet Közlönye. 1901. V.)
 Műipar fejlesztése. (Magyar Ipar. 1901. 67.)
Tarczai György. Régi magyar művészek és mesteremberek. Budapest, 1901.

b) Ornamentika.

- Ágai* Béla dr. Magyar stílus. (Magyar Üveg-és Agyagipar. 1901. 20.)
Crane, Walter. A vonal nyelvéről. Felolvasás a lipótvárosi kaszinóban. Budapest, nyom. Franklin, 1900.

- Gróh* István. Magyar fali rajzminták. Budapest, 1901.
Gróh István. Modern stílus és magyar stílus. (Műcsarnok. 1901. 57.)
Kaposi Illés. Az építészeti és festészeti díszítés a nemzeti jellemzésben. (Magyar Ipar. 1900. 1106.)
Molnár Viktor. A húsvéti tojások. (Uránia. 1901. 100.)
Szterényi József. Mintalapok iparosok és ipariskolák számára. Budapest, Gerlach és Schenk, 1900—901.

c) Szakoktatás.

- Benes* Sándor. Néhány szó a nyomdász szakoktatásról. (Grafikai Szemle. 1901. 9. és 10. sz.)
Boros Rudolf. A rajzolás vezérfonala. Pozsony, Stampfel, 1901.
Boros Rudolf. Magyar stíliu elemek a rajzoktatásban. (M. Iparoktatás. 1901—1902. 257.)
Csízik Gyula. Az ipari szakiskolai rajztanulmányok végcéljáról és feladatáról. (M. Iparoktatás. 1900—1901. december—március.)
Dömötör István. A nőipariskola kiállítása. (Magyar Iparoktatás. 1900—1901. 524.)
Faragó Ödön. A bécsi és prágai iparművészeti iskolák kiállítása. (Magyar Iparoktatás, 1901—1902.)
Fittler Kamill. Ausztriai ipariskolák kiállítása. (Magyar Iparművészet. 1901. 117.)
Fülek József. Idegen államok iparoktatása. (Magyar Iparoktatás. 1900—1901. 582.)
Gaul Károly. Az osztrák iparművészeti iskolák kiállítása. (M. Iparoktatás. 1900—1901. 515.)
Györgyi Kálmán. A művészi ízlés a szakiskolákban. (Magyar Iparoktatás. 1900. 398.)
Kriesch Aladár. A művészi nevelés kérdéséhez. (Műcsarnok. 1901. 93.)
Meller Simon. A római iparművészeti iskola. (Magyar Iparművészet. 1900. 41.)
Palóczy Antal. Az ipari szakoktatás. (Magyar Ipar. 1900. 1570.)
Pap János. A francia agyagipar a párisi kiállításon. (Magyar Iparoktatás. 1900—1901. 619.)
Raffay László. A szakiskola gyakorlatias működése. (Magy. Iparoktatás. 1901—1902. 170.)
Streitmann Antal. A művészeti oktatás a középiskolákban. N.-Becs-kerek, Pleitz, 1900.
Szabályzata, Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola szervezeti és szolgálati —. Budapest, Pátria, 1900.

Szterényi, Joseph. L'enseignement industriel et professionnel de la Hongrie. Bpest, 1900.
Szűts Izsó. A rajzoktatás reformja. Bpest, 1901.
Thiering Oszkár. Szövőiskolák a párisi kiállításon. (Magyar Iparoktatás. 1900—1901. 361.)
Vig Albert. Iparoktatásunk közművelődési és ipari feladatai. (M. Iparoktatás. 1899—1900.)

2. ÉPÍTÉSZET ÉS DISZÍTŐ SZOBRÁSZAT.

Divald Kornél. A felsőmagyarországi reneszánsz építészet. Budapest, Pátria, 1900.
Dömötör István. Magyar architektúra. (Magyar Iparművészet. 1901. 151.)
Grieger Gyula. Kozmopolita építészet. (Magyar Ipar. 1901. 1332.)
Lázár Béla dr. Agyag és üveg az építészetben. (Magyar Üveg- és Agyagipar. 1901. 20.)
Lord Albert. Városrendezési tanulmány. Budapest, Neumayer, 1900.
Myskovszky Viktor. Néhány felsővidéki műemlék. (Arch. Értesítő. 385.)

3. DISZÍTŐ FESTÉSZET.

Szendrei János dr. A megyaszói ref. templom magyar stílusú diszítményei 1735-ből. (Magy. Iparművészet 1901. 155.)

4. TEXTIL. KOSZTÜM. BŐR- ÉS KÖNYV-KÖTŐ-MUNKÁK.

Bátky Zsigmond. Szalagszövő táblácskák. (Ethnographia, 1901. 148.)
Boros Rudolf. Női kézimunkák montírozása. (Magyar Iparoktatás. 1899—1900. 514.)
Czakó Elemér. Művészet és a női kézimunka. (Magyar Ipar. 1900. 1607.)
Dömötör István. A női kézimunka szerepe. (Magyar Iparoktatás. 1901—1902. 225.)
Györgyi Kálmán. Mintalapok. Fonó- és szövőipar. Budapest, Gerlach és Schenk, 1900—1901.
Halfer József. Könyvkötői díszművek. Budapest, 1900.
Kapitány Kálmán. Báli ruhák. (Műcsarnok. 1901. 97.)
Misztarka György. A hímzés Magyarországon és a külföldön. (Magyar Ipar. 1900. 122.)
Nagy Géza. A magyar viseletek története. Budapest, Franklin, 1901.
Pór Antal. Magyar műhímző Párisban (1384—1417). (Arch. Értesítő. 1901. 35.)
Rejtő Sándor. A fonó- és szövőipar hazánkban. (Magyar Iparoktatás. 1900. 257.)
Varju Elemér. A magyar viseletek története. (Arch. Értesítő. 1900. 410.)

6. GRAFIKUS MŰVÉSZETEK.

Czakó Elemér. A grafikus művészetek jelenlegi állása. (M. Iparművészet. 1901. 120, 161, 229, 267.)
Czakó Elemér. A könyvdiszítés nagymestere. Walter Crane. (Grafikai Szemle. 1900. 10.)
Czakó Elemér. A művészet és a nyomdászat. (Corvina, 1901. 13—23. szám.)
Czakó Elemér. Walter Crane. (Magyar Szalon. 1900. 290.)
Dömötör István. A képes könyv. (Műcsarnok. 1901. 357.)
Éber László dr. Crane Walter. (Új Magyar Szemle. 1900. 377.)
Firtinger Károly. 50 esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából, Budapest, Könyvnyomdászok Szakköre. 1900.
Fraknói Vilmos. Chronica Hungarorum. Budapest, Ranschburg, 1900.
Káldor Lajos. Az ornamentika stílszerű fejlődése. (Grafikai Szemle. 1900. 44.)
Kapitány Kálmán. Képes levelező-lapok. (Műcsarnok. 1900. 416.)
Kapitány Kálmán dr. Az illusztrációkról. (Uránia. 1901. 91.)
Korinek József. Rajz a könyvnyomdászatban. (Graphica. 1900. 4.)
Lyka Károly. Walter Crane. (Uránia. 1900. 20.)
Morelli Gusztáv. A reprodukció általában. (Grafikai Szemle. 1900. 1—27.)
Novák László. A rajzolás a könyvnyomtatásban. (Magyar Nyomdászat. 1901. 49.)
Olgyay Bertalan dr. A magyar rézkarc felvirágozása érdekében. (Műcsarnok. 1901. 111.)
Térey Gábor dr. és Petrovics Arzén. Az Orsz. Képtár metszetgyűjteményének katalogusa. Budapest, Hornyánszky, 1901.
Térey Gábor dr. Nemzetközi színes modern metszet-kiállítás. Budapest, Hornyánszky, 1901.

6. KERÁMIA. ÜVEG.

Csehacsek Vilmos. Az üveges műipar. (Magyar Ipar. 1901. 72.)
Czobor Béla dr. A ferencvárosi római kath. templom ablakainak kartonjai. (Magyar Iparművészet. 1901. 24.)
Fischer Emil (Tóvárosi). A modern stílus az üveg- és agyagiparban. (Magyar Üveg- és Agyagipar. 1901. 18—20.)
Gróh István. Ungvár és Sárospatak fazekasága. (Magyar Iparművészet. 1901. 245.)

Hampel József. Rejtélyes bélyegű cserepek. (Archaeologiai Értesítő. 1901. 446.)

Lyka Károly. Zsolnay Vilmos. (Magyar Iparművészet. 1900. 93.)

Pap János. Az agyagárúk felosztása. (Magyar Üveg- és Agyagipar. 1901. 19—22.)

Pap János. A francia agyagipar a párisi kiállításon. (Magyar Iparoktatás. 1900—1901. 545.)

Róth Miksa. Üveg a műiparban. (Magyar Ipar. 1900. 367.)

Sárosi Bella. A kerámia és válfajai. (Magyar Üveg- és Agyagipar. 1901. 20.)

Sárosi Bella. Az üveg művészei. I. Puvis de Chavannes. II. Louis Tiffany. (Magyar Üveg- és Agyagipar. 1901. 20.)

7. FAMUNKÁK. BÚTORZAT.

Bánhegyi Aladár. A párisi kiállítás bútorai. (Magyar Iparoktatás. 1900—1901. 387.)

Gaul Károly. Mintalapok. Faipar. Budapest, Gerlach és Schenk, 1900—1901.

Gaul Károly. A bútor. (Uránia. 1901. 16.)

Gróh István. Muzsnai járom. (Magyar Iparművészet. 1901. 160.)

Hauszmann Alajos. A budai királyi vár Szent-István-terme. (M. Iparművészet. 1900. 105.)

Hevesi Lajos. A modern szék. (Magyar Iparművészet. 1900. 24.)

Lyka Károly. A munkásember bútora. (Magyar Iparművészet. 1900. 61.)

8. FÉMMŰVESSÉG.

Illés Aladár (Edvi). Mintalapok. Vas- és fémipar. Budapest, Gerlach és Schenk. 1900—1901.

Illés Aladár (Edvi). A vasművesség a párisi kiállításon. (Magyar Iparművészet. 1900. 305.)

Illés Aladár (Edvi). Néhány magyarországi csúcsíves templom szentségházának vas-ajtaja. (Magyar Iparművészet. 1901. 145.)

Kemény Lajos. A kassai fegyvergyártó céhek-ről. (Arch. Értesítő. 1901. 78.)

9. ÉKSZER ÉS ZOMÁNCMUNKÁK.

Mihalik József. A zománc. Pozsony. Stampfel. 1901.

Mihalik József. Tanulmányok a régi hazai ötvösség köréből. (Arch. Értesítő. 1901. 104.)

Mihalik József. Egy zománcozott délszláv csatrról. (Arch. Értesítő. 1901. 237.)

Mihalik József. Régi brassói ötvösség. (Arch. Értesítő. 1900. 17.)

Mihalik József. Hann Sebestyén két ismeretlen ötvösművéről. (Arch. Értesítő. 1900. 253.)

10. KIÁLLÍTÁSOK ÉS INTÉZETEK ISMERTETÉSEI.

Csizik Gyula. A párisi kiállításra küldendő műipari tárgyait bemutatása alkalmából. (Magyar Iparművészet. 1900. 117.)

Diner-Dénes József. A karácsonyi kiállítás. (Magyar Iparművészet. 1900. 1.)

Diner-Dénes József. A karácsonyi kiállítás. (Magyar Iparművészet. 1901. 1.)

Divald Kornél. A szegedi kiállítás. (Magyar Iparművészet. 1901. 205.)

Dömötör István. Séta a magyar palotában. (Műcsarnok. 1901. 365.)

Fittler Kamill és Györgyi Kálmán. A világ iparművészete Párisban. Budapest, Lampel, 1901.

Györgyi Kálmán. Az iparművészet a párisi kiállításon. (Magyar Iparművészet. 1900. 209.)

Györgyi Kálmán. a) Az iparművészet. b) Az Orsz. Iparművészeti Iskola. (Magyarország az 1900. évi párisi kiállításon. Hornyánszky. 1901. 69.)

Lippich Elek dr. Műipari kiállítás. (Magyar Ipar. 1901. 981.)

Lyka Károly. Magyar kultúra Párisban. (Magyar Ipar. 1900. 710.)

Majovszky Pál dr. A maison moderne Budapestben. (Fővárosi Lapok. 1900. 46.)

Meller Simon. A karácsonyi kiállítás. (Magyar Iparművészet. 1901. 245.)

Meller Simon. Diszító művészet a párisi kiállításon. (Új Magyar Szemle. 1900. 348.)

Mihalik József. Történelmi emlékeink a párisi kiállításon. (Arch. Értesítő. 1900. 375.)

Mihalik József. A magyar történelmi pavillon. (Magyar Iparművészet. 1900. 327.)

Mihalik József. A történelmi csoport. (Magyar Iparművészet. 1900. 109.)

Radisics Jenő. A magyar iparművészet Oroszországban. (Magyar Iparművészet. 1900. 32.)

Radisics Jenő. Walter Crane kiállítása az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeumban. Budapest, Athenaeum, 1900.

Soltész Adolf dr. Iparművészeti kiállítás. (Magyar Ipar. 1901. 1297.)

Vezető az 1900. évi párisi nemzetközi kiállításra szánt némely magyar történelmi, ös-foglalkozási és iparművészeti tárgyak megtekintéséhez. Budapest, Hornyánszky, 1900.

Víg Albert. A szegedi iparművészeti kiállítás. (Magyar Iparoktatás. 1901—1902. 33.)

SZEMELVÉNY CZAKÓ E. KÖNYVNYOMTATÁS ÉS KÖNYVDISZÍTÉS IPARMŰVÉSZE C. MŰVÉBŐL:
WILLIAM MORRIS. KÖNYVDÍSZ.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI.

Többeknek. A Magyar Iparművészet összes évfolyamainak bekötési táblái kaphatók Gottermayer Nándor könyvkötészetében (Budapest, IV., Királyi Pál-u. 5. sz.) darabonként 2 korona 40 fillérért.

M. Zs. Budapest. Ne méltóztassék zaklatásnak venni, hogy a Társulat cheque-lapok révén szedi be a tagsági díjakat. Igaz, hogy egy csekély fáradsággal jár a lapok kitöltése s a pénz feladása, — de viszont a t. Tagtársak ezt akkor cselekedhetik meg, a mikor akarják. A díjaknak szolgálkkal való beszedése igen körülményes és nagy költséggel jár. A Társulat vezetősége, mely a csekély tagsági díj fejében annyi ellenszolgálatot tesz, azt hiszszük, joggal remélhetette, hogy tagjai nem fogják sajnálni azt a kis fáradságot.

K. S. Kiszvárd. A kért francia lapok címét levélileg közöltük önnek. Tanácsokat, ha jók, mindig szívesen veszünk. Az Ipar-

művészeti Társulat bazárjában kiállított tárgyak közlésekor azok árának jegyzékét is ezentúl összeállítjuk.

Asztalos. Az Iparművészeti Múzeumban minden vasárnap délután tartatnak ingyenes előadások. A könyvtár használata mindenkor szintén díjtalan.

R. J. Szeged. Igen. Lapunk részletesen fogja ismertetni a budai királyi palotának belső berendezését.

B. J. Zebegény. A *Mintalapok* kiadása egyelőre nem marad abba. A folyó évben a régi alakban és beosztással jelennek meg, csupán a kiadó cég változik.

Cs. L. Szabadka. A torinói kiállításról nem hozhatunk még részletes ismertetést a májusi számunkban. A kiállítás április hó végén nyílik meg s az ismertetéshez szükséges képeket nem lehet egy-két hét alatt elkészíttetni. De egy ilyen nagyszabású kiállításnak leírása is megkívánja, hogy az illető író hosszabb ideig tanulmányozza a kiállítás anyagát.

IPARMŰVÉSZETI RÉGISÉGEK FELSŐMAGYARORSZÁGON.

LEGUTÓBBI két évtized folyamán rendezett történelmi kiállításainkon a magyar iparművészet múltjának annyi meglepő emléke került a nyilvánosság elé, hogy a nálunk sokáig közkeletű fölfogás, a mely szerint számot tevő mozgalom hazánkban az iparművészet terén napjainkig nem volt, még a külföldiek szemében is megdőlt. Régi mestereinknek, különösen az ötvösség terén viselt fényes szerepe vívott ki magának általános elismerést, a minthogy kiállításaink anyaga is főleg ötvös munkákból állott. Régi iparművészetünk egyéb ágainak emlékei, különösen a terjedelmesebbek, a szállításukkal járó nehézségek miatt, kiállításainkon csak elvértve fordultak meg. S minthogy kutatóink, a kiket hivatásuk jórészt szakadatlanul a fővároshoz köt, kulturális emlékeink behatóbb tanulmányozására rendszerint csak az itt rendezett kiállítások kapcsán vállalkoznak, iparművészetünk azon ágainak a múltjáról, a melyek alkotásai nagyobb mértékben helyhez kötve, vajmi keveset tudunk. Így régi bútorművességünk emlékei közül is alig egynehányan ösmertetése látott eddig napvilágot s ez ösmertetéseket is csak vajmi ritkán kísérte az emlékek ki-elégítő módon reprodukált képe. Középkori építészetünk emlékeinek a monografusai rendszerint kiterjeszkednek az általuk méltatott épületek régi bútorainak a leírására is. De ha ösmertetéseik a pusztá archeologiai leírason kívül a bútorok művészi méltatására ki is terjeszkednek, munkáikban csak elvértve találkozunk képpel s elavult technikai eszközei miatt a művészeti méltatást ez csak vajmi ritkán igazolja.

Távol áll tőlem, hogy régibb kutató nemzedékünket ezért a szemrehányásnak még csak árnyékával is illessem; annival is inkább, mert hisz lelkesedése nélkül, a melyet a mai nemzedék már alig ösmert, jóformán semmit sem tudnánk iparművészetünk múltjáról. S most, hogy a modern művészet elvei

Európaszerte diadalmaskodtak s az iparművészet egy ideig elhanyagolt régi emlékei iránt újabb érdeklődés támad, bizonyára az a leghelyesebb, ha a kutatást s az emlékek méltatását ott kezdjük el újból, a hol régibb kutatóink elhagyták s az ezek által fölfedezett emlékek modern színvonalú bemutatásával igyekeznünk régi iparművészeti emlékeink iránt érdeklődést kelteni. Az iparművészet régi emlékeinek a közzétételével még egy évtized előtt is a kutatók, különösen Németországban, arra törekedtek, hogy koruk mestereinek követendő mintákkal szolgáljanak, a mire ezek a publikációkat szolgálai módon föl is használták. Túl vagyunk már azon, hogy legalább az Iparművészeti Társulat zászlaja köré csoportosuló mestereinket az itt bemutatott műtárgyak szolgálai másolatától féltetnünk kellene; viszont alig akad valaki, a ki az iparművészet régi alkotásainak a tanulmányozását mestereinkre és a nagyközönségre nézve fölöslegesnek tartaná. Bármily nagy mértékben tér el a modern és a régi iparművészet útja egymástól, célja azonos s a tanulságok, a melyeket a régi emlékek szoliditás, tárgyi stíl, jó ízlés és művészi hatás tekintetében nyújtanak, megbecsülhetetlenek s csak javára válhatnak annak a mesternek, a ki nem oly szándékkal áll egy-egy régi emlék elé, hogy innen eszméket kölcsönözzön, hanem, hogy a régi mesterek művészi eszközeivel tisztába jöjjön, ezek hasznavehető részét elsajátítsa s a gyönyörűséggel, a melyet minden művészi alkotás nyújt, szívét s lelkét gazdagítsa.

Miként az ötvösség terén, úgy az iparművészet egyéb ágaiban is s különösen a középkorban, régi mestereink a katolikus egyház révén jutottak java feladataikhoz. Régi székesegyházaink, továbbá hajdan fényes s több száz szerzetes befogadására is épült kolostoraink, ha nem is pusztultak el mind, belső fölszerelésüktől történelmi viharaink folyamán kivétel nélkül megfosztattak. Ez az oka annak, hogy a régi egyházi bútorok oly pompázó példáival nem dicsekedhetünk, mint a minők a külföld egy-némely régi templomában és múzeumában ma is láthatók.

E faragványoktól roskadozó s nagy anyagi pompával tervezett alkotások nem

mindig izlések. Hogy a régi magyar székesegyházak, bencés, pálos és más-nemű kolostorok a külföldiekhez fogható pompás bútorok nélkül nem szükköltek, abban semmi okunk sincsen kételkedni. Hogy pedig a püspöki székesegyházak és nagyobb kolostorok körül csoportosuló műhelyekben az anyagi pompán uralkodó művészi elvek mily határozottak voltak, erre azon emlékeink engednek következtetést, a melyek oly vidéki városainkban maradtak ránk, a hol székesegyház vagy híresebb apátság soha sem volt. E városaink emlékeiben a legtöbbször a külföld közvetlen hatását ösmerik föl. Tagadhatatlan, hogy ilyen emlékek is vannak nálunk, a melyek külföldi hatás alatt készültek, illetve külföldi mesterek keze alól kerültek ki. A középkori mesterek egymással való nemzetközi érintkezéséből önként következik, hogy miként Európa minden más országában, úgy nálunk is dolgoztak idegen mesterek; mindent azonban nem kell rögtön idegeneknek tulajdonítanunk pusztán azért, mivel egyes emlékeink díszítő motívumai rokonok a külföldiekkel. Nagyjában véve a középkorban közös volt a formakincs s így a motívumok rokonsága Európaszerte általános. A koncepciókban és a díszítés elrendezésében azonban nagy a változatoság s ezt a jelesebb munkák alkotójuk egyéniségének köszönhetik. Az emlékekben, a melyeket ez alkalommal bemutatok, ezeknek ösmeretlen mesterei csaknem kivétel nélkül mint erőteljes egyéniségek nyilatkoznak meg. Nem elsőrangú művészeti központban tevékeny mesterekről lévén szó, a főntebbi körülmény művészi életünknek jóval nagyobb önállóságára vall, mint a minőt ennek általában tulajdonítani szokás. Az a néhány egyéniség azonban, a melylyel ezúttal megösmerkedünk, még nem jogosít föl annak az eldöntésére, hogy volt-e sajátos iskolánk, jóllehet nagyobb joggal vállalkozhatnánk erre, mint a merő tagadás álláspontján levők, a kik emlékeinket jóformán nem is ösmerve azt állítják, hogy Magyarország mesterei a letűnt századok folyamán mindenkor külföldiek, vagy a külföldi művészet uszályhordozói voltak.

Az alábbiakban leírt bútorokat, a melyek fényképét is bemutatom, Bártfa, Lőcse, Késmárk, Eperjes és Kassa java ilyenemű emlékeiből válogattam ki. Ezek közül tüzetesebben csak a bártfaiakkal foglalkozott a szakirodalom s első sor-

ban Miskovszky Viktor, e jeles kutatónk, a ki Bártfa műemlékeiről két kötetes nagy munkát írt. Épp a bártfai emlékek sorsa igazolja, hogy a szakirodalomban már méltatott művészeti emlékeinkkel is alkalmasszerűen mentől gyakrabban foglalkozunk, mivel ezek birtokosai hamar elfelejtik, a mit a gondozásuk alatt levő műtárgyakról írtak. Miskovszky művének a megjelenése óta alig múlt el tíz esztendő, a midőn a bártfai templom helyreállítását befejezték. Ennek végeztével mégis egész sor művészeti emléket dobtak ki a templomból, a mely a restaurálás folyamán bánatlatlanul helyén maradt, ennek befejezésekor azonban útját állta a „stílszerű“ bemeszelésnek. Fafaragásunknak és festészetünknek mindmegannyi figyelemre méltó renaissancekori emléke került lomtárba a XVI. és XVII. századbéli építáfiumok képében, a melyeket akkor néhány Miskovszkynál lelkesen méltatott remek festményrel s a régi föl-tárnak a maga nemében páratlan alakos hímzésű antipendiumával egyetemben kiküszöböltek. Mindezeket a műtárgyakat, a melyekből egész múzeum kerülhetett volna ki, a város középkori erődtítményeinek egyik roskadozó bástyájában raktározták el, a mely a benne fölhalmozott műtárgyakkal egyetemben a legutóbbi tűzvészkor elégett.

A templom régi iparművészeti és ingó műemlékei közül csak a szárnyas oltárok s a helyükről nehezebben elmozdítható bútorok maradtak benn s állanak itt még most is.

A bútorok sorában a XV., XVI. és XVII. század művészeti irányait egyaránt figyelemre méltó példák képviselik s csupán az egyházi székeken nyolc tipust különböztethetünk meg, a mely mind más és más mester ízlését tükrözteti vissza.

A bártfai templom építését mai alakjában 1464-ben fejezték be s rögtön ezután belső fölszereléséhez is hozzáfogtak. 1466-ban készült el a szentély főoltára, a melyből napjainkig csak egy szobor maradt fönn.

Ugyanakkor faraghatták a szentségházat, kőfaragásunknak e remek emléket, a melyet nemes arányai s a túlzástól ment, de gazdag hatású díszítés ízléses volta a java ilyenemű emlékek sorába emel. Tulajdonképen nem tartozik tárgyához, de minthogy fénykép után eddigelé még senki sem mutatta be, e sorok olvasói bizonyára nem veszik

rossz néven, ha ennek a képét is közlöm. A szentségház (első képünk) a templom diadalívének jobb felén, karcsú postamensén, mint valami kőbe faragott hymnus, oly lendületesen tör a magasba. Alsó párkányát, mely szöveget formáló hengerded konzolokon nyugszik, frízén és alján formás lóherives szalag, sarkain fantasztikus emberalakzatok díszítik. A négyszögletes hasábalakú szentségfülke sarkait féloszlopocskák tagozzák.

Ez utóbbiak közeit mennyezetes fülkékben apró szobrocskák élénkítik, a melyek azonban nem eredetiek többé. A fülkét három felől pompás művi kovácsolt vasrács zárja el, a melyet a „Mintalapok“-ban Edvi Illés Aladár behatóan méltatott, s a négyszögű hasábalakú rész fölött erőteljesen kiugró mennyezet koronázza, a melyen a játszi pompa s az alkotó mester finom ízlése elbájoló harmoniában érvényesül. Rendkívül hatásos és szép összhanggal olvad egybe a szentségház kőből faragott részének és aranyozott vasajtócskáinak a díszítése is. Ez utóbbiak áttört művi halhólyag motívumai azonosak a szentségfülke felső részére árnyékot vető, kiugró nyolcszögletes mennyezet csúcsos számárhátíveinek a mértani műveivel. A motívumok jellege azonban az anyag természetének megfelelően módosul.

A modern iparművészet alkotásai sorában olyan munkán, a melyen több különböző technikával foglalkozó mester dolgozott, ritka a harmónia, mert mindegyik mester rendszerint a maga alkotásának a kiemelésére igyekszik.

Szentségházunkon a kőfaragó a vasajtócskák foglalataul szolgáló részen (II. kép) vajmi mérsékeltén bánt a díszítéssel, csakhogy társának az ő művének szerényen alárendelt pompás alkotásai: a vasajtócskák annál hatásosabban érvényesülhessenek. A baldachin fölött aztán, a szentségház toronyformájú oromdíszén fölhasználta a csúcsíveskori építészeti összes ékítő elemeit, a melyeket ez virágzó korában a templomok külsőjén alkalmazott.

Egymás hátán fölfelé törő fiálék, ezekből kiugró vízhányó alakok, a fiálék között mennyezetes fülkék váltakoznak itt egymással rithmikusan s tornyosulnak egymás fölött egyre filigránabb formában a magasba a kereszttrózsáig, illetve az ezen álló s Krisztust jelképező pelikán alakjáig, melylyel az egész mű harmonikus betetőzése: az élein levélcsomókkal ékes karcsú piramis végződik.

A csúcsíveskori építészeti motívumai-ból áll a bártfai szent Egyed-templom legrégibb stallumsora díszítésének egy része is. A padsorok magas támláját betetőző mennyezet ez, a melynek csúcsos ívekkel összekötött fiálesora alsó végével s a fa anyagának megfelelően stilizált formáival csepkövek módjára csüng alá. A szögletes gombokban végződő lecsüngő részek közeit, egyszerűbb alakítású mértani művek töltik ki, a mennyezet belső lapját élénk színű, márványozásszerű patronfestés borítja. Az egymással azonos két stallumsor egyikét a tömör s formás oszlopocskákön nyugvó kartámok hat rekeszre, a másikat öt rekeszre osztják, mely ugyanannyi ülőhelynek felel meg. Mindkét széksor végein, részben vagy egészen áttört művi halántékdesszkázattal bír. A harmadik képünkön bemutatott széksoron a jobb oldalit Bártfa város faragott domborművi ékítményekbe foglalt címere díszíti, a mely alatt az 1483 évszám olvasható. Mindkét széksoron a mennyezet záróléczet s az üléseknek megfelelően négyszögletes mezőre osztott magas támlák keretes tagozását vésett domborművi (relief en creux) ékítmények díszítik, a melyek motívumai csomós pálza köré csavarodó laposan stilizált növényindákból állanak.

A támlák négyszögletes mezőit egy-egy üressel váltakozva, címerek töltik ki, a melyek pompás hatású, vésett domborművi s állatalakkal tarkított növényi ékítményekbe foglalvák.

A címerek ezekben párosával, hármasan és négyesen csoportosítva Európa egykorú uralkodóinak a címereit ábrázolják. Az ötülékes széksor támlájának négyszögletes mezőiben egymástól két üres mezővel elválasztva három címercsoport van; a középső Mátyás király és felesége, Beatrix királyné címerét ábrázolja. A képünkön ábrázolt stallum sor hátülékes, de csak két címercsoport díszíti.

Ez a körülmény mesterünknek finom művészi érzékére vall, mert ha itt is hármat alkalmaz, úgy a szimmetrikus hatás szenved, ha pedig az összes mezőket hasonló szabású ékítményekkel tölti ki, úgy a támlák hatása túltömött lesz. Mint képünkön látható, a széksorok térdeplőjének a homlokdeszkája egészen díztelen, még pedig nyilván azért, mert eredetileg e stallumok előtt alacsonyabb padsorok állottak. Ilyen alacsonyabb pad több van a bártfai templomban, csakhogy

eredeti helyén alig áll egy is. Ez alacsonyabb padsorok egy részén, a térdeplő homlokdeszkáján a sajátos középkori technikával készült, de motívumaikban renaissance ízlésű, vésett domborművű ékítményeket látunk. A padsorok egy másik csoportján a gótikus szerkezetű stallumokat intarziák díszítik, mint az eperjesi szent Miklós-templom hatalmas stallumsorát is. A címerekkel díszített két stallumsor Bártfán ma az orgonakarzat alatt áll. A bártfai templomnak szintén csúcsíves ízlésű szentély stallumait a XVII. században új mennyezettel szerelték föl, szőnyegekkel kárpitozott támlájukat pedig eredeti díszétől még a templom restaurálása előtt megfosztották. A tiszta csúcsíveskori ízlésű bártfai széksorokhoz hasonló emlékek még Lőcsén és Késmárkon találkozunk. A lőcsei 1494-ből valók s cifrábbak, de úgy arányaik, mint díszítésük elrendezése tekintetében kevésbé ízlésesek, mint a bártfaiak. Késmárkon a plébánia-templom orgonakarzata alatt tizenegy üléses stallumsor látható, a mely a rajta levő évszám szerint 1518-ban készült s mennyezetének a párkánya alatt áttört művű faragott díszítéssel, térdeplőjének a homlokdeszkáján pedig jóval későbbi, velencei jellegű és zenélő anyagokat ábrázoló festményekkel ékes. XV. századbeli s a bártfaiakkal rokon típusú stallumsor látható Késmárkon a pálosok hajdani barokk ízlésű templomában, a hová alighanem a plébánia-templomból került. Az eddig említettekhez képest vajmi száraz hatású stallumsor csak a mennyezetének fialés koronázata alatt tova futó lombfüzérnél fogva érdemel említést, a melynek belül üres hengeralakban csoportosított stílizált akantusz leveleit egy darabból szinte túlságos bravúrral faragták.

Padokon kívül másnemű nagyobb művészi értékkel bíró csúcsíves ízlésű bútorokkal csak Bártfa dicsekedik.

A szent Egyed-templom könyvtárszekrénye, a melynek tartalmáról Ábel Jenő könyvet írt, már régóta híres; hű képe azonban eddigelé még sehol sem jelent meg. A könyvtárszekrény kezdetől fogva a templom sekrestyéje fölött épült s 1458-ban befejezett oratóriumban áll, a melyet régen szent Borbála kápolnájának neveztek. Úgy látszik könyvtárszekrényünk közvetlenül a kápolna építése után készült s került ide, a hol eredetileg a kápolna nyugati falához simulva szabadon állott. A sekrestyét még

a XV. században egy újonnan emelt fallal keresztben két részre osztották s ennek megfelelően az emeleti oratóriumban is falat vontak a könyvtárszekrény elé, a mely így alig harmadfél méter széles különhelyiséghez jutott. Ezt a szekrény 4,2 méteres hosszával egészen, szélességével két harmadrészben tölt ki.

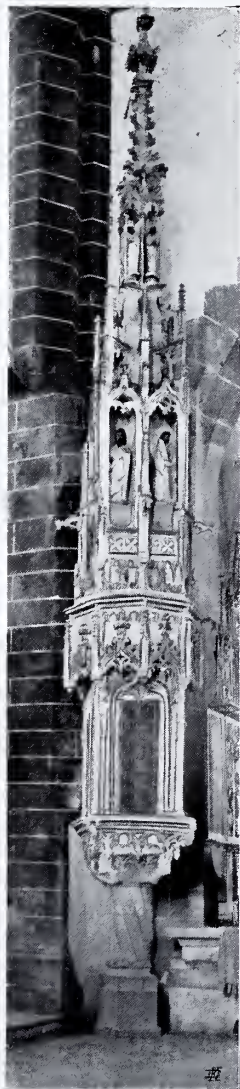
A könyvtár szűk helyiségét csak az északi falába tört kicsiny ablak világítja meg fogyatékosan.

Negyedik képünk a szekrénynek csak azt a részét tünteti föl, a mely a keskeny helyiség nyitott ajtónyílásán át látszik. Az ajtó XV. századbeli kovácsolt vas-szárnya is arra vall, hogy az elválasztó falat korán vonták a szekrény elé.

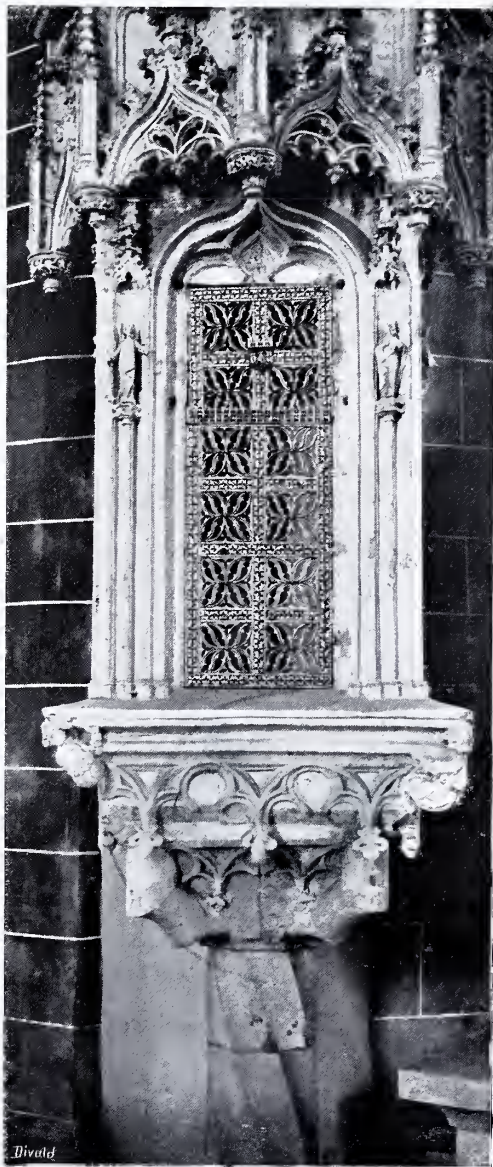
A 2,4 m. magas könyvtárszekrény, a mely a csúcsíveskori szekrények tipikus példáját nyújtja, három ilyen szakaszból áll, mint a minőt képünk mutat. Az egyes szakaszok két sor duplaajtós szekrényfülkével bírnak. A fülkék kettős sorát csak egyszerű lécz választja el egymástól. Annál díszesebb a zömök lábakon álló s ajtóin kovácsolt vasalásokkal ékes szekrény függélyes keretlécezte, a mely az egyes szakaszokat egymástól elválasztja. A függélyes lécek, a melyek közül a két szélső kétszer szélesebb, mint a közbülők, vésett domborművű növényi indákkal ékesek, a melyek lapos formái egy csomóan ábrázolt pálca köré csavarodva futnak fölfelé s a szekrény pompásan vésett széles frízével olvadnak össze. E fríz tömött levélékítményei szimmetrikusan csoportosított lóherlevelekből állnak, a melyek fonadékát két szélén rozetták, közepén egymással szimmetrikusan váltakozó rózsák és négyszírmű virágok élénkítik. A fríz ékítő motívumai épp úgy, mint a keretléceké, sötét alapon tarkán, de igen harmonikusan színezvők s a polichromia, a mely ékítményein előmlik, még hatásosabbá teszi a párkányán egyszerű oromsorral koronázott szekrényt.

A bártfai könyvtárszekrény frízével rokon motívumok díszítik az itteni városházában őrzött s 5. képünkön látható csúcsíveskori asztal fiókjának a külső deszkalapjait, a melyek közül a nagyobbak 102 cm. hosszúak, a másik kettő pedig 93 cm. hosszú. Az ékítmény azonban itt kevésbé tömött, mint a könyvtárszekrény frízén s így még hatásosabb. A masszív x-lábakon nyugvó asztal mozdatlan fiókjának fedőlapja: az asztaltábla dísztelen s eltolható. A rekeszekre osztott fiókot belsejében mértani mo-

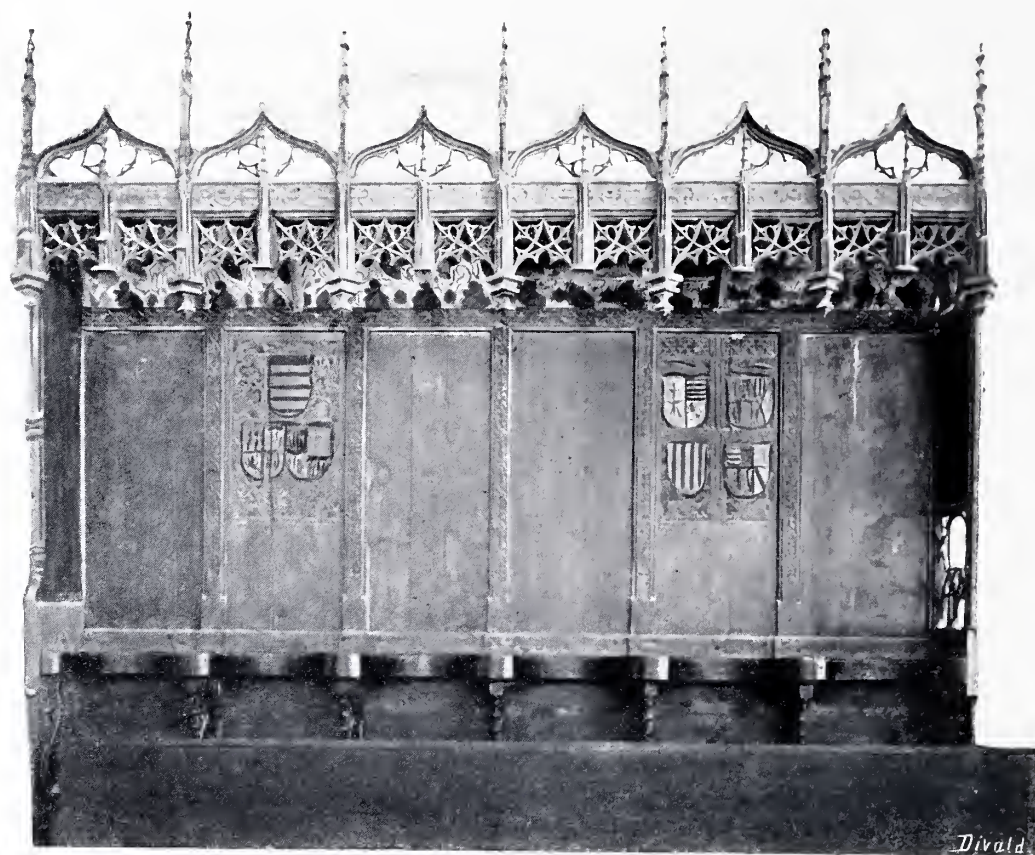
1. Ábrák

A BARTFAI
SZENTSÉGHÁZ.

RÉSZLET A BARTFAI
SZENTSÉGHÁZBÓL.

CSÚCSÍVESKORI SZÉKSOR A BÁRTFAI TEMPLOMBAN. RÉSZLET.

RÉSZLET A BÁRTFAI TEMPLOM KÖNYVTÁRSZEKRÉNYÉBŐL.

GSÚCSÍVESKORI ASZTAL A BÄRTFAI VÁROSHÁZÁN.

IMASZÉK A KÉSMÁRKI VÁRKÁPOLNÁBAN.

KETTŐS IMASZÉK A LŐCSEI TEMPLOMBAN.

A BÁRTFAI TEMPLOM BUCHHOLTZ-SZÉKE.

tívmű intarziák díszítik. Miskovszky a szájhagyomány alapján ezt az asztalt „mensa burindaria“-nak nevezi, vagyis tőrös asztalnak. E torz szó alighanem csak egy régiebb, félig feledésbe merült kifejezés maradványa s tőrőgyártás helyett az asztal alighanem borozáshoz szolgált, még pedig a bártfai szenátorok áldomásívásánál, a mely középkori városainkban a tanács nevezetesebb cselekedeteinek a végeztével hajdanában sehol sem maradt el. Neve így bártfai latinsággal eredetileg alighanem mensa bibendaria volt. Belsejének intarziás díszé ellenére ezt az asztalt XV. századbelinek tartom. Fiókjában őrizhették a remekművű boros poharakat, a melyeket a város patriciusai a XV. század végén, vagy a következő elején Velencében rendeltek meg. Ezeknek a Bártfa zománcos festésű címerével díszített poharaknak a fedele és kupája szintelen üvegből készült. Ez utóbbit peremén zománcal festett színes gyöngy-sor-éktítmény s helylyel-közzel az üveganyagba kevert aranypor díszíti. A poharak talpa színes üvegből készült s gombokkal, illetve fonalsan díszített. A napjainkig fönmaradt három fedeles pohár képet Chyzer Kornél közölte bártfai emlékkönyvében; egy pohár azóta Bártfaváros ajándékából a kassai múzeumba került.

A bártfai városházának az asztala kapcsán említettem, hogy fiókjának belső intarziás díszé nem mond ellent annak, hogy e mű a XV. századból való. Tudjuk, hogy Mátyás király udvarában olasz intarzia művészek csapatostúl fordultak meg. Alig hihető, hogy ezek a mi mestereinkre hatással nem voltak. A Mátyás korában nálunk oly sűrűn megforduló olasz asztalosok közvetlen és közvetett hatásának kell tulajdonítanunk, hogy a XVI. század első felében felvidéki mestereink már oly járatosak a renaissance formakincsében és technikáiban, hogy jártasságukkal bizvást Itáliában is megállhatták volna helyüket.

Eddig ösmert renaissance bútoraink sorában a nyirbátori és a körmöcbányai stallumok a legpompásabbak. Ez utóbbiak

már 1620-ból valók, de még olasz hatásra vallanak. Lőcsén, Késmárkon és Bártfán szintén találkozunk XVI. századbeli egyházi székekkel, a melyek, ha a nyirbátoriakat nem is múlják fölül, méltán sorakozhatnak ezek mellé. A legszebb a lőcsei, a mely a képünkön is látható, fölirata szerint 1542-ben készült.

E kétülékes stallum helyes arányainál és pompás arhitekturájánál fogva királyi trónusnak is beválnék. Hogy kinek számára készült, azt Lőcse monografusai sem tudják.

A címer, a melynek képe arany alapon kettős ezüst lilimot ábrázol, nyilván a megrendelő címere. A kettős stallum térdeplőjének a homlokdeszkáját formásan tagozott félpillérek s ezek között szögletes gombsorral körülvevett négyzetes keretelések élénkítik. A két külső kartámon állnak a karcsú korintizáló stílus oszlopok, a melyek architráv részletén a félköríves nyílású mennyezet nyugszik. A támla kazettás tagozását egy-egy félkörű orom tetőzi be, a melyet mezejében egyszerű akantusz díszítmény tölti ki. A támla párkánya fölötti ív-

FARAGOTT KITÖLTÉS 1461-BŐL A KASSAI MÚZEUMBAN.

mezőben látjuk két stilizált delfin között az ökörszarvú sisakkal betetőzött címet, a melyet pompás akantusz indák szönek körül. A támla architrávján ez a fölirat van: INDESINENTER ORATE IN OMNIBVS GRATIAS AGITE. MQXLII.

A lőcsei templom egy másik XVI. századbeli háromülékes stalluma halántékdéskáin még csúcsíves jellegű áttört művű faragványokkal bír. Magas támláját keskeny mezőkbe foglalt intarzia tornyok díszítik. Renaissance jellegű mennyezetének az alján a mester jegye és neve olvasható: FON. KASEM. GREG. TISLE. — Gergely asztalos Késmárkról. A lőcsei hármass stallum bizonyára jóval régiebb, mint a kettős egyházi szék, a melynek készítése idején már Késmárk mesterei is tökéletesen tisztában voltak a renaissance szellemével. Ennek bizonyossága az itteni Thökölyi vár kápolnájában levő együlékes stallum, a mely alighanem a plébánia-templomból került a XVII. században épült várkápolnába.

A stallumot — a jobboldali falán belül olvasható latin fölirat szerint, a melyet Miskovszky is közöl bártfai tárgyú művében — Joannes Langius, vagyis Láng János nyolcvanéves korában és fia Kristóf ötvenötéves korában közösen készítették a templom díszére s a maguk és utódaik használatára 1544-ben. A stallum hajdan háromoldala felől szabadon állott. Támláját külsején gazdag

párjával a stallum oldalsó ajtajának az oromdíszében találkozunk. A fából faragott medaillon itt jóval finomabb s élénkebben kidomborodó formákkal profilban jobb felé néző, főkötös, viruló asszonyt ábrázol. A kazettásan tagozott ajtó keretét s az ajtófeleket mértani motívumokból álló hatásos intarziák díszítik. A térdeplő homlokdeszkáján ismét bera-

RÉSZLET A BÁRTFAI TEMPLOM HÁRMAS IMASZÉKÉBŐL.

architektonikus keretbe foglalva velencei ízlésű renaissance utcát ábrázoló távlati kép díszíti intarziában. Az előtérben vízcsatornát látunk, a melyen három kacsa úszik, a mely a mű reprodukcióján nem érvényesül. Az utcát azonban a két-nyílású diadalíven át jól láthatjuk. Távlata nem oly tökéletes, mint az egykorú olasz munkáké, hibái azonban nem igen kirívók. A támla architektonikus keretének architrávján, a közepén, lapos domborművű medaillon van, a mely szélesgallérú férfit ábrázol szakállasan. Ennek

hátsóhoz hasonló szabású, de valamivel egyszerűbb. A stallum balfelé eső oldala dísztelen, mivel ezzel hajdan a templom falához símult.

A lőcsei kettős stallummal rokon, de ismét más típust mutat az itt közölt bártfai hármassallum, mely 1597-ben készült s támlájának frízén egykori tulajdonosainak a monogrammjával van megjelölve. A támla párkánya két jön szabású fél-oszlopocskán és két ugyanilyen stílű felpilléren nyugszik. Halántékdéskái csigá-

hármassallum mennyezetének tojássorral betetözött homlokletét sajátos hatású vésett domborművű ékítmények díszítik, a melyek motívumai: a maszk, a mértani díszhez fűzött kettős palmetta s a kétfejű sas. Ezek a motívumok egykorú sgraffitókön is előfordulnak s itt hatásuk a vert ércékítményekre emlékeztet. A szimmetrikusan csoportosított, vésett ékítmények körül a tulajdonképeni en creux modornál meghagyott s az ékítményekkel egyformán kidomborodó síma alapot levesték. Hasonló jellegű ékítmények láthatók a támla frízén, míg viszont a fülkésen tagozott támla ívközeit intarzia díszíti.

Mielőtt még néhány XVII. századbeli bútort bemutatnék, XVI. századbeli iparművészetünk egy másik ágának a remekéről számolok be. A bronzgyertyatartó ez, a melyet az eperjesi ágostai evangélikus templom őriz. Ez a templom csak a XVII. században épült s így valószínű, hogy a XVI. századbeli gyertyatartót a szent Miklósról elnevezett plébánia-templomból a jezsuiták hozták át ide, a mikor soraikból kerültek ki Eperjes plébánosai s a protestánsoktól elvett templom is az ő birtokukban volt. A gyertyatartó 25 cm. magas, hatszögletes talpának enyhén kidomborodó részét pompásan vésett széles arabeszk díszíti, a talapzat tányérszerűen alakított felső lapját sarkain, egymással fölváltva, odaforrasztott formás cherubfejek és rozetták díszítik, a gyertyatartó élénken tagozott baluszterszerű szárát símákkal váltakozó cizellált sávok élénkítik. Ehhez hasonló s egykorú bronzgyertyatartó látható a zborói vártemplomban, egy valamivel kisebb formájú és ugyancsak XVI. századbeli bronzgyertyatartót szintén Zborón a plébánia-templom őriz. A ma is létező négy hatalmas bronz kandelláberen kezdve, a melyet a törökök Mátyás palotájából elhurcoltak s a konstantinápolyi Sophia-templomban állítottak föl, az itt ösmertetett kisebb emlékgig renaissance-kori bronzművességünknek alighanem még számos emléke van meg s lappang ösmertlenül vidéki templomaink sekrestyéjében, vagy lomtárában, várva hogy fölfedeztessék.

A fejtegetéseim folyamán felsorolt városok templomaiban az itt bemutatott gyertyatartón kívül bronzművességünk emlékei csúcsíveskori keresztelő kutakból s néhány csúcsíveskori és XVIII. századbeli bronz-, illetve rézcillárból állnak. XVIII. századbeli ércsilláraink

még mindig nem egy jelentős művészi vonással dicsekednek, a melynél fogva a beható méltatást megérdemelnék. Mint-hogy terem nem engedi, ezek ösmertetésére ezuttal nem vállalkozhatom. Felvidéki butoraink közül is még csak három XVII. századbeli díszes emléket mutatok be. A legpompásabb ezek közül tagadhatatlanul a bártfai Buchholtz-szék, a

BRONZ GYERTYATARTÓ
AZ EPERJESI EV. TEMPLOMBAN.

melyet felirata szerint „Simon Buchholtz fieri curavit anno 1630.“ A szekrényalakú, magas díszstallumot, a XVIII. században gyöntató székké alakították át s helylyel-közzel megcsonkították. Mindazonáltal a szék még ma is oly pompás hatású, hogy e tekintetben párját ritkítja. Mint nyolcadik képünkön látható, ez a bútordarab a német renaissance hatása alatt készült, a mely azonban maga is kevés szebb alkotást hozott létre ennél.

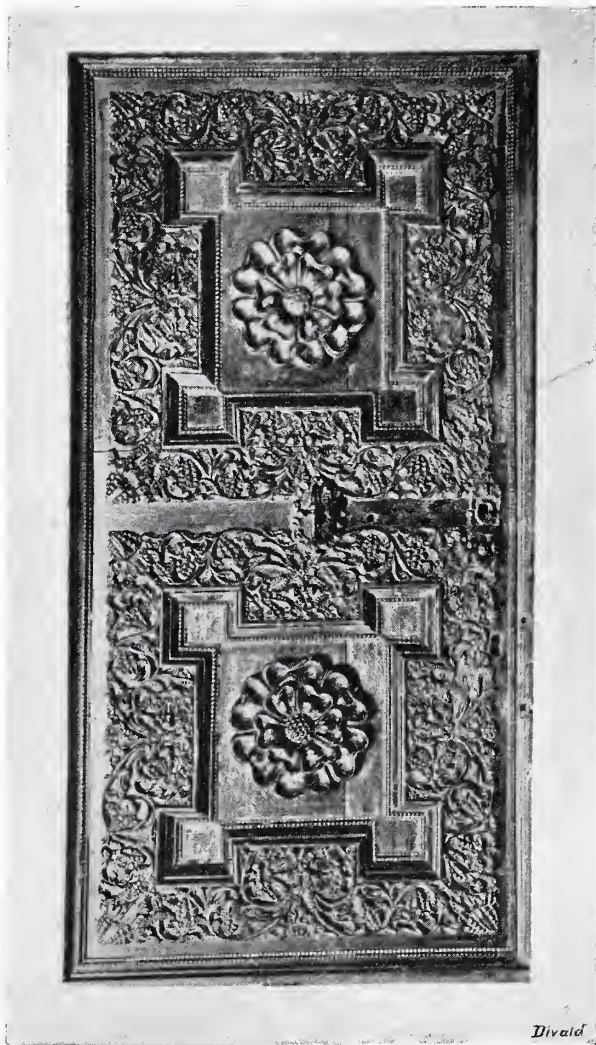
A stallum mestere, Arany János plasztikus kifejezésével élve, igazán „tenyérvnyi parasztot sem hagyott“ művén; a faragott díszítés elrendezésében mégis annyi jó ízlés nyilvánul, hogy túlterheltnék távolról sem mondhatjuk. A térdeplő

más keretben olajfestésű kép díszíti, a mely Krisztust, mint a világ megváltóját ábrázolja s XVII. századbéli festészetünk legkiválóbb emlékeinek egyike. A támla félköríves mezejében szintén volt festmény. Ezt azonban fekete festékekkel bemázolták, a minthogy a stallumnak az oszlopocskák mögött levő s stilizált delfinek alakjában karélyosan kivágott halántéklapját is eldeszkázták, még pedig oly célból, hogy a gyóntató-széknél használatos rácsozatot beléje foglalhassák.

E stallummal rokonstílusú a bártfai templom kapujának 1655-ből való hatalmas ajtaja, a melyet a restaurálás folyamán kiküszöböltek régi helyéről s az orgonakarzat alatt egy sötét zúgban állítottak föl. Az itt levő motívumok tömöttebb csoportosítással és jóval sajátosabb kezeléssel egy bártfai lakóházból eredő XVII. századbéli faragványos ajtón is előfordulnak, a mely Dessewffy Pál margonyai gyűjteményével a kassai múzeumba került. Az ajtó négyzetes keretelésű kettős mezejét egy-egy kettős pártájú epervirágra emlékeztető rózsza tölti ki, a mely ily alakban XVII. századbéli hímzéseinken, stukko-díszítéseinken s iparművészetünk más technikáinak az emlékein is előfordul, miként a négyszögletes kereteléseket kívülről szegélyző, pompásan elrendezett lombékitmény gránátalmaszerű motívuma is.

A bártfai Buchholtz-szék félpilléreinek faragott kitöltéseire s a bártfai ajtó gránátalma motívumaira emlékeztet a menyasszonyi láda díszítése, a melynek képét szintén bemutatom. A motívumok kezelésében azonban itt több a sajátosság, elrendezésük is igen eredeti.

A ládakulcs pajzsát magában foglaló mező ékítményes kitöltésében egy stilizált virágon állva féldomborműben faragott csókolózó fiatal pár látható XVII. századbéli magyar viseletben. Bár az alakok formáiban kevés a finomság, tartásuk és kifejezésük igen jellegzetes s a fiatal pár hatását eredetileg jóval művésziesebb lehetett; a színezés azonban,

FARAGOTT DÍSZŰ AJTÓSÁRNY A KASSAI MŰZEUMBAN.

ajtócskáját szegélyző pillasztereket, a mennyezetet tartó s faragott szőlőlombokkal ékes oszlopocskákat, a párkányokat, a támla faragványait és az orom díszet pazar módon alkalmazott aranyozás és színezés élénkíti, a melynek enyhé tónusai azonban szintén pompás harmóniába olvadnak. A stallum ajtaját for-

PÁLKA KÁROLY.

HANSLITSCHKEK EDE.

MUHICS SÁNDOR.

KOPP JAKAB.

DOLNYIK J.

PROTIVINSZKY FERENCZ.

TANÁR
GRÓH ISTVAN.

*Az előkészítő osztályban készült
síkdíszítmény tervek.*

*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

PÁTZAY BÉLA.

PÁLKA KÁROLY.

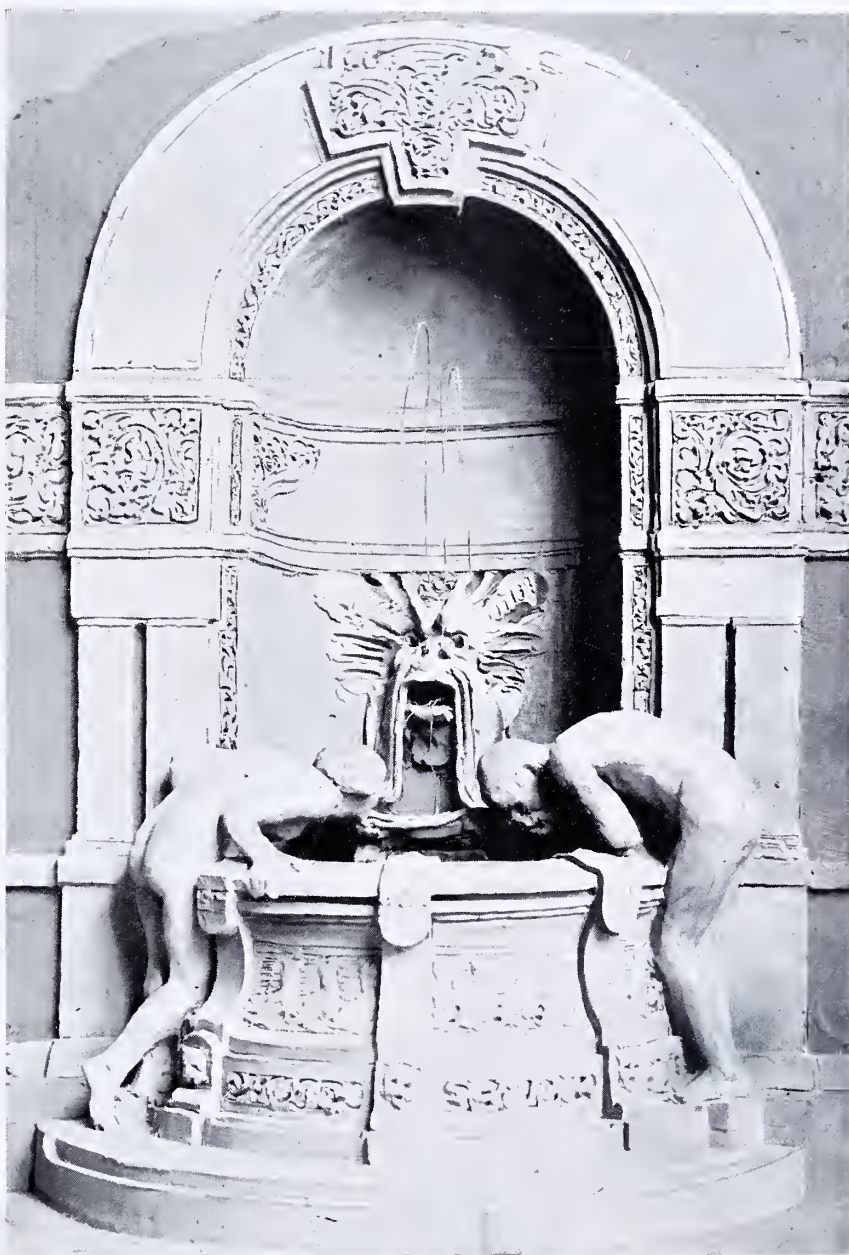

BUDAY SÁNDOR.

*Az előkészítő osztályban készült
síkdíszítmény tervek.*

TANÁR
GRÓH ISTVÁN.

*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

SOVÁNKA
KÁROLY.

FALI KÜT.

ISKOLAI PÁLYÁZAT
I. DIJ.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

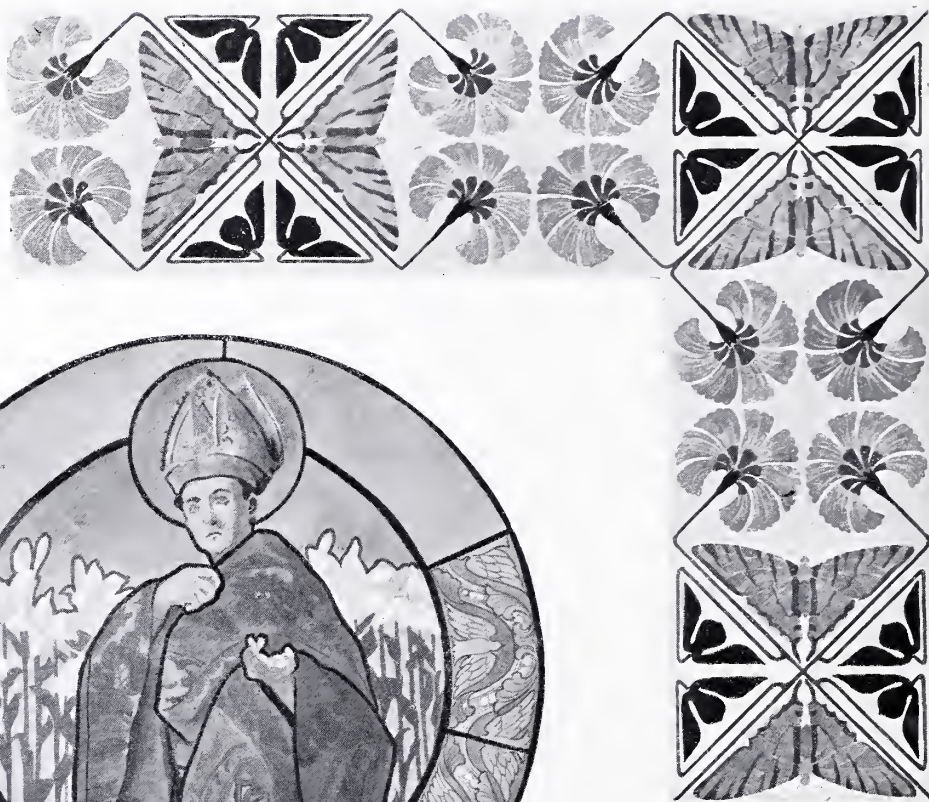
*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

TANÁR
MÁTRAI LAJOS GY.

STIÁSNY
ALADÁR.

IGAZ
ISTVÁN.

NOVÁK SÁNDOR.

IPARMŰVÉSZETI RAJZ
ÉS TERVEZÉS.

*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

TANÁR
BENCZUR BÉLA.

SOMOGYI
SÁNDOR.

FALI KÜT.

AZ ISKOLAI PÁLYÁZATON
A II. DÍJAT NYERTE.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

TANÁR
MÁTRAI LAJOS GY.

DÍSZÍTŐ SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

TANULMÁNYOK
ÉS TERVEK.

TANÁR
MÁTRAI LAJOS GY.

*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

KLEIN ANDOR ÉS
SUDIK JÁNOS.

FALI KÚT.

TANÁR
MÁTRAI LAJOS GY.

DISZÍTÓ SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

*Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.*

CSISZÉR JÁNOS.

TALAPZAT.

DISZÍTŐ
SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

PASZTOR JÁNOS.

GÉNIUSZ.

*Az orsz. m. kir.
iparművészeti
iskola kiállítása.*

TANÁR
MÁTRAI
LAJOS GY.

a melylyel mestere plasztikus fogatkozásait alighanem enyhítette, a többi faragvány színezéséhez hasonlóan már nagyon lekopott, a minthogy a láda homlokdeszkáján levő két félköríves síma mező festményei is elenyésztek. Bútorművességünknek ezt a nálunk eddigelő páratlan emlékét a kassai múzeum őrzi. Mihalik József, a múzeum ezidőszereint való miniszteri biztosa szerezte meg a gyűjtemény számára egy kassai kovácmestertől, a kinek padlásán emberemlékezet óta gondozatlanul hevert.

Miként ez a példa is bizonyítja, a kutatás nálunk az iparművészet emlékei terén még távolról sem merült ki. Fej-

architektonikus keretben liliom- és rózsamotívumokból összerótt magyaros jellegű kitöltések díszítik. Ugyancsak magyaros jellegű aranyhímzéseket találtam a sekrestyében egy mindenféle limlommal megtöltött ládában. A 75 cm. széles s ugyanily hosszú két fehér gyolcslepel úrasztalterítő lehetett s az egyiket gránátalmákból összerótt, a másikat szegfűmotívumokból álló sarokkitöltések díszítik.

Mellőzve az itt őrzött s kizárólag képzőművészeti érdekű emlékeket, azzal az óhajjal szakítom félbe fejtegetéseimet, vajha megújulna régi kutató nemzedékünk lelkesedése s mentül többen vál-

MENYASSZONYI LÁDA A XVII. SZÁZADBÓL A KASSAI MÚZEUMBAN.

tegetéseim folyamán járt nyomokon haladtam, mégis sikerült néhány eddig ismeretlen momentumra akadni, a melyet eddig figyelemre senki sem méltatott. Valóságos meglepetésekkel szolgált e tekintetben az eperjesi evangélikus templom, a mely pedig műtörténelmi szempontból úgyszólván gyökeresen kiaknázott városban fekszik.

A templom küszöbét átlépni azonban, úgy látszik, az itt járt számtalan kutatók egyikének sem jutott eszébe. Az említett bronzgyertyatartón kívül az eperjesi evangélikus templom egy pompásan faragott renaissance stílusú kőajtókerettel dicsekedik, a mely a régi kriptaajtó kerete. Van itt azonkívül egy stallumsor a XVII. század második feléből, a melynek támláján a félköríves mezőket festett

lalkoznának arra, hogy iparművészetünk régi emlékeit figyelmükre méltassák s kutatásaikat oly vidékekre is kiterjesszék, a melyeken régibb íróink a kellő közlekedés hiánya miatt még nem fordultak meg.

Erős a meggyőződése, hogy ha iparművészetünk régi emlékei iránt az eddiginél fokozottabb mértékben újul meg az érdeklődés, idővel oly tekintélyes anyagra teszünk szert, hogy iparművészetünknek különösen XVI. és XVII. századbeli korszakára ez majdan még jóval káprázatosabb fényt vet, mint a minőről régibb kutatóink közül a vérmesebb természetűek is álmodozni mertek.

Divald Kornél.

AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA KIÁLLÍTÁSA.

1903. február 20—28.

SOKSZOR TAPASZTALTAM, hogy az iskolai rajz- és munkakiállítások nem adnak teljesen hű képet az iskoláról, főleg azért, mert kiállításra többnyire csak a válogatott rajzok s egyéb munkák kerülnek, színe-java egy vagy több éves munkálkodásnak. Érthető dolog, hogy az intézet vezetői a gyöngébb dolgozatokat nem bocsátják szívesen a nyilvánosság elé, holott az átlagos eredmény megítélése szempontjából kívánatos, hogy az érdeklődők azt is lássák, miként dolgoznak és haladnak a gyöngébb tehetségű s kevésbé ambiciozus növendékek. A kiállítási rajzokból egykönnyen azt sem láthatjuk, hogy miféle előképzettséget hoztak magukkal a növendékek, mit köszönnek voltaképpen az iskolának, sem azt, hogy mennyiben folyt be a tanár a növendék munkájába. Ezért, ha egy iskola működéséről teljes tájékozást akarunk, el kell mennünk a tanítási órákra, meg kell győződünk helyszínen a tanítás módjáról, megismerkedni az iskola sajátos viszonyaival, szóval mindezzel, a mi a tanításra vonatkozik.

Ha azonban csupán a tanítás *eredményéről* akarunk meggyőződést szerezni, akkor erre elég támpontot találunk e kiállításon azokban a munkákban, amelyeket a tanítványok, önállóan, minden külső beavatkozás nélkül készítenek. Ezért az iskola eredményének megítélése szempontjából is igen öröndetes, hogy az orsz. m. kir. iparművészeti iskola újabban rendszeresítette az iskolai pályázatokat. Ez egy sokfelé bevált, helyes és egyszerű módja annak, hogy a tanítványokat az életre, a gyakorlati munkára előkészítsük. A tanítvány e pályázatok révén önállóságra szokik, nem lesi mindig tanárának utmutatását, meghányja-

veti a kapott feladatot, szóval megtanul a maga lábán járni, a maga fejével gondolkozni. E mellett a pályázatoknak az a haszna is megvan, hogy a növendék a pályázat eldöntéséből s a bírálatból okulhat, továbbá, hogy a tanár betekintést kap növendékének lelki világába, megismeri tehetségét s művészi egyéniségét.

Az iparművészeti iskola pályázatai részint kötelezők, részint nem. A szakosztályok növendékeire nézve kötelezőek a félévi pályázatok, a melyeknek munkaideje négy hétig tart, a mikor a növendék naponta négy-négy órát dolgozhatik pályaművén. Nevezetes, hogy a szakosztály mind a három évfolyamának növendékei közös témát kapnak s előfordul, hogy az alsóbb osztályok növendékei viszik el a pályadíjat idősebb társaik elől.

Hasznosak a szünidei pályázatok, a melyekben több téma közül a növendékek szabadon választhatnak. E pályázatok a szabad természet tanulmányozására, könnyen hozzáférhető műemlékekre vagy etnografiai érdekességekre vonatkoznak. Megjegyzendő, hogy erre nem az egész szünidő áll rendelkezésre, hanem mindössze 2—3 hét, miután az iskolai szervezeti szabályzat szigorúan megköveteli, hogy a növendékek a nyári szünidőnek legalább hat hetét gyakorlati munkával töltsék.

Újabban az iskola végzett növendékei a rendes végbizonyítványon kívül kitüntető okleveleket is kaphatnak abban az esetben, ha őket egy külön 12 hétig tartó, szakbeli képesítő pályázaton erre érdemesítik. Természetesen a mérték ilyenkor igen szigorú, oly kitüntetésről lévén szó, amely egyeseknek társaik fölött bizonyos előnyt biztosít.

Két-három esztendei tapasztalat után ma már határozottan konstatálható, hogy a pályázati rendszer az egész vonalon itt is bevált és ezért kívánatos, hogy jövőben ne csak fenntartassék, hanem a lehetőséghez képest még fejlesztessek.

nevezetesen a szaktárgyak a kiállításon. Ezek mellett ki kell emelnünk, hogy a növendékek minden osztályban figurális tanulmányokat végeznek, kezdve a gipszfejtől egészen a mozgó akt rajzolásáig (tanár előbb Papp Sándor, majd Pap Henrik). A figurális rajzok ezuttal is a megszokott jeles kvalitású gondos tanulmányokat mutatták. Mint érdekes és megszívlelni való újítást láttuk a rendes akt tanulmányok mellett, a mozgó modell után, valamint a csupán emlékeztetőből készült rajzokat. Bámulatos könnyedséggel és hűséggel adják vissza egyes növendékek 1—2 percz alatt egy pillanatnak benyomásait. Valóban kár, hogy a díszítő festészetben, az illető osztály növendékei nem használják fel eléggé a figurális rajzból szerzett tudásukat.

Az általános tantárgyak közül szerepelt a kiállításon még a geometriai rajz, beleértve a szerkesztő távlattant, és az építészeti rajz, amelyeknél a földolgozott anyag és a földolgozásnak módja jól illeszkedett az intézet rendeltetéséhez.

A legujabban szervezett *esti* iparostanfolyamok (vasárnap délelőtt és háromszor este,) eddigi eredményeiről e kiállítás számolt be első ízben. E tanfolyamok rendszerint három évre terjednek és pedig kezdetben a tanítás általános irányu s csak akkor, ha a tanítványok a szükséges szabadkézi- és mértani, építészeti és stíltani ismereteket megszerezték, akkor indul meg a tulajdonképpeni szakrajzolás. Itt is egészen fiatal, alig egy-két éves intézményről lévén szó, végleges eredményt még nem láthattunk. Azonban már konstatálható, hogy e tanfolyam praktikus irányt követ s lehetőleg számol az iparos-növendékeknek sajátos kívánalmaival. Óhajként csak megjegyzem, hogy egyes időtrabló s kevésbé tanulságos témák helyett inkább egyszerűbb feladatokat kellene választani, hogy a tanítványok minél több, s minél változatosb munkát végezhesse. Általában azonban el kell ismerni, hogy az eredmény kitünő, különösen ha

tekintetbe vesszük, hogy egyszerű, többnyire minden előképzettség nélküli iparosok, a fáradságos napi munkájuk után, elcsigázott testtel ülnek a rajzasztalhoz, s a pihenésnek szánt időt feláldozzák a tovább képzésnek.

Ezzel befejezve e rendkívül érdekes kiállításnak vázlatos ismertetését, annak a reményemnek adok kifejezést, hogy azok a hézagok, amelyekben az iskola ma még szenved, a közeljövőben már megszűnnek s e kiváló intézményünk akadálytalanul betöltheti fontos hivatását, vezetőinek s a hazai iparművészet minden barátjának igaz örömére.

Meg kell még jegyeznem, hogy a kiállítást rendkívül nagy gonddal tanulmányozták az ipari és iparművészeti testületek, egyesületek, társulatok stb., nagy buzgósággal az iskolák és a művészi- és iparos-ifjúság, legbuzgóbban pedig a nagy közönség — lévén a kiállításnak egy hét alatt 17130 látogatója.

Györgyi Kálmán.

KÜLÖNFÉLÉK.

REFLEXIÓK A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSRÓL. A kiállítás azzal az örömdetes tapasztalattal járt, hogy az iparosok és pedig főleg a bútorasztalosok ma már tömegesen keresik föl a társulat kiállítását, a mi kétségtelen jele annak, hogy a kiállításon való szereplésük meghozza az azzal járó áldozatokat. Míg az előző években alig 8—10 intérieur volt a kiállításon, most 48 teljes szobaberendezésre lett volna kiállító, de a legjobb akarat mellett sem lehetett 22-nél többnek helyet adni, úgy hogy 26 kiállító valósággal kiszorult. A kiállítók maguk is elismerik, hogy nem az a lényeges, vajjon elkel-e kiállított tárgyuk vagy nem, hanem, hogy a kiállítás révén a vásárló közönség megismerje őket s alkalom adtán felkeresse műhelyüket.

Köztudomásúak az okok, a melyek miatt e karácsonyi kiállítás ezúttal késett. A brit kiállításnak leszerelése, elvámolo-

lása s eltakarítása sokkal tovább tartott mint a mennyire számítottak s a bútorgyárosoknak tömeges jelentkezése miatt teljesen át kellett alakítani, részben pedig jóval megtoldani az eddigi installációt, a mi szintén hosszabb időt vett igénybe. Mindemellett a kiállítás most is oly soká volt nyitva mint az előzőek, mert a társulat azt február hó elsejéig meghosszabbította s ennél fogva majdnem nyolc hétig volt nyitva.

A vásárlások — a rossz gazdasági viszonyok mellett is — elég kedvezően folytak. Nem számítva ugyanis a kiállítás révén történt jelentékeny megrendeléseket, eladások után befolyt mindössze 16.841 korona. Különösen felkarolta a közönség az olcsóbb tárgyakat, nevezetesen a zománcos ékszereket, apróbb fatárgyakat, leginkább pedig a mázas cserepeket, melyekből több száz példány elfogyott.

Miután a M. Iparművészeti Társulat kénytelen számot vetni egyfelől csekély saját jövedelmi forrásaival, másfelől pedig sokféle egyéb feladataival, önként érhetően nem viselheti a kiállítások terjeszkedésével járó, mindinkább nagyobbodó költségeket, ha ezekre fedezete nincs. Ezért már 1901-ben kísérletképen a hétnek két napján behozta a belépti díjakat, a melyek révén az első évben 3700 látogató után 740 korona folyt be. Megjegyzendő, hogy ekkor az összes látogatók száma 61.477 volt. Nyilvánvaló tehát, hogy a belépti díj nem korlátozta a látogatást. Arra pedig a társulatnak különös gondja van, hogy az iparosság ingyen láthassa a kiállítást, azért sem 1901-ben, sem pedig 1902-ben vasárnapon belépti díjat nem szedett, sőt a hétnek több napján szintén teljesen ingyenesen mutatott a kiállítást. A kiállítók érdekét pedig éppen nem sérti a valóban rendkívül alacsony 40—50 fillérnyi belépő díj, mert a komoly vevőt e csekély összeg bizony nem tartja vissza, míg tapasztalati tény az, hogy a túlszűrt kiállításokon a vásárló szándékkal jövő látogatók gyakran hozzá sem férkőzhetnek a kiállított tárgyakhoz és elmennek a nélkül, hogy vásároltak volna. Ezúttal egyébként a díjakat csak néhány napig szedték, tekintettel éppen arra, hogy a kiállítás elkészült.

Nem értjük egyébként a belépti díjak miatt való nagy megütközést, midőn az Iparművészeti Társulatnál aránytalanul gazdagabb Képzőművészeti Társulatnak egy koronás, valamint a kormánytámogatásban részesülő Nemzeti Szalonnak

50—60 filléres díjai ellen senkinek eszébe nem jut kifogást tenni, holott a képzőművészeti tárlatok installációja rendszerint kevesebb költséggel jár mint a folytonos átalakításokat kívánó iparművészeti kiállítások. De — mint már említettük — a társulatnak a kiállítások rendezésén kívül egyéb fontos feladatai vannak s ennél fogva nem fordíthatja egész jövedelmét a kiállítások költségeire. Természetes tehát, ha azon van, hogy a kiállítások jövedelme legalább a költségek egy részét fedezze.

Katalógusa ez idén először volt a kiállításnak, s noha számos művészi rajz díszítette az eléggé vaskos könyvecskét, a társulat lemondván az e révén várható jövedelemről, önköltségen adta, azaz 20 fillérért, tehát oly olcsón, mint a mennyiért rendszerint a műkiállításokon sem kapható katalógus.

A kiállítás megnyitását művészi plakát hirdette, s a rendezőség meghívta arra a társulat minden tagját s a kiállítókat családostul, továbbá az illetékes hatóságokat, a társegyesületeket stb. Tehát jelen lehettek és voltak is mindazok a művészi iparosaink is, a kik a kiállítás iránt érdeklődtek. Megjelent együttesen a vallás- és közoktatásügyi és a kereskedelemügyi miniszter a szakreferenseivel s a rendezőség bemutatta minden egyes kiállítót a minisztereknek, a kiknek ez által alkalmuk volt közvetlenül elismerésüket kifejezni az illetők előtt.

Ezzel — azt hisszük — jó részben megfeleltünk a kiállításra itt-ott elhangzott idevágó észrevételekre, úgyszintén Almási Balogh Lóránd úrnak e lapok legutóbbi számában megjelent ismertetésének erre vonatkozó részére.

Az előadottak szerint tehát utóbbinak arra a kívánságára, hogy az iparosok számára a kiállítás tanulmányozása végett külön vernissage-t rendezzünk, szükség nincs, ezt kivüle tudtunkkal senki sem óhajtja, de egyébként elismert dolog, hogy a megnyitás a tanulmányozásra a legkevésbé alkalmas idő.

Úgyszintén nem látjuk indokolva a t. cikkíró úrnak másik kívánságát, hogy a katalógust a társulat ingyen adja a látogatóknak. Hiszen rendkívül nagy költségről (60—70.000 példányról) van szó, a melyre fedezet nincs. Ehhez hasonló javaslatok külföldön többfelé már felmerültek, de mindenütt napirendre tértek felette, ott is, a hol megpróbálták életbe léptetni, mert sehol be nem vált. A mi pedig a katalógus ellen tett egyéb

FRIZ.

ELŐKÉSZÍTŐ OSZTÁLY.

EBERLING GYULA.

TANÁR GRÓH ISTVÁN.

BARABÁS GÉZA.

FÜGGÖNY.

LAKÁSBERENDEZÉSI
SZAKOSZTÁLY.

TANÁR
BENCZUR BÉLA.

Az orsz. m. kir.
iparművészeti iskola
kiállítása.

NEMES GYÖRGY.

ELŐKÉSZÍTŐ
OSZTÁLY.

TANÁR
PAPP SÁNDOR.

MUHICS SÁNDOR.

ALAKRAJZ
FELSŐBB
TANFOLYAMA.
(Állandó mozgásban
levő minta után
készült vázlatok).

TANÁR
PAP HENRIK.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola kiállítása.

ELŐKÉSZÍTŐ
OSZTÁLY.

TANÁR
PAPP SÁNDOR.

VADÁSZ MIKLÓS.

MUHICS SÁNDOR.
TANÁR PAP HENRIK.

ALAKRAJZ FELSŐBB TANFOLYAMA.

(Állandó mozgásban levő minta után készült vázlatok.)

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskola kiállítása.

WEISZ
EMIL.

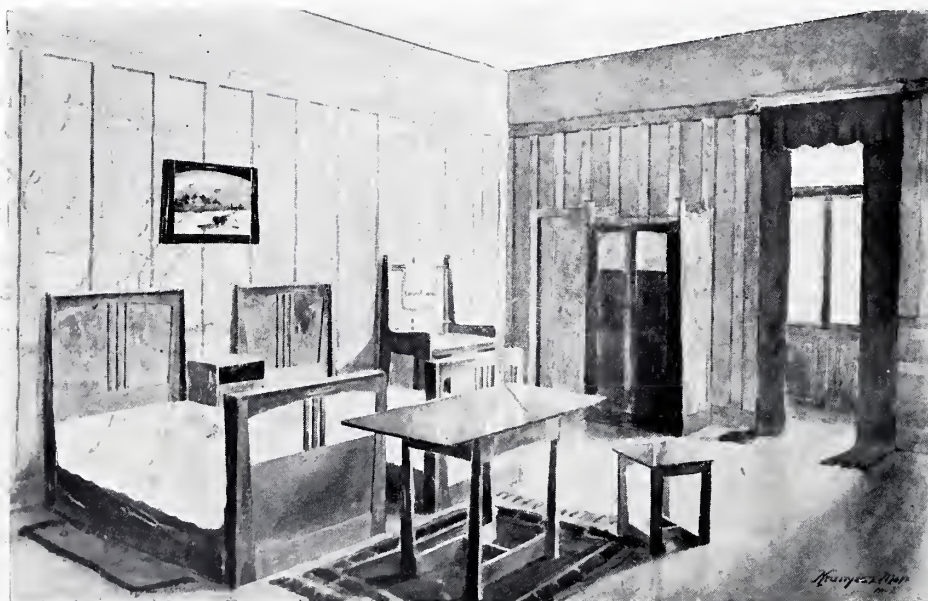
ELŐKÉSZÍTŐ OSZTÁLY.

TANÁR
GRÓH ISTVÁN.

BALKÁNYI ENDRE.

TANÁR A. BALOGH LORÁND,

KRÁNYECZ MÓR.
TANÁR GYALUS LÁSZLÓ.

Az orsz. m. kir. iparművészeti
iskola kiállítása.

LAKBEBEENDEZÉSI
SZAKOSZTÁLY.

észrevételeit s az angol kiállítás katalógusára való utalását illeti, megjegyezzük, hogy egy és ugyanaz a szakférfiú szerkesztette mind a két katalógust. Hogy az angol kiállítás katalógusában a budapesti közönség előtt úgyszólván teljesen ismeretlen angol és skót művészek rövid életrajzát közölte, azt éppen e művészek idegen volta eléggé indokolja, míg a hazai művészek munkásságáról a közönséget a társulat kiadványai és a napisajtó mindig tájékoztatják.

A mi a t. cikkíró úrnak nem eléggé világosan kifejtett abbéli óhaját illeti, hogy a társulat jövőben amerikaiasan fogja meg a kiállítások dolgát, megjegyezzük, hogy a társulatnak nem lehet más szerepe a művészi iparos s a közönség között, mint a közvetítés. Az üzérkedés a kereskedőkre tartozik s a társulatnak óvatosan mindazt is kell kerülnie, a mi károsítaná azokat a hazai művészi iparosokat, a kik nem vesznek részt a kiállításain.

A cikknek kritikai részéhez, lévén a bírálat egyéni meggyőződés megnyilatkozása, semmi szavunk. Csupán az első hazai műércöntő által kiállítva volt bronzszobrokhoz írt megjegyzéseket nem tartjuk helyénvalónak azért, mert a társulat önként érthetően e bronzszobrokkal nem akarta bemutatni Telcs Ede „Bohém“-jének vagy Ligeti Miklós kitűnő „Anonymus“ szobrának mintáját, nem a képzőművészet körébe tartozó szobrászmunkát, hanem alkalmat adott az öntőműhelynek, hogy az öntésben és a patinálásban való tudásáról adjon számot. A kritikánál ezúttal tehát csak az öntés módja, sikerült vagy nem sikerült volta, jöhetett tekintetbe és semmi más.

Viszont konstatálnunk kell, hogy a cikk nem emlékezett meg egyik legkiválóbb s legérdemesb kiállítónkról, a vasművesség terén elsőrangú mestereknek elismert *Forreiderről és Schillerről*, a kik pedig kitűnő s elég jelentékeny művészi kovácsmunkákkal szerepeltek a kiállításban. Azt hisszük, hogy a t. cikkíró úr is szívesen veszi, ha e hiányt most pótoljuk.

Végül még egyet. A t. cikkíró úr figyelmébe ajánlja a társulatnak az iparművészeti iskolából kilépő ifjú iparművészeket, a kiknek életbelépésekor a társulat elősegíthetné a boldogulását. E tekintetben a társulat főnállása óta lehetőleg megtette azt, a mire megvolt a módja és tényleg számos derék ifjú iparművésznünk jórészen a társulat anyagi és erkölcsi támogatásának köszöni sikereit.

Most pedig, hogy a kormány bizonyos alapokat bízott a társulatra, a melyeknek felhasználásával e támogatást intenzívebben folytathatja, máris felkérte az Orsz. iparművészeti iskola igazgatóságát arra, hogy az Iparművészeti iskolából kikerülő s a támogatást megérdemlő ifjú iparművészeket az iskolából való kilépéskor a társulathoz utalja, hogy az szükség esetén segítségükre lehessen. Ebből is látni való, hogy a társulat ügyeit intéző tényezők eléggé szívükön hordják iparművésztünknek fontos érdekeit s hogy e tekintetben ez idő szerint nem forog fönn különös ok panasza.

—n.

X-LIBRIS = KÖNYVGYŰJTŐ-CÍMER. Az ex-libris magyar kifejezését az ex-libris kiállítással kapcsolatban elkerülhetetlenül meg kell határozni, mivel a most forgalomba jövő kifejezés fog legvalószínűbben polgárjogot nyerni. A szakirodalomban (Magy. Könyvszemle) eddig könyvjelző néven szerepelt, de az nem fedí a fogalmat, mert nem a könyvre kell a jelzést vonatkoztatni az ex-librisnél, hanem a könyvtárra vagy a könyv tulajdonosára. A franciák *marque de possession*, az angolok *bookplate*, a hollandusok *boekmerken*, a németeknél (Warnecke) *Bücherzeichen* (Leiningen) *Bibliothekzeichen*, (zur Westen) *Bucheignerzeichen* néven nevezik az ex-librist.

A magyar kifejezés megállapítására vonatkozólag itt adjuk *Ballagi Aladár* egyetemi tanár úr felvilágosítását, melyet levél útján volt szíves közölni Radisics Jenő iparművészeti muzeumi igazgatóval:

„Meghatározásom kiinduló pontja az, hogy az etiquette-nek régi neve általában annyi, mint *címer*, a mit a következő párhuzamos hely bizonyít:

„es iegyet vwtte az kővnyrol metelysnek az hyt lgassagnak cymertth“ (Komjáthy Benedek: *Epistolae Paoli Lingva Hungarica Danatae. Cracoviae, 1533. p. 58.*) Ennek megfelelő hely a Vulgátában: *Et signum accepit circumcizionis, signaculum justitiae fidei.*“ (Epistola Beati Pauli ad Romanos, cap. IV. v. 11.)

Világos, hogy a régi nyelvben *címer* annyi, mint jelecske (*signaculum*), és ha az, akkor helyén van az ex-librisre a *könyvgyűjtő-címer*, mely ellen egyedül azt a kifogást lehet tenni, hogy nem mindig címer lgen, de erre az a felelet, hogy ez régi tudós szokás műszava, a

régi nyelvben pedig *címer* nemcsak insignia, Wappen, — hanem régi magyarságunk egyik legbecsesebb forrása, Komjáthy szerint, azt jelenti, hogy etiquette, signaculum, jelecske. Már pedig az ex-libris — a mint idegen nevei is tanúsítják — minden körülmények között substantialiter annyi mint *jelecske*.

Igy a *könyvgyűjtő-címer* úgy a régi, mint az újabb magyar nyelv, s általán a szóképzés szempontjából teljesen kifogástalan, s elhárít minden félreértést.

Varjú „könyvjelző“-je oly általános, s annyi értelmű, hogy nem jelezhet semmi speciálist.

Czakó „könyvtárjegy“-e nem állhat meg azért, mert gyakran ellentétben van a Petzholdt-meghatározta „könyvtár“ fogalmával, melyhez tartozik, hogy az illető gyűjtemény rendezett és kezelt legyen. Már pedig kis gyűjteményecskék tulajdonosai is gyakran alkalmaztak ex-libris-eket; vagyis olyanok. a kiknek nem könyvtáruk, hanem csak *könyvgyűjteményük* volt. A „könyvjegy“, a „névjelző“, a „könyvgyűjtő jelvény“ félreértésekre ad alkalmat, illetőleg az utóbbi oly modernizű körülírás, mely a régi tudós-világ e szép passiójásak jelzésére sehogy sem való.

Tehát ex-libris = könyvgyűjtő-címer.

 EVÉL AMERIKÁBÓL. Az országos iparművészeti iskolának egyik derék, volt növendéke, Galánszky József díszítő szobrász, nemrégiben Amerikába ment, világot tapasztalni. Onnan írta volt tanárának, Mátrai Lajosnak, az amerikai viszonyokat jól jellemző következő érdekes levelet, a melyet szószerint itt közlünk:

Mélyen Tisztelt Tanár Úr!

Örömmel fogok tollat, hogy az itteni viszonyokat, a mennyire én ismerem; leírjam.

Én július másodikán érkeztem meg ide, a hazai rossz viszonyok késztettek erre a lépésemre, a melyet már régen terveztem ugyan, de nem volt meg a hozzá szükséges pénz, mert ez eléggé költséges utazás.

A kezdet nehézségeit hamar leküzdöttem és munkát azonnal találtam 14 dollár heti fizetés mellett, azóta már több helyen működtem és a bérem fokozatosan emelkedett és ma 27 dollár heti fizetés mellett dolgozom fában. Ez a rövid története itt időzésemnek. A mi

az általános viszonyokat illeti, csak jót írhatok; minden tekintetben.

Mások az alapok, a melyeken ezen gazdag, erős nemzet nyugszik és mások az erők, a melyek ezen alapot képezik. Páratlan emberbaráti és humánus intézmények az élet minden terén és nyilvánulásában. És ha valahol van szabadság, úgy az bizonyosan itt van.

A munkásokat itt igen megbecsülik és jó bérek mellett dolgoznak, habár ezt részint maguknak is köszönhetik az összetartás útján. Itt ugyanis hatalmas munkás-szervezetek (Uniók) vannak. a melyek megszabják a minimális béreket és a felmerülő vitás ügyeket elintézik. Ezeknek az Unióknak némelyike igen erős és az egész szakmát dominálja és más mint Unionbeli munkás nem is dolgozhat az egész város területén. Ebből következik aztán az, hogy a béreket az Uniók, respektive maguk a munkások szabják meg.

Itt van például a fa-union. A beíratási díj 10 dollár, a díj min. $3\frac{1}{2}$ dollár naponta egész $4\frac{1}{2}$ —5 dollárig. A felvételnél meglesz szabva a bér a képesség szerint a kollegák által és azon alul nem szabad dolgozni és innen következik, hogy az én fizetésem 14-ről 27 dollárra szökik fel, mert midőn megérkeztem, nem volt meg a szükséges összeg, hogy beléphettem volna és nem Union műteremben dolgoztam, a hol pedig úgy fizetik az embert a hogy akarják.

Hanem a mintázó, gipsz- és kőszobrászok már sokkal jobban vannak szervezve és ezen szakmákban más mint Union tag nem dolgozhatnak, mert az összes műtermeket bírják. A mintázók beíratási díja 75 dollár, a kőszobrászoké 50. A minimális bér napi 5 dollár és ezt minden egyes megkapja.

Az alkudozás a munkaadó és munkás között ki van zárva és az a kért bért köteles megadni, ha nincs vele megelégedve elkell küldeni.

Dacára ezen magas béreknek a munka aránylag mégis elég olcsón lesz előállítva, praktikus munkabeosztás révén és gépek segítségével.

A famunkát gépekkel nagyolják igen tisztán, csak éppen egykissé utána kell vágni és ez sok munkás kezét tesz fölöslegessé.

A munkás-intézményeket, széleskörű törvényes intézmények védik; itt van pl. a bevándorlási törvénynek egy szakasza, a mely a munkaadónak lehetetlenné teszi idegen munkaerő behozatalát. Ez igen

fontos intézkedés, mert ha ez nem volna, akkor a munkaadók egy csapással rommá döntenék az egész Unióizmust, idegen olcsó munkaerőnek behozatalával. Ez nem csak a munkaviszonyok züllesztését, hanem az egész gazdasági élet pangását vonná maga után. Tanulságos példát mutatnak erre nézve a mi hazai viszonyaink a szobrász-szakmában, a hol a konkurrencia nem ismer határokat úgy a munkaadók és munkások között; a hol olcsóság tekintetében az egyik túl akar tenni a másikon.

Most a hallatlan olcsó áron átvett munkát általában úgy készíti el a munkaadó, hogy ingyen munkaerőt szerez 10—12 tanonc személyében; tehát munkásokat nevel fölös számban és ugyanakkor már a meglevő munkaerőt zárja ki a munkából a 10—12 tanonccal. Így ássák meg a sírját egy-egy virágzó szakmának és ezzel az egész gazdasági életnek.

Ellenben itt Amerikában az által, hogy valamennyi munkaadó egyenlő béreket fizet, a piszkos konkurrencia kivan zárva, csak a munka minőségével lehet versenyre kelni és ilyen verseny csak a szakma előnyére szolgál. Kis mesterek itt nincsenek, csak nagy vállalkozók és ezek többnyire vagyont szereznek.

És az által, hogy a munkásokat jól fizetik, igényeik is nagyobbak: jobban öltözködnek, élnek és nem laknak túlszűfolt lakásokban, ez által ismét más ezer és ezer munkáskéznek adnak kenyeret és megélhetést és alig van pálya, a mely ne nyújtana igen tisztességes megélhetést. Itt mindennapiak azok az esetek, hogy egy Office-boy (irodafiú, futonchú, aki leveleket, üzeneteket visz) később ugyanannak a vállalatnak igazgatója lesz. New-York város rendőrkapitánya is 32-évvvel ezelőtt mint közrendőr kezdte meg szolgálatát.

Mivel tartozunk most ennek a honnak ezekért az előnyökért: semmivel!

Nincsen hadkötelezettség, az adófizetés egy elég magas ingatlan vagyont bírásnál kezdődik és iparos, kereskedő, az egyetlen vendéglőt kivéve, semmi néven nevezendő adót vagy engedélyt nem fizet, annál kevésbbé a munkás. És 5 évi itt tartózkodás után éppen olyan tisztességes polgár lehet mindenki, mint akár egy milliomos; van szavazati joga és hozzászólása a nemzet életéhez.

Míg Európában, dacára hogy a megélhetés mindig nehezebb lesz, újabb és újabb adókkal terhelik meg az ügyis rogyásig megterhelt népet.

Ezzel lehetetlenné van téve a nemzet gazdasági fejlődése és gyöngítve maga a nemzet, mert a nemzet ereje jólétben és kedvező megélhetési viszonyokon nyugszik, és a hol ezt nem találja meg a nép, azt a helyet elhagyja és a kivándorlást nem törvényjavaslatokkal, hanem kedvező megélhetési viszonyokkal lehet megszüntetni.

A munkásság minden mozgalmát, a mely helyzetének javítására szolgál, pusztatással intézik el, nem látva benne egyebet szociális rémnél. Az ilyen nemzet nem emelkedhetik és a nemzetek életében nem számíthat hosszú életre. Bocsánatot kérek, Tanár úr, ezért a szabad gondolkodásért, de kitör belőlem a keserűség, ha összehasonlítom az itteni helyzetet a hazaival.

Ezzel rövid vázlatát adtam a gazdasági és társadalmi viszonyoknak, most áttérek az iparművészet terére. A város maga az első pillanatban nem igen kellemes benyomást tesz a szemlélőre, többnyire vörös téglából és kődiszítéssel ellátott kis házaival. Mert itt a házak többségét csak 1—2 család lakja. A gipszdiszítés és vakolat teljesen kivan zárva.

Hanem annál imponálóbb benyomást tesz a város belseje, roppant házóriásai, a bankok és kereskedelmi házak pazar diszítésű kő és márvány palotái. Ezek az ú. n. „felhő-kaparók“ mind igen szép kőépületek, némelyike hatalmas oszlopatú márvány portállal, gazdagon díszítve szobrász-munkával, egész a legfelsőbb emeletig, külsőleg is kifejezve tulajdonosának vagyonát: ezek többnyire irodai célokra lesznek felhasználva, az egyikben pl. 1225 iroda 6000 embert foglalkoztat és 18 ezer levél érkezik naponta. Az építészeti stílusok XIV., XV. és XVI-ik Lajos korabeli francia stílusok, igen stílszerű és gazdag kivitelben.

A Secessió szele még nem érkezett meg ide és se hírét sem hamvát nem látni itt, kivéve apró párisi bronztárgyakat, de az építészetből még egészen kivan zárva.

Ennyit Amerikáról. Ha leírásom első részében egy kissé talán elragadtattam volna magam, úgy bocsánatot kérek, habár a tárgyilagosságtól nem tértem el.

Maradok a Tek. Tanár úrnak

hálás növendéke

Galánszky József.

N.-York 1903. I/15.

Cím: care of Mr. Zeidler 1004 East 137 Str.

 ELYREIGAZÍTÁS. Lapunk legutóbbi számának 37. oldalán közöltük egy bőrrel disztett ékszerszekrényke képét azzal, hogy tervezője Benczur Béla, készítette Benczur Gyuláné, holott úgy a tervező, mint a készítő Benczur Bélané. Téves közlésünket ezennel helyreigazítjuk.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

 LAKETT VAGY ÉREM PÁLYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat a maga körében is megörökíteni kívánja alapítójának s első elnökének *Trefort Ágoston*nak emlékét, Ezért pályázatot hirdet e célra szolgáló kétoldalú arcképes emlékéremnek, illetve plakettnek mintájára, a következő feltételek mellett:

1. A társulat nagy súlyt helyez arra, hogy *Trefort Ágoston*nak arcképe hű és jellemző legyen, e mellett mintán érthetően legyen kifejezve *Trefort Ágoston*nak a hazai iparművészet meghonosítása és fejlesztése körül kifejtett alapvető munkássága.

2. A pályázó tetszésére van bízva, hogy emlékérmét (medaillet), vagy plakettet tervezzen-e és minő nagyságban. Külön-külön gypsminta készítenő az előlapról és a hátlapról, a végleges nagyságnak háromszoros vagy négyszeres arányban.

3. A pályázaton csakis magyar állampolgár vehet részt.

4. Pályázni lehet vagy névvel, vagy jelíges levéllel.

5. A pályázatok a Magyar Iparművészeti Társulat végrehajtó-bizottsága és állandó juryje, mely magát két szobrászszal kiegészíti, együttes ülésén dönti el.

6. Az első díj 500.— korona, a második díj 300.— korona. A pályadíj a két viszonylag legjobb pályamunkának feltétlenül kiadatik.

7. A pályadíjjal jutalmazott minta a Magyar Iparművészeti Társulat tulajdonába megy át, a sokszorosítási jog nélkül. A kivitellel való megbízás és a sokszorosítási jognak megszerzése külön szerződés tárgyát képezi. A társulat esetleg kikötheti, hogy a pályadíj a megállapítandó tisztelet-díjba beszámíttassék.

8. A pályázat f. évi szeptember hó 21-én déli 12 órakor jár le.

9. A pályaműveket a Magyar Iparművészeti Társulat titkári hivatalának kell megküldeni (Üllői-út 33. 37.)

10. A társulat valamennyi pályaművet 10 napig kiállítja az orsz. iparművészeti múzeumban.

11. A „Magyar Iparművészet” szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában reprodukálhatja.

 ÁLYÁZAT PLAKÁTRA ÉS OKLEVÉLRE. A Magyar Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi m. kir. minister úr megbízásából a következő három pályázatot hirdeti:

A)

1. Terveztessék a budapesti tanoncok és segédeknek munkáiból rendezendő és f. évi augusztus havában megnyíló kiállításnak plakátja.

2. A sokszorosítás egyszerűsítése végett szükséges hogy a tervező a plakáton kevés színt alkalmazzon. A plakátalakjának meghatározása (álló vagy fekvő formátum) a tervezőtől függ, azonban a rendes plakát nagyságtól (63×98) el nem térhet.

3. A plakáton legyen helye a következő szövegnek:

Budapesti ipartanoncok és segédek rajzainak és munkáinak kiállítása a városligeti iparsarnokban.

1903. augusztus hó 20-tól szeptember hó 10-ig.

Megtekinthető naponként reggel 9 órától este 6 óráig. Belépő-díj 20 fillér.

B)

1. Terveztessék az előbb említett tanonc- és segédmunka-kiállítás alkalmából a bíráló bizottság által egyes kiállítónak megítélendő *kitüntető oklevél*.

2. Az oklevél alakját és nagyságát, a pályázó belátása szerint tervezheti.

3. A szöveg s az aláírások részére megfelelő helyet szabadon kell hagyni.

C)

1. Terveztessék egy elismerő oklevél oly mesterek részére, a kiknek inasai e kiállításon jeles képzettségük és kiválóan alkalmas munkájuk által kitűnnek. Ezt az elismerő oklevelet a jury javaslatára a kereskedelemügyi m. kir. minister úr adja az illetőknek, hogy őket az inasképzés terén szerzett érdemekért további buzdítás és példaadás okáért jutalmazza.

2. és 3. mint az előbbi pályázatnál.

*

Általános határozatok, a melyek az A), B) és C) alatt kiírt három pályázatra vonatkoznak:

1. A pályázatokon csak magyar állampolgár vehet részt.

2. Pályázni lehet névalírással vagy jelíges levéllel.

3. A tervek kidolgozásánál a pályázók bármely technikát (aquarell, toll-, vagy szénrajz, stb.) alkalmazhatnak, mely az általuk célbavett sokszorosítási mód alapján szolgálhat.

4. A pályázatot a M. Iparművészeti Társulat végrehajtó bizottsága és állandó juryje együttes ülésén dönti el, melyen a m. kir. kereskedelmi múzeum képviselője is részt vesz.

5. A jogos művészi igényeknek s a pályázatok föltételeinek mindenben megfelelő, legjobb pályamű, mely egyszerűs mind a sokszorosítás alapjául közvetlenül szolgálhat, 300 korona díjat kap.

6. A pályadíjjal jutalmazott műveknek korlátlan tulajdonjoga, beleértve a kizárólagos sokszorosítási jogot, a társulatot illeti meg.

7. A pályázatok 1903. május hó 2-án déli 12 órakor járnak le. Ezen a határidőn túl beérkező pályaművek nem jöhetnek figyelembe.

8. A Magyar Iparművészet szerkesztősége a pályamunkák bármelyikét lapjában közölheti.

Bővebb felvilágosítással az Iparművészeti Társulat vezértitkára készségesen szolgál.

Budapest, 1903. március hó 25-én.

A Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.

PÁLYÁZAT A NEMZETI KASZINÓ KÖNYVTÁRÁNAK EX-LIBRISÉRE. A Nemzeti Kaszinó a következő pályázatot hirdeti;

1. Terveztessék egy könyvgyűjtő-címer (ex-libris), mely Nemzeti Kaszinó könyvtárának minden egyes kötetébe fog be-
ragasztatni, tehát annak tulajdonjogát fejezze ki egyszerűen, érthetően s mindamellert művészi esen. Figyelembe veendő ennél az, hogy a Nemzeti Kaszinó gróf Széchenyi István által 1827-ben oly célból alkotott egyesület, miszerint az a hazai társadalmi életnek központját képezze. A könyvgyűjtő-címer felirata: „A Nemzeti Kaszinó könyvtárából“ legyen.

2. A pályázaton csakis magyar honpolgár vehet részt.

3. Pályázni lehet névalírással vagy jelíges levéllel.

Magyar Iparművészet.

4. A pályázatot Berzeviczy Albert, Vécsey Tamás, Radisics Jenő urak és Ílk Mihály egyleti titkárból alkotott bíráló bizottság fogja eldönteni.

5. A jogos művészi igényeknek és a pályázat feltételeinek mindenben megfelelő pályamű díja 300 (háromszáz) korona.

6. A pályadíjjal jutalmazott műnek korlátlan tulajdonjoga, beleértve a kizárólagos sokszorosítási jogot, a Nemzeti Kaszinót illeti meg.

7. A pályázat 1903. április hó 30-án déli 12 órakor jár le. Ezen határidőn túl beerkező pályamunkák nem vehetnek részt a pályázaton. A pályaművek az orsz. magy. Iparművészeti Múzeum könyvtárába adandók le.

8. Valamennyi pályamű legalább 8 napig az orsz. m. Iparművészeti Múzeumban ki lesz állítva.

Budapest, 1903. évi március hó 1-én.

*A Nemzeti Kaszinó
könyvtári bizottsága.*

FALFESTÉS MISTRÁRA legutóbbi számunkban hirdetett pályázatot február hó 5-én döntötte el az illetékes jury, mely nem találván kifogástalan munkát a 64 pályamű között, az első díjat nem adta ki. A II. 250 koronás díjat Pálka-Pavlicsek Károlynak, az iparművészeti iskola növendékének ítélte oda. Ezenkívül megvette a bizottság 200—200 koronáért Stiasny Aladárnak, Szödy Szilárdnak egy-egy, s Nagy Lázárnak két pályaművét.

IGNETTA PÁLYÁZAT. A M. Iparművészeti Társulat a monogrammáját magába foglaló művészi jelvényre pályázatot hirdetett, a mely március hó 15-én lejárt. Beérkezett mindössze 78 pályázótól 186 pályamű, a mely felett március hó 23-án döntött az illetékes bíráló bizottság. A 300 koronás díjat a bizottság nem adta ki, miután a sok pályamű között egy sem volt, mely a pályázat föltételeinek megfelelő volna. A pályaművek március 25-től kezdve 8 napig láthatók az orsz. iparművészeti múzeumban.

IGYELMEZTETÉS. Lapunk legutóbbi számában (30. oldal) közölt Felhívásra újból figyelmeztetjük mindazokat a hazai művészeket, a kik iparművészeti tervezéssel foglalkoznak. A Felhívás szerint f. évi április hó 30-ig kell a M. Iparművészeti Társulathoz be-

küldeni a terveket, a melyeknek tárgyát ezuttal a Társulat nem írja elő, hanem az illető művész tetszésére bízta. A társulat a jó és közvetlenül megvalósítható munkákat kiválasztja s nyomban meg is vásárolja.

TÖRTÉNELMI FALIKÉPEK PÁLYÁZATA. A kultuszminiszter az iskoláknak szánt történelmi faliképeket tudvalevőleg művészi pályázat útján óhajtotta beszerezni. E pályaműveket az iparművészeti múzeumban gyűjtötték össze s az orsz. képzőművészeti tanács javaslata alapján most következőképen jutalmazták: 1. Árpád pajzsra-emelése. A nyertes mű jeligéje: Pusztaszer. Szerzője Helbing Ferenc. 2. Szent László megszabadítja a fogoly leányt. A nyertes mű jeligéje: Mentő. Szerzője Barsi Adolf. 3. IV. Béla és a tatárjárás. A nyertes mű szerzője Dudits Andor. 4. Lovagjáték Nagy Lajos korában. Jelige: Vitéz torna. Szerzője Löschinger Hugó. 5. Hunyadi János megvédelmezi Nándorfehérvárt. Jelige: Belgrád 1456. Szerzője Löschinger Hugó. 6. Mátyás király Gömörben. A nyertes mű szerzője Dudits Andor. 7. Mátyás király Bécs előtt. Jelige: Pajzsban kettős kereszt. Szerzője Hegedüs László. 8. Perényiné eltemetteti a mohácsi csata halottait. Jelige: Hungária temet. Szerzője Krenner Viktor. 9. Az erdélyi rendek a tordai országgyűlésen bemutatják hódolatukat Izabella előtt. Jelige: János Zsigmond. Szerzője Gergely Imre. A tizedik pályakérdés alternatív jellegű volt. Mátyás király könyvtárában tudósaival, vagy Mátyás király lakoma után hallgatja a hegedősök énekét. Tizenketten pályáztak e kérdésre, de siker nélkül. A miniszter újra kitűzi ezt a pályatételt, figyelmeztetvén a pályázókat arra, hogy a kor viszonyait behatóbban tanulmányozzák.

KÜLFÖLD.

NYÁRI KURZUSOK IPARMŰVÉSZETI TANÁROK RÉSZÉRE voltak a lefolyt esztendőben Prágában és Salzburgban (az előző évben pedig ezeken kívül Bécsben is) a végből, hogy az iparművészeti irányú vidéki szakiskolák tanárainak módjuk legyen, hivatott vezetés mellett, az újabb irányú tanítási módszerekkel és segéd-

eszközökkel megismerkedni, modern szellemű tervezési gyakorlatokat végezni, szóval, hogy ismereteiket fölfrissítsék s buzditást s irányt kapjanak a jelen kor követelményeinek megfelelő tanításhoz. Régi igazság, hogy az írott betűvel, tehát tantervekkel s a hozzá fűzött utasításokkal csupán, legyenek azok még oly jók, gyökeres reformot végrehajtani nem lehet. Az élő szó, a szemlélet s mindezek fölött a jó példa, sokszorta hatásosabb. Ezért megszívlelni való példát adtak ezúttal osztrák szomszédaink, hogy miként kell eljárni ha a tanításon lendíteni akarunk. A kurzus hat hétig tartott. Tárgyai voltak: aktrajzolás, aktmintázás, természeti formák utáni rajz és festés, stilizálás és tervezés, fotografálási gyakorlatok s a skioptikon használatának gyakorlása, távlati vázolás. A kurzus tanárai az illető tárgyban átalán elismert kiváló szakférfiak voltak.

ÜCSARNOKOT építenek Nürnbergben, ami magában véve nem fontos és nem is nagyon érdekes; hanem érdekes a dologban az, hogy a költségek fedezésére négy nürnbergi polgárember 150,000 márkát vagyis 180,000 koronát adományozott. Soha se árt ilyen jó példákat felemlíteni.

ÜNTZ EUGEN a nemrég elhalt műtörténész és kutató, irodalmi hagyatéka a párisi *Bibliothèque nationale*-nak jutott. Kéziratainakösszege nem kevesebb mint hetven szekrényt foglalnak el, amely óriás tömegnek legnagyobb részét Müntz már feldolgozta és közétette.

ELIDOW A. J.-nek klasszikai-antik aranyműves munkák gyűjteményét, leíró szöveggel díszkiadásban publikálták és így a becses gyűjtemény a tudomány számára is könnyen hozzáférhetővé lett.

ELENCZÉBEN április 22-én nyílik meg az ötödik nemzetközi műkiállítás.

OSZKVÁBAN januárban egy modern művészeti kiállítás nyílt meg, a mely a modern művészi törekvések istápolását tűzte ki célul. A tizenhat teremben orosz művészekon kívül kiváló külföldi művészek is állítottak ki. Ki voltak állítva festmények, plasztikai művek és művészi ipartárgyak, különösen bútorok.

VELENCÉBŐL és Velencéről különféle hírek vannak forgalomban. Egyszerűen nem igaz, a mit számos külföldi lap különféle talajsülyedésről írt. Igaz az, hogy a bedőlt campanile helyén a sok törmelék a talajnak teljes átvizsgálását még most sem tette lehetővé és viszont a fúrások az utolsó maradványok elhordását akadályozzák. Az ujjáépítés költségeinek fedezésére megindított gyűjtés eddig egy és fél millió lirát eredményezett. Különösnek veszik általánosan, hogy Milanóban a campanile ujjáépítésére szolgáló tervek nagy pályadíjjal járó pályázatot írtak ki. A S. Giovanni e Paolo templomban hozzáfognak a nagy festett üvegablak leszedéséhez. De a talajnak sülyedéséről sem itt sem a Frari templomban szó sincs; bár utóbbinak a főbejárattól balra lévő részét újra kell építeni. A Márk-könyvtárt áthelyezik, mivel a Doge-palotában tovább nem maradhat.

IPCSÉBEN, a Kunstgewerbemuseum-ban február 1-én egy kiállítás nyílt meg, amely a „növénynek dekoratív értékesítését” van hivatva bemutatni. A kiállítás március 31-ig tart.

DARMSTADTI MŰVÉSZKOLÓNIA immár megszűnt. Volt tagjai közül egyik — Huber P. — meghalt: másik három, Behrens, Kristiansen és Bürck máshová távozott; úgy hogy most már csak hárman maradtak Darmstadtban: Olbrich, Habich és Bossett, de ők is függetlenül egymástól. Így lesznek semmivé oly szép álmok, mint a minőnek a nagyherceg a művészkolónia megteremtésekor azt megálmodta. De ez a példa egyszersmind azt is mutatja, hogy úgy mint művészetet csinálni nem lehet, úgy a művészetszükségletet sem lehet a való ellenére bármily áldozatok árán is kieroszakolni vagy a semmiből előteremteni.

NÜRNBERGI ezidei mesterkurzust (március 2-ától április 4-ig) a bajor iparmúzeumban Rikárd Riemerschmid vezeti.

HÉRET. Ez a név bokkrétába kötött szikrázó színeket jelent, olyanokat, a minők csak a párisi színházak és zenetermek mennyezetein, főleg pedig az utcai plakátokon nyílnak. Jules Chéret a franciák legigazibb dekoratív művésze; a modern pla-

kát története jóformán vele kezdődik. Első volt, ki a színt és a színes nyomást plakát célokra felhasználta. Kitünően ismeri a litográfia technikáját és a legbámulatosabb színhatást éri el. Ragyogó színfoltokkal, széles töretlen felületekkel mindent maga rajzol köre, művei azért oly közvetlen hatásuk. Alakjai többnyire párisi táncosnők, hamiskás grisetek, a kiknek elpusztíthatatlan jókedvét, utolérhetetlen könnyedségét híven ábrázolják falragaszai. Csupa mozgás meg graciosus ritmus mindmegannyi. A párisi élet kacagó vidámságát, könnyelmű mámorát, bolondos örömeit lehellik ezek a lapok. A keresett világításai effektusok és a természetesség határán átlépő szírporkázó vibrálások nem bántanak. A Chéret-plakát az igazi francia, az igazi párisi plakát. Ugyanígy egyéniek Chéret falfestményei: Az Art et Décoration (1902. dec.) hosszabb cikkben foglalkozik a nagy művész ilyenmű alkotásaival. 77 képben és 3 színes műmellékletben mutatja be a párisi városháza freskóit, a melyek a játékot, vígjátékot, táncot, zenét stb. ábrázolják.

VELENCEI nemzetközi műkiállításnak Sezanne-tól származó plakátját, amelyen Velence látképe a Campanile nélkül látható, gyűjtők a kiállítás titkáranál 25 centesimeért megkapják.

HAMBURGI „Museum für Kunst u. Gewerbe”-ben figyelemreméltó újítást honosítottak meg, a melynek célja az, hogy a látogatóknak egyrészt a modern szerzeményeket kerek csoportokban, másrészt a múzeumnak elraktározott kincseit változtatva bemutassák. Az egyik teremben havonta más csoport kerül kiállításra és pedig változtatva régi és új tárgyak. A kezdetet a textilkiállítással csinálták.

UJ FOLYÓIRAT jelen meg Antwerpenben egy év óta, amely természetesen a németalföldi művészetet szolgálja. Az „Onze Kunst” azonban francia fordításban is megjelent mi által idegen földön is barátokat óhajt szerezni a németalföldi művészetnek. Második, mostanában megjelenő évfolyam külső megjelenésre és illusztráció dolgában is jót nyújt; szöveg dolgában pedig elég ha a munkatársak közül egy Max Rooses, Jan Veth, Ysselstein neveit említjük; amiben ők aktiv részt vesznek,

az nem másodrendű dolog. Külömben is a francia szöveg révén bárki a lap szellemi részével közelebbről is megismerkedhetik. A francia szövegű kiadást Behrs, Berlinben adja ki; ára 20 márka.

FIRENZÉBŐL, a művészetek e remek városából jelentik, hogy múkinceseinek fenntartásán, jobb karba helyezésén, szaporításán és rendezésén folytonosan dolgoznak. A *bar-gello* gyűjteményei gazdagodnak és új rendezés alatt vannak; Michelangelo néhány itt lévő műve együvé került. Az *archeológiai múzeumban* a két év előtt darabokra tört u. n. François-féle vázát sikerült jól restaurálni. A San Miniato melletti *kolostornak* gyönyörű csúcsíves — eddig befalazott — ablakai szabaddá tétettek. A *Riccardi-palotában* az udvarnak régi szép sgraffito díszítését állítják helyre.

NEW-YORKBAN a városi múzeum a maga nemében páratlan gyűjteményhez jutott az elhalt Mr. Heber Bishop hagyatékából. A gyűjtemény körülbelül ezer darab jadeit tárgyat számlál, a melyeneket főleg a kínai művészet produkált remekeket. Fődarabja a gyűjteménynek a hírneves Hard-váza. A múzeum a gyűjtemény számára egy külön csarnokot épített és egy pompás, de csak kevés példányban megjelenő katalógusban teszi közzé a kincseket érő gyűjteményt.

ÚGYŰJTEMÉNYEK ELÁRVE-REZÉSE. A híres *Marquand-féle* gyűjtemény egészben 3.500,000 frankot jövedelmezett. Egyes tárgyakért nagy árakat fizettek; így egy kerek limoges-i lemezért 25,000 frankot, egy Luca della Robbiáért „Mária a gyermekkel” 43,000 frankot, egy limoges-i lemezekből összeállított kis oltárért 130,000 frankot, egy gobelin gyűjteményért 75,000 frankot; egy XVI-ik századi perzsa szőnyegért 190,000 frankot stb.

Hasonló jelentőségű volt a párisi piacon nemrég a *Hayashi* gyűjteménynek második árverése, amely japáni, kínai szobormunkákat, keramiai munkákat, vasmunkákat, hímzéseket és festett képeket ölelt fel.

SZAKIRODALOM.

GELLÉRI MÓR. *Sociális napi-kérdések.* Budapest, Singer és Wolfner. Ára 12 korona. Azt hiszem, hogy a most megjelent 600 oldalas vaskos könyv még azokat is meglepte, kik ismerik Gelléri Mórnak úgyszólván már közmondásos munkabírását, egyszerűtetét s a nemzetgazdasági ismeretekben s a szociális viszonyokban való nagy jártasságát. A szakember alapos tudása, a rutinos újságíró találékonysága s a humanista érző szíve csillan még e nagy jelentőségű könyvnek minden oldalán, amelybe Gelléri valóságos hangyaszorgalommal összegyűjtött és élvezetesformába feldolgozott mindent, a mit a *munkánélküliség meggátlása* érdekében, a *munkás érdekképviselet* és a *munkás-jóléti intézmények* érdekében nálunk és külföldön eddig javasoltak és megtettek. Az érdekes szerző bevezető soraiban azt mondja, hogy nem tudományos értékű munkát akart nyújtani e művével a magyar közönségnek. Adott ő ennél sokkal többet, mert összeszedett oly gazdag és becses nyers anyagot, amely immár biztos támpontul szolgálhat a tovább építésre. A magyar intéző körökön és a társadalmon múlik, hogy a sok praktikus útmutatást, amelyet e könyvből a benne tárgyalt fontos kérdések részleteire nézve is kapnak, megszívleljék s mihamarább végre is hajtsák. A mennyiben a már annyira aktuális munkáskérdés szanálása nemcsak az általános ipari, hanem az iparművészeti fejlődést is elősegíti, a magyar iparművészet szempontjából is hálával fogadjuk az országos iparegyesület fáradhatlan igazgatójának, a magyar iparművészeti társulat választmányi tagjának alapvető tanulmányát, amelyre felhívjuk mindazoknak a figyelmét, a kik a munkások társadalmi viszonyainak javulását kívánják.

Gy.

APSZEMLE AZ IPARMŰVÉSZET KÖNYVÉRŐL ÍROTT ISMERTETÉSEKRŐL. (Folyt.)

A *Magyar Szemle* múlt évi novemberi számában megjelent egy ismertetés, mely rendkívül meleg hangon fogadja társulatunk új kiadványát, mint amely a mienknél fejlettebb külföldi irodalomban is esemény számba menne. A hatalmas díszmű — úgymond — tudományos alapossággal, de a nagy közönségnek szánt könnyed stílusban megírt s logikusan csoportosított monografiáival felfűzi az iparművészet egész körét, múltját és jelenét egyaránt. Huszonkét író és műkritikus szövetkezett a nagy mű megírására s megválogatásuk már maga is nagy nehézséggel járt. Művészeti irodalmunk ugyanis vajmi szegényes s s igazán fölfűződő útra kellett indulnia annak, a ki az egyes iparművészeti technikák és ezek történetének méltatásához rátermett és szakasztott embereket keresett. S e nehéz feladat a könyv jeles szerkesztőjének teljes mértékben sikerült.

Midőn a bíráló ezt fejtegeti kiemeli, hogy az iparművészet könyve nemcsak a laikusok behatóbb tájékozására s a művészek irányítására szolgál, hanem kiváltképen azokra nézve nélkülözhetetlen, „akik oly vidékeken élnek, a hol még ma is tömérdek a régiség, amely azonban közönségünk avatatlansága miatt kellő figyelmet nem kelt, s így akadálytalanul ki van téve az idő rombolásának s a külföldi régiségkereskedők kapzsiságának.“

A napilapoknál szinte szokatlan beható részletességével tűnik ki a *Pester Lloyd* múlt évi karácsonyi számában megjelent bírálata.

Bevezetésében utal a cikkíró a forrongásra, melyet a modern irány a művészi ipar terén is keltett s mely folyton tart. Szemben áll a nemzeties irányzat a kozmopolita művészettel, a hagyományok életre való részeinek ügyes felhasználása s gondos továbbfejlesztése az egyéniség korlátlan érvényesítésének nagyhangú jelszavával, mely sokszor csak arra szolgál, hogy az alkotásaink időtlenségét, kiforratlanságát leplezzük. Ily körülmények közt nagyon is helyén való volt az új vállalat, ez a széles és biztos alapokra épített hatalmas, komoly mű, mely sem vékonyka vezérfonál nem akart lenni, melyet átlapozva a felületes olvasó is képes lesz arra, hogy a modern iparművészeti fejlődés nagy kérdéseibe gon-

dolkodás nélkül beleszóljon, sem pedig szellemeskedő s hangzatos általánosításokban tetszelgő esztetikai értekezés. Majd eddigi szakirodalmunk szegénységét s a felkutatott hazai adatok egyes számát említi föl a bíráló és ama meggyőződésének ad kifejezést, hogy az adott körülmények között csakis az egész tárgyban otthonos és annak magyar vonatkozásait alaposan ismerő szerkesztő gondos vezetése alatt volt ez az alapvető munka megírható. A szerkesztő buzgólkodásának köszönhetjük azt is, hogy a munkát, az írók különböző stílusa és felfogása dacára, egységes szellem hatja át. Ezután áttér az egyes dolgozatok ismertetésére. Groh István cikkében az építő- és iparművészi stílusok kapcsolatának folytonos szemmel tartását dicséri meg, Marczalinak szindús előadását emeli ki; Áldásynál, Lykánál és Ébernél az összefoglaló ügyességét hangsúlyozza; Czakó dolgozatában pedig az új adatok rendkívüli gazdagsága ötlük szemébe. De legbővebben magának a szerkesztőnek érmészeti dolgozatát tárgyalja.

Szerinte a finom szakértő és szakavatott író széles látkörére és biztos ítéletére volt szükség, hogy itt az óriási anyagot összefüggő művészileg kikerekített egészszé idomítsa. Az érmek és emlékérmek nemcsak történeti okmányok vagy gyűjtés tárgyai, hanem önálló művészi jelentőségű alkotások. Eme kis remekművek természetébe és fejlődésébe való mélyebb behatás nélkül műtörténelmi tudásunk mindenkép hézagos marad. A szerkesztőnek nem csekély érdeme kivált, szakirodalmunk jelentéktelenségével szemben, ha ezt a szempontot oly tökéletes módon érvényesíteni tudta.

Mint a bíráló folytatólag kifejti, a két főrészt oszoló mű első fele magáról az éremről, gyűjtőiről, irodalmáról, eredetéről, technikájáról s történelmi kifejlődéséről beszél, rövid, de velős és vonzó képet adva e közkézen forgó tárgyról; különösen beható pedig a hazai viszonyokat tárgyaló fejezet, a magyar érmészet valódi műtörténete. Ráth munkájának másik felét az emlékérmeknek szentelte.

Ennek a jelenleg fő-fő fontosságú iparművészeti ágának fejlődését nagy szeretettel kíséri végig s különösen francziatországi újabb felvirágozásánál időzik hosszasan. De minket magyarokat az utolsó fejezet érdekelhet a legjobban,

mert szerző ebben foglalja össze mind-azt, amit ezen fontos iparművészi ág hazai fejlődéséről hosszú évek során felkutatott. A tartalmi ismertetés után a mű külső kiállításának is szentel néhány elismerő sort; dicséri ügyes tipografiai elrendezését, becses könyvészeti adatait s bő, de sohasem fölösleges illusztrációit, melyek gazdag sorából Rauscher eredeti rézkarcát, Paczkáné algrafiáját s Morelli színes fametszeteit emeli ki különösen.

Az *Archaeologiai Értesítő* idejéig száma is foglalkozik az Iparművészet könyvével. Szendrei János, a cikk írója, röviden ismerteti az egyes dolgozatokat s különösen a legterjedelmesebbet, Ráth György értekezését emeli ki, mint amely tárgyával nagy szeretettel s lendülettel foglalkozik, legfőbb érdeméül a hazai s külföldi érmészet közötti viszony beható s következetes kifejtését tudja be neki s kimondja, hogy Ráth összefoglaló dolgozata a hazai irodalom legkiválóbb érmészeti munkája. Különösen hangsúlyozza továbbá Czakó magyarországi adatainak a gazdagságát s reméli, hogy az így is meglepő sorozatot a további kutatások könnyen megkétszerezhetik. Ezután a következő kötetek prospektusát ismerteti s végül a mű illusztrációiról beszél igen elismerő hangon. Az ismertetés keretében Szendrei ama nézetének ad több ízben kifejezést, hogy jobb lett volna az egyes fejezeteket önálló füzetekben közrebocsátani, mert így a három kötetes mű aránylag magas ára s az a körülmény, hogy úgy a szakértő, mint a laikus közönség rendesen csupán arra határozták el magukat, hogy előbb ezzel az alapvető munkával kell elkészülni, melyből kiindulva azután könnyebben hozzá lehet fogni az egyes iparművészeti ágak terjedelmesebb monografiájának kidolgozásához. Ami Szendrei észrevételének a közönség érdeklődésére vonatkozó részét illeti, meg kell jegyeznünk, hogy e munkának nem az csupán a célja, hogy a már létező érdeklődést

kielégítse, hanem az is, és talán főképen az, hogy a közöny jegét megtörve, az iparművészet minden ága iránt érdeklődést, szeretetet ébresztszen, mert csakis így érhető el a legfőbb cél: a közönség művészi érzékének harmonikus kiképzése.

Végül, ami a kérlés anyagi részét illeti, az eddigi tapasztalatok alapján is bizton remélhetjük, hogy az a közönség, mely az újabban megjelent s folyton megjelenő nagyszabású történeti, földrajzi, állattani s lexikális művek költségeit el tudja viselni, ettől a tárgyára nézve annyira időszerű vállalatától sem fogja a kellő pártolást nélkülözni. Különben is a társulat saját tagjai részére az egyes kötetek árát, és pedig a diszkótéssel együtt 11 korona páratlanul olcsó árba szállította le.

Végül megemlékezünk még a *Katholikus Szemle* f. é. második füzetében megjelent bírálatról is, melynek írója, Fieber Henrik, nem találta el a kellő szempontot, melyből az Iparművészet könyvét nézni kell, hogyha igazságtalanok lenni nem akarunk. Folyton az előadás könnyedségét, nemes értelembe vett népszerűségét hangoztatja, melyet a hét szerző közül csak háromnál, Marczali-, Áldásy-, és Lykánál talál meg kellő mértékben. Ellenben Ráth György munkáját, melynek alaposágát különben Fieber is elismeri, mint terjedelmességénél s túlgondos aprólékosságánál fogva a mű keretébe sehogy sem illőt hibáztatja, Éber cikkében a stílus túlságos tömörségét s a felőlt anyag terjedelméből kifolyó nehezebb áttekinthetést gáncsolja, Czakónál a régi emlékek túlságos kiemelését tartja fölöslegesnek, míg Gróh István értekezésében a tárgyalás átfoglaló modora miatt lát homályt. Fieber, mint e megjegyzései mutatják, merőben félreértette azokat az intenciókat, melyek az Iparművészeti társulatot a szóbanforgó munka kiadásában vezérelték. Könynyed, szellemes csevegést remélt, mely egy pár órára elszórakoztassa a henye olvasót, fölkeltvén érdeklődését a körülötte lévő tárgyak iránt, melyeket addig talán figyelmére se méltatott. Nos hát az iparművészeti társulat egészen más, sokkal magasabb és bonyolultabb célt tűzött a szerzők elé. Érezve, hogy a kellő szakirodalom mennyire akadályozza Iparművészi törekvéseink nagyobb arányú föllendülését s hogy a történeti mult pontos ismerete nélkül a modern törekvések túlhajtásait, múló szeszélyeit elkerülni

szinte lehetetlen, e könyvvel első sorban a szakfőfiaknak akartak részletes felvilágosítást nyújtani. Nem könnyű olvasmányról volt tehát szó, hanem beható tanulmányt, szerető elmélyedést igénylő szakmunkáról, melyet szakember és laikus haszonnal forgathat. Innen magyarázható meg egyik-másik dolgozat nagyobb terjedelme is. Ha könnyen hozzáférhető külföldi szakmunkák még nem álltak rendelkezésre, vagy a tárgy fontossága megkívánta, akkor a szerzők szükségképpen arra voltak utalva, hogy hosszabbban tárgyalják az illető anyagot. Ez az eljárás főleg Ráth dolgozatánál indokolható, mert egyrészt tudunkkal ez az első munka, mely ekkora következetességgel érvenyesítette volna a pénzérem tárgyalásánál a művészi szempontokat s mert másrészt, az emlékéremről írva, a modern iparművészet egyik legéletrévalóbb vívmányát ismertette. Hogy pedig ez a magyarázat nincs utólag a munkába bele erőszakolva, hanem annak egész diszpozíciójából s kidolgozásából mintegy önként folyik, azt a többi bírálatból kőzölt szemelvények bőven igazolják, mert mint örömmel konstatáljuk, a kitűzött célnak ilyfokú félreismerése mindeddig nem fordult elő.

Dr. Gulyás Pál.

RÉE, PAUL JOH.: Grundlagen kunstgewerblicher Schönheit. Krefeld, C. Buch du Fallois, 1902.

Régi igazságokat sohasem haszontalan dolog újból megismételni. Mert rendesen úgy vannak az emberek, hogy régi könyvhöz nem szívesen nyúlnak, azaz a könyv hamarabb lejárja magát, mint az igazság. Újból föltárlva tehát mindig érdeklődésre számíthat az, a mit már egyszer kigondoltak és elmondtak, plane ha modernül, az aktualitás színezetével van mindaz megírva.

Így Rée is fentjelzett művében lényegileg Gottfried Semper eszméit igazította át a modern követelményeknek megfelelőleg, és mondjuk meg őszintén, hogy mégis derék munkát végzett. Mert ugyan már az iparművészeti körök levegőjében benne van, hogy a gyakorlati cél kifejezése, az anyag őszintesége, szóval az ipari szépség a gerince az iparművészetnek, de nem árt mindezeket meggyőző formában újra hallani. Nem árt az a figyelmeztetés sem, hogy csupán a rideg szerkezet és a dacos anyag respektálása sem elég az iparművészetnek, kell oda még kedély, fantázia és szellem is, — kell

oda művészet, a mely hangulatokat át az emberi léleknek.

A mi jól esik a Rée könyvében, az az, hogy nem polemizál, nem személyeskedik, csak egyszerű és világos módon ismereteket közöl; mintegy egyengeti az útját a modern iparművészet egységes esztétikai felfogásának.

UL. KLINGER, DAS WEIB IM MODERNEN ORNAMENT. Ein Vorlagenwerk für alle Gebiete des Kunstgewerbes. Teil I. 30 Tfn in farben. Vert. Leipzig, Baumgärtner 30. Mk. — Ilyen címen jelent meg a napokban ez a munka és természetesen nálunk is minden könyvkereskedésben mutogatják. Megjelent, mutogatják, pedig szükség reá csakugyan nincsen. Hiszen kár is lenne róla sok szót vesztegetni, ha sokat ígérő címe, csinos kiállítása és ügyes rajzolásának kezét eláruló képei a szemlélőt könnyen törbe nem csalnák; mert bizony a rossz munkát inkább nem szokás ismertetni, semhogy feldicsérjük, vagy rosszat mondjunk róla; és mégis ezt a munkát felemlítjük, szólunk is róla és dicsérni mégse dicsérjük. De nemcsak hogy nem ajánljuk, hanem mint veszedelmes portékára különösen figyelmeztetünk; nehogy valakinek itt, Budapesten vagy nálunk idehaza, hacsak olvasóink közül is, kedve kerekednék ezért a címében is nagyszerűen ajánlott és nem is tudom hányféle ipari szakmában alkalmas és használható (?) munkáért azt a potom 30 márkát azaz 36 koronát kiadni. Nem beszélünk le senkit arról, hogy a munkát megvegye; dehogy; ezt nem is tehetjük, mert a kiadója még pört is akaszthatna a nyakunkba; csak tessék érte kiadni a pénzét akinek tetszik. Mi itt e lap hasábjain csakis a munka minőségét beszéljük meg, a többi nem tartozik reánk.

Tehát lássuk a minőségét. Tartalma, mint a neve is mondja, a nő a modern ornamentben; azaz hogy a női alaknak ornamentális és lapidáris egyszerűséggel, színfoltokban disztó értelemben való ábrázolása; vagyis női egész alakok ruhával és anélkül, valamint fejek színes egyszerű — mellesleg megjegyzem, hogy — jó, sőt akárhany feltűnően ügyes — rajza, illetőleg képe; itt-ott egymásmellé v. egymásföle sorba helyezve, néhol magában, másutt meg modern (?) ornamenttel körülveve. És ez lenne a nő a modern ornamentben. De hát lehet egyáltalában a nő szerepét — vagy job-

ban mondva a női alak — szerepét az ornamentben valahogy meghatározni? Bizony nem lehet. Az alakot motivumnak felhasználhatom, akár díszítő, akár egyéb értelemben vagy célra; de női alaknak a díszítményben valami különös szerepe vagy helye épp oly kevésbé vagy csak annyira van, mint akár a férfi- v. gyermekalaknak, vagy a kutyanak, vagy macskának, madárnak, vagy bármi egyéb élő lénynek. Ebből is kitűnik kiadványunknak a tendenciája és a nő érdekességének céljaira való felhasználása. De föltéve, hogy ezt elnézzük, vagy elfogadjuk, akkor legalább elvárnók, hogy feladatát meg is oldja; mert ezt bizony a munkáról nem mondhatni.

Szerzőjének rajzi ügyessége és kiadványának ornamentális szegénysége, tartalmatlansága közötti ellentét annál inkább tűnik fel a szemlélőnek, minél többet nézi ezeket az első pillanatra sok lapon megayerő rajzokat. Mire jó mindez? Kérdjük magunkban. És rájövünk, hogy célja nincs, hasznavehetősége vajmi csekély. És tisztelt olvasóinkat különösen erre óhajtottam figyelmeztetni.

Akinek ilyen alakokra, ilyen díszítő elemekre szüksége van, mert maga nem tudja megcsinálni, az szükségletét az ily fajta munkából ugyancsak nem fődözheti; a ki pedig ilyen segítségre nem szorul, annak éppenséggel fölösleges az ilyen fajta segítség.

A mi pedig már most különlegesen a munkában előforduló valósággal ornament lenni akaró részleteket illeti, azokról jobb nem szólni; azok ötletek — de találékonyság nélkül, — a mint különben az egész munka csakis ötletek gyűjteménye. A modern ékítményező művészet oly kiváló és finom dolgokat produkál napról-napra, hogy az efajttára, amilyeneket ebben a kiadványban találunk, szükség egyáltalában nincs.

Ez az ismertetésem tehát főleg fiatal rajzoló művész barátaimat és t. olvasóinkat akarja szolgálni, figyelmeztetés alakjában: hogy óvakodjunk — és tartózkodjunk a saját érdekünkben és művészetünk érdekében is, a nőnek vagy szép alakjának illetéktelen felhasználásától, és ne lássunk minden idegen kiadványban utánzásra méltó példát és mintaszerűséget, ha nincs benne.

Csizik Gyula.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZEK TÖRZSKÖNYVE.

Az Iparművészeti Társulat kiállításainak kitüntetettjei: *Apáti Abt Sándor*, Pécs, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Angol kisasszonyok* Sancta Maria intézete, Budapesten, 1896-ban művészi technika és jó ízlésért a himzés terén milleniumi nagy érmet. — *Athenaeum* könyvkiadó r. t. 1901, Torino, ezüst-érem. — *Axmänn* Adél, 1892-ben perzsa és smyrnai módon szövött szőnyegeiért 50 frtos III. díjat. — *Bachruch* Károly, 1898-ban a régi magyar ékszerek motívumainak és technikájának ötvösműveken való sikeres alkalmazásaiért s az ellenzománc eredeti dekoratív felhasználásaért társulati kitüntető oklevelet. — *Bachruch* A. Budapest, 1900. Páris, aranyérem. — *Badár* Balázs, Mezőtúr, 1900. Páris, elismerő oklevelet. — *B. Bak* Lajos műasztalos, Kolozsvár, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Balogh* János, 1900. Páris, arany-érem. — *Baros* Györgyné, Kolozsvár, 1900. Páris, elism. okl. — *Bálint* Zoltán, 1901. Torino, arany-érem. — *Bányai* Viktor műasztalos, Budapest, 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Beck* Ö. Fülöp, 1900. Páris, ezüst-érem. 1901. Torino, ezüst-érem. — *Benczúr* Gyuláné, 1900. Páris, elism. okl. — *Bernstein* K. H. és fia, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Bernstein* József és fia bútoriparosok 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Beschorner* A. M. és fia műércöntők 1899-iki karácsonyi kiállításon elism. okl. 1900. Páris, arany-érem. 1896-ban jó öntés és a szobor-csoportozatok ízléses összeállításáért milleniumi nagy érmet. 1899-ben olcsó és művészi bronzokért társulati elismerő oklevelet. 1901 Torino, diplomé de mérite. — *Bitó* Lajos műasztalos 1900-iki párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Bodon* Károly műasztalos, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Ifj. Bodon* Károly 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Boszik és Herz*, Künszent-Márton, 1900. Páris, elism. oklev. — *Buchwald* Sándor fémbútorgyáros, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon arany-éremet. — *Burg* Ármin, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Bútorcsarnok* szövetkezet, Budapest 1901-ben 2000 koronás állami nagy díjat. 1900-ban 400 koronás díjat. — *ifj. Czimbalmos* Ferenc műasztalos, Kézdivásárhelyt 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Damkó* József szobrász, 1901. Torino, ezüst-érem. — *Diczenty* Ernő, 1891-ben lakatosmunkáért 50 forintos III. díjat. — *Dochnál* J. könyvkötő, Budapest 1896-ban, szabatos jó munkáért kiállítási érmet. — *Dorn* Jenő ötvös, Budapest 1896-ban kitűnő ciseleur-munkáért milleniumi nagy érmet. 1893-ban ötvösműveért II. díjat. — *Dósay* Anna 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Dvihally* Emil iparművészeti iskolai növendék, 1891-ben 50 frt jutalmat. — *Egger* Dávid 1888-ban zománcos szenteltvíztartóért 200 frankos II. díjat. — *Egger* testvérek, 1900. Páris, bronz-érem. — *Első*

magyar üvegyár r.-társ, 1900. Páris, elism. okl. — *Fadrusz Jánosné*, 1900. Páris, bronz-érem. — *Fantusz Jakab*, 1900. Páris, bronz-érem. — *Farkas Gizella* 1894-ben a népies hímezéseknek gyakorlati célokra való sikeres felhasználásáért elismerést. — *Farkasházi-Fischer Jenő*, Herend, 1900. Páris, arany-érem. — *Faragó Ödön* tanár, Budapest, 1900-ban a párisi kiállításon grand-prix. Budapest 1896-ban jó ízlés és iparművészeti fejlesztésért milleniumi nagy érmet. 1901-ben állami nagy arany-érmet a bútortiparnak művészi színvonalon álló tervezetekkel nemzeti irányban való sikeres fejlesztéseért. 1901. Torino, arany-érem. — *Feldsberg Zsigmond*, 1900. Páris, elismető oklevelet. — *Fischer Emil* (tővárosi), 1900. Páris, elismerő oklevelet. — *Fischer Ignác* 1892-ben szép, jó és olcsó fehér cserépedényeiért elismerő oklevelet. — *Fischer Emil* 1894-ben porcellán festésért elismerést. — *Fischhof Jenő*, 1900. Páris, bronz-érem. Budapest, 1896-ban jó ízlés és kitűnő munkáért kiállítási érmet. Bőrdíszművekért, 1901. Torino, diplomé de mérite. — *Forreider József*, 1898-ban munkájának jeles technikai kidolgozásáért 200 koronás díjat. — *Forreider és Schiller* műlakatosok, 1901-ben állami érmet. 1901. Torino, ezüst-érem. — *Forgó és Társai*, 1899-ben edzett színes ablakaiért és kitűnő üvegmozaik-munkáért 200 koronás díjat. 1900-iki párisi kiállításon üvegfestésért bronzérmet. — *Füredi Bertalan* asztalos, Budapest, 1896-ban szakszerű jó munkáért elismerő oklevelet. — *Füredi (Führer) Rikárd* szobrász, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Gelb M. és fia* kárpitosok, Budapest, 1900-ban a párisi kiállításon arany-érmet. — *Giergl Henrik*, 1900. Páris, bronz-érem. — *Gigante A.*, Fiume, 1900. Páris, bronz-érem. — *Goldschmied Lajos*, Brassó, 1890-ben ötvösműért 50 forintos díjat. — *Gottmayer Nándor* könyvkötő, 1901. Torino, diplomé de mérite. 1900. Páris, bronz-érem. — *Gróh István* tanár, 1901. Torino, ezüst-érem. — *Gröber Zsigmond*, 1900. Páris, elism. okl. — *Grübts László* asztalos, Budapest, 1896-ban iparművészeti haladásért és kitűnő munkáért milleniumi nagy érmet. — *Guilleaume Margit*, Német-Élemér, 1899-ben szövött munkáért 100 koronás jutalom-díjat. — *Györgyi Kálmán* tanár, Budapest, 1896-ban kitűnő jó ízlésért milleniumi nagy érmet. — *Haas Fülöp és fiai*, 1900. Páris, arany-érem. — *Hajts Jakab* műasztalos, 1900. Páris, elismerő oklev. — *Halfer József* könyvkötő, Budapest, 1896-ban szabatos jó munkáért milleniumi nagy érmet. — *Háry Gyula* festőművész, 1900. Páris, bronz-érem. 1892-ben iparművészeti tervekért 100 forintos I. díjat. — *Hazai műercöntő*, 1901. Torino, diplomé de mérite. — *Herpka Károly*, 1896-ban Loránffy mintája után öntött ezüst asztaldíszért 100 forintos I. díjat. 1892-ben Szent-Simeon zárai arkájának galvanoplasztikai másolatáért elismerő oklevelet. — *Hevesi József* műasztalos, Kolozsvár, 1900-ban a párisi kiállításon bronz-érmet.

(Folytatjuk.)

Magyar Iparművészet.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

ELISMERÉS AZ ORSZ. M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁNAK. Az Orsz. Iparegyesület, az iparművészeti iskola kiállítása alkalmából az iskola igazgatójához a következő levelet intézte:

Nagyságos Igazgató úr!

A Nagyságod vezetése alatt álló orsz. m. kir. iparművészeti iskola legutóbbi kiállítása örvendetes meglepetést hozott mindazoknak, akik a magyar iparművészet ügye iránt azzal az érdeklődéssel és szeretettel viseltetnek, a melyet az megérdemel. Már első, futólagos megtekintésre is mindenkit meggyőzhetett arról, hogy az iskola fejlődésében nevezetes fordulóhoz ért, mely iparművészeti oktatásunknak és ezzel iparművészetünk fejlődésének jövőjére messzeható fontosságú. A kiállított tárgyak alapos megsejmlélése és beható tanulmányozása pedig arról tanuskodott, hogy itt nem csupán pillanatnyi fellendülésről, hanem gyökeres átalakulásról, egy örvendetes irány térfoglalásáról van szó.

Belső meglegedéssel szemlélték egyesületünknek a kiállítás megtekintésére felkért szakférjai, hogy ennek az előkelő intézetnek egész működésében a gyakorlatiasság egészséges szelleme lett urrá, s hogy ennek konzekvenciájaképpen az az öntudatos és rendszeres törekvés jelentkezik, hogy az iskola ne csak tervező művészeket, hanem művészi érzékkel bíró iparosokat is neveljen. A formaérzék fejlesztésével, a tervezésben és elméleti dolgokban való oktatással egyenrangúvá lett az anyagban való dolgozás tanítása, főleg a lakásberendezési, díszítési és kis plasztikai szakmákban. Legföljebb az volna még kívánatos, hogy ugyanez a szigorúan következetes gyakorlati irány teljes mértékben érvényesüljön a grafikai szakmában is.

Általában olyan örvendetes fejlődésről és haladásról szóltak kiküldöttjeink jelentései, hogy ezzel szemben egyesületünknek, mint a magyar ipar és ezzel a magyar művészi ipar felkarolására hivatott testületnek, lehetetlen volt megelégednie az elismerésre méltó eredmények hallgatag tudomásulvételével, hanem kötelezve érezte magát végrehajtó bizott-

ságunk arra is, hogy meleg elismerésének jegyzőkönyvében kifejezést adjon és ezt Nagyságodnak tudtára adja.

Midőn a bizottság nevében e kedves kötelességnek eleget teszünk, szívből üdvözljük Nagyságodat és az iskola tisztelt tanári testületét és további kitartást, erőt és sikert kívánunk lelkes munkálkodásukhoz, mely intézetük és a magyar iparművészet felvirágzásának olyan hatalmas tényezője.

Kiváló tisztelettel

Budapest, 1903. évi március hó 24-én.

(Pecsét.)

Gelléri Mór
kir. tan., igazgató.

Lovag Falk Zsigmond
kir. tanácsos, alelnök.

 VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁS-
ÜGYI MINISTER az országos
iparművészeti múzeum állami
nagy aranyéremnek kiadására vonatkozólag a következő levelet intézte Radisics Jenő ministeri tanácsoshoz, az iparművészeti múzeum igazgatójához:

F. évi február hó 3-án 61. sz. a. kelt fölterjesztésére tudomásul veszem, hogy a magyar iparművészet kitüntetése céljából alapított állami iparművészeti aranyérmét a f. évi január hó 10-én ülésezett bíráló bizottság többsége a karácsonyi kiállítás alkalmából kiadhatónak nem ítélte.

Ez alkalomból megengedem, hogy az idei aranyérem kivételesen az iparművészeti múzeum közreműködésével rendezett különleges kiállítások valamelyikén is kiadható legyen, és felhatalmazom Méltóságodat, hogy e célból a bíráló bizottságot a tavaszra tervezett tárlat idején még egyszer összehívhassa.

Budapest, 1903. március hó 16-án.

Wlassics s. k.

 ITÜNTETETT KIÁLLÍTÓK. A kereskedelemügyi m. kir. minister 2000 koronás állami nagy díját a társulat legutóbbi karácsonyi kiállítása alkalmából az illetékes jury javaslatára Forreider és Schiller budapesti vasműveseknek ítélte oda. A jury, javaslata szerint, a nevezett két mestert

azért tartja érdemesnek a nagy díjra, mert kovácsmunkájukat tökéletes technikával s művészi érzékkél készítik s mindketten maguk dolgoznak s jeles példájukkal s kiváló szaktudásukkal jó iparnemzedéket nevelnek. Méltányolta e mellett a bizottság, hogy a maguk tervök után készült munkákon a művészi ízlés is mindinkább érvényesül.

A kereskedelemügyi m. kir. minister iparművészeti állami érmével a jury javaslata szerint kitüntette.

a) Mócsay József asztalosmestert, kitűnő és értelmes bútorasztalos munkájáért s művészi terveknek szabatos megvalósításáért;

b) Hibján Samut, a m. iparművészeti iskola segédtanárát művészi és kifogástalan kidolgozású zománc és ékszer díszmunkáiért;

c) F. Fischer Jenőt, a nemes mázaknak porcellán edényekre való művészi hatású alkalmazásáért és

d) Koválszky Saroltát, a művészi szőnyegszövés meghonosításáért s háziiparszerű gyakorlásáért, művészi terveknek értelmes és kifogástalan kidolgozásáért.

 LLAMI VÁSÁRLÁSOK. A m. királyi vallás- és közoktatásügyi minister a Magyar Iparművészeti Társulat téli kiállításán a közgyűjtemények részére a következő műtárgyakat megvásárolta: Wiegand—Mócsay: ebédlőszekrény. Maróthi Rintel: „Álom“, bronzrelief. Vögerl G. Ágost: „Bivalycsoport“, „Dschingiszkán“ és „Fenek“ terrakották. Undi Springholz Mariska: hímzett párna. Horti—Torontáli szőnyeggyár: csomózott szőnyeg. Zsolnay: eozin-edény. Fischer Jenő: váza.

 YILVÁNOS ÁRVERÉST tartott március hó 2-án és 3-án a m. iparművészeti társulat a tulajdonában levő, valamint a kezelése alatt álló állami alapokból beszerzett iparművészeti tárgyakból, a melyek már egy vagy több kiállításon szerepeltek. Ezenkívül árverés alá kerültek a kereskedelmi ministerium főhatósága alatt álló ipari szakiskoláknak munkái, a melyek a torinói kiállításon voltak. A kikiáltási ár rendszerint a beszerzési, illetve eredeti eladási árnak 50%-a volt, ezen alúl a társulat nem adta a tárgyakat. Az árverésen nagy közönség volt jelen. Befolyt mindössze 9.930 korona.

ÁJUSI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. A m. iparművészeti társulat — mint már említettük — május havában nagyszabású lakásberendezési kiállítást rendez, a mely elfoglalja az iparművészeti múzeum nagy üveg-fedeleles csarnokát az oldalgalleriákkal együtt. A kiállítás a maga nemében páratlan látványosság lesz, mert alapeszméje szerint egy teljesen berendezett 18 szobás urasági lakást foglal magában összes bútorozatával, díszítésével s egyéb tartozékával együtt. Részt vesznek ezen legelőkelőbb bútorcégeink, u. m. Thék Endre, Gyömrői Manó, Schmidt Miksa, Lefkovics I. és Társa s a Bútorcsarnok. Thék Endre szövetkezve Gyömrői Manóval négy szobát állít ki, úgyszintén Schmidt Miksa, a kinek Wiegand Ede készítette a terveket s ő felügyel a kidolgozásra; Schmidt Miksa egyik szobáját jeles asztalos mesterünk Mócsai József készíti. Lefkovics speciálisával, egy díszes billiárdszobával szerepel, a melynek tervét Messinger Arthur készítette. A Bútorcsarnok-szövetkezett több jeles tagja, három szobát küld a kiállításra; kettőnek tervezője Méderl Miklós, a harmadikat, egy bájos gyermekszobát, a Társulat rendelkezésére készíti a Bútorcsarnok Undi Springholz Mariskának rajzai nyomán, a ki a bútorokat s a falakat maga látja el művészi rajzzal és festéssel. Lesz ezenkívül még egy konyha, melyet Wiegand pályadíjjal jutalmazott terve után készít Mócsay József, a konyha díszül szolgáló vert rézedények Jancsurák Gusztáv műhelyéből valók. A lakószobák egy 11 méter magas kupolás hall körül csoportosulnak, melynek plasztikus díszítéséről Maróthi Rintel Géza, kiváló szobrászunk gondoskodik. Egyik fénypontja a kiállításnak lesz a társulat sorsolásának 30.00 koronás főnyereménye: egy rendkívül gazdagon felszerelt és díszített ebédlő-terem, ezüstöstől, porcellánostól, stb. Tervezője Horti Pál; az asztalos munkát Vukovics Vladimir készíti, az ezüstkészlet Bachruch K. gyárából, a porcellán Hüttl Tivadartól, az üvegekészlet Kossuch János gyárából való, stb. Lesz ezenkívül a kiállítás látogatói részére külön olvasó terem és buffet. Mindebből látni való, hogy egy egységes, teljes, elegáns s minden ízében művészi uri otthon láthatunk, tehát oly látványosságot, mint a milyenre a külföldi kiállításokon is alig van példa. A kiállítás az eddigi megállapodások szerint mintegy öt hónapig marad nyitva s

megtörténtek a lépések, hogy a vidéki közönség kedvezményes menetjegyekkel jöhessen a kiállítás megtekintésére Budapestre. A kiállításához a társulat díszes katalogust ad ki.

M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT NAGY TÁRGYSORSJÁTÉKÁNAK egyik nagyobb nyereménye, egy 4000 korona értékű ezüst pipere-készletet, mely a Szandrik-féle hazai ezüstárúgyárnak egyik legbecsesebb munkája és mely a párisi kiállításon is nagy feltűnést keltett, szintén látható lesz a májusi kiállításon. A többi nyereményt a karácsonyi kiállításon mutatja be a társulat. A nyeremények összértékét a társulat 60.000 koronára irányozta elő, mely összeg még nagyobbodhatik abban az esetben, ha a sorsjegyek kelendősege ezt lehetővé teszi, a mennyiben t. i. a sorsjátéknak egész tiszta jövedelme nyeremények vásárlására szolgál. A társulat tagjai, a kik tagsági kötelezettségüknek a f. évre is eleget tettek, május hó folyamán megkapják a tagilletményül nekik biztosított 3 drb koronás sorsjegyet ingyen. A társulat melegen ajánlja a sorsolás ügyét a t. tagtársak figyelmébe s pártfogásába s kéri őket, hogy a sorsolásra ismerőseiket figyelmeztetni s sorsjegyeink kelendőségét a hazafias célra való tekintettel lehetőleg előre mozdítsák. Sorsjegyek kaphatók a m. iparművészeti társulat irodájában.

EX-LIBRIS KIÁLLÍTÁS lesz az iparművészeti muzeumban április folyamán. A könyvkedvelők műízlése már századok óta művészi módon igyekszik kifejezni a tulajdonjogot a könyvön s az egyszerű írásos bejegyzés vagy közönséges bélyegző helyett minden kötetbe beragasztott képecskével jelzi a tulajdonost, akinek könyvtárába tartozik az illető mű. Ezt a szép szokást újabban igen felkapták magánosok és intézetek egyaránt. Úgy, hogy elérkezettnek látta az iparművészeti múzeum az időt ahhoz, hogy a közönségnek egy kiállítás keretében mutassa be lehetőleg tökéletes sorozatban egyrészről azt, a mit Magyarország a jelenben és múltban az ex-libris művészet terén létrehozott, másrészről pedig azokat a kiválóbb külföldi művészi alkotásokat, a melyek az ex-librisek modern irányát jelölik. Már is sok gyűjtő és intézet kiállítás céljára az iparművészeti múzeum rendel-

kezésére bocsájtotta ex-libris gyűjteményét, úgy a magyar rész, mint a külföldi modern rész tehát teljes képet fog nyújtani.

Ugyanez alkalomból írta ki a Nemzeti Kaszinó ex-librisre 300 koronás pályatételt, a melyet olvasóink a Pályázati ügyek című rovatunkban találnak meg egész terjedelmében. A mint halljuk, magánosok is fognak a kiállítással kapcsolatban ex-libris pályázatokat hirdetni.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRÁNAK forgalma az 1902-ik év folyamán havonként a következőkép oszlott meg:

Hónapok	Délelőtt	Este	Összesen
Január	644	1,856	2,500
február	670	1,251	1,921
március	433	905	1,338
április	331	546	877
május	264	540	804
június	118	66	184
szeptember	1,314	880	2,194
október	2,892	2,466	5,358
november	1,189	2,068	3,257
december	743	1,282	2,025
1902-ben össz.	8,598	11,860	20,458

Az az 1902-ik évben 20,458-an látogatták a könyvtárat. Ezer látogató közül foglalkozások szerint 10 volt iparművészeti rajzoló, 9 mérnök, 15 tanár, 4 tanító, 2 tanítónő, 6 tanítójelölt, 9 író és hírlapíró, 13 kultuszminiszter alá tartozó tisztviselő; 121 iparművészeti iskolai növendék, 54 iparrajziskolai, 48 felsőipariskolai, 25 műegyetemi, 11 bölcsészethallgató; 14 építész, 3 építőmester, 17 építészrajzoló; 16 szobrász, 10 szobrászsegéd, 5 szobrásztanonc, 5 kőfaragó; 6 festőművész, 14 diszítőfestő, 16 festőnövendék, 18 szobafestő, 11 szobafestősegéd, 6 címfestő, 3 üvegfestő: 44 nyomdász, 3 segéd, 2 tanonc, 2 kőrajzoló, 9 kőrajzoló tanonc, 4 cinkografus, 5 fa és rézmetsző; 65 kárpitos, 2 kárpitos tanonc, 2 hízművész, 7 színművész és növendék; 6 asztalos, 8 bőrművész és könyvkötő; 9 ötvös és ékszerész, 4 segéd, 2 vésnök, 5 mülakatos, 2 tanonc, 2 bádogos, 4 bronz- és rézművész; 12 hivatalnok, 2 gyógyszerész, 3 szolga, 2 kereskedő, 2 műszerelő, 8 műszerész, 2 mechanikus,

1 ügyvéd, 2 országgyűlési képviselő; 19 joghallgató, 3 orvostanhallgató, 5 posta- és vasúti tanfolyamhallgató, 107 reáliskolai tanuló (VII. és VIII. oszt.), 82 gimnazista (VII. és VIII. oszt.), 59 kereskedelmi iskolai tanuló, 33 polgári iskolai tanuló.

ÚJ TAGOK. Folyó évi január hó 15-ike óta e füzet megjelenéséig a következők beléptek a „Magyar Iparművészeti Társulat” rendes tagjainak sorába:

Dr. Blau Sándor Budapest, Burda V. és fia ércöntőde Budapest, Bohuschka György vésnök Budapest, Batori-Blaskovits festő Szabadka, Burányi Gyula Budapest, dr. Bodnár István Nyíregyháza, Dékáni Árpád Halas, Doktor József bútornasztalos Szeged, Feld Imre épít. rajzoló Budapest, Fürtinger János diszítőfestő Budapest, Fürtinger Rezső ékszerész Budapest, Gertler Adolf Budapest, Gerő és Győri mű- és épület lakatosok Budapest, Gabrys György Budapest, Herz Emma aranyhímző műterem Budapest, Hirschler és Frömmel vésnökök Budapest, Halasi iparosifusság önképző-egylet Halas, Hoffmann Lajos bútorgyáros Pécs, Hanner Ottokár építész Budapest, Holly Mihály műasztalos Pécs, báró Hammerstein Richárd Budapest, dr. Harmaty Dezső min. titkár Budapest, Illésy Lajos asztalos Budapest, Kaszab Miklós építész Budapest, Kudelka A. építész Budapest, Kraus Károly és József kosáráru gyáros Budapest, dr. Kelemen Lajos ügyvéd Budapest, Löw Sándor ékszerész Budapest, Lipótvárosi Casinó Budapest, dr. Lázár Elek min. tanácsos Budapest, Makovszky Ferencz építész Budapest, Müller Albert Budapest, Nándor Pál építész Budapest, Neuspiel Izidor építész Budapest, Peszkowski Richárd építész Budapest, dr. Poór Ferencz orvos Budapest, Perl Sándor műipari rajzoló Budapest, dr. Roszner Aladár orvos Budapest, Rieger testvérek orgona készítőik Budapest, Sebestyén Károly Cs. rajztanár Szeged III, Somló Emil építész Budapest, Szebenyi Gyula kárpitos Budapest, dr. Szontágh Tamás Budapest, Sal József műasztalos Békésgyula, Vágó Dezső Páris, Weinberger Samu J. nagykereskedő Nagyszombat, Wladár Pál építési rajzoló Budapest, Wallner József Budapest, Zeiller Kálmán kir. posta- és távirdai főtiszt Budapest. Összesen negyvenkilenc új rendes tag.

A LAKBERENDEZÉSI TAVASZI KIÁLLÍTÁS.

RÖTELJES kulturális mozgalom idején jó, ha néha egy pillanatra megállunk és körültekintünk. Csak akkor állapíthatjuk meg, hogy körülbelül hová jutunk, ha meggondoltuk, hogy honnan jöttünk.

Ily erőteljes mozgalom van nálunk már évek óta az iparművészetben, és a jelenlegi, eseményszámba menő lakásberendezési kiállítás eléggé indokolja, ha egy pillanatra megállunk és körültekintést tartunk. Így tán bepillantathatunk iparművészetünk további fejlődésébe.

Hivatottak és nem hivatottak már ismételtén megkísérelték, hogy a műiparnak egy meghatározott utat írjanak elő és e sorok írója sem szabadulhatott ettől a hibától. Megkíséreltem már többször, hogy a műipart egy elméletileg kiszabott irányba tereljem, de be kell vallanom, hogy sikertelenül. A gyakorlati élet és az abban működő ezerféle erő hatalmasabbak, mint az egyesek eszméi, legyenek ezek még oly jók is. A művészetben is érvényt szerez magának az a hatalmas materialisztikus törvény, mely szerint a gazdasági viszonyokból eredő helyzetek mindenkor legyőzik az eszményi irányzatokat.

Tessék csak visszaemlékezni, hogy milyen volt a fejlődés az utolsó évtizedekben. A kilencvenes évek elejéig műipari piacunkat oly annyira uralta a külföld, különösen Bécs, hogy alig tartották lehetségesnek, hogy valamikor magyar műipar legyen. Különben a magyar műipar megteremtése hazánkban is bizonyos ellenállásra talált, mert sokan — kik nem a szavak tartalmát, hanem

azoknak hangzását vizsgálják — azt hitték, hogy nevetséges lenne műiparról szólni ott, hol még ipar sincs.

Azonban a fenköltebb gondolkozású és bátor férfiak, kik át voltak hatva a magyar műipar fontosságának eszméjétől, nem riadtak vissza semmiféle ellenvetéstől vagy nehézségtől. A kicsinyes és korlátolt körülmények ellenére is bátran hozzáfogtak a munkához.

Még mindannyian emlékszünk azokra a karácsonyi kiállításokra, melyek az Andrássy-úti Iparművészeti Múzeum régi helyiségeiben voltak. Természetesen akkor még nem fektettek súlyt a nemzeti stílus megteremtésére, vagy az eredetiségre, sőt még a kiállított tárgyak igazi művészi jelentőségére sem; a földolog a „Made in Hungary“ volt. Mindenekelőtt meg akarták mutatni, hogy Magyarországon is tudnak készíteni bizonyos munkákat, melyekről azt hitte a közönség, hogy azok csakis külföldön állíthatók elő.

Ily körülmények között természetesen nagyobb súlyt kellett fektetni a technikai, mint a művészi részre. Egyszerűen utánóztuk a külföldi sablonokat, gondolkozás nélkül evezünk a történelmi stílusok kiszapult medrében és csak egygyel törődünk, a gondos technikával, a csinálás módjával. A technikai haladás és új technikai eljárásoknak meghonosítása volt a jelszó, s őszintén örvendtünk, ha e téren valamelyes eredményt tudtunk felmutatni.

Ennek az irányzatát elősegítették a kilencvenes évek első felének kedvező gazdasági viszonyai. Mert ezek a gazdasági viszonyok nemcsak egy csomó új iparüzemet teremtettek, melyek fölverték a versenyt a külfölddel, hanem gyarapították a közönség fogyasztóképességét is. A termelés és a fogyasztás fokozásával a technika mellett természetesen a művésziesség is kezdett előtérbe nyomulni.

Megerősítette ezt az a nagy művészi reformmozgalom, mely akkor indult meg Nyugat-Európában.

Noha nehéz dolog ilyen mozgalmaknak időpontját egész pontosan meghatározni, azonban aligha tévedek, ha azt állítom, hogy műiparunk forduló pontja a milleniumi kiállítás idejére esik.

Ekkor szorult először háttérbe a technikai rész, sőt mondhatnám inkább házi discussio tárgyává lett, míg kifelé inkább a művésziességre fektették a fősúlyt.

Ugyanebben az időben kezdődött meg a stílus-harc, jobban mondva a harc a művészi kifejezésért.

A művészi iparosok, valamint a vevő közönségnek nagyobb része még teljesen a mult hatalmában volt és egyedüli üdvét a történelmi stílusokban látta. A művészek és a műbarátok vezető szellemei azonban másként gondolkodtak. Ezek már akkor belátták, hogy valamint Nyugat-Európában, úgy nálunk is csak akkor van jövője a műiparnak, ha modern úton halad. Habár ezt senki nem vitatta, még sem tudta közülük egy sem biztosan megmondani, hogy milyennek kell a modern stílusnak lenni. Vegyük-e át egyszerűen azt, a mit másutt megteremtettek, vagy valami újat teremtsünk sajátunkból? Közülük egy egész sereg, e sorok írója is, igaz meggyőződéssel az utóbbiért szállt síkra. Így keletkezett a magyar stílus eszméje, mely ellen oly sokat küzdtek és melyen oly sokat gúnyolódtak. Engem ehhez az eszméhez semmi esetre sem a sovinizmus vezetett, hanem tisztán a művészi és esztétikai szempont. Egyrészt, a modern eszmével szemben ellenmondást láttam abban, hogy egyszerűen átvegyük azt, a mit másutt teremtettek. Hisz a modern eszme magva az egyéniség érvényesülésében gyökerezik, mely mindegyik művésztől megköveteli, hogy műveiben a saját Én-jét, a saját fölfogását juttassa kifejezésre. És a mi egyesekre áll, sokkal inkább áll egy nemzetre. Minthogy azonfelül a régebbi magyar műiparban sok igen érdekes és feldolgozható motívumot

találtam, nagyon természetes, hogy teljes erőmből egy magyar népies stílus érdekében szálltam síkra.

Hogy gondolat-menetem nem volt felületes, bizonyítja az a körülmény, hogy később, külföldön sokfelé ugyanaz az eszme merült fel, t. i. mindenütt népies nemzeti művészetet akartak teremteni. Ha mind ennek ellenére nem volt ennek nálunk olyan sikere, mint azt reméltük, úgy ennek semmi esetre sem maga az eszme az oka, hanem csakis a mi gazdasági és az ebből eredő szellemi állapotaink.

Habár nagy sovíniszták vagyunk a politikában, gazdaságilag — és ennek következtében szellemileg — mégis folyton-folyvást külföldi forrásokra vagyunk utalva. Gazdasági és társadalmi hátramaradottságunk következtében még nem rendelkezünk annyi erővel, hogy egy önmagunkból kiindult modern szellemi mozgalom számára elég táplálékot nyújthassunk. Már most akár akarjuk, akár nem, be kell ismernünk, hogy a művészetben is a külföld hatása alatt állunk. Ezzel még semmi esetre sem mondtam azt, hogy a külföldit egyszerűen utánozzuk. Ellenkezőleg. Mert azt, hogy ez sem művészi, sem célszerűségi szempontból sem engedhető meg, legjobban az a körülmény bizonyítja, hogy a külföld egyszerű imitatorjai ép úgy hajótörést szenvedtek, mint azok, kik a kizárólagos magyar stílusért szállottak síkra. Modern művészeink közül ezt nagyon sokan nem fogják elhinni. Mert látszólag nálunk a nemzetközi modern szellem győzött.

Ha azonban közelebbről vizsgáljuk a dolgot, majd meggyőződünk, hogy nálunk mégis különös irányban fejlődik a modern szellem. A szakember a jelenlegi bútorkiállításon valószínűleg meglátja, hogy egyik-másik dolog hasonlít ehez vagy ahoz az irányhoz; emlékeztet egyik-másik művész munkájára; azonban egy tárgyról sem állíthatja, hogy ez teljesen német, vagy angol, belga, vagy francia,

mint ez az előbbeni kiállításokon elég gyakran előfordult.

Ennek oka ismét viszonyainkban keresendő.

A mi közönségünk még sokkal kevésbé ítél önállóan, semhogy az abszolút eredetiséget be tudná fogadni. — A pièce unique-nek még nincs nálunk valódi értéke. Sőt a közönség nagy része inkább azt kívánja, a mi már jónak bizonyult, vagy általában amit szépek ismernek. Mint-hogy külföldön sok előkelő házban már otthont talált a modern műipar, ennél-fogva művelt közönségünk szintén meg-barátkozik vele. E mellett azonban egy-idejűleg valósággal ösztönszerűen azt követelik, hogy ez a modernség különös viszonyainkhoz alkalmazkodjék.

Az angol célszerűség és kényelem mindenkinek imponál és a legtöbben épp oly széles, hatalmas, masszív berendezéseket szeretnének, mint az angolok. De minthogy lakóhelyünk beosztása, élet-módunk és a rendelkezésünkre álló anyagi eszközök nincsenek angol min-tára szabva, tehát ha mi átveszszük az angol célszerűséget és kényelmet, úgy ennek, viszonyainknak megfelelőleg, változtatásokon kell átmennie.

Hasonlóképen áll a dolog a technikai és művészi kivitel tekintetében, melyet nem-rég csodáltunk meg a skót lakásberende-zésnél, mely az Iparművészeti Muzeumban volt kiállítva. Mindnyájan megbámultuk a skótok ügyességét, a melylyel egyszerű diszító motívumokkal tudtak hatni, le-győzve az anyag részéről fennálló leg-nagyobb nehézségeket. Épp úgy meg-csodálták azt, hogy még a legkisebb, legjelentéktlenebb részlet is a lehető legpontosabban készült. Ha azonban arról volt szó, hogy mennyibe kerül az ilyen munka, akkor még a legkényeseb-bek is a fejüket rázták.

És ez érthető is. Még a legraffináltabb műbarátaink sem élnek Londonban a „páva-szem“ korszakában, mint az esztétikusok South-Kensingtonban mondani szokták. Nem érzik szükségét ama ki-

csíny és titokzatos szenzációknak és nuance-oknak, melyeket csak a legelké-nyeztetettebb szemek vesznek észre. Hiányzik nekik a hyperkultura által elő-állott csaknem túlvilágias érzékenység. Műérzékük realisabb, sőt mondhatni nyersebb és egészségesebb és azt kíván-ják, hogy a mi a művész intenciója, azt minden tépelődés nélkül az érzékek észrevegyék. Azért ama skót raffinement-ből csak bizonyos, inkább külsőségek és részletek voltak alkalmasak arra, hogy viszonyainknak megfeleljenek. Ha majd egyenkint tárgyaljuk a kiállított szobákat, látni fogjuk, hogy a skót befolyás mily módon érvényesült nálunk.

A francia modernitás természetszerű-leg még kevesebb befolyással volt mű-iparunkra. A XV. és XVI. Lajos korá-ból fönmaradott stílusok, melyek hagyo-mányosan az Objet d'art-ra törekszenek, a modernebb stílusok közül a legszeszé-lyesebb luxus-stílusok és rendkívüli anyagi áldozatokat követelnek. Ez persze, tisztán pénzügyi okokból is ellentmond viszonyainknak és a mellett nem is felel meg a vevő közönségünk egész mivoltá-nak és ízlésének, — még az igen jó módúaknak sem — hogy a fősúlyt egyes dísz tárgyakra fektessék.

A belga Van der Velde által megindított modern stílusnak volt a legnagyobb kilá-tása nálunk sikerre. Minthogy elvben tisztán a szükségszerűségen alapszik, a szépséget csak a logikus konstrukcióban és az anyag helyes alkalmazásában keresi, úgy látszott, hogy ez illik leginkább jellemünkhöz. Mert valamint ez a stílus a normális szokástól eltérő vonalvezeté-sének ellenére, alapjában véve mégis józan, épp úgy mi is, a többi kulturnéptől eltérő páthosunk és hevesebb véralka-tunk mellett is voltaképpen józanok va-gyunk. Hisz mi — kiket mindenütt lovagias nemzetnek neveznek — egye-nesen melegágya vagyunk az okosan kiszámított politikai taktikának, jogi fogá-soknak és művésziesen konstruált állam-formáknak.

Ezért sokáig azt hittem, hogy lehetséges lenne Van der Velde elveit a mi műiparunk irányadójávé tenni.

Azonban ez csak félig sikerült. Mint a tények bizonyították, kénytelenek voltak ezek az — esztétikai, valamint praktikus szempontból kifogástalan — eszmék viszonyainkhoz alkalmazkodni. Valamint anyagilag még nem haladtunk annyira, hogy viszonyainkat nyiltan, a maguk valóságukban föltárhathók az egész világ elé és szeretünk egy kevés port hinteni a világ szemébe, hogy ne hallja a panaszt, mely nemcsak egyesekre, hanem az egész államra és az összes állami intézkedésekre vonatkozik — épp úgy áll a dolog kulturális életünkkel, mely még nem eléggé előrehaladt, hogy ne szorulna bizonyos csillogó csecse-beccsére és elavult lim-lomokra. Ugyanez megvan a műérzéknél is. Az egyszerűt, mely csak strukturájával és logikus szükség-szerűségével hat, nálunk nem tartják szépnek. Valamint a szónoklatot retorikai frázisokkal, úgy minden műipari munkát művészi frázisokkal kell fölcicomázni, hogy nálunk igazán értékesnek tartsák.

Azért érthetőnek tartjuk, ha művészeink és műiparosaink munkáikat nem, mely, a valódi esztétikával nem épen megegyező frazeológiával megtoldják. Ezt nem úgy kell venni, mintha művészeink bizonyos engedményt tennének a vevőközönségnek. Nem, művészeink — kik miként a közönség is, az egész környezetünk befolyása alatt állnak — és ezért igaz meggyőződésükből erednek ezek a frázisok.

De még tovább megyek. Nem tartozom a teoretikus esztétikusok közé, kik egy művészi teoriát fogadnak el és aztán azon keresztül-kasul lovagolnak a valódi életen, tekintet nélkül annak követelményeire. Nálam nem az adja az irányt, hogy milyennek kell valaminek lenni, vagy hogyan kell valaminek fejlődni, hanem hogy valóban hogyan fejlődött. És e szempontból végül azt is ki

kell jelentenem, hogy bizonyos feltételek mellett még a történelmi stílusok maradványaival is megbékülök. Hisz mi nagyban és egészben konzervatív nemzet vagyunk. Nálunk az előttünk lejátszódó jelen motivumait is a múltban keresik. Lépten - nyomon ősi alkotmányunkkal, őseink hősi tetteivel és ehez hasonlókkal dicsekszünk. Ily, teljesen a múlttól átitatott szellemi irányzat mellett, hogyan volna lehetséges ép a művészetben teljesen szakítani a múlttal? Mint a modernség híve ugyan fájlahatom ezt, de mint kritikus, kire nem a maga óhaja, hanem a tények a mérvadók, egész érthetőnek találom, hogy nálunk nemcsak a művészileg ki nem képezett vevők, hanem a művészek és műipar-űzők sem szabadulhatnak teljesen a történelmi stílusok hatása alól.

II.

E fejtegetések után bizonyára érthető lesz, ha a kiállított lakberendezések egyenkinti ismertetésénél nemcsak más szempontokból indulok ki, hanem egészen más módszert követek, mint az előző években ugyanezen a helyen tenni szoktam.

Akkor két mozanatra fektettem a főszűlyt. A tervező művésznél fontosnak tartottam egyrészt, hogy az uralkodó irányok közül melyikhez csatlakozik az illető, és másrészt, hogy az általa tervezett bútor megfelel-e céljának. Ily módon meg akartam vizsgálni, hogy művészeink mennyiben alkalmazkodnak a praktikus életben a művészet követelményeihez. Mert akkor még a legtehetségesebb művészeink is csak kísérleteztek. Hasonlóképpen gondosan megfigyeltem a készítés módját is, mert műiparosaink is akkor még kezdők voltak az új irány szellemében való munkálkodásban.

Ma már azonban szerencsésen túl-estünk mindezek a nehézségeken. Művészeink már nem kísérleteznek többé, hanem csaknem mindannyian teljesen

„SÍRÓ NŐ”.

DÍSZKÚT
MARÓTHI GÉZÁTÓL.

EBÉDLŐ.
THÉK ENDRÉTŐL.

URI DOLGOZÓ.
THÉK ENDRÉTŐL.

HÁLÓSZOBA.
THÉK ENDRÉTŐL.

KÁRPITOSMUNKA
GELB M. ÉS
FIÁTÓL.

SZALON. GELB M. ÉS FIÁTÓL.

A ZONGORA ÉS AZ ASZTALOSMUNKA THÉK ENDRÉTŐL.

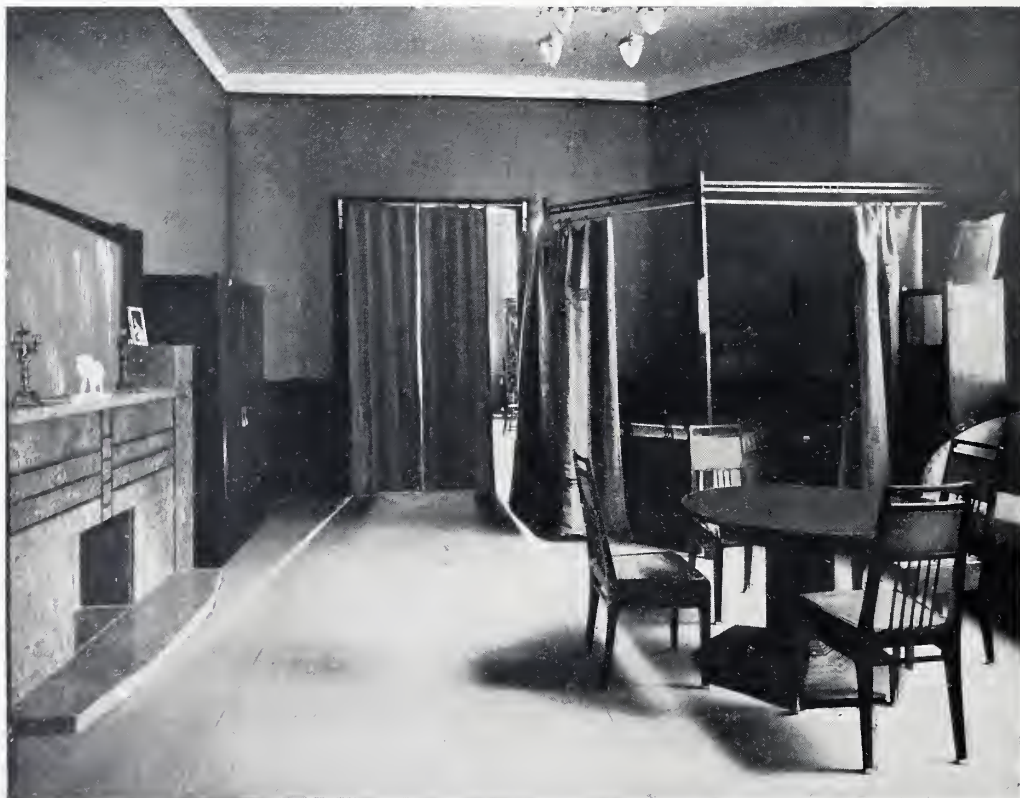
BILLARDSZOBA.

LEFKOVITS J. ÉS
TÁRSÁTÓL.

TERVEZTE
MESSINGER
ALAJOS.

NŐI HÁLÓSZOBA.

HAJTS
JAKABTÓL,
(mint a Bútorcsarnok
Szövetkezet tagja.)

TERVEZTE
MENYHÉRT
MIKLÓS.

céltudatosan dolgoznak. Ennek következtében már nem az a feladata a kritikusnak, hogy minden egyes részletet megvizsgáljon, hanem azt kell megállapítania, hogy a művész elérte-e intencióját? Míg kezdetben a művészeknek szükségük volt szigorú önfegyelmezésre, addig a mai előrehaladottabb fokon még némely szeszélyt is meg lehet nekik bocsátani. Azelőtt, ha egy művész csak egy lépéssel is eltért az útról, az a veszély forgott fenn, hogy az illető nem halad a helyes úton és többé nem találja meg a helyes utat. Ha pl. az előző években azt láttam, hogy valamely szekrélynél a kapcsok nincsenek szervi összefüggésben a szerkezeti részekkel, vagy hogy az ékítményes részek túlságosan gazdagok, vagy hogy az összforma ellentmond a szerkezetnek, akkor ezt mindig kiemeltem és elítéltem. Nem azért, mintha szeretnék gáncsoskodni, hanem hogy ha a kritika azt akarja, hogy értéke legyen, úgy nevelő hatással kell bírnia. Ezt a nevelő hatását azonban kétféleképpen érheti el. Meg lehet kísérteni, hogy vagy a művészekre hassunk nevelőleg, vagy a közönségre. Az első akkor van helyén, ha a művészet és a művészek még kezdő fokon, a kísérletezés stádiumában vannak. Az utóbbinak akkor kell életbe lépni, ha a művészet és a művész már bizonyos önállóságra jutottak.

Nevetséges volna, ha ma valaki a modern impresszionisztikus művészet megkritizálásával azt akarná elérni, hogy ebből fejlődjenek a művészetek. Ez épp oly esztelen és haszontalan lenne, mintha valaki a renaissance-ot és empir-művészetet, ebből a — mondhatnám — német professzorszerű nézőpontból akarná megítélni.

Nem. Ily bevégzett tényekkel szemben nézetem szerint a kritikusnak csak az az egy feladata lehet, hogy azokat magyarázza és közelebb hozza a közönség érzelméhez és értelméhez.

És ha műiparunk, amennyiben ezt a mostani kiállítás keretében megállapítani

lehet, még nem érte el azt a teljes érettségét (mint az általam felhozott analógiák), mégis azt hiszem, hogy nálunk is ideje már, hogy a művészeket magukra hagyjuk és arra kell törekednünk, hogy a közönséget neveljük a művészetre.

A következő sorok csakis a közönségnek szólnak. És *ha e soroknak sikerülni fog* e lap olvasói közül csak egyet is fölvilágosítani műiparunk lényegéről és egyes művész tulajdonságairól és az illető ennek révén jobban meg fogja érteni ama művész munkáit: akkor elérték céljukat.

III.

E fejezetet, mint a hogy illik, Horti Pállal kezdem, minthogy őt érte ama megtisztelő feladat, hogy tervezze és berendezze az Iparművészeti Társaság által rendezett sorsjáték főnyereményét képező díszes kelengye-ebédliót.

Horti tanárra még mindannyian emlékezünk abból az időből, a mikor még kezdő volt. Noha sokféle változáson és befolyáson ment keresztül, mindamellett mindenkor és mindenütt volt benne egy jó adag sajátosság. Elsősorban számítom ide vonalait. Saját hatalmas testi terjedelmének megfelelően tervezeteiben is mindig hiányzott a női takarosság és kecsesség. Akár a belgáktól, akár az angoloktól, vagy akár a szeszélyes bécsiektől nyert impresszióját követte, az idegen művészeten mindig utat tört magának nyomós egyénisége. Mindig férfias, erőteljes volt, sőt néha sok is volt a jóból. Hány-szor nem kellett székeinek, fauteuil-jeinek vagy divánjainak túlszéles alakját szeméretvetnem. Ezzel a férfias lényeggel volt összefüggésben az, hogy mindig a praktikus célt tolta előtérbe. Érzékeny hangulatok, finom, aprólékos részletek sohasem voltak Horti sajátosságai. Ő úgyszólván a grand-bourgeois azok között a művészeink között, akik műiparral foglalkoznak. Munkáinak, minthogy komolyak, külseje sohasem nagyon pompázó, min-

dig tekintettel van a bútor praktikus céljára, hogy azok leginkább a nagy-bourgeois szükségleteinek és igényeinek feleljenek meg, ki nem épít magának külön palotákat, hanem még saját házában is nagy bérlakással elégszik meg; ki első sorban bútorainak használhatóságára és jóságára van tekintettel, és minden áron távol akar állani a különlegességektől.

Ez a cél vezette Horti tanárt, mikor a mostani ebédlőt csinálta. Ő maga a katalógusban a következőkép fejezi ezt ki:

„Az ebédlő alapeszméje a könnyen kezelhető gyakorlati céloknak megfelelő formákból indul ki. A bútorok profilok nélkül legömbölyített élekkel készültek és a fényezésre való tekintettel szétszedhetően lettek megalkotva.“

Célját teljesen el is érte. Minden egyes tárgy célszerű. Az asztal szilárd konstrukciója mellett is könnyen kezelhető, a székek fölötté kényelmesek. Minden szekrényyszerű bútor nagyszerűen helyezhető el egy ebédlő számára szükséges berendezésben. A praktikus feladatok mellett a díszítési célokat semmiképpen sem hanyagolta el. Horti tanár mindenestre joggal távol tartja magát mindenféle pompától, azonban érvényre juttatja azt a gazdagságot, melylyel jogosan lehet dicsekedni. És pedig egyrészt akkor, mikor a zárt szekrény fölé nagyon ügyesen üvegszekrényeket tesz, hol az ezüst-félék dekoratív hatása érvényesülhet, anélkül, hogy kihívóan hatnának, és másrészt nemcsak a fölhasznált fa kiválasztása, hanem a vasalás és a többi hozzátartozó dolgok által is.

A fényezett palizanderfa mindenestre komolyan és előkelően hat és ez a hatás még fokozódik a széles vonalakban és a diszkrét színezésű művészies intarzia díszítés által, mely rózsafából és ebenfából készült. Ehhez nagyon jól illik az egészen lapos ezüst veret, melynek bágyadt fénye enyhíti a bútor sötét színét.

Külön dicséretet érdemelnek a világítótestek, melyek világítás tekintetében nem-

csak felette célszerűek, hanem a mellett igazi művészi izlésre is vallanak.

Habár teljes elismeréssel adózom Horti tanárnak, mert ebben az ebédlőben művészi tudását és akaratát csaknem teljes érettségében juttatta kifejezésre, mindamellett igazságtalanság lenne, ha nem látnám be, hogy mily nagy része van a sikerben azoknak a műiparosoknak is, kik Horti tanár tervezetét megvalósították.

Mert, hogy egy műipari tárgy elkészüljön, ahhoz nem elegendő, hogy egy jó művész elkészítse a tervezetet és egy jó iparos gondoskodjék a kivitelről. Ehhez még egy harmadik dolog szükséges: az iparosnak a művészt meg is kell értenie, alkalmazkodnia kell annak eszméjéhez és egyéniségéhez.

Horti tanárnak ez alkalommal szerencséje volt, hogy csaknem mind ilyen iparosokkal dolgozhatott. Az asztalosmunka, melyet Vukovics és Kaufmann szállított, minden tekintetben kitűnő és épp oly jelesek a bútorvasalások — melyeket Ludwig Ede készített — valamint a vitrinák fémmunkái.

Fölötté nehéz feladata volt Kiessling Rudolf és fiai cégnek, mely az őt — antik ezüsteléssel és csiszolt üvegekkel ellátott — elektromos csillárt szállította és a cég legnagyobb dicséretére válik, hogy feladatát igazán kifogástalanul teljesítette. Épp ily dicséretet érdemel Burger A. és Hoser Viktor is.

Az előbbi műhelyéből kerültek ki a köszörült szegélyű üvegezés, a tükör, valamint a fémfoglalatok, az utóbbitól pedig az óra. Az összes — egyszerűsége által kitűnő — ezüst eszköz, bárkié is legyen a főnyeremény, bizonyára rendkívüli örömet fog neki szerezni. Az ezüst eszközöket Horti tervezete után a dicséretesen ismert Bachruch A. cég szállította, az elegáns üveggészletet Kossuch J.; míg a porcellán készletnek igen pontos és finoman kivitt rajza Hüttl Tivadar edényfestészeti műhelyében készült. Ezen előkelő ebédlő keretéhez igen jól illik

Agbaba Odelának — Horti tanár tervezete szerint — szőtt szőnyege.

Végül meg kell említenem, hogy a tarka ablakokat Waltherr Gida, és az ablakfüggönyöket valamint a kárpitos-munkákat a jelességéről ismert Gelb M. és fia cég állította elő. Ez a szoba, melyet mindenképen hazai erők készítettek, vevőközönségünk legnagyobb igényü és legtartózkodóbb részét is két dologról fogja meggyőzni. Először arról, hogy a nálunk annyira kigúnyolt „Secessio“-tól nincs mit félni. E szobában, hol a multnak, a történelmi stílusnak a legkisebb vizsgálja sem található, de a mely egyszersmind távol áll minden modern túlzástól, valószínűleg még a konzervatívabb izlés is kiengesztelődik a modernítással. E szobában mindenki arra a meggyőződésre juthat, hogy lehet az ember teljesen modern és a mellett polgárisan komoly és egyszerű.

És ha ez a szoba remélhetőleg a modernitás egynémely eddigi ellenségét meg fogja nyerni a modern eszmének, egyben az illetők valószínűleg arról is meggyőződnek, hogy semmi esetre sem kell külföldre menni, ha jól, szépen és a jelen kor izlésének megfelelően akarnak berendezkedni, hanem, hogy művészeink és műipar-üzöink ma már oly jó dolgokat készítenek, hogy még a legelkényeztettebb izlést is kielégíthetik.

Különös sajátosságú művész Wiegand Ede, kinek a kiállításon 3 összefüggően berendezett szobája és egy fogadóterme van. Wiegand eddig — Hortival teljesen ellentétben — a nuance, a csaknem feminisztikus szeszély hangulatnak volt a művésze. Nagyon szívesen emlékszünk vissza ama csaknem nippes-szerű boudoir-okra, melyeket Wiegand az azelőtti kiállításokon mutatott be. Szerkezeti eszméi mindig gyöngédek, diszesek és csaknem idegesen karcsúak voltak. Mintha ifjú leányillat — bizonyos csipkedő, csaknem perverz parfümmel vegyítve — áradna Wiegand munkáiról. Azonban való igaz, hogy mindig volt rajtuk bizonyos

művészi „je ne sais pas quoi“, melyet csak érezni lehet, de megmagyarázni nem.

Ez utóbbi sajátosságok megvannak most is szobáiban, noha egyébként nagyban különböznek Wiegand régebbi munkáitól. A karcsú szerkezeti eszme helyébe mindenütt a szélesség és a nehéz súly lépett, fiatal leányillat helyett csaknem túlságos erőteljesség lep meg bennünket és csak egy dolog marad a régi Wiegandból: az artistikus „je ne sais pas quoi“, valamint a csípős csaknem perverz parfüm.

A három szobát — egy háló-, egy reggeliző- és egy uri dolgozószoba — egy mindenképpen egységes gondolat és egységes hangulat uralja. Az első két fényezett mahagonifából készült szobát, valamint a fényezett padukkfából készült dolgozószobát, majdnem kizárólag sík lapokból rótták össze. Alig lehet észrevenni egy szerkezeti vonalat, oly széles és vaskos mindegyik rész kivétel nélkül. És hogy benyomásunkat erősítse, a szobákat aránylag kissé magasabbra vette, az ablakokat pedig szélesre szabta, a hálószobában és az ebédlőben a szekrényeket és a tálakat a falba eresztette, hogy ez által a laposszerűség benyomását még jobban fokozza. Ugyanaz a célja a hálószobában a két négyzetes prizma alakú pillérnek, a melylyel az erőteljes benyomást akarja fokozni.

Hogy milyen hangulat árad ezekben a szobákban, azt nehéz meghatározni. Bár ezek a bútorok mindenképpen modernnek, bár kiméletlenül szakítanak mindenféle történelmi stílussal, mégis van bennük valami középkori grandseigneur hangulat. Ha a feudalizmus mégegyszer föléledne, úgy nagyon jól el tudnám képzelni azt, hogy egy modern feudális úr — kinél azonban a régi fegyvereket a coupon-vágó olló helyettesíti és a büszke vértezett paripák helyébe az örülten száguldozó automobil lép, a ki mindamellett tudatában volna az egykori várurak teljes hatalmának és méltóságának — jól érezné magát ezen berendezkedésben.

Ugyanily szellemi állapotnak felel meg a dolgozószoba, mely igen alkalmas arra, hogy méltóságával és arányaival minden belépőnek imponáljon.

Elárulja azonban azt, hogy a tulajdonos nem valami nagy szellemi kapacitás, mert a hatalmas bútor-konstrukció közt fölállított könyvszekrény csak semmitmondó duodez kiadások számára van berendezve. Minden — a három szobában levő további tárgy — a hatalmas világító-testek az ágyaknál, az előkelő kárpitozások, nagyszerűen alkalmazkodnak az összhangulathoz. Minthogy ezenfelül a technikai kidolgozás, (a háló- és reggeliző-szoba Schmidt Miksa bútorgyárából, a dolgozó-szoba pedig Mócsay József kiváló műhelyéből származik) teljesen megegyezik a művész intencióival, elhallgathatom egyik-másik kifogásomat és minden további nélkül szerencsét kívánhatok Wiegand Edének ehhez a munkájához.

A művész sajátossága azonban leginkább fogadó-termében domborodik ki. Mindjárt a belépésnél meglepetve állunk meg és különös érzés szállja meg az embert. Első pillanatban nem tudjuk, valjon elragadtatva csodálkozunk-e, vagy haragudjunk? Azonban nem lehet oly gyorsan szabadulni e teremből. Az ember késik egy darabig és aztán bizonyos hidegséget érez, mely azonban nem hat fölfrissítőleg, hanem valami különös bűnös hatással van az emberre. Ez a fehér szoba olyan, mint az ártatlan gyermekálom, melyet perverz áradat vesz körül. Ezt a benyomást tette legalább én rám.

Én azonban e benyomás okairól számot akartam magamnak adni. Azt hiszem, az ok főleg abban keresendő, hogy az összes formák, melyeket Wiegand ez alkalommal használ, szélesek, hatalmasak és férfiasak, míg az áthuzatuk mindenképpen leányos. Itt vannak pl. a dívánok és fauteuilök. Formák, melyeket — egy komoly dolgozószobából kikerülve — barna vagy zöld bőrrel szok-

tak bevonni, míg Wiegand fehér angorabőrrel vonja be azokat. És valamint a pamlagok, úgy minden más tárgy is fehér e szalonban. Fehér bőrök fődik a padlót; a falakat fehér, durván fröcskölt mészhabarcscsal vakolták és fehér a lamperia is, melyet itt csak fehéren fényezett fából készítettek, eredetileg azonban fehér márványból terveztek. Kiegészíti a termet a szintén fehér márványból készült nyitott kandalló és a világos, jávorfából készült asztalok. A nőies jelleg még az által is fokozódik, hogy az összes berendezett tárgyak sarkai gömbölydedek, az asztaloknak nincs egyetlen szögletük sem; még a lamberiából hatalmasan előretörő négyszögletes konzolok is gömbölydedek.

Az erős fehéret még fokozza a menyegyzetről beáradó fény; csak félénken vegyülnek e fehér szímfóniába más színek. Így a kiálló konzolokon zöld kúszónövényekkel díszített böcklinkék Zsolnay-féle eozinvázák állnak és a keskeny oldalon a kéménnyel szemben egy kék tükrű, virágdíszszel gazdagon ékesített, kicsiny félkör alakú vízmedence van.

A márványburkolatba azonkívül minden egyes konzol közé dombormű van beillesztve (modern lapos dombormű sokkal jobban illett volna ide, mint az olasz renaissance munkák öntvényei, miután ezek nem is illenek a plafond alatti körben futó domborművekhez.)

Habár az egyes formák és az egyes motívumok, melyeket Wiegand e teremben alkalmaz, semmiképpen sem tartanak számot különös eredetiségre, a terem nagyban és kicsinyben mégis magán hordja Wiegand sajátosságának bélyegét. Ama finom érzék, amaz artistikus „je ne sais pas quoi“, melyről az előbb beszéltem, itt még fokozottabb mértékben jut kifejezésre. És akár szimpatizál az ember velők, akár nem, a művészies benyomást nem lehet tőlük megtagadni.

Wiegand egy konyhaberendezést is állított ki, melyet Mócsay József kitü-

SZALON.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

SZALON.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

URI DOLGOZÓ.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

AZ ASZTALOS-
MUNKÁT KÉSZITETTE
MÓCSAY JÓZSEF.

REGGELIZŐ SZOBA.
SCHMIDT MIKSÁTÓL,

TERVEZTE
WIEGAND EDE,

URI DOLGOZÓ.
SCHMIDT MIKSÁTÓL,

TERVEZTE
WIEGAND EDE,

AZ ASZTALOSMUNKÁT KÉSZÍTETTE
MÓCSAY JÓZSEF,

HÁLÓ SZOBA.
SCHMIDT MIKSÁTÓL.

TERVEZTE
WIEGAND EDE.

KONYHA.
TERVEZTE
WIEGAND EDE.

AZ ASZTALOSMUNKA
MÓCSAY JÓZSEFTŐL,
A TŰZHELY ES
ÖBLÖGETŐ
RÉVAI OSZKÁRTÓL,
A RÉZEDÉNY
JANCSURÁK
GUSZTÁVTÓL VALÓ.

nően készített ama tervezet szerint, melylyel Wiegand az iparművészeti társulatnak a múlt évben kiírt pályázatán az első díjat nyerte. A konyha jó benyomást tesz a háziasszonyokra, épp úgy, mint Révai Oszkárnak valóban praktikus gáz-takaréktűzhelye és Jancsurák Gusztáv szép rézedényei.

Mielőtt átmennék ama négy szobához, melyek az előcsarnok és a mellette lévő kupolacsarnok körül csoportosul-

FERDE HELYZETBE HOZHATÓ CIMBALOM.
TERVEZTE JENEY JENŐ.
KÉSZÍTETTE BÁNYAY VIKTOR.

nak, előbb az előcsarnokról és a kupolacsarnokról akarnékegyet-mástelmondani.

Maróthy (Rintel) Géza által tervezett, egy kissé a bécsi secessióra emlékeztető kapun át — (melynek szép reliefjét Kann Gyula tervezte) — az előcsarnokba jutunk, melynek Rabitz-falait Maróthy igen érdekes fényhatásokra használja fel. A mennyezet alatt áttört szalagot vezet, melynek nyílásaiban különféle színű üvegek vannak elhelyezve. Ebbe nyílik a Horti Pál által tervezett s Maróthy által díszített kupola-

csarnok, melyet nyolc román márványoszlop tart. Az oszlopok körül széles ornamentum kúszik egész modern ízlésben, mely az oszlopok fölött virágos, lombkoszorúzott domborulatba megy át. A művész ezzel jelképezni akarta, a mint a modern művészet átfonja és új virágzásra fakasztja a régi művészetet.

A kupola közepén áll Maróthy (Rintel) Géza kútja, melyről a katalógus következőket mond: A síró nők kútja csepkenként pergeti a vizet, olyanformán, mint a könyhullás. Kávéja aranyozott alapra helyezett, áttört mintával van díszítve. A kút feneke üveg és alulról kapja a világosságot.

A kút alapeszméjében van valami fájdalomszerű és e miatt alig illik a lakberendezkedésbe, habár kivitelében, mely Minne belga szobrász munkájára emlékeztet, érdekesen és művésziesen hat.

Ha ki is tudnék engesztelődni a kúttal, de az oszlopok fölötti maskarónokkal, (melyek szintén Maróthytól származnak) — melyeknek fájdalmasan félrevont szemeik és szájuiregeik világítási célra szolgálnak — soha, de soha. Ez a sajátos ötlet valóságos testi fájdalom érzését kelti bennem.

E berendezkedés körül csoportosuló négy szoba — melyeknek bútora Thék Endre gyárából származik, míg a kárpitos-munkákat Gelb M. és Fia állította elő — a történelmi stílusnak a modern stílussal való kiengesztelődését akarja jelképezni. Habár én — mint a modern eszmének a föltétlen híve — teljesen lehetetlennek tartom az eszmének ily úton, azaz történelmi és modern motívumok kombinációja által való megvalósulását — mégis be kell látnom, hogy e négy szobában sok dolog nagyon művészi, ízléses és teljes elismerésre érdemes.

Ha eltekintünk az elvi követeléstől és ha a bevezetésben fölemlített okoknál fogva elismerjük a történelmi hangulat jogosultságát, úgy e négy szoba teljesen igazolva van, különösen, ha az iroda-

lomban használt azt a mondást, hogy „minden genre meg van engedve, csak az unalmas nem“, a műiparban oda módosítjuk, hogy minden genre jogosult, csak a művészietlen nem.

A hálószoza a történelmi stílusnak a modern stílussal való legszerveesebb összeolvadását mutatja. Habár bútorai empire-alakokban vannak tervezve, még sincs bennük semmiféle építészeti motívum, úgy hogy az ember a modern vonalvezetés benyomását nyeri. Hogy a famunkálatok, valamint a betétek, melyek ébenfából, padukkfából, elefántcsontból és gyöngyházból készültek, technikailag kitűnők, nem szorul külön dicséretre, minthogy Thék munkáinál ezt már megszoktuk. Ízléses a kárpitosmunka is, mely nemcsak a nyoszolyánál, hanem a fali díszítésnél is a lamberia és szalag helyébe olasz csipkét és selymet alkalmaz. Egészen empirestílusban készült a szalon is, csak kevés vegyülék van benne egyrészt XVI. Lajosból, és másrészt Biedermayerből. Eltekintve az empiriformától — melyről tán különbözők a vélemények — meg kell adni, hogy itt a színeknek igen ízléses összhangulatát találták el, mely e teremnek határozottan előkelő nyugodt karakterét biztosítja.

Az ebédlő naturalisztikus faragványoknak gazdag alkalmazása által tűnik ki és általában arra törekszik, hogy bizonyos kényelmes luxust mutasson, amelyet gazdag polgárházakban gyakran lehet látni. Ugyanez áll az uri dolgozószobáról is.

Míg azonban az étkezőben a formák inkább a modern irányhoz közelednek, addig a dolgozószobában inkább a renaissance, barok és modern formák vegyülékét találjuk.

A bevezetés fejtegetéseinek megfelelőleg praktikusán igazoltnak találjuk e négy szobában többé-kevésbé nyilvánuló konzervativizmust, különösen azért, mert kitűnő technikai munkával párosul.

Ezek után áttérek a kiállítás többi berendezkedéseire. Horti ebédlője mel-

lettegybilliard-termet találunk Lefkovics J. és társa budapesti gyárából. Tervezője, Messinger Lajos megkísérelte, hogy ezt az eddig csak nagyobb kastélyokban és magánpalotákban föltalálható berendezkedést, gazdagabb *polgári* viszonyok keretébe is beilleszsze. A szoba modern stílusban készült, meglehetősen egyszerű és a középutat tartja be a társalgó- és játéktér között. A billiárd szintén modern stílusban készült, mely ellentétben az eddig szokásos, csaknem várszerű és otromba lábú billiárdokkal, könnyű, mondhatni kiváló szerkezetet mutat. Ily módon nem volna valami nehéz dolog bérlakásokba is billiárd-szobákat berendezni, míg eddig tudvalevőleg alig lehetett találni alkalmas szobát a billiárd számára, és akinek volt billiárdja, az alig gondolhatott költözködéssre.

E helyen említem az étkező-teremben levő modernizált formájú érdekes és okosan megszerkesztett cimbalmot, melyet Jeney Jenő terve nyomán Bányay Viktor készített.

Jó női lakószobát állított ki Menyhért (Méderl) J. Miklós terve nyomán Hajts Jakab, mint a Bútorcsarnok tagja. Menyhértnek az volt a célja, hogy egy egyedül álló hölgy számára alkalmas szobát csináljon, mely egyaránt szolgáljon lakó- és hálósobaként. Célját el is érte, a mennyiben az egyszerű praktikus bútorok a szalonszerűekkel váltakoznak, a nélkül, hogy — bizonyos luxus kifejtése mellett is — az egyszerű, szerény polgári viszonyok határát túllépnék. Különösen örvendetes azonban az, hogy az egyszerűsége mellett sem könnyű feladatot a készítő ízléssel és gondos munkával oldotta meg.

E női lakószoba párja, a szintén Menyhért (Méderl) J. Miklós által tervezet garszonszoza, mely ugyancsak lakó- és hálósobát egyesít magában, csakhogy válaszfal osztja ketté a szobát. Az asztalosmunkát König Izidor, a kárpitosmunkát Burányi Lajos (mindketten a Bútorcsarnok tagjai) készítették. Itt ugyanazokat

az előnyöket találjuk, melyekkel már az előző szobában találkoztunk, tehát az ott elmondottak erre is vonatkoznak.

Soraimat Undi (Springholz) Mariska fölötte kedves gyermekszobájával zárom be. Úgy formailag, mint díszítés tekintetében nagyon jól illik a gyermeki kedély naivitásához, a nélkül, hogy mellőzte volna azokat a praktikus követelményeket, melyeket ily szoba igényel.

APPLIKÁCIÓS MUNKÁVAL DÍSZÍTETT PÁRNÁK.
TERVEZTE ÉS VARRTA UNDI S. MARISKA.

Az egyedüli, melyet megváltoztatva szeretnék látni, az az összhang, mely egy kissé komolynak tűnik fel nekem. Meg kell azonban jegyezni, hogy ennek főleg a színes ablak az oka, és ha azt onnan elvonnánk, akkor megkapnánk a kellő világosságot, mely nélkülözhetetlen egy gyermekszobában. Megjegyzem, hogy az asztalosmunkát Petrik és Morent asztalosok készítették, a bútorokon levő összes festés, a szobának függönyei, párnái, hímzései stb. mind jórésben maga a tervező művésznőnek kézimunkája.

Ime befejeztem kiállítási sétámat. Talán azt fogják találni, hogy én, aki az előző években a kritikában oly szigorú voltam, ki a mellett, hogy elismertem a jót, mindig kiméletlenül kerestem a hibákat és nyilvánosan meg is róttam — egyszerre a „jó bácsi” lettem és mindent dicsérek, még azt is, a mi ellenkezik személyes ízléssel.

Be kell vallanom, hogy nehezemre esett a dolog. Minden lépten - nyomon kritizálni akartam, és elég gyakran teljes írói fegyelmezettségemre volt szükség, hogy kritikai megjegyzéseimet elnyomjam. De megtettem. Nem azért, mintha tekintettel lettem volna a művészekre és műiparosokra, hanem a közönségre voltam tekintettel. Mert azt akarom, hogy e sorok neki magyarázzák meg e kiállítást, és nem a szakértőknek. És a közönségre amúgy is meglehetősen közömbösek a szakszerű részletek.

Diner-Dénes József.

AZ

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM EX-LIBRIS KIÁLLÍTÁSA.

IKOR néhány évvel ezelőtt egy-egy gyűjtő, könyvbarát, avagy címertudós az ex-librisre terelte a figyelmet, mindig meg kellett neki magyaráznia, hogy mi is az voltaképpen. Hogy az nem más, mint az a cédulácska, a mit régi könyvekbe ragasztva látunk s a melyen a könyvgyűjtő címere vagy esetleg csak neve van fába vagy rézbe metszve, itt-ott díszszel és rendesen azzal a felirattal ellátva, hogy „Ex-libris meis“ (könyveimből), — a honnét az egész ex-libris nevét is nyerte.

Nagyon világos, hogy az ex-libris nemcsak a tulajdonjog jelzésére szorítkozik, hanem a mellett diszító szerepe is van. S ebből a szempontból tekintve tartozik tulajdonképpen az iparművészet körébe. Közelről érinti a sokszorosító-művészeteket. Mert a könyvtábla bélése ragasztott lapocskán a névjelzésen kívül látható még legtöbbször címer, embléma, szimbólum stb. is, szóval olyan kompozíció, a mely alkalmúl szolgálhat grafikus művészeti alkotás létrehozására.

Mindezeknél fogva az Iparművészeti Múzeum ex-libris kiállítása nemcsak művelődéstörténeti, hanem művésztörténeti jelentőséggel is bír. A kiállítás három fő része: I. magyarországi ex-librisek; II. külföldi modern ex-librisek, és végül III. bepillantás a sokszorosító technikába átöleli lehetőleg azt az anyagot, a mit az ex-libriséről tudnunk kell. A régi magyar ex-librisek azoknak az elkallódott szellemi kincstáraknak az emlékeit tartják fenn számunkra, a melyek ha a szélrózsa irányában szétszóródtak is idők múltán, mindenkor figyelmeztetnek bennünket, hogy a magyar kultúra alapköveit ott rakták le, azok, a kik tudományszeretetből könyveket gyűjtöttek. Ez egy fejezet a magyar művelődés történetéből. A külföldi modern ex-librisek csoportja bemutatja azt, hogy mily széles alapon folytatódik külföldön az, a mit Dürer, Burgkmair, Holbein, Lucas Cranach, Jost Amman, Bartolozzi, Boucher, Chodowiecki stb. a múltban gyakoroltak. Ez pedig egy darab a jelen művészetéből.

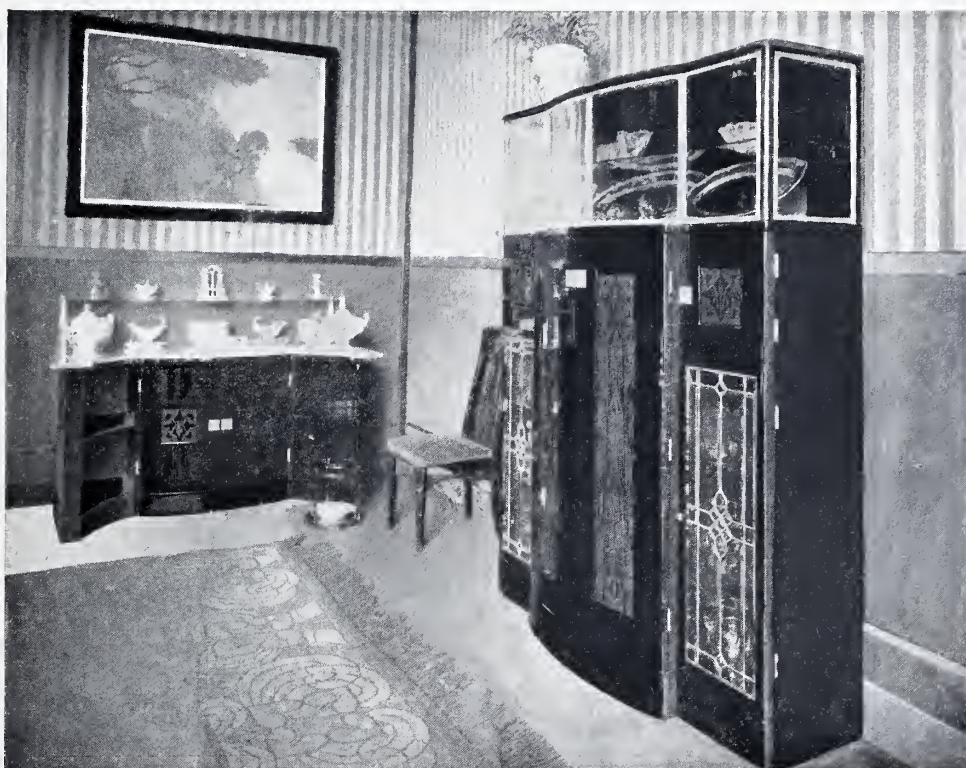
A régi magyar ex-libriseket megelőzőleg a kiállítás keretén belül be lettek még mutatva szintén magyar anyaggal az ex-libris előzményei és testvérei is. Eredetileg ugyanis a könyvgyűjtő nevét kézírással jelezte a könyvön, vagy mint a reneszánsz szindús alkotásain a Korvinkodexeken látjuk, címerét festette bele. Érdekes ezek közt Waloch Mátyás lőcsei plébános 1517-ből való kéziratos bejegyzése a könyv hovátartozása felől, a melynél az írás kolofonszerűleg háromszög alakban van elrendezve. Zlýwarich figyelmeztetése 1555-ből inkább jó ízű tréfa, három „prýchket“ ígér benne a könyvtolvajnak. Mindezek az igen tiszteletre méltó sárga lapok abból a korból valók, mikor még vagyont értek a könyvek s az irántok való szeretetet kezdték már diszító kedvteléssel kifejezni.

Ugyane csoporthoz tartozik Rákóczy György erdélyi fejedelem komoly és előkelő rézveretű címerrel diszített bibliája, valamint Brandenburgi Katalin olvasókönyve és néhány super-ex-libris (kötéstáblára nyomott) diszítésű könyv is.

Az igazi ex-librisek a könyvnyomtatással egyidejűleg lépnek fel. Már az első nyomtatott könyvek megjelenésével szokás volt részint a tolvajok ellen, részint hiúságból a táblára ragasztani kis cédulán azt, hogy kinek tulajdona a könyv. Gazdagabb emberek és könyvtárak megengedhették maguknak azt a fényűzést, hogy a réz- vagy fametsző mesterrel szép képecskével keretezett vignettát csináltattak könyveik számára, a melyet aztán minden egyes példányba maguk ragasztottak be. Ezek különálló cédulácskák voltak, többé-kevésbé nagyobb gonddal készítve.

Az ex-libris jelentősége egyrészt tehát abban áll, hogy az elveszéstől óvja a könyvet; másrészt abból a szempontból is fontos, hogy egy-egy könyvtár anyagát szétszóródás után is összeállíthatóvá teszi; végül pedig fokozza a könyvgyűjtő önértetét, a ki oly módon jelöli meg ezáltal a tulajdonába kerülő könyveket, hogy azok mindenike az ő személyének emlékét lesz hivatva fentartani.

Az ex-libris így nagy adag személyi motívumot tartalmaz. Elárulja a könyvbarát származását (címeres ex-librisek), ízlését, sőt nem egyszer bepillantást enged lelkébe is. Epigrammszerű rövidséggel megalkotott képecske illusztrálja rendesen, hogy a gyűjtő minő alapon dolattal szerzi be könyveit és szellemi élete milyen irányban mozog. Nem rit-

KELENGYE EBÉDLŐ.
ÉRTÉKE 30.000 KOR.

*A Magyar Iparművészet
Társulat nagy tárgysors-
játékának fődíjazottja.*

TERVEZTE
HORTI PÁL.

AZ ASZTALOSMUNKÁT
KÉSZÍTETTE
VUKOVICS ÉS
KAUFMANN.

GYERMEKSZOBA.
TERVEZTE ÉS
DÍSZÍTETTE
UNDI S. MARISKA.

A BUTORT
KÉSZÍTETTE
PETRIK ÉS MORENT
(mint a Bútorcsarnok
Szövetkezetnek tagja).

GARCONSZOBA.
KÖNIG IZIDORTÓL
(mint a Bútorcsarnok
Szövetkezetnek tagja).

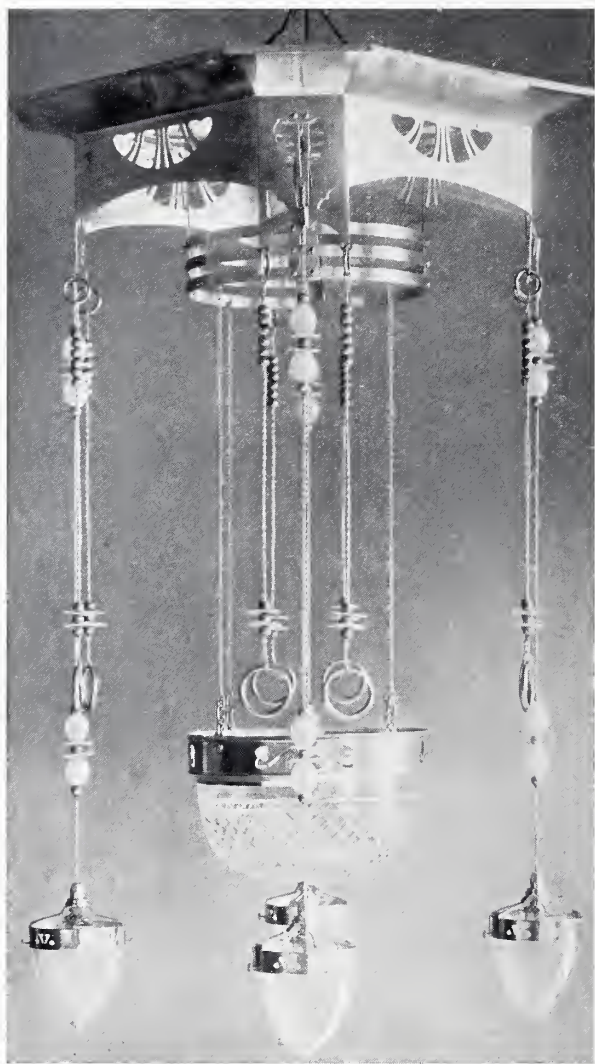

TERVEZTE
MENYHÉRT MIKLÓS.

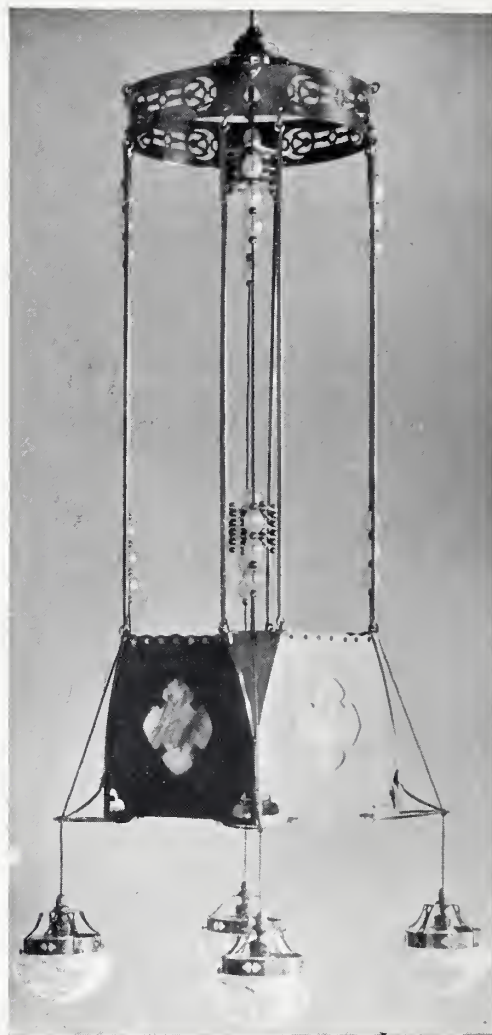

RÉSZLETEK A GYERMEKSZOBÁ FALBURKOLATÁBÓL.

UNDI S. MARISKÁTÓL.

VILLAMOS CSILLÁROK.
KÉSZÍTETTE
A ZELLERIN-FÉLE FÉMÁRUGYÁR.

TERVEZTE
MENYHÉRT MIKLÓS.

kán kedvenc jelmondatát is feltünteti az ex-libris.

A legrégebb sokszorosított ex-libris a XV. század végéről való, innét kezdve külföldön mindinkább divatosá válik használata. Hazánkban azonban csak a XVI. század derekától kezdve lép fel, ez időtől azonban csaknem megszakítás nélküli láncolatát fűzhetjük össze egész napjainkig. E kiállításon az eddig ismeretes magyar ex-libris anyag csaknem teljes sorozatban be van mutatva. Sorban ismerkedhetünk meg itt a főpapok, mágnások, városok, káptalanok és tudó-

csak a XVI. századból való, eredetileg Gutgesel Dávid nyomdászjelvényeül szolgált. Lambek, Illyésházy, Bethlen Pál és az említett két első magyar ex-librisen kívül alig van több, a mely fába metszett dúcra volna sokszorosítva. A legtöbb rézmetszet itt-ott a metsző (Binder, Hederich, Zenger, Bohacz, Nicolai stb.) nevével ellátva.

Sok változatosságot nem szabad keresnünk e lapokon, a régi magyar ex-libriseknél a megszokott heraldikai formák az uralkodók. Egy közös jellemző vonás azonban mutatkozik, hogy t. i. az

TEIŊKES JÁNOS (POZSONYI) EX-LIBRIS.
XVI. SZÁZAD.

sok könyvgyűjtő jelvényeivel egész a mai napok magyar könyvbarátjaiig, a kik talán ex-libriseik létrehozásánál több művészi segítséget vesznek igénybe, de semmi esetre sem viseltetnek komolyabb szeretettel a könyvek iránt, mint a régiek.

Mint külföldön, úgy nálunk is a családi címereket tiszteletben tartó korszakban a címernek nevezett állandó jelvényből indul ki az ex-libris; az foglalja el rajta a fő helyet s a köré sorakozik a felirat, keretdísz és esetleg valami nagyobb tartalmi jelentőséggel bíró ábrázolás is.

Az első magyar ex-libris Teiŋkes János pozsonyi polgáré. A XVI. század közepe táján készült pompás fametszet. Utána következik a bártfai r. k. könyvtáraé, a mely szintén fametszet s ugyan-

SZÉKELY SÁMUEL (DOBAI) EX-LIBRIS.

BÁNFFI GYÖRGY (LOSONCI) EX-LIBRIS.

ábrázolás szerfölött hajlik a naturalizmus felé; némileg elválasztó jegye ez a magyar címerképzésnek a külföldi heraldikailag stilizált ábrázolással szemben. Elég egy tekintetet vetnünk a Nádasdi, Brunsvik, Agnethler, Perczel, Vörös, Ürményi stb. címeres ex-librisekre, hogy ez világosan álljon előttünk.

Ha a tudósok, mágánások és nemesek ex-librisei közt kevés a változatosság, még inkább áll ez a papi könyvgyűjtő jelvényekre, a hol a rangjelzések a püspöki süveg és bojtjai, a pástorbó és

Esterházy Jozeffa grófnőé. Seth János fizikusé, a budapesti tud. egyetemi könyvtaré stb.

Nem ritka a jelmondatos régi magyar ex-libris sem. A művelődés elfogadott

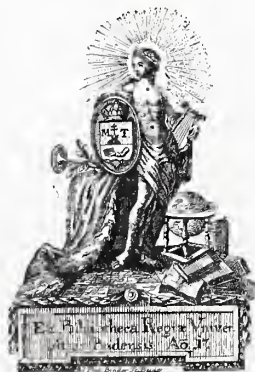

KOVACHICH MÁRTON EX-LIBRIS (1743–1821).

más egyházi jelvények bizonyos egyhangú vonást hoznak bele az összesbe.

Még az ex-librisek technikai előállítás is közös műhelyre enged következtetni. Jó példa erre Zamay József 1779-iki naptárja, a mely egy nyomdából való 21 ex-libris-szel van díszítve.

A címeres ex-libriseken kívül van néhány arcképes — Szelepcheny György primásé, Fuchs Ferenc püspöké stb. — és több jelképes. Ez utóbbiak többnyire vallási vagy tudományos vonatkozásúak. Ilyenek a pozsonyi jezsuitáké 1741-ből,

A BUDAPESTI EGYETEMI KÖNYVTÁR EX-LIBRIS. RÉZBE METSZETTE BINDER FÜLÖP.

SZÉCHÉNYI FERENC GRÓF EX-LIBRIS. RÉZBE METSZETTE JUNKER.

nyelvének megfelelőleg ezek rendszeren latinul szólnak. Pl. Szelepcheny-é:

„In quo me propria signatum videris arte
Ex-libris illum noveris esse meis“.

A többiek is nagyrészt állandónak választott és a címerhez fűzött jelmondatok is szintén latinok, mint általában mind a feliratok egész a XIX. század közepéig. Magyar névjelzésű alig akad

PESCHKO MIHÁLY EX-LIBRIS.

néhány, Waltherr László, Bernát Mihály és Margitai Kláraén (1764.) kívül az összes mintegy 300 régi magyar ex-libris között.

Az újabb magyar ex-librisek (mintegy 150) már sok magyarságot és még több művésziességet tartalmaznak. Ámbár a feliratokról szólva, meg kell rónunk annak zűrzavarosságát. Mert még az kisebb hiba, hogy nem bontakoztunk ki még most sem egészen a latinizmus

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM EX-LIBRIS KIÁLLÍTÁSA

zsarnoksága alól, de mikor azt látjuk, hogy mai tervező művészeink hadi lábbon állnak a latin deklinációval s összekeverik a latin és magyar szavakat, akkor igazán Zlývarich „prýchkét“ ezekkel szemben is ki óhatjuk terjesztetni. „Exlibris Nicolaudis (sic!) Szemere“. „Ex-libris dr. Lázár Béla“. „Ex-libris dr. Solymossy Sándor könyvtárából“. „Horti Pál exlibrise“. Nem fonák dolgok ezek?

által ismert nevén pl. „N. N. könyvtárából“, „könyves polcáról“, „könyvei közül“ — sőt az is elég, ha az áll az ex-librisen: hogy „N. N. könyve“.

Az újabb magyar ex-librisek művészi kvalitása már inkább kielégítő. Jólehet a sokszorosításnál a legmerkantilisabb technikát, a fotomechanikát, cinkmaratást veszik művészeink leginkább igénybe, de olyan mesterek, mint Faragó, Pap Henrik, Mosonyi, Rozsnyay, Lakatos,

RAJZOLTA FARAGÓ JÓZSEF.

Ha már annyit tudunk, hogy a helyes ex-librisnek nem szabad sem hivazkodnia, mint egy különálló szerepre alkotott műlapnak, sem pedig a névjegy jelentéktelenségeig sülyednie, továbbá, hogy tartalmilag a könyvgyűjtőnek a szellemi táplálékot képviselő könyvvel szemben való viszonyát kell feltüntetnie, akkor azt a követelést sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a felirat legyen egyszerű és értelmes, mert hisz azon alapszik tulajdonképpen az egész ex-libris létjogosultsága. Főleg pedig, aki magyar, annak szóljon ez a könyvkedvelésből fakadt jelecskéje is magyarul. „Ex-libris“ és a latin birtokosragú névírás helyett egyszerűen nevezze magát kiki a mindenki

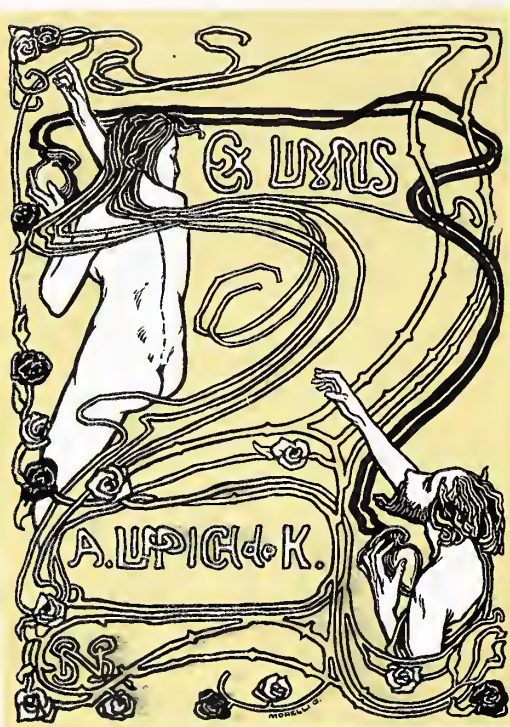

RAJZOLTA UDVARY GÉZA.

Förk, Csányi, Kriesch, Kürthy, Helbing, Horti és Nagy Sándor mindenkor akarnak és tudnak is valamit mondani.

Az utolsó évtizedekben külföldön — mint ahogy az ex-libris kiállítás II. szakasza is mutatja — az ex-libris ügye óriási mértékben fellendült. Kiváló művészek siettek ecset és rajztollukkal segítségére és az ex-librisek barátai a régi ex-libriseket tudományos szenvedéllyel kutatták fel. Mindenfelé divatos ma már ezeknek a régi céduláknak a gyűjtése. Csodálatos módon ez a divat egész

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM EX-LIBRIS KIÁLLÍTÁSA

RAJZOLTA NAGY SÁNDOR.
FÁBA METSZETTE MORELLI GUSZTÁV.

RAJZOLTA
HORTI PÁL.

RAJZOLTA NAGY SÁNDOR.

RAJZOLTA KRIESCH ALADÁR.

modern formában szervezkedett is; külön ex-libris egyesületek alakultak Berlinben, Párisban, Londonban, New-Yorkban. Voltak, a kik eleinte mosolyogtak is a gyűjtőszenvedély ilyenforma megnyilvánulásán, de alig indultak meg azoknak az egyesületeknek sok szeretettel és gonddal szerkesztett lapjai, mindenki ámulva látta, hogy mekkora művelődés és művészettörténeti értékkel bír az ex-libris.

Az Iparművészeti Múzeum kiállításán csaknem minden nevesebb modern külföldi művésztől látunk ex-libriseket.

ságos műlap, minden ember sajnálná ezeket a kétségkívül gyönyörű alkotásokat könyvébe ragasztani.

Meg kell még emlékeznünk Strasgürtel-ről, a ki a budapesti iparművészeti iskola rézmetszési tanfolyamát végezte és jelenleg a berlini állami nyomdában van alkalmazva. Botticelli után készített ex-librise nagyon kedves. Mint ex-libris gyűjtő és tulajdonos kíváncsi sok és szép lappal szerepel a németek közt gróf Leiningen-Westerburg, a ki atyafia a mi szabadságharcos tábornokunknak, jelenleg Neupasing-ban lakik

RAJZOLTA KARL RICKELT.

RAJZOLTA HANS THOMA.

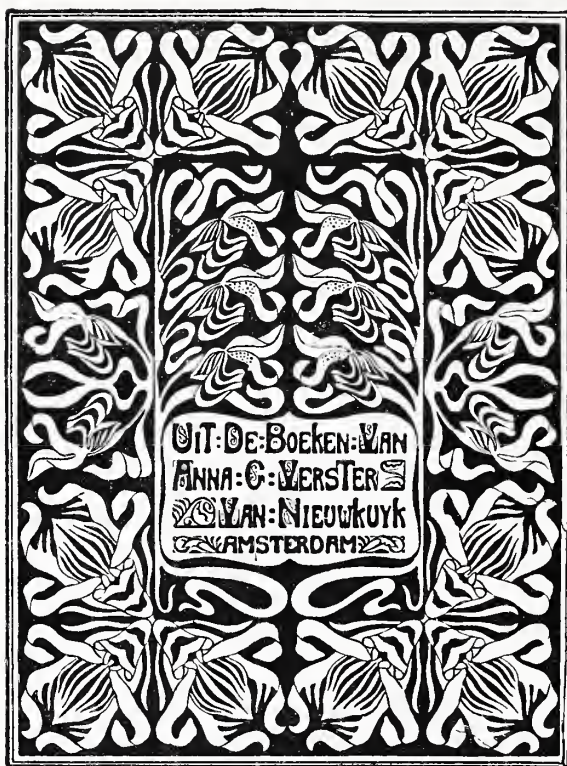
Főképen kidomborodik a két vezetőirány, a németeké, a kik Dürer és iskolájának fametszetszerű modorát tüntetik föl és az angoloké, a kik egész modern felfogással oldják meg a mai ex-libris feladatát.

A németek clair-obscur fametszetekhez ragaszkodó gárdájának élén Sattler áll, hozzá csatlakozik Barlösius, Otto Hupp és még néhány müncheni rajzó. A Jugendisták közül képviselve van Erler, Pankok, Diez stb. Ott van Thoma, Lechter, Lilien, a német grafikusok jól ismert egyéniségei, a kik különösen kitűnően tudják magukat fehér-fekete foltban kifejezni. Ezeken kívül még szerepelnek Vogeler, Klinger, Greiner és iskolája is, a kik már nagyobb igénnyel lépnek fel, némelyik ex-librisük való-

München mellett. Egymagának több mint 30 ex-librise van, a melyekkel cserélget a világ minden ex-libris tulajdonosával.

A franciák nem sok számmal, de elég jellegzetesen vannak képviselve. A hollandusok ex-libriseiről pedig látjuk, hogy ők itt is, mint általában az iparművészet más ágában, a maguk útján járnak. Sassen, Neuhuys, Tegner ornamentálisan felfogott ex-libriseik kiváló díszítő hatásúak, nem toladóak és a bélis papír karakteréhez közelednek.

Az ex-librisek igazi mesterei azonban mégis csak az angolok. Az ötletek náluk nyílnak legszebben és náluk párosodnak a jellegzetes grafikai tudással. Olyan mesterekről, mint Crane, Gleeson White, Simpson, Nelson, Ospovat, Byam-Shaw,

RAJZOLTA THEO NEUHUYS.

Guthrie, Rickets, Anning Bell stb. már nem is kell szólnunk, pláne folyóiratunk 1902. évfolyam 6. számában már volt szó bővebben az angol ex-librisek e nagymestereiről. Külön csak Gordon Craig-et kell kiemelni, mert az ő meggyerő egyénisége elől kitérni nem lehet. Valósággal irányt szab ötletes egyszerűségével. A hajógyárosnak hajót fest, a botanikusnak virágot, édes anyjának, Ellen Terrynek, a híres színésznőnek pedig kis térképet rajzolt ex-librisnek, a honnét a kölcsönvevő leolvashatja, hogy hová vigye vissza a könyvet.

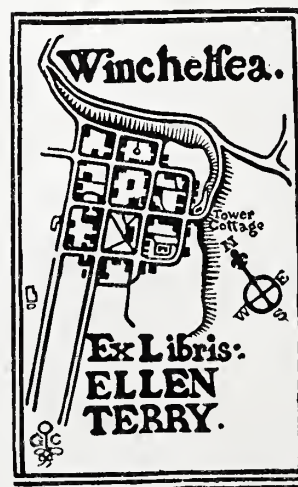
Az amerikaiak közt néhány sikerült gyerek-ex-libris kelti fel érdeklődésünket.

Látjuk tehát, hogy az Iparművészeti Múzeum elég alaposan felölelte kiállításán a történeti és modern ex-libriseket. Különösen becses anyag a régi magyar ex-librisek sorozata, a mely még soha sem volt így összegyűjtve és bizonyára buzdításul fog szolgálni könyvtár-tulajdonosaiknak arra, hogy könyveiket e szerint a kedves régi szokás szerint díszítsék. És e pontnál jönnek segítségünkre aztán a kiállított modern külföldi ex-librisek, a melyek irányítással szolgálhatnak a modern ex-librisek megalkotásánál.

Czakó Elemér.

RAJZOLTA GORDON CRAIG.

RAJZOLTA GORDON CRAIG.

CSONGRÁDI CÉHEMLÉKEK.

CÉHEK TÖRTÉNELMÉVEL foglalkozó irodalmunk a külföldihez képest vajmi szegény. Ez az oka annak, hogy nálunk általában a céhek szerepét is, a melyet ezek művelődésünk történetében betöltöttek, kisebb fontosságúnak tartják, mint külföldön. Hogy e hiedelem mily téves, azt csak azok tudják, a kik régibb városaink levéltáraiban megfordultak. A kiadatlan céhemlékeknek gyakran egész halmaza hever itt, a mely annnyival érdekesebb a nyilvános levéltárainkban összegyűjtött emlékeknel, a meny nyiben nagyobbára még a mohácsi vész előtti időkből való.

Az országos levéltárban, az Akadémia és a Nemzeti Múzeum levéltáraiban őrzött oklevelek alapján írta meg Szádeczky Lajos a céhekről szóló alapvető művét. E munka az Akadémia kiadásában 1889-ben jelent meg s azóta nem egy számottevő értekezéssel s egész kis okmánytárral gyarapodott történelmi irodalmunk, a mely mind a céhek multjára igyekszik fényt deríteni. Annál kevesebb a publikáció, a mely a céhekről ránk maradt s többé-kevésbbé szertartásos közhasználati tárgyak ősmertetésével foglalkoznék. Csak az Archeologiai Értesítő fejt ki nagy buzgóságot e téren, a mely már egész sor művésziesebb céhemléket ősmertetett írásban és képben s a melylyel e tekintetben a Magyar Iparművészet annnyival is inkább kész nemes versenyre kelni, mert ez emlékek különösen a régibb időkből valók, nagyrészt iparművészetünknek is java emlékei. A céhek ládája, meghívó táblája, pecsétje, közös díszkancsója s egyéb holmija rendszerint remekbe készült s így tükre iparművészetünk egyes ágai fejlettségének abból az időből, a melyben e tárgyakat megrendelték.

A céhek tárgyi emlékeinek minél szélesebb körökben való ősmertetése

azért is fontos, mert ez az egyedüli módja megóvásuknak. A midőn nálunk 1872-ben a céhrendszert eltörölték, a céhek írott emlékei kilószámra kerültek a sajtóshoz. Bizonyára sok kallódott el a céhélet iparművészeti emlékeiből is, a melyek megmaradt része ma jórészt gondozatlanul hever régi városi levéltárainkban s az ipartestületek lomtárában, a melyek a céhek örökét átvették.

Szivák Imre, az ősmert gyűjtő és műbarát szíves közbenjárására a csongrádi ipartestület az országos magyar királyi iparművészeti iskolának ajándékozta az emlékeket, a melyek a város hajdan virágzó céhéletéből fönmaradtak s a melyeket a fönt mondott testület mindmáig hűségesen megőrzött. Ezekkel kezdjük a céhemlékek ősmertetését, a melyekhez hasonlókval időről-időre ezután is készséggel fogunk foglalkozni, kiváltképen akkor, ha munkatársaink s olvasóink törekvéseinkben támogatni fognak s lapunk szerkesztőségének figyelmét a még kiadatlan s művésziesebb céhemlékekre felhívják.

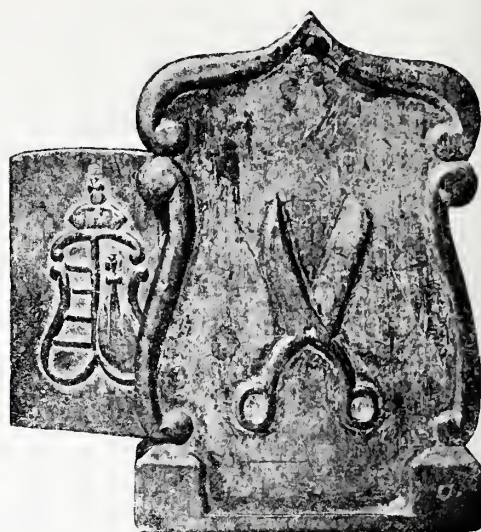
A mint ez írott emlékeiből is kitűnik, a török hódoltság után szinte ujonnan alapított s még ma is faluszerű, bár népes Csongrád városa céheinek a története a XVIII. század utolsó negyedével messzibbre nem nyúlik vissza.

Virágzásuk így művelődéstörténelmünk hanyatló korába esik, ennek megfelelően emlékeik művészi szempontból véve, szintén kevésbbé jelentősek. Mindazonáltal eléggé érdekesek ahhoz, hogy behatóbb figyelemre méltassuk ezeket s képben való bemutatásukkal szélesebb körökben keltsük föl az érdeklődést a céhemlékek iránt, a melyek főleg azért vannak kitéve az elkallódás veszedelmének, mivel őrzőik jórészt nincsenek tisztában mivoltukkal s így jelentőségükkel sem.

A midőn a helytartótanács a mult század elején az akkor érvényben volt céhleveleket az egész országból bevonta, a csongrádi céhek is beküldték XVIII. szá-

A CSONGRÁDI ÁCS- ÉS MOLNÁRCÉH MEGHÍVÓ TÁBLÁJA.

A CSONGRÁDI SZABÓCÉH MEGHÍVÓ TÁBLÁJA.

A CSONGRÁDI SZÜCSÖK MEGHÍVÓ TÁBLÁJA.

A CSONGRÁDI SZÜCSÉH LÁDÁJA.

zadbeli privilegiumaikat. E céhlevelek mind magyar nyelven íratlak s 1776-ból valók. A csizmadiák s a szűcs- és szabó-céh levelét ma az Akadémia levéltára, a takácsokét az egyetemi könyvtár őrzi. Az iparművészeti iskolának ajándékozott csongrádi céhirományok zöme a múlt századból való; az a néhány XVIII. századbeli írott emlék pedig, a melyet a nagy írástalmazban úgy látszik csak véletlenül őríttek meg, kizárólag művelődéstörténeti érdekekkel bír. Ilyen a szűcsinasok regulája 1776-ból, a mely valósgos s helylyel-közzel ugyancsak sajátsgosaknak tetsző illemszabályokat foglal magában, továbbá a szűcs- és szabócéh jegyzőkönyve, a melynek bizonysga szerint a céh 1776-ban hét szabó- s tíz szűcsmeisterből állott, a kik az ugyanez évben kelt céhlevélért 335 forintnyi díjat fizettek. Ez utóbbi kis negyedrétaalakú könyv bőrkötése is érdekes s préselt, aranyozott díszítéssel bír.

Az újabb céhlevelek közül a szabók és a takácsok szabadalomlevelét kaptuk meg. Mint más egykorú céhlevelek, úgy ezek is nagy negyedréta alakú, erősen bekötött s nyomtatott füzetek, a melyekben csak a helyi vonatkozás és adatok számára hagyott helyeket töltöttek ki írással. Az I. Ferenc király aláírásával ellátott céhlevelek egyike zöld bársony kötéssel s fatokba foglalt vörös bírodalmi pecséttel bír, a másik kötése piros bársony, pecsétének foglalata kerek aranyozott rézszelence. A többi irományok helyi és ipartörténeti szempontból véve becses számadási és jegyző könyvek, esküformulák, árszabások, fölszabadító levelek, vándorkönyvecskék, iskolai és erkölcsi bizonyítványok, a melyek, különösen a céhélet vége felé, országsszerte egyazon kaptafa után fogalmaztattak s állítottak ki. A legények számára kiállított bizonyítványok keretében, rendszerint ama város primitív fametszetű képét látjuk, a melyben inaséveiket eltöltötték. Jóval érdekesebbek az írott emlékeknél a céhládák, a melyeket iparművészeti isko-

lánknak szintén beküldtek s a többi tárgyi emlék, a melyet a ládákban találtunk. A láda a céh frigyszekrénye volt, a melyet minden összejövetelen s minden ünepélyes alkalommal előszedtek s közszemlére kitéttek. Ebben őríték a céhlevelet, a céh és tagjainak egyéb okmányait, a pecsétet, bizonyítványokat s a céh vagyonát. A három céhláda közül, a melyet az iparművészeti iskola Csongrádról kapott, az ácsoké és molnároké búbos fedelű s a múlt századból való, barnára mázolt, puhafából készült dísznélküli asztalosmunka. Ehhez hasonló szabású a takácscéh ládája, a melynek homlokdeszkáján a következő festett fölírást látjuk: „Csongrádi takács céh ládája. Anno 1776 esztendőben“. A legdíszesebb a szabók és szűcsök ládája 1778-ból, a melyet képbén is bemutatunk. Az 58 cm. széles és 43 cm. magas ládának fedele lapos s így fiók sincs rajta, mint az előbbi kettőén, a melyen a fiókot elzáró tolódeszka csak a csavaralakú kulcsra járó vasrugó föl húzása esetén volt kihúzható. A ládát fedele belsején s külső sarkain kovácsolt és vésett vasalásokkal díszítették, a melyeket zöld olajos festékekkel vontak be. Mint a legtöbb céhládának, úgy ennek is két zára van, a melynek kulcsát különkülön őríték; belsejében balfelől csapajtós fiók van, a melyben a céh pecsétjét és pénzét tartották.

A fafaragásnak avagy más iparművészeti technikáknak nem egyszer valósgos remekei a meghívó táblák, a melyek mestertől mesterhez való járatásával a céh tagjait gyűléseire, a temetésekre vagy egyéb összejövetelekre egybegyűjtötte. A táblát a céhnek ezzel megbízott tagja, alighanem a céh szolgálatára „szegődött mester“, rendszeren a nyakába akasztotta s a XVII. század óta ritkán hiányzó fülkéjébe helyezett papírlapra írt névsor szerint kereste föl ezzel a céh egyes tagjait. A három csongrádi meghívó tábla mind népies jellegű fafaragvány. A legdíszesebb az ácsok és molnárok céhének

27 cm. magas táblája, amelynek a magyar koronás címer primitív, barokk szabású képével ékes ajtócskával bíró fülkáját, mint képünkön látjuk, a két felől kiugró talapzaton ágaskodó oroszlánok díszítik. Az oroszlánok a tábla oromdíszét képező medaillonokat tartják, a melyeket babérmalomszegélyez s a melyek egyikében malomkereket és kalapácsot, a másikban ácszszerzőket látunk.

Kevésbé díszes, de elég érdekes népies rokokó faragvány a takácsok céhtáblája, mely 24 cm. magas s a melynek nyitott fülkéjében papírlapot látunk. Ezt a szabók táblájából szedtük ki, hogy a sekély fülke jobban érvényesüljön. Az

a gyáripár. A céhpecsétek közül a takácsoké ólomból készült primitív munka s körírata ez: CSONGRAD · TAKACS · CHE · PECS · 1776 · — Jóval tökéletesebb s nyilván Budán vagy Pozsonyban készült a szűcsök s a molnárok és ácsok sárgarézbe vésett pecsétnyomója, a melynek lenyomatát természetes nagyságban képünkön láthatjuk. A szűcsök pecsétjének pereme babérmalomszegélyez; ezen belül ez a körirat van: * CSONGRAD VA · ROSSABAN · LEVŐ SZÜT · CHE · PET · SETYEK * A pecsét címerképe ágaskodó oroszlánokkal szegélyezett irha, a mely fölött a barokk formájú magyar szent korona árnyékában a Madonna

A CSONGRÁDI SZÜCSÖK PECSÉTJE.

A MOLNÁROK ÉS ÁCSOK PECSÉTJE.

ajtócska e céhtáblán kívül-belül díszes; a szabók céhtábláján, a mely a legprimitívebb, ismét a magyar címet látjuk az ajtócskán s a céhtábla hátsó lapját nyitott olló díszíti. A feljebb említett s benn felejtett névsor szerint a csongrádi szabócéhnek, a mely 1815-ben kivált a szűcsökből, a tábla utolsó járatása idején, 1872-ben 37 tagja volt. A csongrádi céhek pecsétnyomói közül ötöt kaptunk meg; a takácsok, a szűcsök céhének egy s az ácsok és molnárok kétrendbeli pecsétjét, valamint a „csongrádi takács-ipartestület” pecsétnyomóját, a mi annak a jele, hogy a céh örökébe lépett ipartestületnek s úgy látszik, a takácsiparnak szintén immár Csongrádon is véget vetett

mikroszkopikus alakja látható, jobbában a gyermek Jézussal, baljában hatalmas jogarral. A pecsétnyomó évszáma szerint 1778-ban készült. Az ácsok és molnárok pecsétnyomója 1821-ből való, körírata: * A CSONGRADI : ATS · ES : MOL · NAR · C : PECSETYE *. A pecsét oroszlánok közé foglalt címere két pajzsra áll, a melyen az ácsok és molnárok emblémáit látjuk s a melyet szintén a szent korona tetőz be.

Ugyanennek a céhnek kis pecsétje a nagyobbikkal azonos szabású; körírata: ATS · MOLNAR · C : PECSETYE * 1821.

KÜLÖNFÉLÉK.

 ÁRSAS KIRÁNDULÁSOK AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT LAKBERENDEZÉSI KIÁLLÍTÁSA ALKALMÁBÓL. A m. kir. államvasutak központi menetjegyirodájának vidéki fiókirodái folyó évi június 27-én e kiállítás alkalmából társasutazásokat rendeznek Budapestre. A társasutazásra a m. kir. államvasutak igazgatósága rendkívül mérsékelt árú menettérít jegyeket bocsátott az utasok rendelkezésére, melyekhez a fentemlített irodák még egy-egy kiállítási sorsjegyet, kiállítási belépőjegyet és egy díszes katalógust is adnak minden egyes utasnak. Előjegyzéseket a következő vidéki városi menetjegyirodák fogadnak el: Arad, Brassó, Debrecen, Eger, Fiume, Győr, Kaposvár, Kassa, Kecskemét, Kolozsvár, Miskolc, Nagybecskerek, Nagyvárád, Orsova, Pécs, Pöstyén, Pozsony, Sopron, Szatmár, Szeged, Székesfehérvár. Szolnok, Szombathely, Temesvár, Újvidék, Zágráb, Zombor. A második társas utazás szeptember havában lesz.

 AGYAR MŰIPAR A KÜLFÖLDÖN. Ezerszinű, tarkán ragyogó templom-ablakok regélnék egy ősrégi műiparról, melyet egy magyar műiparos újszerűvé, modernné tudott tenni, érdekesen a divatos disztílusba tudott illeszteni. Ez a magyar műiparos Róth Miksa, a kinek mélytűző, színes, irizáló üvegfestményeit annyi kiállításon csodáltuk. Ugyanaz, a kit a lipótvárosi bazilika építőbizottsága elejtett az olasz Salviati miatt. Azóta Róth még tulszárnyalta sok külföldi konkurensét. A művész hire eljutott a fjordok hazájáig — Norvégiáig. A krisztáni Fayerborg-templom építő-bizottsága Róth Miksát bizta meg egy *Krisztus feltámadását* ábrázoló üvegfestmény elkészítésével. A művész az ő különleges és egyedül álló technikájának minden segítőeszközével fog odahatni, hogy a magyar műiparnak ezzel a munkájával is hírnevet szerezzen.

 PÁLINKÁS KÉPES LEVÉL-LAPJAI. Az Iparművészeti Társulat a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium részéről rendelkezésére bocsátott állami segítségéből, tavaly májusban pályázatot hirdetett képes levél-

lapokra, a melyeken nemcsak magyarországi sajátos tájakat, városokat, nevezetes történeti és művészeti emlékműveket, hanem népalakokat, viseleteket, népi jellemző foglalkozásokat, szokásokat stb. is óhajtott beszerezni „művészi megoldásban és eredeti felfogásban”. E pályázaton egy fiatal művész, Pálinkás Béla (Zagyvarékás) nyerte el az első díjat, sőt a társulat még hat darabot meg is vásárolt tőle. Művei a magyar népiéletből vett jeleneteket ábrázolnak. A pályadíjnyertes rajzokból most jelent meg sokszorosításban az első négy, a melyeknek másolatait lapunk előfizetői e számhoz csatolva mellékletként kapják. 1. A Hortobágyról; 2. vacsora a Hortobágyon; 3. falusi vasárnap; 4. falu végén. E művészi színes nyomatok, kész levél-lapok alakjában beszerezhetők Pálinkás Bélánál (Budapest, VII., Szövetség-u. 10. Telefon 63—12). Az árak a következők:

1 sorozat	(4 drb à 12 fill.)	0.48 kor.
5 „	(20 „ à 10 „)	2.— „
10 „	(40 „ à 9 „)	3.60 „
25 „	(100 „ à 8 „)	8.— „
50 „	(200 „ à 7 „)	14.— „
100 „	(400 „ à 7 „)	24.— „
1000 „	(4000 „ à 7 „)	200.— „

 ILÁGKIÁLLÍTÁS ST. LOUIS-BAN. Magyarországnak e kiállításon való részvétele tárgyában május hó 15-én Wickenburg Márk gróf államtitkár elnöklése mellett értekezlet volt a kereskedelmi miniszteriumban, a melyen a M. Iparművészeti Társulatot Ráth György elnök, az Orsz. Iparművészeti Múzeumot Radisics Jenő, az orsz. m. kir. iparművészeti iskolát Fittler Kamil képviselte. Hegyeshalmy Lajos ministeri osztálytanácsos ismertette az ügy előzményeit. Az ország már ellene nyilatkozott a st. louis-i kiállításon való általános részvételünknek, miután azonban a kiállítást 1904-re halasztották, felmerült a kérdés: nem lehetne-e bizonyos specialitásokkal, nevezetesen a műipari, háziipari, képzőművészeti tárgyakkal és esetleg az ipari oktatásunkkal résztvenni e kiállításon. -

Az erre megindult élénk eszmecsere után az elnök összegezte a kifejezésre jutott nézeteket. E szerint a kiállítás csakis a kormány hathatós anyagi támogatásával létesíthető és pedig párisi és torinói iparművészeti kiállításunkhoz hasonló terjedelemben, művészi interieurök alakjában volna rendezendő, mely interieurök keretében bemutatásra kerülné-

nek háziipari cikkeink és iparoktatási intézeteink készítményei, esetleg képzőművészetünk termékei is. Végül abban állapodtak meg, hogy felkérjük a Magyar Iparművészeti Társulatot egy tájékoztató költségelőirányzat előterjesztésére.

ÜVÉSZI OKLEVELET készítette a földművelésügyi miniszter a kertészeti kiállítás kitüntetettjei számára. *Bátki József* az iparművészeti iskola végzett növendéke rajzolta a tervet, a mely kertben öntöző leánykát ábrázol, háttérben gyümölcsöket termelő fákkal. Ezt fába metszette *Morelli Gusztáv* tanár, még pedig két dúcra, az egyik alányomásra szolgál, a mi által a kép plasztikussága fokozódik. A fametszet nagysága 60×40 cm.

Ugyancsak művészi oklevelet készített az Országos Tornaszövetség is, melynek sikerült tervezetét szintén *Bátki József* rajzolta.

ZEMELVÉNYEK AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLÁNAK EZIDEI PÁLYÁZATAIBÓL. Folyóiratunk hasábjain többször rámutattunk már azokra a szép sikerekre, a melyeket az iparművészeti iskolában rendszeresített pályázatok eredményeznek. Nincs az a biztatás, parancs, kényszer, amely jobban fegyelmezné az ifju iparművész teremtményét, gondolkodását, tettvágyát, a munka gyors — és azért mégis kellőképp bevégzett — kivitelét, mint a pályázatoknál beállt nemes vetélkedés. Az iparművészeti iskola ideai nagy kiállításáról lapunkban közölt ismertető cikk is rámutatott a pályázatok következtében a produkcióban beállott lendületre. Most abban a kedvező helyzetben vagyunk, hogy ilyen pályázatok közül tizet olvasóinknak képből is bemutatathatunk.

A tervezeteknek egyik része a szakmabeli képesítő pályázatból mutat be néhány alkotást, a másik része pedig az iskolai év végén rendezni szokott pályázatból. Az elsőre, a szakmabeli képesítő pályázatra, iskolai tanulmányai bevégezésekor bocsáttatik az ifjú; ez jó siker esetében oklevelet eredményez, a miért is az ide vágó pályamunkáknak az iskola tanulóitól megkívánható legmagasabb igényeket kell kielégíteniök. Tartama 12 hét, naponkénti 4 órai munkában. Az évvégi pályázat rendes iskolai föladatoknak pályázat útján való megoldásából áll. Ennek tartama 4 hét, naponkénti 4 órai munkával. A pályadíjak pénzbeli jutalmak, dicsérő és elismerő okmányok.

A szakmabeli képesítő pályázatokból *Muhics Sándor* díszítő festőnek, *Somogyi Sándor* díszítő szobrásznak és *Roth Tamás* kisplasztikusnak tervét mutatjuk be.

Muhics főadata volt egy ebédlőteremnek a festett díszítése. A bemutatott és a „halászatot“ ábrázoló 3.00 m. hosszú és 1.50 m. magas, eredetiben természetes nagyságban, tempera színekkel megfestett kép, az ebédlő közép tengelyébe tervezetett. Az emlékszerű festéshez illő egyszerű kompozíció, jó mozgású alakokkal, szélesen, pompás dekoratív hatással festve. Tervezője az iskolának egyik legsebbebb jövővel kecsegtető tanítványává válhatik, ha mai tudása még nem elégti őt ki. Tervezetére az oklevelet ki is kapta.

Somogyi tervének felső befejező részét, egy kisebb téren meteorológiai eszközök számára emelt oszlop betetőzését, mutatjuk be. A kompozíció kissé nehézkes, jól mintázott aktokkal.

Roth terve a kisplasztikai szakba vág: egy költő számára készítenő ezüst tintatartó. Csinos forma, melyben az ornamentális rész különösen jó anyagszerűségével tűnik ki; gyöngye a figurális rész.

Az évvégi pályázatok között ezuttal úgy látszik a kisplasztikusok tettek ki magukért. Kompozícióik igen lendületesek, tervezőik az anyagot teljesen uralják, és ha egyik-másik valamely kész művész alkotásaitól befolyásolva van is, tudja a motívumokat önállóan értékesíteni. A föladat egy zeneköltőnek átadandó album bekötési táblája volt, bőrben, véséssel és domborítással, ezüst applikációkkal. Négynek tervét közöljük: *Strobel Zsigmond* kapta az első díjat, *Ziegler Ferenc* a II. díjat; *Szentiványi József* egy dicsérő, *Pardi Ottokár* egy elismerő oklevelet kapott.

Jeles tervezetek voltak a díszítő szobrászati szakosztályban is, melynek a főadata egy 3 méter magas és 2.40 m. széles márvány-panneaunak tetszőleges alakítása volt, $\frac{1}{3}$ természetes nagyságban mintázva. Közöljük az I. díjat nyert *Csiszér János* (volt székelyudvarhelyi agyagipari szakiskola növendékének) igen finom érzésű és kivitelű tervezetét, *Sovánka Károlyét*, *Genovéva* meséjét illusztráló alakjaival és a vázlatban pompásan ható, de már inkább bronzba való *Nagy Sándor*-féle kompozíciót.

A többi szakosztályok és tanfolyamok anyagának közlésére egyrészt helyünk nincs, másrészt pedig ez utóbbiaknak

KISPLASZTIKAI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

RÓTH
TAMÁS.

SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

NAGY SÁNDOR.
DICSÉRŐ OKMÁNY.

KISPLASZTIKAI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

SZENTIVÁNYI JÓZSEF.
DICSÉRŐ OKMÁNY.

KISPLASZTIKAI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

ZIEGLER FERENC.
II. DÍJ.

KISPLASZTIKAI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

PARDI OTTOKÁR.
ELISMERŐ OKMÁNY.

KISPLASZTIKAI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

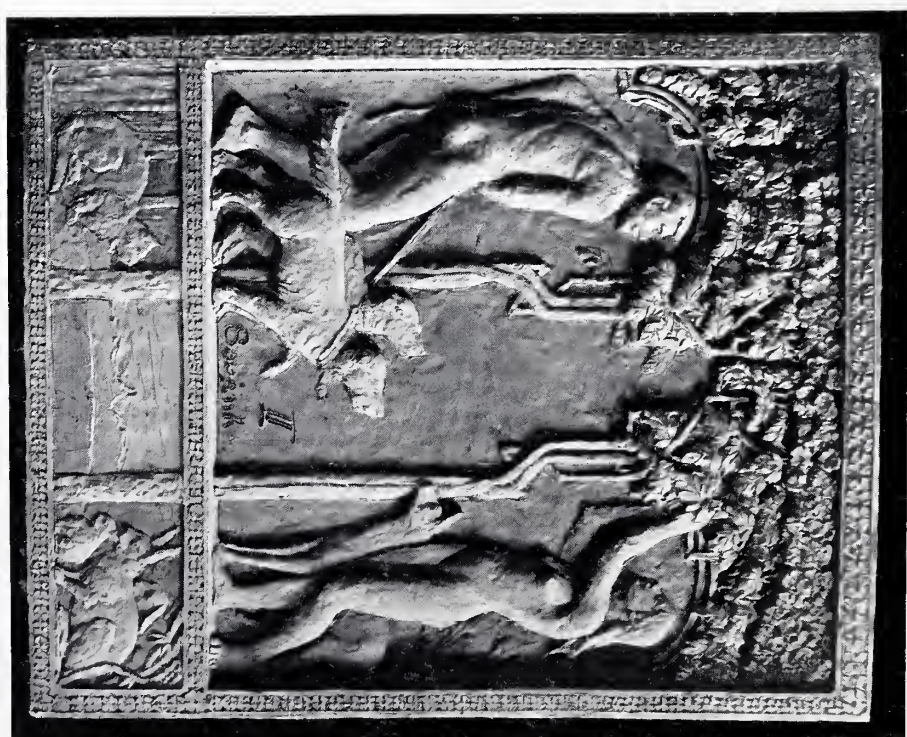
STROBEL ZSIGMOND.
I. DÍJ.

SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

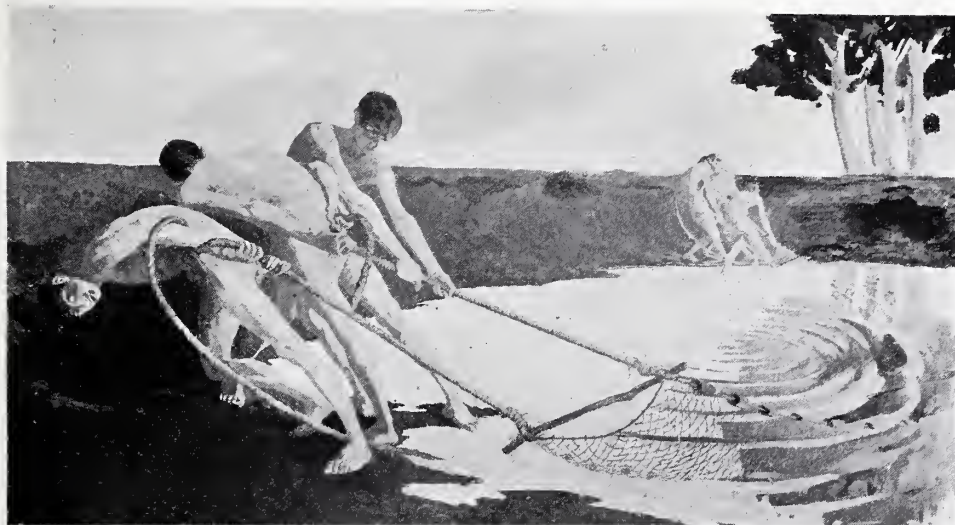
CSISZÉR JÁNOS
I. díj.

SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

*Iparművészeti iskola
Pályaterv.*

SOVANKA KÁROLY
II. díj.

DISZITŐ FESTÉSZETI
SZAKOSZTÁLY.

Iparművészeti iskola
Pályaterv.

MUHICS SÁNDOR
OKLEVÉL.

Iparművészeti iskola

Pályaterv.

SZOBRÁSZATI
SZAKOSZTÁLY.

SOMOGYI
SÁNDOR.

munkái a fönnebb említett szakosztályokéinál az idén jóval gyengébbek voltak. Reméljük, hogy esztendőre ők adják vissza a kölcsönt. K.

 ALASI CSIPKE. A legutóbbi karácsonyi kiállításon általános feltűnést keltett az a csipke mintakollekció, a melyet Dekáni Árpád gymnasiumi rajztanár küldött be Halasról. Az elismerés, melyben e csipkének a szakértőkörökben részök volt, arra indította Dekáni tanárt, hogy az eddig csak kísérletképpen készült csipkének rendszeres előállítását megpróbálja olyképpen, hogy 12 szegény, gyengébb szervezetű oly földműves leányt, a ki a mezei munkára kevésbé alkalmas, a csipkevarráásra megtaníttassa. E csipkekurzuson készült újabb munkákról konstataáltak, hogy még szebbek s eredetibbek a karácsonyi kiállításon volt csipkéknél, úgy, hogy e csipkének külföldön való kelendőse joggal remélhető. E csipkék tűvarrással készülnek, selyemből és cernából, mintázatuk régi magyar szövetek és himzések után készült, az alakokat pedig fonott öltések élesen határolják. A minták figurális részei közt levő mezők recézéssel készülnek, míg a szegélyzet igen eredeti fonott öltésű süjtásozással van kidolgozva. Ilyen fajta varrott csipke hazánkban alig készült s remélhető, hogy Dekáni tanár hazafias kezdése illetékes helyről a kívánt támogatásban részesül s ezzel sok szegény nőnek tisztességes keresetre nyílik alkalmá.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

 ÁLYÁZAT ISKOLAI FALI KÉPEKRE. A vallás és közoktatásügyi m. kir. ministerium, magyar állampolgár festőművészek között pályázatot hirdet történelmi festményekre, melyeknek célja az, hogy színes sokszorosításban az elemi népiskolák IV-VI. osztályaiban a történelmi s a művészeti érzék kifejlesztésének, és a hazafiúi érzelmek állandó ébrentartásának eszközei legyenek.

A pályázat feltételei a következők:

1. Kívánczik egyelőre a következő hét festmény:

a) Mátyás király könyvtárában tudósai közt; vagy: Mátyás király lakoma után hallgatja a hegedősök énekét.

b) Szigetvár védelme.

c) Bocskai, és a bécsi béke megkötése.

d) Bethlen Gábor fogadja a külföld követeit.

e) Buda visszavívása (Petneházy a várfalon kitudja a magyar lobogót).

f) Zrinyi Ilona Munkács várában.

g) II. Rákóczy Ferenc a széchenyi országgyűlésen; vagy: Rákóczyt a határon fogadják ruthén jobbágysai.

h) Vitam et sangvinem! (Mária Terézia).

2. A nehéz áttekintésű népes csoportok kerülendők.

b) Az alakok, tárgyak, síkdíszítésszerűleg árnyékolás nélkül, legföljebb igen mérsékelt, csak mintegy jelzett árnyékolással ábrázolandók.

c) A festés 4—5 színtónusnál többre ne terjeszkedjék, s a tónusok egyenletes nagy foltokban, konturok között, tehát határozott, biztos rajzban alkalmazandók.

d) A naivság felé hajló stilizálás a csoportosításban, és a mozgásban kívánatos, de a túlzástól fölötte óvakodni kell.

e) A kép egységes legyen, s rajta egyetlen henyé, céltalan alaknak vagy tárgynak sem szabad lennie.

f) A színtávlát vagyis a színek le- és felfokozása kerülendő. A távlat inkább a tárgyak arányaiban fejezendő ki.

g) A kép általános színhangulata lehetőleg világos legyen.

h) Általában véve a rajz határozottsága és biztossága mellett a kifejezés eszközei a lehető legegyszerűbbek legyenek.

3. A képek méretei: 1:20 m. 0:90 m. és pedig, a kép tárgyának természete szerint, e méretek akár szélességi, akár magassági kiterjedésben alkalmazhatók.

4. A pályázat vázlatokkal történik, de a vázlat a kész kép végleges méreteiben nyújtandó be, s tájékozással a vázlat valamely részletén, vagy akár külön lapon, a végleges megoldás technikája is bemutatandó.

5. A pályaműveket legkésőbb 1903. évi december hó 31-én déli 12 óráig névtelenül, jelígyes levél kíséretében kell az országos magyar királyi Iparművészeti Múzeumba (Üllői-út) szállítani.

A pályázó nevét tartalmazó borítékra irtjeligének a festmény hátlapjára ragasztott cédulán is feltüntetve kell lennie.

A határidőn túl érkező művek a pályázatban nem vehetnek részt.

6. A feltételeknek mindenben megfelelő vázlat elfogadása és végleges megrende-

lése, valamint a kész kép átvétele fölött Magyar Országos Képzőművészeti Tanács véleménye alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

7. Egy-egy festmény tiszteletdíja 2000 korona, mely összegnek fele a vázlat elfogadása, — másik fele pedig a kész kép átvétele után válik a művész javára esedékessé.

8. A festmény a sokszorosítás jogával együtt az állam tulajdonát képezi s a közgyűjteményben nyer elhelyezést.

9. A történeti tárgy korhoz hű részleteiben való tájékoztatásért, illetve forrásművek ajánlásáért a közoktatásügyi ministerium VIa. ügyosztályához s az ezen kívül szükséges útbaigazításokért dr. Marczali Henrik budapesti tudományegyetemi nyilvános rendes tanárhoz fordulhatnak a pályázók.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium a magyar festőművészek iránt való teljes bizalommal reméli, hogy e pályázatban, mely a fejlődő nemzedékeknek nemzeti és művészeti szellemben való nevelését kívánja újabb hathatós eszközökkel előmozdítani, egész tudásukkal és az eszme iránt való önzetlen hazafias lelkesedéssel fognak részt venni.

Budapesten, 1903. évi május hóban.

A m. kir. vallás- és közokt. ministertől.

 ZÁLTALÁNOS FELHÍVÁSNAK melyet a f. évi január havi számunkban közöltünk, szép eredménye volt, a mennyiben beérkezett mindössze 340 rajz és mintázat. A M. Iparművészeti Társulat végrehajtó bizottsága s állandó juryje ezek közül a legkiválóbbakat megvásárolta. E rajzoknak egy része a Mintalapokban jelenik meg.

 LDÖLT PÁLYÁZATOK. A M. Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi m. kir. miniszter megbízásából pályázatot hirdetett az ipari munkások részére alapított áll. jutalomdíjakkal együtt kiadandó oklevelekre, melyre 10 pályamű érkezett be. Az illetékes bizottság május hó 14-én döntött a pályázat felett, megállapítván, hogy a pályaművek egyike sem felel meg a jogos követelményeknek. Ezért új pályázat kihirdetését határozta el, a melynek részletes föltételeit alább közöljük. Ugyanakkor határoztak a f. évi augusztus havában rendezendő tanonc- és segédmunkakiállítás alkalmából kiadandó elismerő illetőleg kitüntető oklevelekre kiírt pályá-

zat felett, mely szintén meddő volt, a mennyiben a beérkezett 9 mű közül egyet sem fogadhattak el. Az idő rövidségére való tekintettel új pályázat kihirdetésétől eltekintenek s közvetlen megbízás útján szerzik be a kívánt rajzokat s pedig a segédek és tanoncok részére szükségelt kitüntető oklevél rajzát Vesztróczy Manónál, a mesterek elismerő oklevelét pedig Szirmai Antalnál. Végül a fentemlített kiállítás plakátjára kiírt pályázatot döntötte el a bizottság olyképpen, hogy a 300 koronás díjat egyhangulag megszavazta Mosonyi (Pfeiffer) H.-nak s ezenkívül 200 korona tiszteletdíjért megvásárolta Helbing Ferencnek egyik jeles rajzát.

KLEVÉL-PÁLYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságának megbízásából az első pályázat meddő volta miatt újból hirdeti a következő pályázatot:

1. Terveztessék az ipari munkások jutalmazására szolgáló állami jutalmakkal együtt az illető iparosoknak kiadandó elismerő oklevél.

2. A tervrajz sokszorosításra alkalmas legyen.

3. Kívántatik, hogy az oklevél-rajzon a magyar állam jelképe fel legyen tüntetve s hely hagyandó, a körülményekhez képest módosítható következő szöveg számára:

„N. N. (az iparág megnevezése) munkást X éven át kiváló szorgalommal és ügybuzgalommal teljesített munkásságának és ez idő alatt tanúsított jó magaviseletének elismeréseül állami jutalomban részesítem.

Kelt N. N.

kereskedelemügyi m. kir. miniszter.

Az oklevél alakjának (álló vagy fekvő formátum) megválasztása s a kidolgozása módja (szénrajz, tollrajz, aquarell stb.) a tervezőtől függ.

4. A pályázaton csakis magyar állampolgár vehet részt.

5. Pályázni lehet névaláírással vagy jelíges levéllel.

6. A pályázat 1903. évi augusztus hó 31-én, déli 12 órakor jár le. Ezen a határidőn túl beérkező pályamunkák nem vehetnek részt a pályázaton.

7. A pályaműveket a „Magyar Iparművészeti Társulat“ titkári hivatalába (Üllői-út 33—37. sz.) kell beküldeni.

8. A pályázatot a „Magyar Iparművészeti Társulat“ végrehajtó bizottsága és

Micseh Endre miniszteri titkárral, mint a kereskedelemügyi minisztérium képviselőjével kiegészített állandó juryje, együttes ülésén fogja eldönteni.

9. A jogos művészi igényeknek s a fentírt feltételeknek mindenben megfelelő pályaművek díjazására két díj áll rendelkezésre. I. díj 400 korona, II. díj 200 korona. Ennek fejében a kereskedelemügyi minisztériumra száll a jutalmazott művek tulajdonjoga, beleértve a korlátlan sokszorosítási jogot is.

10. Valamennyi pályamű legalább 8 napig kiállítandó az Országos Iparművészeti Múzeumban.

Budapest, 1903 május havában.

A Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.

DÁLYÁZAT FÉMBŐL ELŐÁLLÍTHATÓ EMLÉKTÁRGYAKRA.

A M. Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi m. kir. minister által rendelkezésére bocsátott alapból a következő pályázatot hirdeti:

1. Terveztessenek: a) sportversenyek, u. m. ló-, ügétőversenyek, díjugratások, vívó-, evezős-, football-, kerékpár-, korszolya-, stb. versenyek nyerteseinek, továbbá

b) gazdasági kiállítások, az u. n. gabona-, gyümölcs-, erdészeti, kertészeti, állattenyésztési, stb. kiállításokon kitüntetésképpen adható oly jutalmi és emléktárgyak, amelyeknek koncepciója határozott vonatkozásban áll valamely sporttal, illetőleg valamely gazdasági ággal.

2. A tervezeteket vagy rajzban, vagy plasztikus mintában lehet elkészíteni.

3. Szem előtt kell tartania a tervezőnek, hogy a tervezett tárgy hazánkban elkészíthető legyen. Első sorban ezüst- vagy bronzöntvényben sokszorosítható tárgyakat kíván a társulat, a melyeken esetleg zománc- vagy drágakő díszítés is alkalmazható. Kivánatos, hogy a tervező a nemzeti jelleget alkalmas módon lehetőleg kifejezésre juttassa.

4. A tervezőnek ügyelni kell arra, hogy a tervezett tárgy tulságosan drága ne legyen. Általában 100 koronától 1500 korona értékű díjakat szoktak adni, ezért nem kívánja a társulat oly tárgyaknak tervezetét, a melyeknek előállítása ennél költségesebb.

5. A jogos művészi igényeknek és a pályázat föltételeinek megfelelő rajzokat vagy plasztikus mintákat a Társulat együttesen a pályázó művészszel megállapí-

tandó méltányos tiszteletdíjon megvásárolja. A mennyiben azonban a pályamű közvetlenül nem sokszorosítható, az illető művésznak kell a teljesen befejezett sokszorosításra (öntésre) alkalmas mintának elkészítéséről gondoskodni. Ez esetben a tiszteletdíjnak a kész minta átadása alkalmával folyósíttatik.

6. A pályázaton kizárólagosan magyar állampolgár vehet részt.

7. Pályázni lehet névvel vagy jelíges levéllel.

8. A pályázatot a M. Iparművészeti Társulat végrehajtó bizottsága és állandó juryje együttes ülésén dönti el.

9. A pályázat f. évi október hó 5-én, hétfőn déli 12 órakor jár le, a mikorra a pályaműveket be kell küldeni a Társulat titkári hivatalának (Budapest, IX., Üllői-út 33—37).

10. A Társulat valamennyi pályaművet nyolc napig kiállítja az országos iparművészeti múzeumban.

11. A Magyar Iparművészet szerkesztősége, a pályázó művek bármelyikét lapjában reprodukálhatja.

Budapest, 1903 június havában.

A Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.

KÜLFÖLD.

LEDÖLT ÉS UJJÁÉPÍTENDŐ MÁRKUS-TORONY alapkövét nagy ünnepélyességgel április 25-én tették le. A következő napon már a munkálathoz fogtak, amelyeket négy év alatt szándékozik befejezni Beltrami, a vezető építész.

DECHT FRIGYES az elterjedt „Kunst f. Alle“ művészeti folyóiratnak szerkesztője április 24-én Münchenben 88 éves korában meghalt.

EZÜSTLELET EGY RÉGI LÁDÁBAN. Majna melletti Frankfurtban történt a dolog, hogy egy ócska vasládában a XVII-ik század végéről és a XVIII-ik század elejéről való értékes frankfurti ezüstitárgyakat találtak. A leletben tizenkét nagy ezüstedény, evőeszköz, csatok, ezüsttel ékített táskák, gyűrűk, pénzek és érmek voltak.

MÜNCHENI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS rendezéséről, a mely 1904-ik év folyamára volt tervbe véve, lemondtak az intéző körök. A bajor iparművészeti társulatok 1903 március 10-én tartott össziülésén szavaztak e kérdés fölött s a kiküldöttek háromnegyed része a kiállítás ellen szavazott. Részben az alkalmas hely hiánya, részben pedig más, meg nem nevezett külső okok miatt ejtették el a kiállítás eszméjét.

RÓMAI TARTARUGA KÚT-at alaposan restaurálják. Az érdekes kút az idők folyamán a sok rárakódott piszok alatt annyira megváltozott, hogy az eredeti márvány és bronz rég nem látott pompában az egésznek új színezetet fog adni.

LEGYEZŐ- ÉS ÓRAKIÁLLÍTÁST rendeztek nemrég a bécsi magyar miniszterium nagy üléstermében.

BERLINBEN a műipari múzeumban, különös tekintettel az esti látogatásokra, az üveggel fődött nagy udvarban nemrég Kína és Japán művészetét bemutató kiállítást rendeztek. Hogy az ily kiállítás az intézeti könyvtárnak és a néprajzi múzeumnak állományából valamint magángyűjtőktől kölcsönvet tárgyakból megfelelő és szeretetteljes rendezés mellett mit nyújt, azt fölösleges magyarázni. Boldog berliniek! —

ELENCÉBEN nemzetközi műtörténeti intézetet terveznek, amely — úgy mint Firenze-ben — a külföldi kutatók tanulmányai elősegítésére fog szolgálni.

FÉMÖNTÉSNEK egy új módját gondolta ki Elmquist H. szobrász Stockholmban, amelylyel az öntésnek eredményét biztosabbá teszi, amennyiben a szükséges utómunkálatokat nagy mértékben kiküszöböli. A darabokban való formálásnál az u. n. varratoknak nélkülözhetlen eltávolítása, kicizellálása fárasztó és a felületet alakilag is gyakran nem előnyösen befolyásoló eljárás. A kiolvasztott (viasz) formával való öntésnél pedig még az ebben legkiválóbb japáni munkásnak is akad utálagos javítani való munkája, ami azt mutatja, hogy ez az öntésmód — bár egyszerűbb a másikinál — sok bajjal és nehézséggel jár. Elmquistnek öntésmódja ezeket a nehézségeket legyőzi és így az

eredményt könnyebben biztosítja; azaz, hogy biztosítja egyelőre nem túlságosan nagyméretű alakoknál. Hogy a kísérletek alapján elért új eljárás azonban a monumentális fémöntéshez is egyaránt alkalmas-e, az még a jövő titka; bár elméletileg a dolognak most már semmi sem állja útját — hacsak újra be nem bizonyosodik az, hogy az elmélet és a gyakorlat két, egymástól különböző dolog. Hozzátehetjük azonban, hogy művész-körökben az új eljáráshoz a legszebb reményeket fűzik.

SAITAPHERNESNEK tiarája, amelynek valódiságát utóbbi időben annyira kétségbe vonták, mint „igazi“ hamisítvány a Louvre-ből, ahova 1896-ban került, most eltávolították.

EINEPLAKETTET készített Kautsch H. Párisban, az ott leplezett Heineemlék alkalmából. A plakettát — igen helyesen — sokszorosították és forgalomba hozták, úgy hogy most a sok Heine kedvelő 22 koronáért megszerezheti.

NÜRNBERGI ismeretes „szép kút“ ujjászületési stádiumában van, amennyiben ugyanis a rozoga és összedüléssel fenyegető régi — azaz sok alkalomkor restaurált, tehát úgyszemint eredeti — kút helyébe hiteles adatok alapján az egészet újra alkották, s így még ezen a nyáron pompás polikrómiájában, szép reneszánsz ráccsal körülvéve fog pompázni az új „szép kút“.

MALTER CRANE, Chesterben a múlt hónapban iparművészeti kiállítást rendezett, amelyet egy a maga érdekes modorában tartott érdekes beszéddel nyitott meg.

ÜLTENGÉS A MŰVÉSZETBEN. Valósággal túltengésről szólhatunk, ha a pályázati hirdetések eredményeiről olvasunk a folyóiratok közleményeiben. Százával érkeznek be a pályaművek majdnem minden kisebb pályázatra. Ami pedig legtermékenyebb, az a plakátművészet. Nem meglepő, ha „Anna-Briket“ plakátjára 126 pályamű versenyez (Berlin)? Egy másik — üzleti könyvekre kiírt pályázaton (Hannover) 81 felszólított művész vett részt és ezek munkáit 22000 márkával = 26400 koronával jutalmazták. Zürichben az orsz. múzeum mozaikképeire nem kevesebb mint 24 pályamunka érkezik és végleg-

gesen majd egy szűkebb pályázaton döntenek. — A bécsi Erzsébet-emlék pályázatára hatvanhét pályamunka érkezett és az első díjat nem adták ki, de más-különb is a pályázat eredménye igen is közép színvonalon áll. A példákat könnyű szerrel szaporíthatnók, s ezekből vagy azt lehetne kimagyarázni, hogy most nagy a művészprodukción, vagyis hogy sokan vannak a művészek, vagy azt is, hogy nagy a konkurrencia és kicsiny a fogyasztás. Ezek a kérdések mindenesetre figyelemre érdemesek; mert hogy ez a versengés nem normális, nem egészséges, hogy itt valami baj van s nem is egy — az valószínű. Gondolkozzanak fölötté, akiket illet.

 EMILIA ARS. E névvel sűrűn találkoztunk a torinói iparművészeti kiállítás olasz csoportjában. *Aemilia Ars* néven egyesültek ugyanis a felsőolaszországi iparművészek és közös lobogó alatt indultak harcba a modern iparművészet sikeréért. Lázassággal igyekeztek a külföldi haladás nyomába lépni. Aránylag rövid idő alatt szép eredményeket is értek el, a miben különben sok része van ügyes szervezkedésüknek.

Az *Aemilia Ars* alapítója Ranuzzi Cézár gróf, a ki Bolognában 1898-ban a társadalom és az iparkamarák útján az iparművészetet fellendítő egyesületi eszmének szerzett híveket. Az *Aemilia Ars* megalakulásával különösen a vidéki és kisebb műiparosok nyertek sokat. Művészi tervezeteket bocsájtott ingyen tagjai rendelkezésére, pénzsegélyekkel és kölcsönökkel támogatta a vagyontalanabbakat, a kész munkákat fizetésbe elfogadta és általában igyekezett mindenféle közvetítést teljesíteni, a mi a művészek és az iparosok, az iparosok és a közönség közt előfordulhat. Már 1900-ban üzletet nyitott Bolognában, a hol kizárólag az *Aemilia Ars* felügyelete alatt, illetőleg segítségével létrejött iparművészeti tárgyak kerültek eladásra. A percentek épp csakhogy fedezték eleinte a kiadásokat. Azóta azonban megnagyobbodva már Párisban, Londonban, Bécsben és Genfben is van az *Aemilia Ars*nak állandó üzlete.

Igen tanulságos az *Aemilia Ars* szabályzatának néhány pontja, a mely 25 évi időtartamra van kötelezőleg megállapítva. Célja: 1. az iparművészetet művészi irányban, de mindenkor csakis a gyakorlati célnak megfelelőleg fejleszteni; — 2. az iparművészeti tárgyak értékesítése

és pedig olyanformán, hogy a haszonból a művész, iparos és kereskedő igazságosan részesedjék. Fő- és fióközleteiben csakis olyan tárgyak árusíttatnak, amelyek e kettős célt szemmel tartják. A társulati vagyon alapját 100 lírás részvények képezik, névre kiállítva.

A társulati ügyeket választott tagok intézik, a művészeti kérdések megoldását pedig egy külön bizottság eszközöli. Három évre szól a vezetőség megbízatása rendesen. Három év leteltével újra választanak elnököt, pénztárost, titkárt és 11 választmányi tagot, a kik közül 6 tagnak szabályzatszerűleg hölgynek kell lenni. A választmány nevezi ki a 9 tagból álló művészeti bizottságot (ezek közt 4 hölgy), a mely bizottság a maga kebeléből választ egy igazgatót. A választmány és a művészeti bizottság szerzi be a tervet, osztja ki, bírálja felül a kivitt munkát, elfogadja elárúsításra, meghatározza az eladási árat, felügyel a nyereség elosztására stb.

Közyűlési, elszámolási s más szervezeti szabályai az *Aemilia Ars*-nak meg egyezik más hasonló egyesületekéivel mindenütt kidomborítván a női tagok egyenjogúságát és a kereskedelmi érdekek ápolását. A tiszta haszon felerészben az alaptökhöz csatoltatik, felerészben pedig a részvényesek közt osztatik fel.

SZAKIRODALOM.

 ERESZTOLTÉSRE VALÓ BETŰMINTAKONYV. Rég érzett hiányt képez a női kézimunka segédeszközei közt nálunk Magyarországon az olyan betűminták gyűjteménye, a mely keresztöltéses himzésben megvalósítható abc-eket tartalmaz. Jobbára német füzetecskékre szorult eddig a kereső és oktató e téren. Nem számítva azt, hogy idegen abcék jegyei nem alkalmasak a magyar nyelv hangzóinak visszaadására, formailag is ellenszenves olyan típusokat használni, mely tőlünk távol áll. A megtört vonalú német (fraktur) betűk helyett, nálunk a gömbölyű latinírás (antiqua) nyert polgárjogot s ugyanez az írás szerepel már legrégibb idők óta himzéseinken is. Szívesen fogadta tehát az Iparművészeti Társulat végrehajtó

bizottsága Péterffy Lajos indítványát, melynek értelmében egy a mai magyar igényeknek megfelelő, keresztöltéses himzéshez alkalmas betűmintakönyvet rajzoltasson. A társulat az érdekes feladatot Hollós Károly tanárra bízta, a ki Bocskay György XVI. századbeli magyar kalligrafus fonatos betűit, ugyanazokat, a melyeket lapunkban kezdőbetűknek használunk, veszi e célra részben alapul. A tervezett könyvecske még ez év szeptemberében jelenik meg a Társulat kiadásában és benne nemcsak betűk, hanem szegély- és sarokdíszek, keretekminták is lesznek. Kiváncsinos, hogy magánosok és iskolák is mennél melegebb pártfogásba vegyék az első magyar keresztöltésre való betűmintakönyvet.

 MINTALAPOK iparosok és ipariskolák számára c. füzetes mű, a melynek kiadását — mint már jelentettük — a kereskedelemügyi miniszter a M. Iparművészeti Társulatra bízta, első három füzetét szeptember havában küldik szét. A késedelemnek részben az az oka, hogy az előző évfolyamnak utolsó füzetét csak május havában jelentek meg, másfelől pedig a társulat nem akarta a nyári szünidő küszöbén, úgyszólván a holt idényben, ezt a nagyfontosságú vállalatát közzébocsátani. A mű prospektusa a társulat titkári hivatala révén kapható.

 KATHOLIKUS MAGYARORSZÁG; a magyarok megtérésének és a magyar királyság megalapításának kilencszázados évfordulója alkalmából. Szerkesztették dr. Kiss János és dr. Sziklay János, nagy 4° 2 kötet. 38 műlappal, 1300 a szövegbe nyomott képpel és 2 térképpel. Budapest, Stephaneum 1902.

A munka tartalmával itt közelebről nem foglalkozunk, ennek a méltatása más helyre való. Csak azt említjük föl, hogy I. része a római katolikus egyház történetét Magyarországon tárgyalja, II. része a katolikus Magyarország művelődési tényezők történetét, III. része a magyar katolikus egyház szervezetét ismerteti. A II. részben, vagyis a művelődési tényezők történetében aránylag kis hely jutott az egyházi képzőművészetnek, amelyet nem egészen kilenc oldalon kellett Divald Kornélnak röviden megírni; amiből látnivaló, hogy a szereplőket a mű szerkesztésénél különleges szempontok vezették, mert bár az egyházi művészetnek bővebb megírása éppen ebben a munkában nagyon is helyén lett volna, mégis aránylag igen

kis helyet juttattak neki. Hol foglalkozzanak a katolikus egyház művészetével, megírásának hol lenne alkalmasabb helye, ha ebben a jubiláns és amint látszik nagy gonddal készült munkában nem? De hát itt ezen a téren is csak úgy vagyunk a művészettel, mint más téren; csak beszélünk róla, de tenni érte vajmi keveset teszünk. Vagy tán a kath. egyháznak a művészettörténetben ne lett volna szerepe és a művészettel az egyház a maga dolgán kívül nem sokat törődött volna? Ez nincs így és nem is volt így soha; sem másutt, sem Magyarországon. A művészet, és hogy e lap hasábjain különösen kiemeljem, a művészi ipar is az egyháznak nagyon sokat köszön; mert bizony a művészi ipar egyes ágai az egyház istápolása nélkül nem fejlődhetek volna, és alkotásainak nagy része az egyház nélkül soha se létesült volna. És nálunk Magyarországon is a műipari alkotások nagy része az egyház révén keletkezett. Csak vissza kell emlékezni az ezredéves kiállítás történeti részére, vagy az ötvösműkiállításra. De ha ez így van, akkor a katolikus Magyarország művelődésének történetében az említett kilenc oldal szöveget határozottan keveseljük, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy ott egy kalap alatt építészetről, szobrászatról, festészetéről és művészi iparról van szó.

Az említett munkát azonban ezek ellenére sem említettük volna fel e helyen, ha erre más nem készített volna. Ez pedig a munkának illusztratív része. A műnek 1300 képe között ugyanis 250—280 van olyan, amely művészeti tárgyat ábrázol: hol történetileg érdekes épületet, hol műipari tárgyat, hol falfestményt v. könyvdíszet. Ezek a képek a többivel a munkának határozottan javára szolgálnak; mert ezek révén az olvasó a könyvet bizonyosan többször veszi kezébe, mint venné azok nélkül; értjük azt az olvasó közönséget, amelynek kedvéért a képeket készítették (mert hisz kétségtelen, hogy a képeket valósággal azért illesztették a szöveg közé, hogy a könyv így is mutasson, valaminthogy azért adtak rá díszköntöst, — díszkötést — amelyről sok jót ugyan nem lehetne mondani — hogy külsőleg is mutatósabb, tetszősebb legyen). Erre a célzatra mutat az is, hogy a képek legtöbbször nincs a neki való helyen, hanem körülbelül egyforma sűrűségben a szövegben szerteszét elhelyezve. Így tehát az illusztráció csak külső dekorációvá lett, amit annál inkább

lehet sajnálni, mivel közötté számos kép van, amely jobb sorsra lett volna érdemes.

S most erről a jobb sorsról akarunk még szólni. Ez a jubiláris munkaugyanis aránylag csak keveseknek kezébe jut; a nagy közönség nem fogja látni. Így tehát céljának tulajdonképpen csak félig felel meg. Így van az ennél a kiadványnál is mint számos más alkalmi, jubiláris díszkiadványnál volt. Mi azt tartjuk, hogy e kiadványnak közérdekű, irodalmi — tehát első és második része megérdemelné a nagyobb mérvű elterjedést, — de csakis a megfelelő és teljes illusztrációkkal; azonban hazai műveltségünk tényezőjeként nem mint díszmű, hanem éppen a közműveltséget terjesztő olcsó kiadvány. Amire azonban itt e lap hasábjain különösen súlyt fektetnénk és ami felhívásunk tulajdonképpen indoka volt: hogy a kiadó Stephaneum jelen kiadványában felhasznált illusztrációkat csoportosítsa, azokat természetesen a most már nagy számban rendelkezésre álló kép- és kliségyűjteményekből bővítve és a még szükségességekkel kiegészítve: vagy egy magyar művelődéstörténeti vagy kisebb keretben — amit még szívesebben ajánlunk — egy magyar művészettörténeti, de olcsó képes atlasz összeállítására és kiadására vállalkozzék. Ilyen történeti képes atlasznak hasznát venné az iskolai tanuló ifjúság, a magyar iparos középosztály, valamint az egész magyar műveltség. Ennek létesítésével a Szt.-István-Társulat nagy érdemeket szerezne magának és nagy szolgálatot tenne a hazának.

Most a legutóbb Bécsben tartott iskolai tanszerek kiállításán is kitűnt, hogy ebben az irányban semmi eredeti jó dologgal nem bírunk. Szükségünk pedig ugyancsak volna ebből a szempontból is ilyen képes atlaszra. Ismételve felhívjuk tehát az illető köröket a vállalkozásra és a „Katholikus Magyarország“ kiadóját illusztrációinak ilyféle hasznosítására.

Csízik Gyula.

HAZAI NAGYTERMELŐK CÍMJEGYZÉKE. A kereskedelemügyi magy. kir. miniszter úr megbízásából, a magyar kir. Kereskedelmi Múzeum a nyár folyamán úgy a hazai, mint a külföldi fogyasztó közönség és üzletvilág tájékoztatása céljából hivatalos források nyomán magyar, horvát, francia, német és angol kiadásokban lehetőleg teljes és megbízható címjegyzéket tesz közzé a hazai jelentősebb beszerzési forrásokról. E célból

eddig mintegy nyolcezer kérdőívet küldött szét a hazai gyárosok, nagyobb kézműipari telepek, *műiparosok*, a hazai termények nagybani termelésével és kivitelével foglalkozó birtokosok és kereskedők, továbbá a különféle mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, szállítási vállalatok, érdekképviselők és egyesületek, a központi árú értékesítő intézetek stb. címeire. Azokat akik, illetve amelyek eddigi kereskedelmi múzeumtól hozzájuk érkezett kérdőívet még nem küldték vissza, vagy nem kapták meg, a magy. kir. Kereskedelmi Múzeum igazgatósága most ez úton is felkéri, hogy címeiket és működésük rövid ismertetését mielőbb küldjék be a nevezett igazgatóságához, vagy ha pedig ezen kérdőívek elvesztettek volna ilyenek újból való elküldéseért forduljanak a magy. kir. Kereskedelmi Múzeum igazgatóságához, nemcsak az ő érdekük, de jelentős országos érdek is fűződik ahhoz, hogy ez a hivatalos jegyzék lehető teljes képet nyújtson a magyar állam külkereskedelmének tényezőiről úgy a magyar közönségnek, mint a nagy külföldi piacok üzlet világának. A kiadvány hivatalos jelleggel bír és a kérdőíveken bekért adatok *teljesen díjmentesen* közöltetnek a szövegben.

EVESI LAJOS: Österreichische Kunst im XIX. Jahrhundert. Leipzig, Seemann, 1903. 4°

Hevesi Lajos magyar újságíráson kezdte irodalmi pályáját s jelenleg egyik legjelesebb művészeti írója Bécsnek. Leisching írja róla a „Kunst und Kunsthandwerk“-ben, hogy „tudása nagy és mindenki meggyőződhetett, hogy ez a finoman képzett mestere a stílusnak miként érzi át és adja vissza azt a mit tud és lát, a ki csak valaha kritikáit és essay-eit olvasta, benne gyönyörködött s rajta iskolázta magát“.

Hevesi e műve a XIX. századbeli osztrák művészetről szól, a mely természetesen bennünket magyarokat is közelebből érdekel. Nem vagyunk ugyan az „osztrákok“ közé belesorolva, ettől tapintatosan megkímélt honfitársunk, de annyi hatás érkezett hozzánk Bécsen át, hogy a magyar művészet fejlődésének megértéséhez elkerülhetetlenül szükséges megismerni az osztrák művészet történetét is.

A könyv három fő részre oszlik: „Akadémikus korszak“, „polgári és romantikus“, és végül „I. Ferenc József alatti művészet“. Gazdag képsorozat támogatja a szöveget, melyben egész sereg magyar

névvel találkozunk, mint Doby, Hirémi, Koppay, Korompay, Markó, Horovitz, Michalek, Munkácsy, Than stb. Sőt iparművészetünk Bécsbe vezető szálairól is felvilágosítást nyerhetünk Hevesi könyvében, így pl. találóan látjuk jellemezve, hogy a herendi Fischer és Zsolnay hatása mennyiben mutatkozik a bécsi keramikában.

Egy érdekes részről kell még szólnunk, arról t. i. a hol Hevesi a Biedermayer-stílusról nyújt elemzést. Sok tekintetben hasznát vehetjük jellemzésének a régi pesti polgári bútorokra vonatkoztatva is, mert Pesten is megtörtént a katonás merevségű empire-nak polgári irányban való tovább fejlődése. Steindl királyutcai asztalos műhelyéből nem egy olyan eredeti bútordarab került ki, mely az iparművészeti muzeumban is helyet foglalhatna s épp olyan jellegzetes sajátosságokat mutatnak, mint a minőket Hevesi a bécsi bútorokról feljegyez.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZEK TÖRZSKÖNYVE.

Az Iparművészeti Társulat kiállításainak kiüntetettjei: *Hibján* Samu tanár, 1900. párisi kiállításon ezüst-éremet. 1900-ban a karácsonyi kiállításon zománcművekért elismerő oklevelet. Budapest, 1896-ban műzománcolásért millenniumi nagy érmet. 1893-ban zománcozásnak a fejlettség magas fokán való műveléseért 100 forintos I. díjat. 1902. Torino, ezüst-érem. — *Hirschler* Mór, 1900-ban a párisi kiállítási ezüst-éremet. — *Hollóházi* majolika- és kőedénygyár. 1900. Páris, elism. okl. — *Horti* Pál, 1898-ban az iparművészeti tervezés terén kifejtett sikeres tevékenységeért 200 koronás díjat. 1899. évi iparművészeti arany-éremet azért a sokoldalú és kiváló tevékenységért, amit a nevezett úgyis mint tervező művész, úgyis mint az iparművészettel gyakorlatilag foglalkozó egyén kifejtett s így a modern magyar iparművészet fellendülése érdekében jelentékenyen közreműködött. 1900. Páris, három arany-érem, egy ezüst-érem és egy elismerő oklevél. London, a „Studio“ internationalis kiállításán ezüst érem. 1902. Torino, diplôme d'honneur. — *Horváth* Endre asztalos, 1901. Torino, diplôme de mérite. 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Huber-Tarján* Oszkár ékszerész-ötvös, 1902.

Torino, arany-érem. 1901. zománc. ékszerekért állami érmet. — *Istvánffy* Istvánné, Törökbecse. 1900. Páris, bronz-érem. — *Izabella* négyesület, Pozsony, 1898-ban 200 koronás díjat, mert előkelő ízléssel karolja föl a népies formákat s ez által a házi-iparszerűen előállított hímzéseinek művészi becsét ad, s e téren állandó haladást tanúsít. — özv. *Jakab* Aladárné, 1893. női kézimunkáért III. díjat. — *Jámbor* Lajos, 1902. Torino, arany-érem. — *Jancsurák* Gusztáv, 1898-ban kifogástalan jó munkáért 50 koronás díjat. 1900. Páris, ezüst-érem. Rézdisz-művekért, 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Jaiser* Gyula, 1888-ban börmetszésért elismerő oklevelet; 1889-ben 200 forintos díjat. — *Jungfer* Gyula, 1892-ben a tömör vas-kovácsolásban elért művészi eredményért elismerő oklevelet. 1900. párisi kiállításon arany-éremet. — *Jung* Alajos aranyozó, Budapest, 1896-ban jó munkáért elism. oklevelet. — *Kabay* Dánielné, 1900. Páris, bronz-érem. 1902. torinói kiállításon selyem-szőnyegért ezüst-éremet. — *Kalser* Mari, 1896-ban jó munkáért közreműködési érmet. — *Kántor* Tamás műasztalos, 1900-iki párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Keszli* Ferenc műasztalos, Zalaegerszeg, 1900-iki párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Kissling* Rudolf és fia, 1900. Páris, arany-érem. 1902. Torino, ezüst-éremet. — *Knöpfmacher* Gizella, 1896-ban, jó munkáért közreműködési érmet. — *Konderth* Mária, műhímző, Budapest, 1896-ban iparművészeti haladásért és jó ízlésért millenniumi nagy érmet. — *Kondor* Lajos műlakatos, Sümeg, 1896-ban jó munkáért elismerő oklevelet. — *Komáry* Erzsébet, 1894-ben börmetszésért 50 forintos III. díjat. — *Kossuch* János, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Kosztka* János, Stomfa, 1900. Páris, elism. okl. — *Kovács* György béléspapírért, 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Koválszky* Sarolta, Német-Elemér. 1899-ben művészi szövésért elism. oklevelet. 1899-ben művészies házi-iparszerűen üzött szövészetért társulati elism. okl. 1900. Páris, ezüst-érem. Szövött szőnyegekért, 1902. Torino, ezüst-éremet. — *Kozilek* József és fia, 1900. Páris, ezüst-érem. — *König* Izidor, 1899-ben asztalos-munkáért 200 koronás díjat. — *Kramer* Henrik, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Krausz* Károly és József, 1900. Páris, bronz-érem. — *Krejesovitz*, Budapest, 1900-ban a párisi kiáll. elismerő oklevelet. — *Kriegler* Dávid, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Kriesch* Aladár festőművész, 1900. Páris, bronz-érem. 1902. Torino, ezüst-éremet. — *Kulcsár* és társa, 1900-ban ötvös és rézművekért elism. oklev. — *Langer* Ignác, szobrász, 1900-ban a párisi kiállít. ezüst-éremet. — *Latzkó* testvérek, 1900. Páris, elism. okl. — *Láng* Nina, Szerb-Elemér, 1900. Páris, bronz-érem. — *Lengyel* Lőrincz, műasztalos, Szeged. 1900-iki párisi kiállításon arany-éremet. — *Link* Fülöp István, 1888-ban sodronyos zománcért elismerő oklevelet. 1891-ben sodrony-zománczió ötvös-műért 50 frtos II. díjat. 1900. Páris, ezüst-érem. *Linhart* Vilmos. 1892-ben művészi előállítású legyezőért 50 frtos II. díjat. — *Loránfi* Antal,

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK

1891. ezüst-asztaldíszért 100 frtos I. díjat. — *Lukácsovits* János, asztalos, Budapest, 1896. iparművészeti haladásért és kitűnő munkáért millennárius nagy érmet. 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-érmet. 1901-ban a torinói kiállításon diplôme de mérite. — *Ludwig és Stetka*, 1900. Páris, ezüst-érmet. — *Magyar keramiai gyár* r.-t., 1900. Páris, ezüst-érmet. — *Mahunka* Imre, műasztalos, Budapest, 1900. a párisi kiállításon arany-érmet. 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Markup* Béla, 1900. Páris, bronz-érmet. — *Marks* Gizella, Német-Elemér, 1899-ben szövítt munkáért 100 korona jutalomdíjat. — *Marton* Alajos, Budapest, 1896-ban közreműködési érmet. — *Mészáros* Gyula, asztalos, Budapest, 1896-ban jó munkáért közreműködési érmet. — *Mirkovszkyné* Greguss Gizella, festőművésznő, 1900-ban bársonyművekért 200 koronás díjat. Bársonymunkákért 1902-ben a torinói kiállításon ezüst-érmet. — *Mitschka* József, Modor, 1900-ban a párisi kiállít. elism. okl. — *Mlinek* Adolf, cizeleur, Budapest, 1896-ban jó cizeleurmunkáért kiállítási érmet. 1900-ban elismerő oklevelet. — *Mohács*, Budapest, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-érmet. — *Mocsay* József, asztalos, 1902-ben a torinói kiáll. diplôme de mérite. — *Nadler* Róbert, 1900-ban a párisi kiáll. ezüst-érmet. — *Nagy* Gábor, 1900-ban a párisi kiállításon bronz-érmet. — *Nagy* József asztalos, Budapest, 1896-ban jó és szép munkáért kiállítási-érmet. — *Nagy* Lázár, 1900-ban a párisi kiáll. ezüst-érmet. — *Nagy* Sándor festőművész, 1900. Páris, bronz-érmet. 1900-ban 200 koronás díjat. 1902. Torino, arany-érmet. — *Nagy* Zsigmond, B.-Ujfalú, 1900. Páris, elism. okl. — *Nándori* J. Budapest, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-érmet. — *Nikolits* Szeréna, Dobráts-Apáti, 1900. Páris, bronz-érmet. — *Oskó* Lajos, 1900-ban Páris, elism. okl. — *Paczka* Anna, Budapest, 1896-ban hímzésért és hű festésért milleniumi nagy érmet. — *Papp* Károly, Budapest, 1900-ban a párisi elism. oklevelet. — *Papp* Gábor, Budapest, 1900-ban a párisi kiállításon arany-érmet. — *Pauly* Erik, festőművész, 1900. Páris, elismerő oklevél. — *Pecher* Vilmos szobrász, Budapest, 1896-ban jó munkáért elismerő oklevelet. — *Petrassovits* J. asztalos, 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Petrides* János, agyag edényekért 1902. Torino, ezüst-érmet. — *Pfeiffer* József, 1900. bronz-érmet. — *Pick* Ede, 1900. Páris, elism. okl. — *Pillich* János, agyag edényekért, 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Polgár* Alajos, 1898-ban kifogástalan jó munkáért 200 koronás díjat. 1900. párisi kiállításon ezüst-érmet. — *Pozsonyi szövőiskola*, 1898-ban 100 koronás díjat smyrnai és perzsa módon csomózott szőnyegeknek jeles készítéseért. — *Radócz* János, asztalos, Budapest, 1896-ban jó munkáért elismerő oklevelet. — *Rapoport* és társai. 1899-ben a karácsonyi kiállításon zománcolásért elismerő oklevelet. 1900. Páris, elismerő oklevelet. — *Rapoport* Jakab, zománcoló. 1902-ben, Torino, arany-érmet. — *Reichard* József, könyvkötősegéd, Budapest, 1896-ban sikeres működésért közreműködési

érmet. — *Reisz és Porjesz* műasztalosok, Békés-Csaba. 1900-iki párisi kiállításon ezüst-érmet. — *Réthy* L. Budapest, 1900-ban a párisi kiáll. ezüst-érmet. — *Riha* Ferencz, szobrász, 1900. Páris, elismerő-okl. — *Rippl-Rónai* József, festőművész, 1900-ban Páris, ezüst-érmet. — *Roger* Adolf. 1900. Páris, bronz-érmet. — *Roósz* Magdolna, 1900. Páris, bronz-érmet. — *Rost* Ottó, Budapest, 1900. Páris, arany-érmet. — *Róth* Jakab, 1900-ban a párisi kiállításon elism. oklevelet. 1900-ban a párisi kiállításon bronz-érmet. — *Róth* Miksa, Budapest, 1898-ban az üvegmozaik meghonosításáért és az opalescens üvegnek ablakképekre művészi színvonalon álló alkalmazásáért iparművészeti arany-érmet. 1900-iki párisi kiállításon üveg-festésért ezüst-érmet. 1902-ben a torinói kiállításon arany-érmet. — *Rubín* A. és fiai, 1900. Páris, elismerő oklevelet. — *Rupprich* Károly, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon arany-érmet. (Folytatjuk.)

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

ALOTTI CÍMEREK KIÁLLÍTÁSA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN. Címer alatt, a mi az élő heraldikában valóságos fegyver volt (arma, armes, Wappen), lassankint megszoktunk egy olyan ábrázolást érteni, mely a tulajdonjog kifejezésére vagy csak díszítő szerepre alkalmas állandó családi jelvény, rendesen fejedelemtől adva vagy jóváhagyva. A címerek kompozíciói nemcsak egyszerű „mesteralakok”-ból, azaz geometrikus részekből állanak, hanem legtöbbször természetből vett, mesterséges és képzeleti képeket is foglalnak magukban. Az ábrázolás azonban többnyire heraldikailag stilizálva történik, azaz a lényeges jegyek vannak csak visszaadva, a jellemző vonások vannak csak szembetűnően feltüntetve. — Mindez azért, mert egyrészt a címerkép eredeti rendeltetése, hogy messziről ki-vehető legyen (a helyesen stilizált képek feltűnőbbek s így rendeltetésüknek inkább megfelelnek, mint a naturalisztikusan ábrázoltak), másrészt pedig maga a címer is ornamentum s így a benne foglalt képeknek is ornamentáltaknak kell lenniök.

A címereknek dekoratív rendeltetéssel való használata már a legrégibb időkben szokásos volt, így a köpenyen, zekén, lőtakarón stb. A címeres pajzsnak képe

volt belevésve a pecsétgyűrűbe, az szerepelt sírköveken, épületeken és főképen pedig a halotti szertartásoknál. A nemes ember temetésénél mindig ott találjuk családját jelző címerét ellátva nevével, születési és halálozási dátumával. „Insignia pro exiguis“. A halotti címerek színezett fafaragással készültek eleinte, majd rézből aranyozva és ezüstözve is előfordultak (a kolozsvári templomban az Apaffyaké és Bánffyaké). Volt selyemre festett halotti címer is (ilyen pl. Kemény Ákos fejedelemé a maros-vecsei kriptában). Szóval az iparművészet legkülönbözőbb ágát vitték segítségül a halotti címerek előállításánál.

Nem érdektelen tehát bemutatni egy sorozatot, mint a mire az Iparművészeti Múzeum egy kiállítás keretében vállalkozik régi halotti címerekből. Gazdag tanulságot meríthetnek majd belőle a heraldikusok, de az iparművészek is.

A halotti címerek kiállítása folyó év őszére van tervezve. Addig Radisics Jenő igazgató és tisztviselői elvégzik a kiállítási anyag gyűjtését és rendezését.

EZETŐK OKTATÁSA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN.

Muzeális szempontból nagyfontosságú eszme életbeléptetését határozta el az Iparművészeti Múzeum igazgatósága.

Tapasztalta ugyanis, hogy azok az egyének, a kik az idegenek kalauzolásával foglalkoznak, a Múzeum gyűjteményeiről rendesen tájékoztatlanságra valló, téves magyarázatokkal szolgálnak, sőt egyes műtárgyakról, valószínűleg a nagyobb érdeklődés felébresztése céljából, egyszerűen lehetetlen dolgokat állítanak. Például boldogult Grünwald Béla ágyáról egy ízben idegeneknek nagy lelki nyugalommal azt magyarázta egy kalauz, hogy az Báthori Erzsébet ágya s abban gyilkoltatta le a szüzeket stb. Az ilyen magyarázatok természetesen alkalmasak arra, hogy a múzeumot és annak tekintélyét az idegenek előtt kompromittálják és kétséget támasszanak nemcsak a múzeum, hanem a magyar tudományoság komolysága iránt is.

Elhatározta tehát Radisics igazgató, hogy alkalmat nyújt azoknak, a kik ide-

genvezetéssel foglalkoznak, hogy a múzeum műtárgyaitól szakszerű ismereteket nyerjenek és e végből, később meghatározandó időben, egészen ingyenes előadásokat szándékozik tartani a jelentkező vezetők részére, a melyen elsajátíthatják a szükséges tudnivalókat. Azoknak, a kik az előadásokat hallgatják és a szükséges ismeretekről tanúságot is tesznek, szívesen állít majd ki azután igazolványt arról, hogy az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményeit ismerik és arról szakszerű magyarázattal tudnak szolgálni.

M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYA 1903. évi április hó 20-án *Ráth György* elnöklésével ülést tartott, a melyen jelen voltak *Czigler Győző* és *Szalay Imre* al-elnökök, *gróf Bánffy György*, *Faragó Ödön*, *Fittler Kamill*, *Forster Gyula*, *Gelléri Mór*, *Kriesch Aladár*, *Morelli Gusztáv*, *Pap Henrik*, *Radisics Jenő*, *Róth Miksa*, *Vig Albert* választmányi tagok és *Györgyi Kálmán* vezértitkár, a ki a jegyzőkönyvet vezeti.

Beck Dénes, *Gaul Károly*, *Gyömrői Manó*, *Horti Pál*, *Nádlér Róbert*, *Péterffy Lajos* és *Zsolnay Miklós* távolmaradásukat kimentették.

Elnök megnyitja az ülést s felkéri a jegyzőkönyv hitelesítésére *Vig Albert* választmányi tagot.

Elnök jelenti, hogy a választmány utólagos jóváhagyásának reményében az idei közgyűlés napját május hó 3-ára tűzte ki és elrendelte, hogy az alapszabályokban előírt időben és módon közzététessék.

A választmány a bejelentést helyessé tudomásul veszi.

Titkár felolvassa az 1902. évi zárószámadást, a mérleget s a társulat működéséről szóló jelentést, a melyet a választmány tudomásul vesz és ennek kapcsán megállapítja az 1903. évi előirányzatot olyképpen, hogy 66.160 K kiadásnak 66.188 K fedezete legyen.

A társulat tisztviselőinek hivatalos óráit a választmány olyképpen írja elő, hogy általában az irodai órák a közönséggel szemben hétköznapon 9—1-ig, vasárnap 9—12-ig tartassanak, ezenfelül amennyiben a munka kívánja 3—5 óráig.

A pénztáros hivatalos órája hetenkint egyszer, pénteken d. u. 3—4-ig, a másod-

titkárá naponként d. u. 4 $\frac{1}{2}$ –6 $\frac{1}{2}$ -ig. A vezértitkár hivatalos óráinak megállapítását a választmány nem tartja szükségesnek. A bazár, illetve a kiállítások felügyelőjének köteles órái azonosak az irodai órákkal s ezen felül külön kiállítások idején a nyitási idő egész tartama alatt köteles teendőit ellátni, a mikor esetleg a fentebbi délutáni órák elesnek.

Elnök tájékoztatja a választmányt a lakberendezési kiállítás előkészületeiről s a MÁV. menetjegyirodával a kiállítás alkalmából rendezendő társas felrándulások iránt történt előzetes megállapodásokról. E szerint szükséges, hogy útirányonként legalább 50 jelentkező akadjon, akkor az illetők kedvezményes vasuti jegyen kívül egy sorsjegyet a társulat sorsolására, egy szabad belépti jegyet a társulat kiállításába s egy illusztrált katalógust kapnak, melyeknek árát a menetjegyiroda a társulatnak megteríti.

A választmány a jelentést tudomásul veszi s ennek kapcsán elrendeli, hogy a kiállítás vasárnapon, kedden, szerdán, csütörtökön és pénteken reggel 9 órától délután 5 óráig legyen nyitva. A belépti díj hétköznapokon 60 fillér, vasárnapon 30 fillér, szombaton esetleg társas estélyt rendez a társulat, a mikor a belépti díjak a körülményekhez képest fölemelhetők. A társulati tagok, kik f. évi tagsági kötelezettségöknek eleget tettek, a rendes nyitási időben ingyen tekinthetik meg a kiállítást. Iskolák növendékei pedig tanáraik vezetése alatt szintén ingyen, de ekkor szükséges, hogy ezt a torlódások elkerülése végett előzetesen bejelentsék.

Az Erzsébet-emlékpályázat végrehajtó bizottságának elnökének felhívására a pályaműnek bíráló bizottságába a társulat kebeléből küldendő jury tagságra a választmány titkos szavazással megválasztja *Radics Jenő* választmányi tagot.

Titkár bemutatja a torinói kiállítás zárószámadását, mely szerint 10,030.70 K fedezetlen összeg fenmaradt, a melyet a választmány határozata szerint a társulat egyelőre pénzkészletéből előlegezett. Egyuttal jelenti, hogy a kereskedelemügyi minister a társulat kérésére a hiány felét, azaz 5000 K már ki is utalványozta, továbbá, hogy biztosra vehető a vallás- és közoktatásügyi ministerium részéről, hogy a hiány másik felét engedélyezi, ami örvendetes tudomásul szolgál.

A kereskedelemügyi minister leiratát, a mely szerint a Mintalapok kiadását s szerkesztését a társulat idevágó javaslatainak elfogadása mellett véglegesen a társulatra bízza, a választmány tudomásul veszi, miután e tekintetben már az elnököt a kellő felhatalmazással ellátta.

A kereskedelemügyi minister véleményes jelentést kíván a társulattól *Kiszling Rudolf* kérvénye ügyében, a melyben fémdísz tárgyak gyártására állami segítyt s kedvezményeket kér.

Az elnök előzetesen megbízta volt *Faragó Ödön* választmányi tagot és a vezértitkárt, hogy a folyamodó cég felől a szükséges információkat beszerezzék s ennek gyárát s raktárát a helyszínén megnézzék.

A kiküldöttnek jelentésének meghallgatása s ennek nyomán megindult beható eszmecsere után a választmány abban állapodik meg, hogy pártoló véleményt terjeszt a minister elé azzal, hogy a segély- és kedvezmények engedélyezésekor a minister szigorúan kösse ki, hogy azokat a folyamodó kizárólagosan csak díszművek gyártására fordíthassa, a mely téren csupán külföldi konkurrenciával áll szemben. Ki legyen tehát zárva, hogy *Kiszling* még csak részben is csillárgyárára használhassa az államsegélyt, mert ezzel az állam neki megkönnyítené a versenyt egy konsolidált hazai iparral szemben, a minek egyáltalán nem lehet helye.

Kelety Gusztáv özvegye, férjének hagyatékából egy szénrel rajzolt tájképet ajánl föl annak, eddig be nem fizetett 200 koronás alapítványa fejében.

A választmány a felajánlott képet a 200 korona alapítvány fejében elfogadja.

Az országos iparművészeti iskola végzett növendékei egyesületet akarnak alapítani, a melynek tagjai részére már most a társulat támogatását kérik. Nevezetesen, hogy engedje el a társulat az egyesület tagjainak a rendes tagsági díjnak felét, biztosítson azok munkásságának ismeretése végett a társulat közlönyében megfelelő helyet s eszközöljön ki az egyesület összejövetelei részére valamely alkalmas helyet az iparművészeti múzeumban.

A választmány meleg rokonszenvvel fogadja a kérelmet, mielőtt azonban ebben véglegesen határozná, ismerni kívánja a szövetkezet alapszabályait, a melyeket a kérvényezőktől bekíván.

Több kisebb jelentőségű ügynek elintézése után az elnök az ülést berekeszti.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1903. május 3-án tartotta XVIII. rendes évi közgyűlését *Ráth György* elnöklése mellett. Jegyző *Györgyi Kálmán* vezértitkár. Jelen vannak *Szalay Imre* és *Czigler Győző* alelnökök s a társulatnak 52 tagja.

Az elnök a közgyűlést megnyitván, megállapítja, hogy annak napja és tárgysorozata az alapszabályokban előírt módon közzé volt téve. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri dr. Mattlekovics Sándor v. b. t. t. és Gyalas László tanár, társulati tagokat. Egyúttal a napirend 5. pontjában előírt választás szavazatainak összegyűjtésére és összeszámlálására *Palóczy Antal* vezetése mellett *Gaul Károly* és *Simay Lajos* tagokból álló bizottságot küld ki. E formalitások után pedig a következő beszédet mondta el:

„Mielőtt a napirendre áttérnénk, annak első tárgyára, választmányunk évi jelentésére nézve kívánnék néhány megjegyzést előrebocsátani.

Az ily jelentések sajátképp társulatunk működését vázolják, az egyik évi közgyűléstől kezdve a következő közgyűlésig. Az utóbbi években azonban társulatunk feladatai s működésének köre annyira bővült, tekintélye annyira növekedett, hogy eme jelentések jóformán iparművészetünk egészének egy-egy évi történetét adják.

Az idők folyamán, a nélkül, hogy arra törekedett volna, társulatunkat önzéstelen, következetes s áldozatkész munkálkodása élére állította a hazai iparművészetnek.

Központjává vált az e téren keletkező minden jelentősből mozgalomnak. Megszokták az iparosok és az iparművészek, hogy kiállításaiiban mutassák be tudásukat, haladásukat; viszont a nagyközönség mindinkább belátja, hogy ha valóban műbecsű hazai alkotásokkal akarja otthonát ékesíteni, ott azt megtalálhatja, vagy legalább megbízható útbaigazítást talál arra nézve, hogy szükségletét mely források fedezhetik legjobban.

A magyar iparművészet munkásai ha bárhol sorompóba lépnek a külfölddel, természetszerűen találják, hogy a társulatot illeti a vezérő szerep, mely nem annyira dicsőséggel, mint inkább izgalmas, nagy munkával s nem csekélyebb anyagi s erkölcsi felelőséggel jár.

Nagy megnyugvásunkra szolgálhat, hogy mint a legutóbbi évek jelentései is igazolják, ebbeli vállalkozásainknak mindig megvolt a kívánt sikere. Az elért fényes eredmények zálogai annak, hogy ipar-

művészetünk kiheverve a gyermekkor betegségeit, oly tökélyre emelkedett, hogy csak sivár gazdasági viszonyaink hátráltatják abban a mértékben való boldogulását, a melyet teljesen megérdemel.

Beszámolásainkból lépten-nyomon még kitűnik, hogy a kormány is elismeri társulatunkat a magyar iparművészet legitim képviselőjének, nevezetesen úgy a közoktatásügyi mint a kereskedelemügyi minisztérium.

Tevékenységünkbe helyezett e meg-tisztelő bizalomnak, valamint a nagyközönség támogatásával, mely tagjaink folytonos emelkedésében nyilvánul, köszönjük anyagi eszközeink gyarapodását. Ez lehetővé tette, hogy a hazai iparművészet fejlesztésére és népszerűsítésére irányuló szakirodalom ma már úgyszólván a társulat kezében van.

Utalhatok e tekintetben folyóiratunkra, melyre méltán büszkék lehetünk, az Iparművészet Könyvére, a mely nagyszabású encyklopedikus művet az egész hazai sajtó majdnem egyhangúlag meleg elismeréssel fogadott; utalhatok végül a társulat legújabb irodalmi vállalkozására, a Mintalapokra, a mely, ha programunkat megvalósíthatjuk, valódi kincs bányája lesz, a melyből a hazai iparosság s az iparművészek, a szakiskolák tanárai s növendékei, a művelt közönség egyaránt dús anyagot meríthetnek.

Ebbeli reményünknek biztos alapot ad az a tüneményszerű fellendülés, a mely a közelmúlt időben az iparművészet tervezés terén feltűnt. Eddig csak egy-két művész foglalkozott hivatásszerűen iparművészeti tervezéssel, míg ma hosszú sorát ösmerjük az alaposan kiművelt ifjú talentumoknak, kik az úgynevezett alkalmazott művészetek pályáján kívánják tudásukat értékesíteni. Ezeknek túlnyomó része az orsz. iparművészeti iskolának köszöni kiképzését s az iskolának közelebb rendezett valóban magas színvonalon álló kiállítása garanciát nyújt arra is, hogy bármily mértékben gyarapodjék ezentúl a művészi irányban munkálkodó iparosaink és gyáraink termelési képessége, rendelkezésükre mindig fog-nak jeles szellemi erők állani, melyeknek közreműködésével munkáiknak technikus tökélye igazi művészi értékkel fog párosulni.

Midőn így az iparművészeti iskola alapját veti meg az iparművészek kiművelésének, az iparművészeti múzeum gazdag s céltudatosan gyarapított gyűj-

teményei, megbecsülhetlen tanulságos anyagot szolgáltatnak a tanításra épp úgy mint az önképzésre. E mellett a múzeum a külföld legjobb modern alkotásainak időnkinti kiállításával kiegészíti az iparművészeti társulat tevékenységét, mely természetszerűen csak a hazai munkának társadalmi úton való ismertetésére és értékesítésére szorítkozhatik.

Hogy e három tényező: az iparművészeti múzeum, az iparművészeti iskola és a magyar iparművészeti társulat egy tető alatt egyesülve ily harmónikus együttműködést fejthetnek ki, az első sorban annak a providencialis nagy államférfiúnak köszönhető, a ki bölcs előrelátással e három intézményt úgyszólván egy csapásra megteremtette akkor, a mikor e hazában magyar iparművészetről jóformán szó sem volt. Majd pedig a technológiai múzeummal egyesített állami középipari iskola felállításával gondoskodott arról is, hogy az ifjú iparos nemzedék kellő arányban a művészi oktatásban részesüljön, s az iparművészek terveit teljesen megértse és valószínűsítania tudja.

Mivel pedig a társulat ma már túl van az úttörés nehéz küzdelmein, gondoskodhatott arról, hogy alapítója és első elnöke iránt táplált örökös háláérzelmeit a maga köréből kiinduló állandó művészi alkotással is s méltó módon fejezze ki. Az e célból sokszorosítandó emlékérem, a melyre már kiírtuk a pályázatot, lehetővé teszi Trefort Ágoston minden tisztelőjének, hogy megszerezze és maga előtt lássa arcképét a magyar iparművészet megteremtőjének, a kinek emlékét bizonyára mindnyájan eddig is igaz kegyelettel szívünkben őrizzük.

Ezután áttérve a napirendre, a társulatnak 1902. évi működéséről szóló jelentést a közgyűlés, tekintettel arra, hogy a jelentés nyomtatásban megjelent és azt a tagoknak előzetesen meg is küldték, felolvasottnak tekinti.

E tárgyhoz szól Ágotai Lajos társ. tag, kiemelve a társulat vezetőségének buzgóságát, sikeres munkálkodását, a melylyel a működéséhez fűzött várakozásokat kielégítette. Örömmel látja, hogy nemcsak a hazai közönség, hanem a külföld is méltányolja a társulat komoly munkáját.

Idézi Wlassics miniszternek levelét, mely szerint nincs az országban oly kulturális intézmény, mely oly csekély anyagi eszközökkel aránylag oly nagy sikereket tud fölmutatni, mint a társulat.

Érdeme a társulatnak a magyaros ízlés ápolása s kéri a választmányt, hogy azt jövőben is fejlessze, végül indítványozza, hogy a jelentés tudomásul vétele kapcsán a közgyűlés köszönetet szavazzon az elnökségnek s a választmánynak eredményes munkálkodásáért.

Ezzel szemben Hencz Károly élesen bírálja a választmány eljárását s a többi között felhossa, hogy a torinói kiállítás rendezése nagy anyagi kockázattal járt s a kiállítási költségek előlegezésére a választmány jogosítva nem volt. Szóló szerint a tagok érdekeit nem viseli egyformán szíven a választmány. Hibáztatja, hogy a karácsonyi kiállításon belépő díjat szedtek és kifogásolja a pályázatoknál követett eljárást. Végül kijelenti, hogy nem járul hozzá Ágotai indítványához.

Hamvay Ödön személyi természetű felszólalása után

Matlekovics Sándor figyelmezteti Hencz Károly tagot, hogy célszerűbb ha konkrét panaszait a választmányhoz fordul, a mely azokat bizonyára megvizsgálja, s a mennyiben szükséges, orvosolja is a bajokat. Esetleg rendkívüli közgyűlésen tárgyalhatná kívánságait.

Tálos Pál utalva egy felől arra, hogy a Bútorcsarnok a karácsonyi kiállításon nem kapott annyi helyet mint a mennyit kért, utal továbbá saját tapasztalatára, s ennek alapján arra kéri az elnökséget, hogy méltányosabban bánjon a kisiparosokkal.

Gelléri Mór, mint a választmány tagja visszautasítja Tálos abbeli vádját, hogy a társulat nem respektálja a kisiparosok érdekeit, figyelmezteti, hogy a társulatnak az iparosság összességét kell szem előtt tartania, nem pedig csupán egyes szövetkezetet. Egyébként mutatja a társulatnak a Bútorcsarnok iránti jóindulatát a tény, hogy a midőn először volt szó a kereskedelemügyi miniszter 2000 koronás nagy díjának odaítéléséről, erre a Bútorcsarnokot hozta javaslatba. Hencz Károlylyal szemben megjegyzi, hogy a belépti díjak szedése jogosult, mert a társulat nagyobbbszabású kiállításai oly nagy költséggel járnak, a melyeket a társulat rendes jövedelmeiből nem fedezhet.

Baranski Gyula dr. teljes elismeréssel adózik az elnökség és a választmány odaadó működésének s semmiben sem látja indokolva a felhozott kifogásokat. Ezért csatlakozik Ágotai indítványához.

Erre az elnök felteszi a kérdést, vajon elfogadja-e a közgyűlés Ágotai indít-

ványát? Felállással történt a szavazás s az ellenpróba megejtése után az elnök konstatálja, hogy a közgyűlés Hencz Károly szavazata ellen elfogadván Ágotai indítványát, egyhangúlag tudomásól veszi a választmány jelentését s köszönetet szavaz az elnökségnek sikeres működéséért.

Titkár felolvassa az 1902. évi zárószámadások megvizsgálására a mult közgyűlés által kiküldött számvizsgálók jelentését.

Hencz Károly nem adja meg a felmentést, mert az elszámolás nem felel meg egészen az előirányzatnak. Hamvay Ödön személyes kérdésben való felszólalása után a közgyűlés a két utóbbi felszólaló szavazata ellenében az elszámolást tudomásul veszi és megadja a fölmentést.

Az 1903. évi költségvetést a közgyűlés, a választmány előterjesztése szerint, elfogadja, a mely szerint 66.160 korona kiadással szemben 66.188 korona bevételt irányzott elő.

Az idei számadások megvizsgálására a közgyűlés közfelkiáltással ismét megválasztja Benke Gyula és Hoffmann Alfréd egyesületi tagokat.

Az 1900. évben megválasztott választmányi tagoknak megbízatása lejárván, tíz választmányi tagsági hely üresedik meg. Az elnök a szavazás idején felfüggeszti a közgyűlést.

A szavazás megejtése s a szavazatok összeszámálása után az elnök a közgyűlést újból megnyitja, mire Palóczy Antal, mint a szavazatszedő-bizottság elnöke, kihirdeti a szavazás eredményét, a mely szerint esett Horti Pálra 42, Pap Henrikre 42, Kriesch Aladár 41, Morelli Gusztávra 40, Beck Dénesre 39, dr. Forster Gy. 39, Kammerer Ernőre 39, Zsolnay Miklósr 39, Radisics Jenőre 39, Ágotai Lajosra 30 szavazat; a többi szavazat megoszlott.

E bejelentés nyomán az elnök a felolvasott társulati tagokat a közgyűlés által szabályszerűen megválasztott választmányi tagoknak jelenti s a közgyűlést berekesztette.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ez idei nagy sorsolásának sorsjegyeit június hó folyamán hozzák forgalomba. A társulati tagok, akik tagdíjukat lefizették, három sorsjegyet ingyen kapnak. A főnyeremény, mint már jelentettük, egy 30.000 koronát érő díszes kelengye-ebédő, a mely a mostani lakberendezési kiállításon látható. A társulat elnöksége melegen

ajánlja a sorsolás ügyét a t. tagok figyelmébe s kéri őket, hogy a sorsjegyeket ösmerőseik körében terjesszék. Sorsjegyekre megrendelést elfogad a Társulat titkári hivatala.

M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT lakberendezési kiállításának megnyitása óta június hó 15-ig 7063 fizető látogatója volt. A társulat tagjai, a kiállítók s a sajtó képviselői díjmentesen látogathatják a kiállítást. Június hó végeig a kiállítás — hétfőt kivéve — naponként 9 órától d. u. 5 óráig látható. Július 1-től kezdve azonban hétfőt és pénteket kivéve, naponként 9 órától d. u. 1 óráig. A kiállításon egyébként eddig is már számos vásárlás s megrendelés történt. A kiállítás bezárását egyelőre október hó 15-ére tűzték ki.

ELHÍVÁS. A Magyar Iparművészeti Társulat felhívja az összes hazai tervező művészeket és művészi iparosokat, hogy a társulat folyó évi karácsonyi kiállításán résztvegyenek. E kiállításon a hazai iparművészet újabb haladását akarjuk a magyar közönségnek bemutatni s alkalmat adni arra, hogy a művészi iparosaink munkáikat értékesíthessék.

A kiállítók buzdítására szolgálnak a kiállítás alkalmából kitűzött következő kitüntetések, illetőleg díjak:

a) a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által alapított állami nagy arany érem, amely kompozíció és kivitel tekintetében feltétlen becsű műipari munkákért ítélhető oda. (Az erre vonatkozó részletes szabályzat olvasható a Magyar Iparművészet 1898. évfolyamának 412-ik lapján.)

b) a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek 2000 koronás nagy díja, melyet kizárólagosan iparosok kaphatnak kiváló műipari munkáikért, tekintet nélkül arra, vajjon a saját, vagy mások tervei után dolgoztak-e.

c) a kereskedelemügyi m. kir. miniszter állami érme, melyből több példány odaítélhető s amelyre nézve különben a b) pontban foglaltak irányadók.

Utóbbi két kitüntetést a választmány tagjaiból alakított héttagú jurynak javaslata alapján adományozza a miniszter.

E kitüntetések mellett nagyobb arányú vásárlásokról is biztosíthatjuk a kiállítóinkat. Nevezetesen Ő Felsége részéről, úgy mint az az előző években is történt, nagyobb összegű vételek várhatók, to-

vábbá a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a múzeumok számára jelentékenyebb beszerzéseket fog tenni; társulatunk pedig nagy tárgysorsjátéka nyerevényeinek egy részét szintén e kiállításon szerzi be.

A társulat különös súlyt helyez arra, hogy a kiállításra kerülő munkák lehetőleg olcsók és karácsonyi ajándéknak alkalmasak legyenek, továbbá hogy azok eredeti jó tervrajzok után készüljenek s hogy a jelenkor tisztult ízlésének megfeleljenek. Sablonos munkák, vagy meglévő dolgoknak egyszerű utánzatai feltétlenül ki vannak zárva.

A kiállítás megnyitása ez idén a szokásos időnél korábban, azaz november hó elején lesz, hogy a közönség karácsonyi szükségletét jókor beszerezhesse. Ezért szükséges, hogy a kiállítók kész tárgyaikat legkésőbbben október hó végéig a társulat címére az orsz. iparművészeti muzeumba beküldjék. A netalán később érkező tárgyakat a társulat minden indoklás nélkül visszautasíthatja.

Helypénzt nem fizetnek a kiállítók, hanem csupán az eladott vagy a kiállítás révén megrendelt tárgyak eladási ára után jár a társulatnak 5%-nyi bazarjutalék. A szállítás költségei (oda és vissza) s az esetleges biztosítás a kiállítókat terheli. A mennyiben pedig egyesek egész szobaberendezést akarnak kiállítani, az illető szobának installációjáról és díszítéséről az illető kiállítónak kell gondoskodnia.

Miután előrelátható, hogy az idén az eddigénél még több kiállító akar kiállításunkon résztvenni s mert helyi viszonyainkkal számolnunk kell, felkérjük mindazokat akik a kiállításon részt venni akarnak, hogy előzetes tájékoztatásunk végett augusztus hó 1-éig jelentkezzenek. A bejelentést a társulat által kibocsátott bejelentő íveken kell megtenni, a melyek a társulat titkári hivatalában kaphatók. Több helyet igénylő tárgyaknál, mint pl. szobaberendezéseknél szükséges, hogy a jelzett napig a kiállításra szánt munkának rajzát is bemutassák a kiállítók. A végleges elfogadás önként érthetően, kizárólagosan a kiállítás külön bíráló bizottságának a hatáskörébe tartozik, amely csak a teljesen kész tárgyak megvizsgálása alapján ítéltet.

Budapest, 1903 június havában.

Hazafias üdvözléssel

A Magyar Iparművészeti Társulat
elnöksége.

UJ TAGOK. Folyó évi március hó 18-ika óta e füzet megjelenéséig a következők léptek be a „Magyar Iparművészeti Társulat” rendes tagjainak sorába:

Aradi mérnök és építész egyesület Arad, Borsos József építész Budapest, dr. Bauer Lajos orvos Budapest, Demeczky Mihály dr. a Ferencz József intézet kormányzója, Budapest, Erdy Zsigmond műépítész Daruvár, Erdős és Herczeg műasztalosok Budapest, Édeskuthy Jenő fűszerkereskedő Budapest, Fülöp Elemér szobrász Budapest, Gárdos András asztalos Budapest, dr. Ghillány József pénzügyi fogalmazó Budapest, Haasz Emil fakereskedő, Budapest, Herczfelder Zsigmondné Budapest, Halász József rajztanár Pásztó, Horovics Géza bányagazgatósági főtisztviselő Salgó-Tarján, Hamvay Ödön Budapest, Huber Miklós építész Budapest, Hármos Gyula gyógyszerész Budapest, Horváth Sándor, iparműv. rajzoló, Budapest, Jeney Jenő festőművész Budapest, Kiss Ernő és Ta Budapest, Komáromi faiparosok hitel- és termelő szövetkezete Komáron, Károlyi Emil építész Budapest, Kószér Győző szobrász Budapest, Kaufmann József műasztalos Budapest, Kurcz Lipót és Ta cinkografus Budapest, Kéry Ferenc szobrász Budapest, Keller József vaskereskedő Budapest, Krauser Béla műbútor- és épületasztalos Temesvár Erzsébetváros, Légrády Géza magánhivatalnok Budapest, dr. Lévay Zsigmond ügyvéd Budapest, Löwenstein Arnold Budapest, Madarasy Gábor asztalos Budapest, Murányi Kálmán rajztanár Alsó-Lendva, Margitay Tihamér festőművész Újpest, Neumann Lajos szakrajzoló Budapest, Neuhauser János Budapest, Prohászka Ede gyógyszerész Győr, Pólya Sándor építész Budapest, Pataky Károly szigorló jogász Budapest, Plökl Nándor Budapest, Piazza Victor műasztalos, Budapest, Róna József szobrász Budapest, Rex Manó ügynök Budapest, Strausz Lajos mérnök Munkács, Siklós Árpád műépítész Budapest, Schapring Gusztáv nagykereskedő Pécs, Székesfehérvári alsófokú ipariskola Székesfehérvár, Sárkány Alfréd Csetnek, Schmidt János oltárépítő Budapest, Tihanyi József kávé Budapest, Tóth Géza Fiume, Vögerl Rezső rajztanárjelölt Budapest, Vécsey Etelka magánzó Budapest, Varju Béla hangszerkészítő Budapest, Weisz Gyula szobrász Budapest, Verkner Ármin terménykereskedő Budapest, ifj. Wotzasik István Budapest. Összesen ötvenhét új rendes tag.

A KIRÁLYI VÁR BELSŐ KIKÉPZÉSE ÉS IPARMŰVÉSZI FELSZERELÉSE.

MIDŐN a királyi vár építése annyira előrehaladt, hogy a helyiségek belső díszítéséről és kiképzéséről, valamint bútortartásáról lehetett gondoskodni, — alulírott az udvarnagyi hivatal kívánságainak tekintetbe vételével, ez ügyre vonatkozólag előterjesztést tett a szükséges költségek engedélyezése végett. — Különös impulst nyert a bútorozás kérdésének megoldása az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás által, melyen Magyarország műiparának jelenlegi állapotát előkelő módon kívántuk bemutatni és e célra a királyi vár berendezéséből már előzetesen néhány kiváló tárgy megkészítésére az engedélyt kértük.

Ő Felsége legkegyelmesebb elhatározásával úgy a párisi kiállításra szánt, valamint a budai királyi vár belső berendezéséhez szükséges egyéb bútorok és felszerelés megkészítésére megadta az engedélyt azzal a kikötéssel, hogy a lehetőség szerint magyar anyagot és hazai iparosokat alkalmazzunk.

A feladat, mely előtt a művezetőség állott, rendkívül nehéz volt, — mert egyrészt alkalmazkodni kellett az udvartartás megszokott formáihoz, melyek csak szűk határok között engedtek tért a szabad fantáziának, másrészt pedig óriási mennyiségű és az építész rendes működési körét túlhaladó, legkülönbözőbb tárgycsoportok beszerzéséről volt szó, melyeket azonban az egyöntetűség szempontjából mégis művezetőségi tervek és felügyelet alapján kellett megkészíteni.

Közel 200 helyiség díszítésén és bútortartásán kívül gondoskodtunk az összes konyhák felszereléséről és főzőedényeiről; az asztali és ágy-fehérmű-, az üvegkészlet, porcellán-edény, az asztali és díszítési ezüst-tárgyakról, szóval száz meg száz nagy és apró felszerelésről, mely a különböző rangú lakások, fogadó- és dísztermek teljes befejezéséhez az előkelőség és kényelem, valamint udvari szokások feltételeinek megfelelően szükségesnek mutatkozott.

Nehezítette a feladatnak megoldását továbbá még az a körülmény, hogy számos régi bútort kellett átvenni, azokat átdolgoztatni, kiegészíteni és megfelelő helyiségekbe beosztani, miáltal ez utóbbiak kiképzése tekintetében szintén kötve voltunk.

Ezt a nagy munkát derék iparosaink segítségével alig három esztendő alatt elvégeztük és munkásságunk eredményét — több példával illusztrálva kívánom a „Magyar Iparművészet“ jelen füzetében szaktársaimnak és a nagyközönségnek bemutatni, örvendetes jeléül annak, hogy immár iparunk és iparművészetünk is a fejlettségnek azt a fokát érte el, hogy egynehány iparág kivételével képesítve vagyunk a leggazdagabb és legelőkelőbb, sőt fejedelmi berendezéseket is itthon, saját erőnkéből megalkotni.

Azon iparágak közül, melyek tekintetében még a külföldre vagyunk utalva, első helyen áll a selyemszövő ipar.

Igaz, hogy sikerült a királyi vár felszereléséhez szükséges bútor- és fali-selyem szövetek egy részét Magyarországon készíttetni; így pl. a Szt.-István terem arany-brokát szövede a Haas-féle aranyos-maróti gyárban készült, de ez csak úgy volt lehetséges, hogy milánói munkások külön e célra lettek ide-telepítve.

Ujabban pedig Szt-Gotthárdon kelet-

kezett a Bujatti Testvérek selyemszövőgyára, mely fali szövetek készítésével foglalkozik. — Ezt a gyárat a lehetőség határáig elláttuk munkával, de az egész szükségletet nem volt képes elvállalni és így kényszerítve voltunk a külföldre is folyamodni.

Selyemszöveteinknek egy részét a Haas-féle cégtől és Franciaországból, másik részét, valamint a bársonyszöveteket Jesurum velencei gyárostól szereztük be.

Hazánkban a selyemtenyésztés az állam támogatása mellett már szélesebb körben indult meg és kielégítő eredményt mutat fel, úgy hogy a selyemszövő ipar fejlesztése tekintetében is akciót kellene indítani.

Hasonló hiányt tapasztaltunk az üvegiparban. — Noha az asztali üveggészleteket a legegyszerűbb darabtól kezdve a legfinomabban csiszolt pohárig az Első Magyar Üvegyár Részvénytársaság készítette oly tökéletes kivitelben, mint bármely külföldi gyár, — a csillárokhoz tartozó üveg-alkatrészeket — különösen a csiszolt prizmák és jegeces üvegdarabok készítését egyetlen magyarországi üvegyár sem vállalta el, — amiért is ezeket Csehországban kellett készítenünk.

Ellenben rendkívüli haladással találkozunk a hazai szőnyeg-szövő ipar terén, és pedig úgy gyári, mint házi ipar alakjában.

A torontáliak már régi idők óta üzik a szőnyegszövést, mint házi ipart, és eredeti jellegű szőnyegek eléggé ismeretesek. — Azért igen helyes gondolat volt, hogy Nagy-Becskereken egy részvénytársaság gyárat alapított, mert gyakorlott munkásnép állott rendelkezésére.

Ez a kitünően felszerelt gyár készítette a királyi vár szőnyegeinek nagy részét; és örömmel jelenthetem, hogy azok úgy művészi kiképzés, valamint kiváló minőség tekintetében a legjobb külföldi gyártmánnyal versenyezhetnek.

Különösen kiemelendő, hogy a három méter szélességű futó-szőnyegek, me-

lyeket Európában eddig csak az angolok gyártottak, szintén itt készültek és e végből a gyárat új szövőszékekkel szerelték fel.

A kézzel csomózott 60—70 □ méter területtel bíró szőnyegeinket pedig a pozsonyi államilag segélyezett szőnyegszövő iskola szállította. — Az intézet, mely Wolf Zsigmond szakképzett igazgató vezetése alatt áll, teljes mértékben megfelelt várakozásunknak és kiváló szépségű szőnyegeket készített.

Örvendetes haladás mutatkozik a bronzműiparban is. Még rövid idő előtt — az ajtó- és ablak-kilincseket, a bútor bronzalkatrészeit, csillárokat stb. mind külföldről, kiváltképp Bécsből hozattuk; ma már több gyár és jól képzett cizellálók állnak rendelkezésre, és nem vagyunk utalva a külföldre. — A királyi vár bútorzatához, ajtókhöz és kandallókhöz tartozó bronzok, valamint az összes csillárok itt készültek s különösen kiemelendő Jungfer Gyula, Ludvig Ede, Szirch György, Kiessling Rezső, valamint a Zellerin M., Ganz és Társa és a Magyar Fém- és Lámpaárú gyár részvénytársaságok gyártmánya.

A műasztalos- és mülakatos-munkára mindig voltak és vannak kiváló mestereink, kikre elsőrendű munka megkészítését bátran lehet bízni. — Sőt mülakatos-munkáink a külföldön is nagy hírnévnek örvendenek. A termék falainak díszes faburkolása és az összes bútorzat, a legkülönbözőbb fanemekből, mind hazai mestereink műve. — A legkiválóbb munkákat készítette Thék Endre és Csepreghy János; ezeken kívül még közreműködtek: Lingel Károly, Müller Rezső, Mahunka Imre és mások.

Mülakatos-munkáinkat pedig Jungfer Gyula, Árkai Sándor, Ludwig Ede ismert műiparosaink végezték.

Nevezetes fejlődésnek indult hazánkban a bútor- és kárpitosipar is az utolsó 15 év alatt. — Míg az azelőtti időben úgy főuraink mind gazdag polgárságunk kényszerítve volt stílszerűen kiképzett lakás-

berendezését külföldről importálni, ma már számos iparossal rendelkezünk, kik Német- és Franciaországban tanultak és az ott szerzett tapasztalatok alapján munkáikat ép oly ízlésesen és kiváló minőségben készítik meg, mint a külföldiek.

Gelb M. és Fia, Kramer Henrik, Kröszl János, Kozilek J. és más budapesti mesterek a királyi vár bútorzása körül oly kiváló munkát készítettek, hogy az a legmagasabb igényeket is kielégíti. — Örvendetes továbbá az, hogy nemcsak a székes-fővárosban, hanem hazánk egyéb gócpontjaiban is képzett mesterekkel találkozunk. Így pl. a szegedi Lengyel Lőrinc-féle bútorgyár szintén kitűnő minőségű bútorokat szállított az egyik fejedelmi lakosztályhoz.

A márványipar hazánkban újabb időben szintén kedvező fejlődésnek indult. — Nemes márványaink nagy mennyisége és szépsége csak most lett ismertté és az építő művészet céljaira értékesítve, és pedig nemcsak tisztán építészeti szerkezetekhez, hanem dísz tárgyakhoz is.

A királyi vár összes kandallói, valamint különféle talapatok és vázák magyar márványból készültek; az anyagot jobbra a siklósi, ruskicai és az erdélyi bányák szolgáltatták, míg a kifaragást és csiszolást Seenger Béla kitűnően felszerelt és gépekkel berendezett kőfaragóműhelye végezte.

Még két iparágról kell megemlékeznem, melyek, ha nem is újak nálunk, minőség és művészi alakítás tekintetében eddig nem tudtak versenyezni a külfölddel; ezek pedig: a vászonszövés és az ötvösművesség.

Felső-Magyarországon a vászonszövést mint házi ipart mindég gyakorolták, újabban Késmárkon gyárak is keletkeztek, de finom damaszt és vászonszövés nem készült. — Csakis a királyi vár megrendelése és ennek nyomán néhány főúri rendelés tette lehetővé, hogy a gyárak modern szerkezetű szövőszéket szerezhettek be és a finomabb szövést is gyakorolhatják.

A királyi vár vászon-fehérműit Wein Károly és Társa késmárki gyáros és Kunz József és Társa cég szállították oly kitűnő minőségben, hogy az udvartartás teljes elismerésével találkoztak.

Művészi kiképzéssel ellátott ezüst tárgyak, mint pl. evőeszközök, asztali díszek stb. nálunk csak elvétve és kis mennyiségben készültek, részben kereslet hiánya miatt, részben pedig azért, mert szobrászaink a kispasztikával nem igen foglalkoztak és képzett cizellálók sem álltak rendelkezésre.

A királyi vár megrendelése e tekintetben is előnyös befolyást gyakorolt erre az iparművészeti ágra. — Az 1500 személyre szolgáló asztali ezüst és hozzátartozó dísz tárgyak készítésével Bachruch A. ismert aranyműves lett megbízva, aki e célra gyárát kellőleg kiegészítette és újabb szerkezetű gépekkel szerelte fel, miáltal abba a helyzetbe jutott, hogy a nagytömegű ezüstmunkát aránylag rövid idő alatt elkészíthette. — Bátran állíthatom, hogy a m. kir. udvari ezüst, úgy minőség és finom tartalom, valamint alaki szempontból és gondos készítése folytán a legkiválóbb bárhol is készült hasonnemű tárgyak közé sorolható és minden tekintetben felette áll az udvartartás bécsi ezüstjének.

Az egyéb iparos és műiparos munkák keretéből felemlítendő, hogy a kályhákat és keramiai munkákat külön rajz után a pécsi Zsolnay gyár készítette, — a tükröket Burger Testvérek cég szállította; a papirkárpit-munkát a Sieburger és Társa cég, — az aranyozásokat pedig: Tausig, Müller, Schmidt és még több budapesti aranyozó készítette; végül az üvegedzések és üvegmozaik munkák Roth Miksa ismert előkelő műterméből valók.

*

Ipari viszonyainkra tett megjegyzéseim után és felsorolva azokat a mestereket, kikkel munkáinkat végeztettük, — ki kell terjeszkednem a díszítési elemek

ismertetésére és a stílusokra is, melyeket alkalmaztunk.

Ismeretes, hogy a királyi vár mai alakjában nem teljesen új épület, hanem a régi várnak kiegészítése; utóbbi fentartandó volt és az új részeket ahhoz mértén kellett létesíteni. — A régi vár némi átalakítással megtartotta eredeti rendeltetését, t. i. a Felség lakását, kíséretének helyiségeit és a kisebb ünnepélyek termeit, köztük a tróntermet, mely nagyobbítva lett. A Felség lakosztálya pedig a Szt-István- és egy cercleteremmel, valamint az új ebédlővel bővített. A régi épülethez csatoltatott nyugat felé az u. n. krisztinavárosi szárny, amely magában foglalja a gazdasági és hivatali helyiségeken kívül a fejedelmi vendégek és főhercegek lakosztályait és a hozzátartozó kíséret számára szolgáló helyiségeket.

A nagy ünnepi helyiségek táncteremmel, buffet-gallériával és a fogadó-termekkel a régi palota északi részéhez csatoltattak a Szent György-térig. — Ezek az ünnepi helyiségek a régi trónteremmel vannak összeköttetésben, miáltal közel 200 méter hosszú teremsor keletkezett, mely a legnagyobbyszerű ünnepélyhez is kielégítő térséget nyújt.

A művezető építész feladatává tétetett, hogy az ünnepi helyiségeket és a vendéglakosztályokat fejedelmi díszszel, a kíséretnek lakásait úri kényelemmel lássa el, és pedig oly módon, hogy a mennyezetek, falak, ajtók és ablakoknál a fehér szín legyen domináló és aranyozás lehetőleg mellőztessék.

A belső díszítések tervezése előtt e sorok írója kiküldetésben részesült, hogy Európa nagyobb városaiban a fejedelmi lakok berendezését tanulmányozza és nyert tapasztalatait értékesíthesse.

Ez úton Bécs, Drezda, Berlin, Brüsszel, Laeken, Amsterdam, Kopenhága, Stockholm, Drottningholm, London, Windsor, Páris és München stb. fejedelmi palotáinak azon részeit is láthattam, melyek rendszerint az idegenek előtt el vannak zárva.

Messze vezetne, és e sorok keretét túlszárnyalná, ha megkísérteném leírni mindazt, amit ezen az utazáson láttam és tapasztaltam, és csak annyit kívánok megjegyezni, hogy mindenütt a hisztorikus stílusok képezik a díszítés és bútorkészítés alapját, akár a Lajosok, akár az Empire korszakból, és a modern iránynak még nyomát sem lehet találni.

Sőt Londonban, mely a modern bútor hazája, a klubokban is csak francia ízlés uralkodik, és a legkiválóbb francia bútorokat a Junior Unitads Service és az Army & Navy klubban láttam.

Franciaországnak a köztársasági kormány életbe lépte óta nincs udvara.

A régi fényes királyi és császári rezidenciákat a communardok részben kifosztották, részben felgyújtották, mint pl. a Tuileriákat. A megmaradtakat pedig múzeumi célokra használják, ilyen pl. Louvre, Versailles, Fontainebleau stb.

A köztársasági kormány ugyan fenntartja és ápolja ezeket az emlékeket, melyek a francia nemzet történelmi múltjával szoros összefüggésben állanak, de újat nem alkotott. Sőt az Elysee palotát sem építette ki — és III. Napoleon óta Páris külső képe nem igen változott. — A bútorkészítés, savannerie és a gobelin-ipar terén pedig még ma is azok után a régi tárgyak után dolgoznak, melyek XIV. Lajostól kezdve az Empire korszakig készültek. — Ezekből az örökké szép mintákból merítik az eszméket és mindenütt, ahol a szép iránti érzék él, ahol előkelő vagy fejedelmi berendezést kívánnak, a francia iparhoz fordulnak, vagy a francia művészi korszakokból választják a mintákat. — A modern bútor úgy Párisban mint Londonban leginkább az újabb hoteleknél és a polgári lakás-berendezéseknél érvényesül.

A budai királyi vár díszítésének és felszerelésének kérdésénél tisztán állott előttem, hogy azokat a nagy ünnepi és fejedelmi helyiségeket csakis a történelmi stílusok alkalmazásával lehet megoldani, mert csakis ezek adják meg az

A FELSÉG LAKOSZTÁLYÁHOZ VEZETŐ FŐKAPU
A NAGY UDVARBAN.

A KOVÁCSOLT VASMUNKÁT KÉSZÍTETTE
JUNGFER GYULA.

UDVARI HOMLOKZAT
RÉSZLETE.

A KÉT BRONZCSOPORTOT MINTÁZTA
SENYEI KÁROLY, SZOBRA SZ.

RÉSZLET AZ ÉSZAKI HOMLOKZATRÓL.

A KAPUK KOVÁCSOLT VASMUNKÁJÁT KÉSZÍTETTE
JUNGFER GYULA.

RÉSZLET A DUNAI HOMLOKZATBÓL, A HABSBURG-LÉPCSŐVEL.

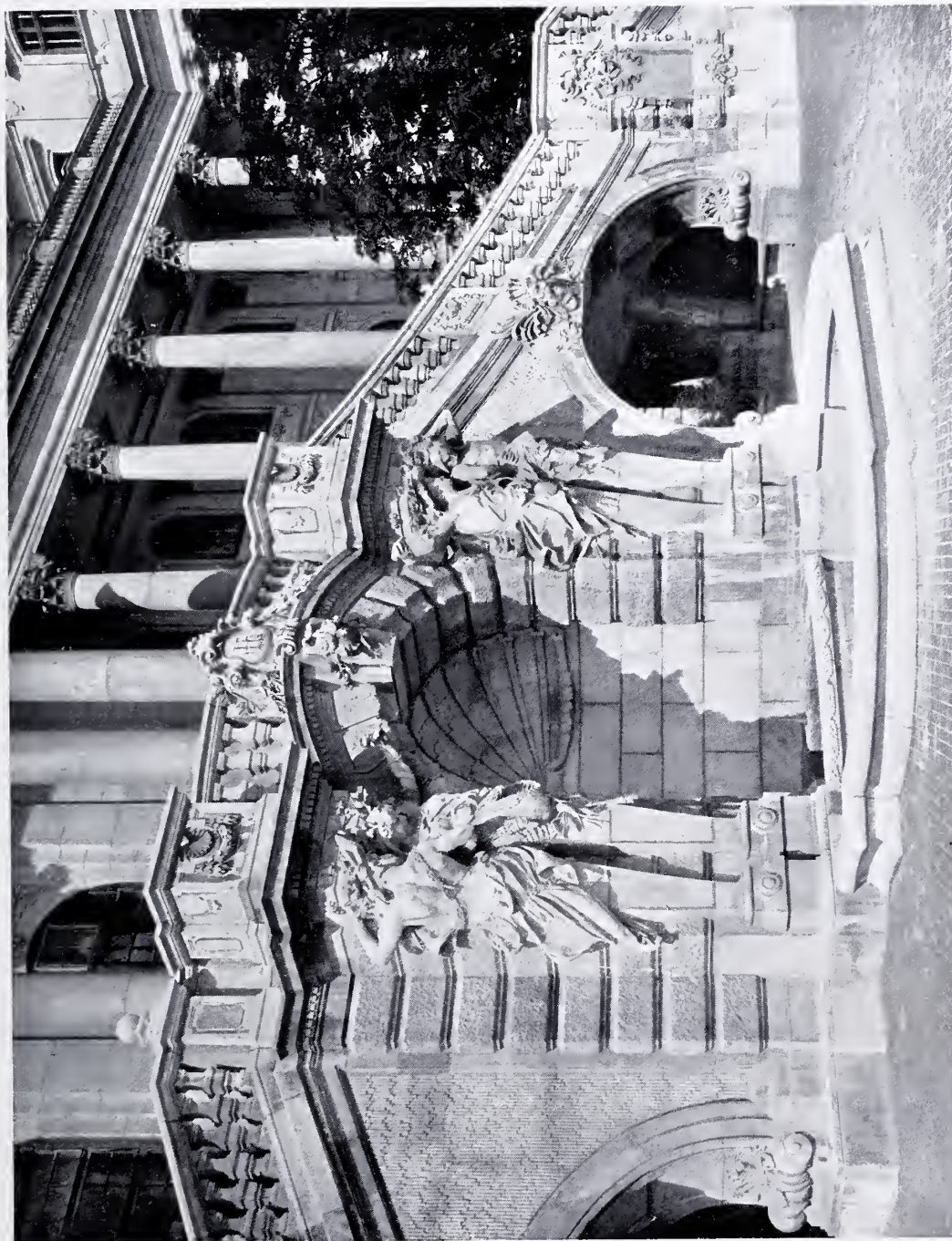
A KERTI HÁZ DUNAFELŐLI
HOMLOKZATA.

A FAMUNKÁT KÉSZÍTETTE
NEUSCHLOSS KÁROLY ÉS FIA.

SAVOYAI JENŐ HERCEG
LOVAS SZOBRA.

RÓNA JÓZSEF MINTÁJA UTÁN ÖNTÖTTE
BESCHORNER ÉRCZÖNTŐDÉJE BUDAPESTEN.

RÉSZLET A HABSBURG-LÉPCSŐRŐL.

A SZOBROKAT MINTÁZTA SENYEI KÁROLY.

GYERMEK-CSOPORT FEHÉR MÁRVÁNYBÓL,
A KRISZTINAVÁROSI SZÁRNYÉPÜLET LÉPCSŐHÁZÁBAN.

RADNAY BÉLÁTÓL.

GYERMEK-CSOPORT FEHÉR MÁRVÁNYBÓL,
A KRISZTINAVÁROSI SZÁRNYÉPÜLET LÉPCSŐHÁZÁBAN.

RADNAY BÉLÁTÓL.

MÁRVÁNYCSOPORT
A LÉPCSŐHÁZ NYUGHELYÉN.

JANKOVICH GYULA
MŰVE.

A KRISZTINAVÁROSI SZÁRNY LÉPCSŐHÁZÁNAK RÉSZLETE.

MÁRVÁNYKANDALLÓ.

KÉSZÍTETTE SEENGER BÉLA.

A MÁTYÁS KIRÁLY TEREM RÉSZLETE.

A FAMUNKÁT KÉSZÍTETTE
THÉK ENDRE.

eszközt nagyobb fény és pompa kifejtésére; a modern stíliú bútorokat pedig a kíséret számára szolgáló lakosztályok és mellékhelyiségek berendezéséhez lehet csak felhasználni.

A történelmi stílusokat azonban nem alkalmaztuk szolgáló utánzással, nem másoltunk, hanem az illető stílus szellemében terveztük meg minden egyes esetben díszítéseinket. — Ahol pedig nagyobb szabadsággal élhattunk anélkül, hogy a stílus jellege ezáltal szenvedett volna, beleszóttuk a magyar ornamentikát és arra törekedtünk, hogy nemzeti jellegünket a művészi és műipari berendezésnél lehetőleg érvényesítsük.

Gyakran hallottam azt, hogy a királyi várat magyar stílusban kellett volna építeni és annak felszerelését is magyaros zamattal megoldani.

Nem kívánok e kérdésre, mely ámtáson alapszik, e helyen bővebben kiterjeszkedni, annyit azonban mégis meg kell jegyezmem, hogy magyar *építő-stílusunk* még nincsen és mindaz, ami e „jelszó“ alatt utóbbi időben keletkezett, csak elvétele sikerült *kísérlet*, mely, meg lehet, hogy idővel — kulturális és művészi viszonyaink fejlődésével kifejezsedhetik egy stílussá, melyet magyarnak elfogadhatunk, de jelenleg még a tapogatózás és keresés első stádiumát sem lépte át.

Van azonban magyar ornamentikánk, legalább olyan, melyet magyarnak tarthatunk. Ezt fejleszteni, nemesített alakban építészetünkbe beleolvasztani, — és ily módon nem magyar építő stílust létesíteni, hanem nemzeti jelleget önteni építészeti és műipari alkotásainkba, — ez egy oly törekvés, mely a modern magyar építész feladatához tartozik.

Ezen az úton haladtunk a kir. vár építészeti és művészi ékítményeinek tervezésénél és ahol csak lehetett, alkalmaztuk a magyaros motívumokat, plasztikus alakban, vagy pedig mint szövött vagy festett díszítést. Amint az a számos ábrából is látszik.

Magyar Iparművészet.

A királyi vár magyaros jellege még más eszközök révén is jutott kifejezésre.

Történelmi multunk ugyanis egyenesen megkövetelte, hogy nemzeti életünk elmúlt nagy korszakainak emlékét megörökítsük. Eltekintve a több helyen alkalmazott festménytől és szobrászati tárgytól, melyek a magyar történetre vonatkoznak, emlékszerű alakban kívántuk kifejezésre juttatni az Árpádok, Hunyadiak és a Habsburgok korszakát, mely célból a palota egyes gócpontjaiban korhú kiképzésű termeket alkottunk.

A Szt.-István teremről, mely az 1900. évi párisi kiállítás magyar iparművészeti osztályának egyik kiváló tárgyát képezte, már volt szó e folyóiratban (III. évfolyam 3. sz.), amiért is mellőzöm annak újbóli leírását.

A másik történelmi terem Hunyadi Mátyás király emlékét örökíti meg. E terem a krisztinavárosi szárny első emeletének közepét foglalja el, és két fejedelmi lakosztálynak összekötő csarnokát képezi.

Ezt a termet korai olasz renaissance stílusban terveztük. Falai gazdag faragású tölgyfa burkolattal vannak ellátva és részben aranyozva. A fal felső részében nyolc nagyméretű mező szolgál Benczur Gyula tanár festményeinek felvételére, melyben a mester Mátyás király életéből vett jeleneteket fog ábrázolni.*

A teremnek főkozott mennyezete van, kék alapon és aranyozással, közepén Mátyás címerével. A terem főtengelyében a királynak féléletnagyságú bronz lovaszobra lesz felállítva Fadrusz János mintája szerint. A terem bútorzatát képezi több eredeti olasz asztal ébenfából és elefántcsont-berakással, valamint néhány pad és szék aranyhímzésű kék bársony szövettel.

A királyi vár legelőkelőbb helyét foglalja el a Habsburgok terme, a dunai

* Megjegyzés. Mivel a festmények még nem készültek el és ez a nagy munka több évi időt kíván, — a falterületek ideiglenesen szövettel vannak bevonva.

homlokzat középtengelyében, a nagy kupola alatt. E terem 20 méter hosszú és 12 méter szélesség mellett két emelet-nagyságu és tükörboltozatos födémmel bír.

A terem falai színes márványburkolattal készülnek, Mária Terézia időbeli barokk stílusban, gazdag aranyozással. Boltozatos mennyezetén Lotz Károly mesterünk most fejezte be emlékszerű nagy festményét, mely fejedelmi házunk Apotheosisát tünteti fel. A művészi virtuozitással megfestett nagyszerű alkotás újabb tanujele mesterünk nagy tudásának, művészi képességének és magas kora dacára oly bámulatos erőnek és a fantázia frissességének, valamint a pontos és tökéletes rajznak, melyet, sajnos, fiatal művészeinknél nélkülöznünk kell. Lotz Károly ezzel a festményével egy újabb ágot font az elismerés azon babékoszorújába, melylyel a nemzet neki tartozik.

A terem falfülkéi részére készíti Senyei Károly a Habsburg-ház azon királyainak és királynőinek fehér márvány mellszobrait, kik a budai királyi váron építettek; nevezetesen: III. Károly, Mária Terézia, I. Ferenc József és Erzsébet.*

A most említett historikus termeken kívül még egészen korhű stílusban készült egynéhány lakószoba a fejedelmi lakosztályban és pedig azon oknál fogva, mert ezekhez szükségelt kiváló művészi értékkel bíró bútorok megvoltak, avagy alkalmi vétel útján lettek beszerezve, mint pl. az empire stílus fejedelmi írószoba eredeti bútorzata.

Az udvar leltárában voltak továbbá XV. és XVI. Lajos-korbeli, rendkívüli szépségű bútorok (karosszékek, asztalok, pamlagok, stb.) ezeket fel kellett használni, a helyiséget ezen stílus szerint kiképezni, és a hiányzó bútorokat kiegészíteni, amit Thék Endre mesterünk oly kitűnően végzett, hogy munkáját a régítől nem lehet megkülönböztetni.

* Ennek a teremnek részleteiről még nem lehetett fölvételeket készíteni, mert az a márványburkolási munka végett be van állásolva.

Több rendbeli külföldi utazásaimon pedig gyakori alkalom nyílt nagybecsű régi és eredeti stílusú bútorokat jutányos áron vásárolni, amelyeket azután mintának felhasználva, itthon utána készítettünk. Ugyanezt cselekedtem Angliában is, honnan a modern bútorigar legkiválóbb példányait hoztam el és ezek szolgáltak iparosainknak mintául.

Egy előkelő lakás szépségéhez és lakályosságához azonban nemcsak stílszerű és kényelmes bútorok kellenek, hanem művészi és műipari tárgyak is, melyek azt kiegészítik és valóságos otthonná alakítják.

Ha a külföldnek úgy fejedelmi, mint főúri palotáit tekintjük, első sorban feltűnik az azokban felhalmozott művészi és iparművészeti tárgyak nagy mennyisége. Valóságos kincsekkel találkozunk itt, milliókat érő képtárak, Gobelinek, márvány- és bronz-szoborművek, órák és vázák, arany és ezüst iparművészeti tárgyak és ezerféle csecse-becsék töltik meg a lakást és képezik azt a nemes és művészi környezetet, melyben tulajdonosa él.

Ezt persze nem lehet máról holnapra teremteni. Ennek beszerzése nemcsak pénzkérdés, hanem ehhez a jó ízlésen és művészi érzéken kívül még hosszú idő kell, mert e gyűjtemények megszerzésén némely helyütt generációk fáradoztak.

A budai régi kir. várban a művészet csakis azon festmények által volt eddig képviselve, melyeket Ő Felsége a képzőművészeti társulat kiállításain vásárolt. Értékes iparművészeti tárgyak egyáltalán nem voltak, amiért is feladatommak tartottam, hogy a rendelkezésre álló összeg keretében a lehetőség határáig ilyenekről gondoskodjam, és e tekintetben már évekket ezelőtt kezdtem meg a gyűjtést és a rendeléseket. Művészeink fiatalabb generációja pedig számos mintákat készített, melyeket ezüstből, márványból vagy bronzból valóíttattunk meg; több alkalommal az Iparművészeti

Társulat kiállításaiából is vásároltunk, jó részt Zsolnaytól is szereztünk be, valamint a fővárosi és külföldi antiquáriusok is szolgáltatnak sok értékes oly műtárgyat, melyeket hazai műiparosainknál megrendelni, vagy rajz után készíttetni nem lehetett. Különösen régi girándolókat, órákat, vázákat, kandalló díszeket stb., úgy, hogy a kir. vár új helyiségei a legszükségesebb iparművészeti tárgyakkal voltak elláthatók. — Ő Felsége legkegyelmesebben engedélyezni méltóztattott, hogy a bécsi Burgban őrzött kiváló szépségű gobelin-gyűjteményből 8 db a budapesti királyi várnak átengedtesék, melyből 2 db a főlépcsőházban, kettő az új Buffet-gallériában lesz elhelyezve, négy egyenlő nagyságu gobelin pedig egyik terem faldíszítéséhez fog felhasználtatni.

A képzőművészeti munkákat illetően e helyen csak felemlíteni kívánom, hogy az építési alap, a festő- és szobrászművészet alkotásaira eddig már 1.000.000 koronánál többet költött, ami kétségbevonhatatlanul bizonyítja, hogy Ő Felsége a magyar művészetnek legkiválóbb pártfogója.

A királyi vár fejedelmi vendég-lakosztályainak terjedelmét következőkben ismertetem.

Egy-egy koronás vendég lakosztályához tartozik: egy előterem, egy nagy és egy kisebb fogadó-, író-, háló- és toalette-szoba. Ehhez járul fürdő, garderober, teakonyha, komornyik-, vadász- és a huszár szobája, végül 3—4 testőrnök vagy inasnak szobái. Továbbá a kíséret személyzetének lakásai, nevezetesen a főudvarmesternek 3—4 szoba, a kíséret főúrnak vagy udvarhölgynek és hadsegédnek egyenkint 3—3 szoba, titkároknak 2—2 szoba, a katonai vagy politikai kíséret számára 5—6 szoba és mindezekhez még a szolgálatszemélyzet szükséges helyiségei.

Ilyen lakosztály van a kir. várban három, melynek egyikét — még egyéb helyiségekkel kibővítve, jelenleg József Ágost cs. és kir. főherceg Ő Fensége

és családja foglalja el. — A rövid idei tartózkodásra érkező főhercegek részére hasonló, csak nem oly nagy terjedelmű lakások állanak rendelkezésre, úgy, hogy a magyar király új otthona alkalmat szolgáltat nemcsak a legnagyobb ünnepeknek, hanem fejedelmi vendégének méltó fogadására és elhelyezésére is.

Mindezeket a lakosztályokat rangjuk és rendeltetésük szerint kellett kiképezni. A fejedelmi vendég appartement egyike nagy fényvel és pompával lett tervezve. Nehéz selyem brokát-szövetek burkolják a falakat, a mennyezet stukkó-díszítése, valamint a falkeretek, ajtók és lamberiák aranyozva lettek; a bútorok vagy aranyozott vagy mahagoni és bronz-díszítésű állvánnyal bírnak, gazdag selyem függönyök keretelik az ablakokat és ajtókat, és vastag, művésziesen szövött szőnyegek borítják a padlót, míg a mesterséges világítást részben elektromos üvegcsillárok, részben pedig falikarok szolgáltatják.

A többi két fejedelmi lak, valamint a főhercegek lakosztályai ugyanily kiképzéssel, de az aranyozás teljes mellőzésével készült.

A kíséreti helyiségekben a modern ízlésnek már nagyobb tért lehetett engedni. Itt a berendezés és bútorzat főúri előkelőséggel, de nem fejedelmi díszszel készült. A falakat többnyire egyszerű selyem vagy kreton-szövet borítja, hasonlóképen a bútorokat is, melyek angol mintára egyszerű és faragvány nélküli mahagonifából készültek.

A bútorokat és egyéb részleteket még bővebben leírni talán céltalan volna és ez ismertetés keretét túllépné, — és azt hiszem, hogy az eddig elmondottak, valamint a közölt számos ábra elég tájékoztatást nyújt arra, hogy a budai királyi vár belső felszereléséről képet lehessen alkotni.

Soraim zárásakor köszönetet kell mondanom gróf Apponyi Lajos magyar kir. udvarnagy úrnak azért a nagybecsű támogatásáért, melyben e munka kivite-

A KIRÁLYI VÁR BELSŐ KIKÉPZÉSE ÉS IPARMŰVÉSZI FELSZERELÉSE

lében részesíteni kegyes volt és aki az udvari kívánságok és szokások ismerésével, valamint kiváló ízlésével irányította működésemet. Kedves kötelességemnek tartom végül köszönetet mondani mindazon művészeknek és szellemi munkatársaknak is, kik a tervezés és ellenőrzésben részt vettek és művészi tehetségükkel ennek a nagy munkának szolgálatába állva, támogatóim voltak.

Kiválóan pedig Györgyi Géza építész barátomnak és munkatársamnak rovom le köszönetemet, aki jórészt az összes részletrajzokat készítette és művész-képességét érvényesítette. Fogadja úgy ő, valamint művezetőségem minden tagja köszönetem kifejezését.

Budapest, 1903. július havában.

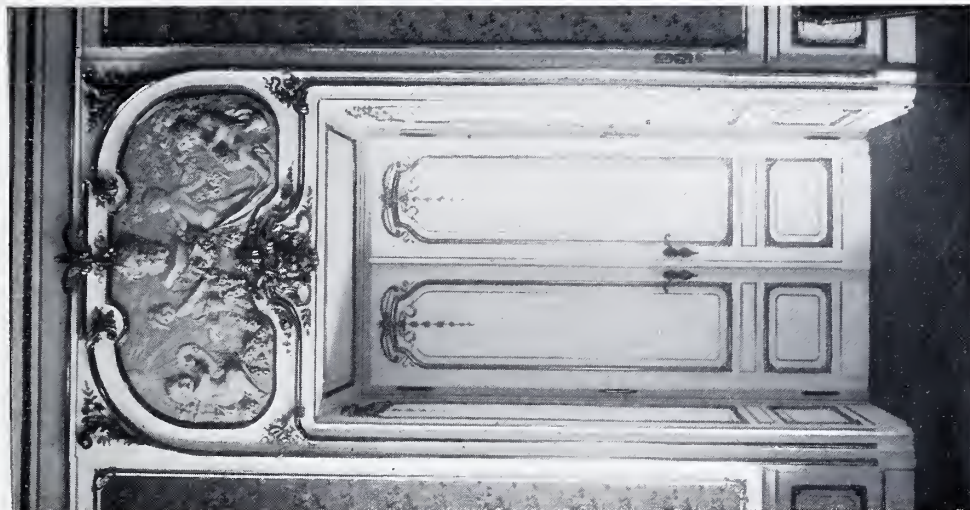
Hauszmann Alajos.

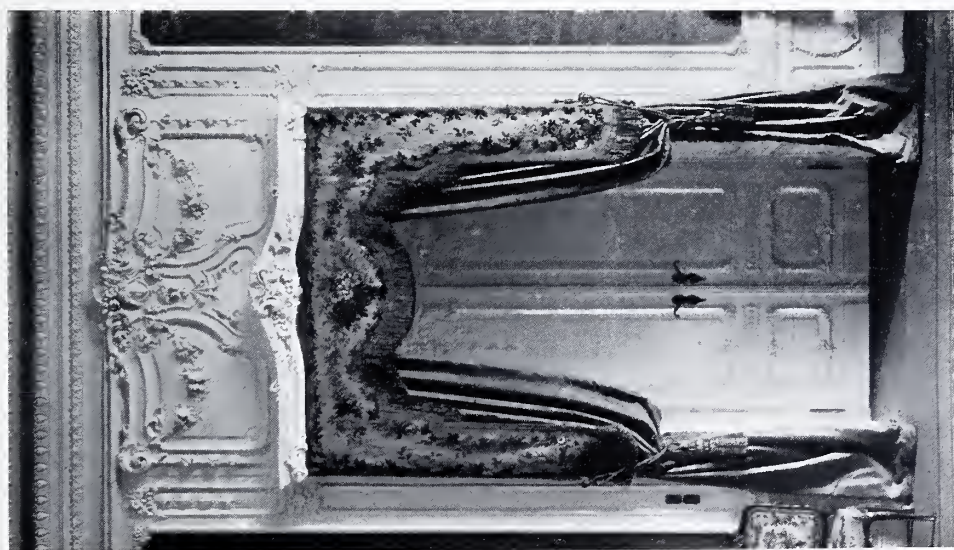
EMPIRE STÍLŰ
KÁLYHA

A FEJEDELM
LAKOSZTÁLYBAN

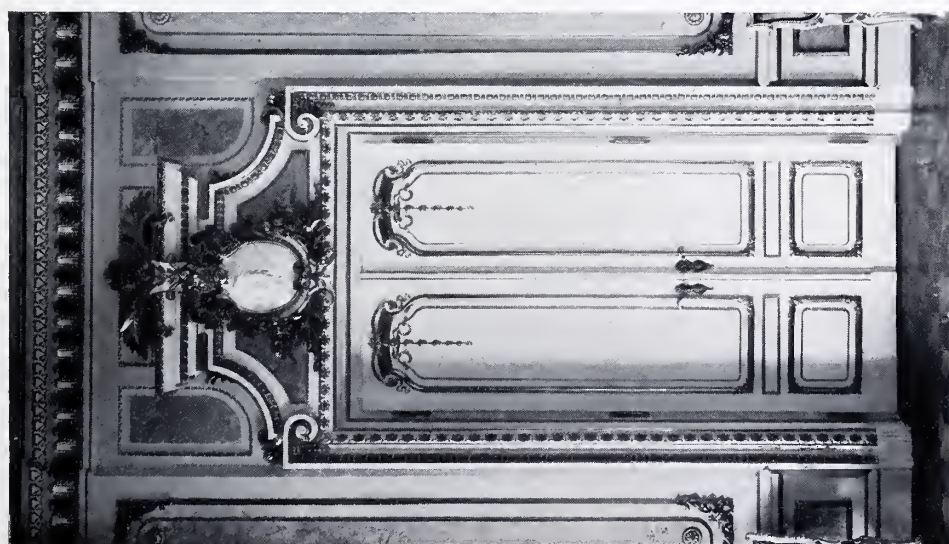
KÉSZULT A ZSOLNAY-GYÁRBAN, PÉCS.

AZ I. FEJEDELMI LAKOSZTÁLY FOGADÓ TERMÉBŐL.

AJTÓK.
A GOBELIN TEREMBEN.

Ő FELSÉGÉNEK EBÉDLŐTERMÉBŐL.

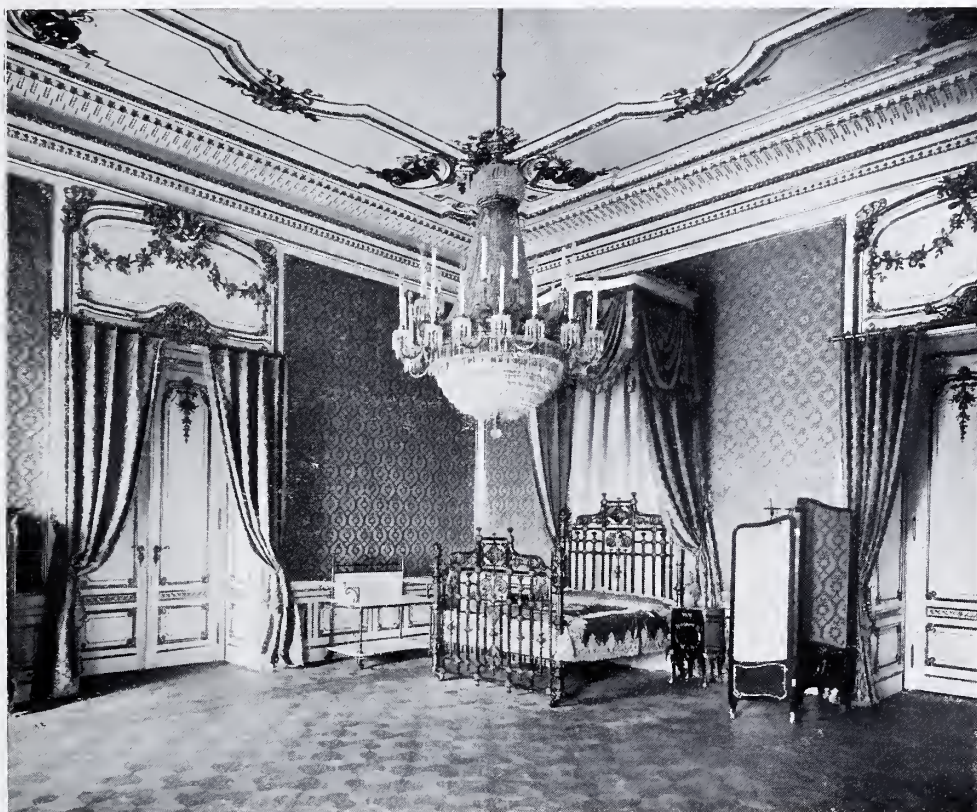
ELÓTEREM
AZ I. FEJEDELMI LAKOSZTÁLYHOZ.

BÚTOROZTA
KRÓSZL JÁNOS.

FEJEDELMI LAKOSZTÁLY,
ÍRÓSZOBA EMPIRE STYLUSBAN.

BÚTOROZTA
GELB M. ÉS FIA.

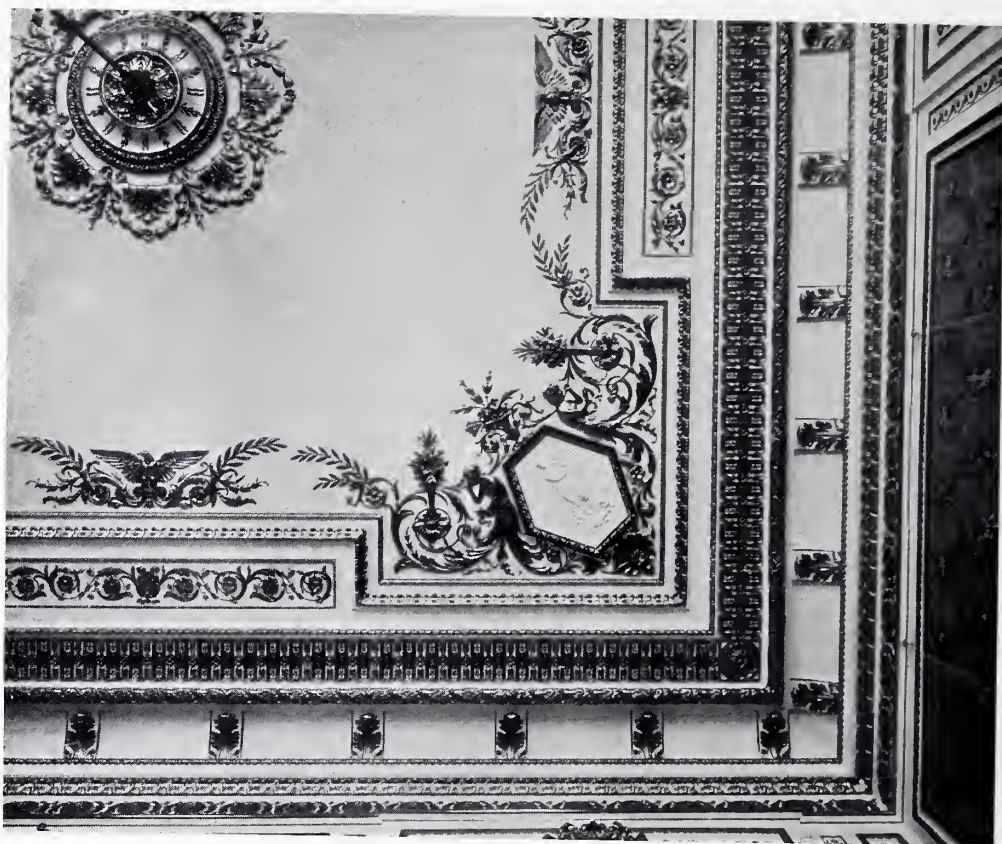
AZ ELSŐ FEJEDELMI LAKOSZTÁLY
HÁLÓSZOBÁJA.

A BUTOROKAT KÉSZÍTETTE
THÉK ENDRE ÉS KRÓSZL JÁNOS

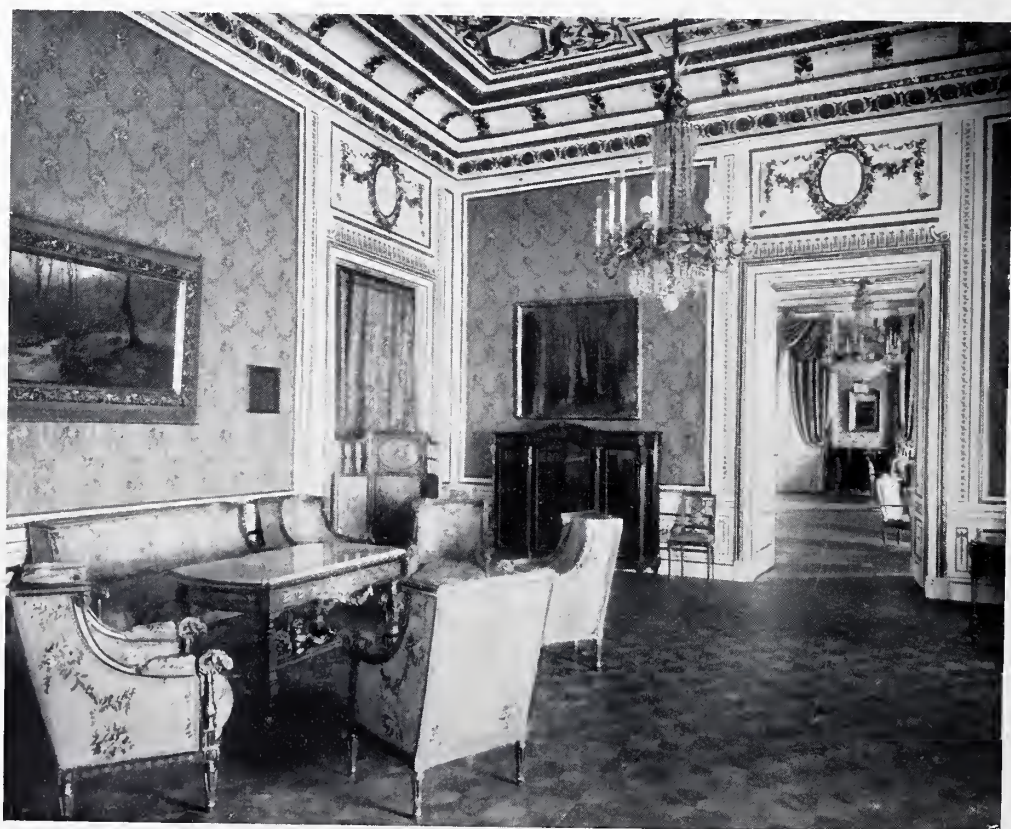
A II-DIK FEJEDELMI LAKOSZTÁLY
HÁLÓSZOBÁJA.

A BUTOROKAT KÉSZÍTETTE
THÉK E. ÉS GELB M. ÉS FIA.

A LOUIS XVI. TEREM MENYEZETÉNEK RÉSZLETE.

SZABÓ ANTAL SZOBRÁSZTÓL.

FEJEDELMI LAKOSZTÁLY. KIS FOGADÓ-TEREM.
LOUIS XVI. STYLUSBAN.

BUTORZATÁT KÉSZÍTETTE
KRÖSZL JÁNOS.

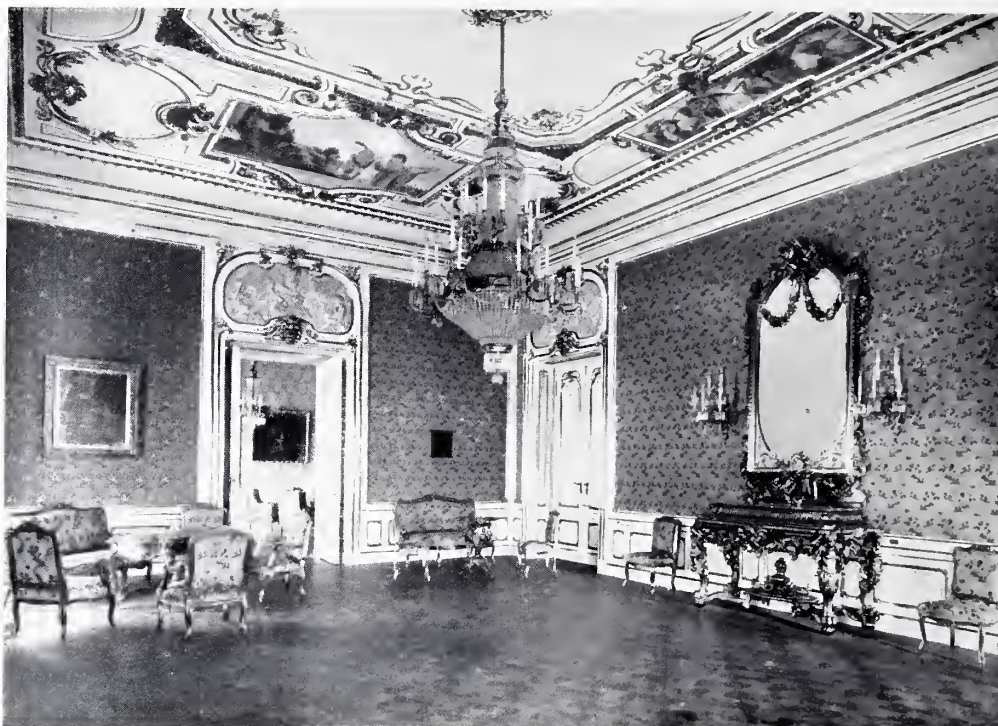
FŐHERCEGI EBÉDLŐ-TEREM MENYEZET RÉSZLETE.

KÉSZÍTETTE SZABÓ A. ÉS CSEPREGHY J.

FŐHERCEGI EBÉDLŐ-TEREM.

A BERENDEZÉST KÉSZÍTETTE CSEPREGHY J. ÉS GELB M. ÉS FIA.

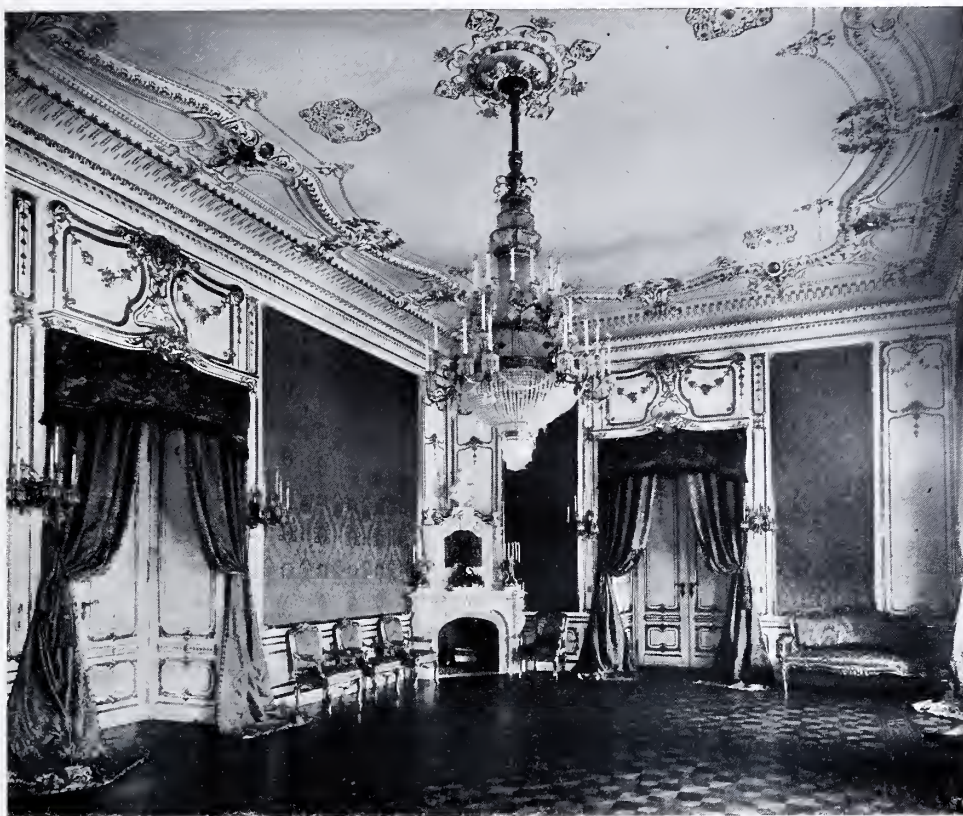
AZ I. FEJEDELMI LAKOSZTÁLY
EGYIK FOGADÓ-TERME.

BUTOROZTA
KRÖSZL JÁNOS.

GOBELIN-TEREM
A II. FEJEDELMI LAKOSZTÁLYBAN.

BUTOROKAT KÉSZÍTETTE
GELB M. ÉS FIA.

AZ EBÉDLŐ MELLETTI CERCLETEREM.

A BUTOROKAT KÉSZÍTETTE GELB M. ÉS FIA.

Ő FELSÉGE ÚJ EBÉDLŐJE.

A BUTOROKAT KÉSZÍTETTE KRAMER HENRIK.

A KERTI SZOBA BELSEJE.

TERVEZTE FARAGÓ ÖDÖN.
KÉSZÍTETTE LENGYEL LŐRINCZ SZEGEDEN.

KIS FOGADÓTEREM
A II. FEJEDELM I LAKOSZTÁLYBAN.

BÚTOROKAT KÉSZÍTETTE
GELB M. ÉS FIA.

A KRISZTINÁVÁROSI SZÁRNYÉPÜLET ELŐCSARNOKA.

A FEJEDELMI LAKOSZTÁLYOK VÁRÓ CSARNOKA.

MÁRVÁNYKANDALLÓ
A FŐHERCEGI EBÉDLÖBEN,

A BRONZOKAT KÉSZÍTETTE
KULCSÁR ÉS TÁRSA,

A HAZAI MÁRVÁNYMUNKÁT
SEENGER BÉLA.

KANDALLÓ ÉS BÚTORZAT
EGY FEJEDELMI FOGADÓTEREMBEN.

A KANDALLÓT KÉSZÍTETTE
SEENGER BÉLA.

A BUTOROKAT KÉSZÍTETTE
GELB M. ÉS FIA.

XV. LAJOS KORABELI EREDETI TUKÓRASZTAL ÉS TÜKÖR
A FEJEDEMI LAKOSZTÁLY FOGADÓTERMÉBŐL.

EREDETI BOULE SZEKRÉNY ÉS ÓRA,
AZ EGYIK FEJEDELMI LAKOSZTÁLYBAN.

ARANYOZOTT SZÉK ÉS ASZTAL XVI. LAJOS STILUSÁBAN.

KÉSZÍTETTE THÉK ENDRE.

EREDETI EMPIRE STILŰ BUTOR, MAHAGONIFA, BRONZDISZÍTÉSEL.

KINAI FALI ASZTAL AZ EGYIK URI LAKOSZTÁLYBAN.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

ÁLYÁZAT. A „Vizcsöpp Társaság” cím alatt működő kulturális egyesület, tagjai között díszes és művészi becsű legyezőt akar kisorsolni; ennek a tervrajzára hirdeti a M. Iparművészeti Társulat közvetítésével a következő pályázatot:

1. Terveztessék egy művészi legyező. A tervrajzon a teljes legyező, tehát nem csupán a díszítése, hanem a foglalat és a gyűrű is érthetően föl legyen tüntetve.

2. A legyezőnek alakját, nagyságát, anyagát (szövet, fa, csat, gyöngyház stb.) a tervező szabadon választhatja; föltétlen követelmény azonban, hogy a legyezőnek minden alkotórésze magyar iparos által elkészíthető legyen és előállítási ára ne haladja túl az 500 koronát. Ennek az igazolására minden pályázónak rajzához magyar iparosnak költségvetését kell mellékelnie, a melyben részletesen fel legyen tüntetve a legyező anyaga s az elkészítés költsége.

3. A pályázaton csak magyar állampolgár vehet részt.

4. Pályázni lehet névaláírással vagy jelíges levéllel.

5. A pályamű színes legyen s híven tükröztesse vissza a tervezett legyezőnek hatását.

6. A pályázatot a M. Iparművészeti Társulat elnöksége által egybehívott külön 5 tagú bíráló-bizottság dönti el, a melynek egyik tagja a Vizcsöpp Társaságnak képviselője.

7. A jogos művészi igényeknek és a pályázat föltételeinek mindenben megfelelő, legjobb pályaműnek jutalmazására két díj szolgál és pedig első díj 300 K, második díj 150 K. A Vizcsöpp Társaság emellett fentartja magának a jogot, hogy a pályázó művek bármelyikét 100 K-ért megvásárolhassa.

8. A pályadíjjal kitüntetett mű szerzőjének megbízás esetén elvállalnia kell a tervezett legyezőnek elkészítését és pedig 2 havi időn belül, azon az áron, a mely a rajzhoz mellékelt költségvetésben van. Ezért e költségvetésben ne csak az iparos munkája legyen föltüntetve, hanem a tervező is jelentse abban ki, hogy mennyiért vállalja el a legyező festését.

9. A pályadíjjal jutalmazott műveknek korlátlan tulajdonjoga, beleértve a kizárólagos sokszorosítási jogot, a Vizcsöpp Társaságot illeti meg.

10. A pályázat 1903 október hó 5-én déli 12 órakor jár le. Ezen a határidőn túl beérkező művek nem jöhetnek figyelembe.

11. A Magyar Iparművészet szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában közölheti.

12. Valamennyi pályamű legalább 3 napig kiállítandó az Orsz. Iparművészeti Múzeumban.

Budapest, 1903. július havában.

ÁLYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat, Margulit Gyula földbirtokos és Margulit Kálmán urak, mint a Közérdek című hetilap kiadójának illetve szerkesztőjének kérésére a következő pályázatot hirdeti:

1. Rajzoltassék meg a Közérdek című hetilap címképe.

2. A tervrajz 26/37.5 cm. alaknak tet-szőleges arányos nagyításában készíten-dő úgy, hogy az vonalas horgonyedzéssel való sokszorosításra alkalmas legyen.

3. A pályázaton csakis teljesen befejezett s közvetlenül felhasználható rajz jöhet figyelembe.

4. A pályázónak tekintettel kell arra lennie, hogy rajzán a szövegnek megfelelő helye legyen. A címlap szövege, a melyet a pályázó egészen kiírni tartozik, a következő: „Közérdek. Mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi és közlekedéspolitikai hetilap. Kiadótulajdonos és főmunkatárs Margulit Gyula földbirtokos, felelős-szerkesztő Margulit Kálmán nyugdíjazott m. kir. államvasuti ellenőr. Megjelenik minden vasárnapon.”

5. Különös feltétel, hogy a Közérdek tartalma és az alcímében jelzett köre a kompozícióban kifejezést nyerjen, t. i. hogy azon az ipar, a kereskedelem, a mezőgazdaság és a közlekedés szimbólumai, esetleg allegoriái megfelelően fel legyenek tüntetve.

6. A pályázaton csak magyar állampolgár vehet részt.

7. Pályázni lehet névaláírással vagy jelíges levéllel.

8. A pályázatot a Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége által megbízott 5 tagú zsűri dönti el, melynek egyik tagja a Közérdek szerkesztőségének képviselője.

9. A 400 koronás pályadíj a pályabírák által viszonylag legjobbnak ítélt munkának adatik ki. A pályázathirdetők fent tartják maguknak, hogy a pályadíjtól elesett művek bármelyikét 100 korona tiszteletdíjon megvásárolhatják.

10. A pályadíjjal jutalmazott és esetleg megvásárolt művek korlátlan tulajdonjoga, beleértve a kizárólagos sokszorozási jogot, a Közérdek szerkesztőségét illeti meg.

11. A pályázat 1903. augusztus 21-én déli 12 órakor jár le. Ezen a határidőn túl beérkező pályaművek nem jöhetnek figyelembe.

12. A Magyar Iparművészet Szerkesztősége a pályamunkák bármelyikét lapjában közölheti.

Bővebb felvilágosítással az Iparművészeti Társulat titkársága vagy Margulit Gyula úr vállalati irodája (VII., Erzsébet-körút 37) készségesen szolgál.

Budapest, 1903. július havában.

*A Magyar Iparművészeti Társulat
elnöksége.*

A MAGYAR IPARMŰVÉSZEK TÖRZSKÖNYVE.

Az Iparművészeti Társulat kiállításainak kiüntetettjei: *Sárváry* János, műlakatos, Budapest, 1896-ban jó kivitelű munka és iparművészeti haladásért kiállítási érmet. — *Schlesinger* Paula, 1900. Páris, elismerő oklevél. — *Schmalhofer* F. és fia, 1900. Páris, bronz-érem. — *Scholtz* Róbert, díszítő-festő, 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Schorsmayer* Berta 1896-ban jó munkáért közreműködési érmet. — *Schreiber* J. és öccse, Zay-Ugróc, 1900. Páris, arany-érem. 1898-ban a régi magyar edények, formák és díszítményeknek az üveganyagával való stílszerű összhangzásba hozásért társulati kitüntető oklevelet. — *Schreyer* Hedwig 1896-ban jó munkáért közreműködési érmet. — *Sovánska* Imre, Zay-Ugróc, üvegdíszítványkért, 1902. Torino diplôme de mérite. 1900-ban művészi üvegekért 200 koronát. — *Senyei* Károly, szobrász, 1900. Páris, arany-érem. — *Spiegel* Frigyes, építész, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Steinbach* Gábor 1898-ban kifogástalan jó munkáért 200 koronás díjat. 1900-ban a párisi kiállít. bronz-éremet. — *Steiner* Ármin és Ferenc, Budapest, 1900. Páris, arany-érem. 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Steinschneider* Jakab, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Szamosy* Ferenc. Budapest 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Szandrik*, ezüst-árú gyár, Alsó-Hámar, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Szikorszky*

Tádé, Pécs, 1900. Páris, bronz-érem. — *Szobreczky*, Budapest 1900. párisi kiáll. bronz-éremet. — *Szövetkezet* a szövő háziipar előmozdítására. Pozsony 1900-ban Páris, arany-érem. — *Szvboda* Rezső, faszobrász, Budapest 1896-ban jó ízlés és kitűnő munkáért kiállítási érmet. — *Tarján-Huber* Oszkár ékszerész-öntvő, l. *Huber* alatt. — *Telcs* Ede, szobrászművész, 1900. Párisi kiállításon bronz-éremmel kitüntetve. 1902-ben Torino, ezüst-érem. — *Thék* Endre 1892-ben az asztaloság művészi irányú műveléseért elismerő oklevelet. — *Thurnherr* János, műasztalos, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon arany-éremet. — *Titteldorf* Alfréd, Budapest, 1900. Páris, arany-érem. — *Torontáli szőnyeggyár* r.-t., 1900. Páris, arany-érem. 1901-ben állami érmet. 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Treitz* Péterné, Budapest 1896-ban legyező-festésért és jó ízlésért kiállítási érmet. — *Tull* Viktor, 1900. Páris, bronz-érem. — *Ungvári* hajlított bútorgyár r.-társaság 1900-ban a párisi kiállításon arany-éremet. — *Ungvári* porcellán és agyagipar r.-t., 1894-ben porcellánfestésért elismerést. — *Vandrák* László 1890-ben, bronztárgyért 50 forintos díjat. — *Varga* József, műasztalos, Arad 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Varjas*, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Vaszary* János, festőművész. 1900. Páris, bronz-érem. 1902. Torino, diplôme d'honneur. — *Vögel* G. Ágost, szobrász, 1902. Torino diplôme de mérite. — *Vukovics*, 1902. Torino, diplôme de mérite. — *Walnicsek* Béla, műasztalos, 1900. Páris, ezüst-érem. — *Walther és Howindt* bórdíszművesek 1898-ban kifogástalan jó munkáért 50 koronás díjat. — *Wartha* Vince 1891-ben és 1893-ban a keramika technológiájának tudományos műveléseért és a fémfényű zománc biztos előállításáért elismerést. 1900. Páris, ezüst-érem. — *Weidler* György, 1900. Páris, elismerő oklevél. — *Weismann* Károly, Budapest 1900-ban a párisi kiállításon bronz-éremet. — *Weissenbach* János báró, 1894-ben izzó tüvel fába égetett díszítményekért elismerést. 1896-ban fába égetett művészies rajzokért kiállítási érmet. — *Wiedermann* Géza, szobrász, Budapest, 1896-ban jó munkáért elismerő oklevelet. — *Wiegand* Ede, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst érmet. 1901-ben a Magyar Iparművészeti Társulat 500 koronás díját. 1902-ben a torinói kiállításon arany-éremet. — *Wisinger* Mór, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Wolf* Zsigmond, Pozsony, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. 1902-ben a torinói kiállításon ezüst-éremet. — *Zala* György, 1902-ben a torinói kiállításon arany-éremet. — *Zimonyi* György, műasztalos, 1900-ban a párisi kiállításon ezüst-éremet. — *Zsolnay* Vilmos, Pécs, 1888-ban fayence virágedényekért 400 frankos I. díjat; 1890-ben majolikáért 200 frtos díjat. — *Zsolnay* gyár, 1898-ban a magyar keramiai iparnak művészi irányban való fejlesztéseért 500 frankos állami nagy arany-érem. 1902. Torino, diplôme d'honneur.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI
TÁRSULAT választmánya 1903
június hó 16-án ülést tartott.

Elnök Czigler Győző, majd Ráth Gy.
Jelen vannak: Beck Dénes, Faragó
Ödön, Fittler Kamill, Gelléri Mór,
Kriesch Aladár, Lippich Elek, Morelli
Gusztáv, Péterffy Lajos, Radisics Jenő,
Thék Endre, Zsolnay Miklós és Györgyi
Kálmán vezértitkár.

A jegyzőkönyvet vezeti Czakó Elemér
titkár.

Elnök az ülést megnyitja s a jegyző-
könyv hitelesítésére Morelli Gusztávot
kéri fel.

Távolmaradását kimentette Ágotai L.,
Gaul Károly, Gyömrői Manó, Pap
Henrik és Vig Albert.

Bejelentetik, hogy Galamb József
könyvkötősegédnek a kereskedelemügyi
miniszter a társulat felterjesztésére két
évre 1000—1000 koronás tanulmányi
ösztöndíjat engedélyezett, hogy a lipcsei
grafikus akadémiát látogassa. Tudomásul
vétetik.

Schwichalek szobrásznak a kereske-
delmi miniszter ugyancsak a társulat
felterjesztésére 3 évre 1800 korona évi
segélyt engedélyezett. Tudomásul vétetik.

Kassa város törvényhatósága a kassai
múzeum megnyitására meghívta a tár-
sulatot, a választmány megbizta Fittler
Kamillt és Györgyi Kálmán vezértitkárt,
hogy a társulatot a múzeum megnyitásán
képviseljék.

Vezértitkár bejelenti, hogy Mudrony
siremlékének felavatásán Czigler alel-
nök és ő a társulat nevében koszorút
helyeztek a sirra. Helyesléssel tudomásul
vétetik.

A társulatnak a nemzeti címer hasz-
nálata iránt a belügyminiszterhez be-
nyújtott kérvényére leirat érkezett a
vallás- és közoktatásügyi minisztertől
azzal, hogy a társulat nyilatkozzék, hogy
voltaképpen melyik címert óhajtja hasz-
nálni?

A választmány tekintettel arra, hogy
a társulat kiadványai (pl. a Mintalapok)
Horvátországban is terjesztetnek, az
angyal nélküli, babér- és tölgyfaággal
övezett úgynevezett közép-címer hasz-
nálatát határozza el.

Bejelentetik, hogy tekintettel az isko-
lákra s arra, hogy az 1902. évfolyam
utolsó füzeté csak május havában jelent
meg, a Mintalapoknak f. évi első három

füzete a folyó év szeptember havában
jelenik meg. Tudomásul vétetik.

Bejelentetik, hogy a társulat sors-
játékának a tagokat megillető 3—3 sors-
jegyét most küldik szét. Tudomásul
vétetik.

Bejelentetik, hogy a végrehajtó-bizott-
ság Hollós Károlynál megrendelte egy
keresztöltéses betűmintakönyvnek rajzait
s elrendelte, hogy azok sokszorosítás-
sanak. A mű előreláthatólag szeptem-
berben jelenik meg.

A választmány a bejelentést tudomásul
veszi azzal, hogy a kiadást esetleg az
Athenaeumra vagy más vállalatra bizza,
ha arra méltányos ajánlatot kap. Ellen-
kező esetben a társulat adja ki a minta-
könyvet.

Dékáni Árpád halasi rajztanár a tár-
sulatot kéri, hogy pártolva terjeszsze fel
a kereskedelemügyi miniszterhez inté-
zett folyamodványát, a melyben a saját
módja szerint készített varrott csipkék-
nek nagyban való előállításához 10.000
korona forgó tőkét és 4000 korona évi
segélyt kér.

A választmány általában meleg rokon-
szenvvel fogadja a kérelmet, miután
Dékáni Árpádnak a csipkekészítésben
eddig elért eredményei igen biztatók.
Hogy azonban alapos információt sze-
rezzon a Dékáni-féle csipkék készítési
módja s azok nagyban való előállításához
szükségelt feltételek mibenléte felől,
megbizta Györgyi Kálmán vezértitkárt,
hogy erről személyesen szerezzon a
helyszínen tájékozást.

Egyúttal megbizta az elnökséget, hogy
a miniszterhez intézendő felterjesztést a
kiküldöttnek jelentése alapján, véglege-
sen megállapítsa.

Bejelentetik, hogy a lakberendezési
kiállításnak megnyitása óta június 15-ig
6594 fizető látogatója volt. A választmány
a jelentést tudomásul veszi s elrendeli,
hogy július és augusztus hónapokban
hétfőt és pénteket kivéve a kiállítás
d. e. 9 órától d. u. 1 óráig az eddigi
belépődíj mellett legyen nyitva.

Gelléri Mór a vallás- és közoktatás-
ügyi miniszter állami aranyérme bíráló-
bizottságának összehívása felől kér fel-
világosítást, miután úgy tudja, hogy a
miniszter megadta a lehetőségét annak,
hogy a bíráló-bizottság a tavaszi kiállítás
alkalmából az érem kiadása iránt javas-
latot tegyen.

Thék Endre, úgy is mint kiállító, oda
nyilatkozik, hogy nem óhajtja az arany-
érem kiadását, mert a kiállítók egy része

nem tudhatott arról, hogy az érem esetleg kiadható. A maga részéről ezért hors concours maradna, mert elkerülni akarja, hogy valaki meggyanúsítsa, hogy ő az éremért való versenyre külön készült, kiállító társai pedig azt nem teheték.

Gelléri Thék érvelése után maga sem kívánja, hogy a bizottság összehívassék.

Elnök utal arra, hogy ez az ügy sajátlag az iparművészeti múzeum igazgatójának hatáskörébe tartozik. A maga részéről kijelentheti, hogy a szóban forgó kérdés felől tárgyalta az igazgatóval s a fenforgó különleges körülmények mellett maga sem találja helyén valónak az érem zsűrijének egybehívását. A választmány a felhozottakat egyszerűen tudomásul veszi.

Az újságkiadók szövetségének átírata, melyben kéri a társulatot, hogy az iparosokat hirdetésre buzdítsa, tudomásul vétetik.

Az 1904-ik évi St-Lousi világkiállításon esetleg szervezendő magyar osztály ügyében a kereskedelmi miniszter értekezletet hívott volt egybe, a melyen elvileg kimondták, hogy kívánatos, hogy e kiállításon Magyarország iparművészete, háziipara, iparoktatása, esetleg képzőművészete legalább oly arányban, mint az a párisi és torinói kiállításon történt, képviselve legyen. A miniszter tájékozást kívánván szerezni a költségek felől, felkérte a társulatot, hogy hozzávetőleges költségvetést készítsen s egyben nyilatkozatát is kérte, vajon esetleg magára vállalná-e a szóban forgó magyar osztálynak szervezését és rendezését.

A választmány a kiállítással kapcsolatosan fontos anyagi és erkölcsi érdekre való tekintettel elvállalja a kiállítás magyar osztálya esetleges szervezését és rendezését. A kívánt költségvetés megállapítására, úgyszintén e kiállítással összefüggő ügyek elintézésével megbizza az elnökön s a vezértitkáron kívül a következő tagokból álló bizottságot: Faragó, Fittler, Gyömrői, Horti, Radisics, Thék, Vig és Zsolnay.

Az országos iparművészeti iskola növendékei által alakítandó „Iparművészek Köre” szervező-bizottsága bemutatja a

kör alapszabályait s ennek alapján kéri a társulat minden irányban való pártolását, nevezetesen pedig, hogy a kör tagjai a rendes tagdíj feléért lehessenek a Társulat tagjai.

A választmány meleg rokonszenvvel fogadja az Iparművészek Körének alakulását, s rendkívüli kedvezményképen a kör tagjainak a f. évtől számítva 5 évre évi 5 korona díj ellenében a társulat lapját adja. Rendes tagokul azonban nem tekintheti, s ezért sem a sorsolásban nem részesülnek, sem pedig szavazójoggal sem bírnak, miután ez az alapszabályok értelmében csakis az alapító s rendes tagokat illeti meg.

Kisebbségre jelentőségű folyó ügyek elintézése után a választmány örvendetes tudomásul veszi, hogy a legutóbbi ülés óta 41 új rendes tag belépett a társulat kötelékébe.

Erre az elnök az ülést berekeszti.

ALAPÍTÓ TAG. Margulit Gyula földbirtokos, vállalkozó Budapesten, 200 koronás alapítványal alapító tagja lett a „Magyar Iparművészeti Társulat”-nak.

TAGOK. Folyó évi július hó 17 óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a „Magyar Iparművészeti Társulat” rendes tagjainak sorába:

Báró Braunecker Stina, Budapest, Borod-Miskolci Közművelődési- és Múzeum-Egyesület, Miskolc, Benke Ferenc, asztalos, Kún-Félegyháza, Betlen Gyula, szobrász, Páris, Dr. Dezseri Boleman János, Stubnya-Fürdő, Csikvándi Ernő, Csécsény, Csokás Gusztáv, műasztalos, Budapest, Dudits Andorné, Budapest, Dr. Gallia Béla, kir. törvényszéki bíró, Budapest, Gottlieb Mátyás, Budapest, Dr. Kernthler Jenő, Budapest, Leitinger József, gyáros, bankigazgató, Brassó, Morvay Gyula, m. kir. állatorvos, Munkács, Oberländer Sándor, építész, Réh Ferenc, művezető, Nagyvárád, Schreiber Vilmos, posztógyáros, Brassó, Steiner Ernő, mérnök, Nagyvárád, Schöberl Károly, mérnök, Nagy-Károly, Vimmer Géza, Budapest. Összesen 20 tag.

A királyi palota
felszerelése.

ELLENZÓ,
EREDETI TÓRÓK,
HIMZETT
LÓTAKARÓVAL.

EREDETI LOUIS XV.
ARANYOZOTT
GOBELIN PAMLAG.

EREDETI CHIPENDALE SZEKRÉNY EGY UDVARHÖLGYI LAKOSZTÁLYBÓL.

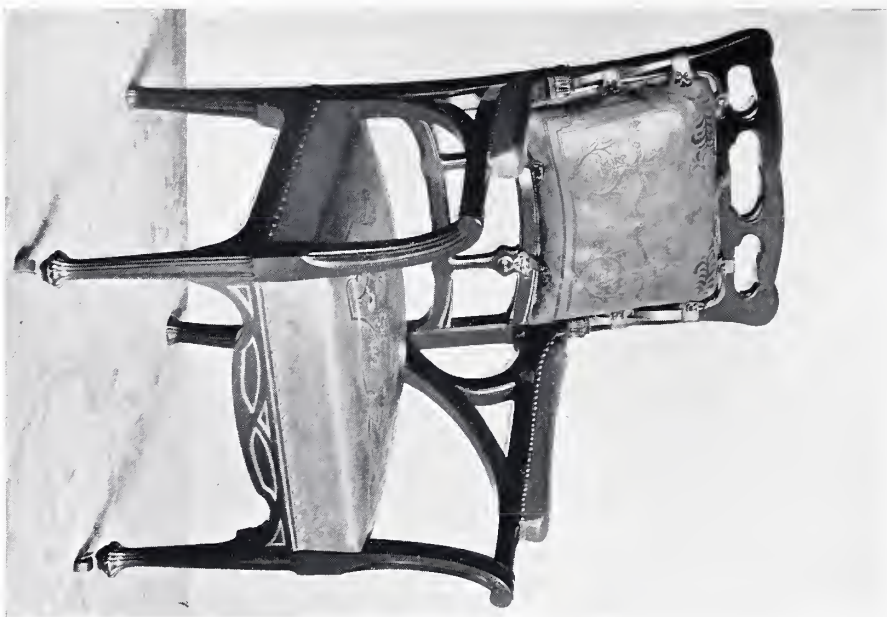

TOILETT-ASZTAL ÉS SZÉK
EGY UDVARHÖLGYI LAKOSZTÁLYBAN.

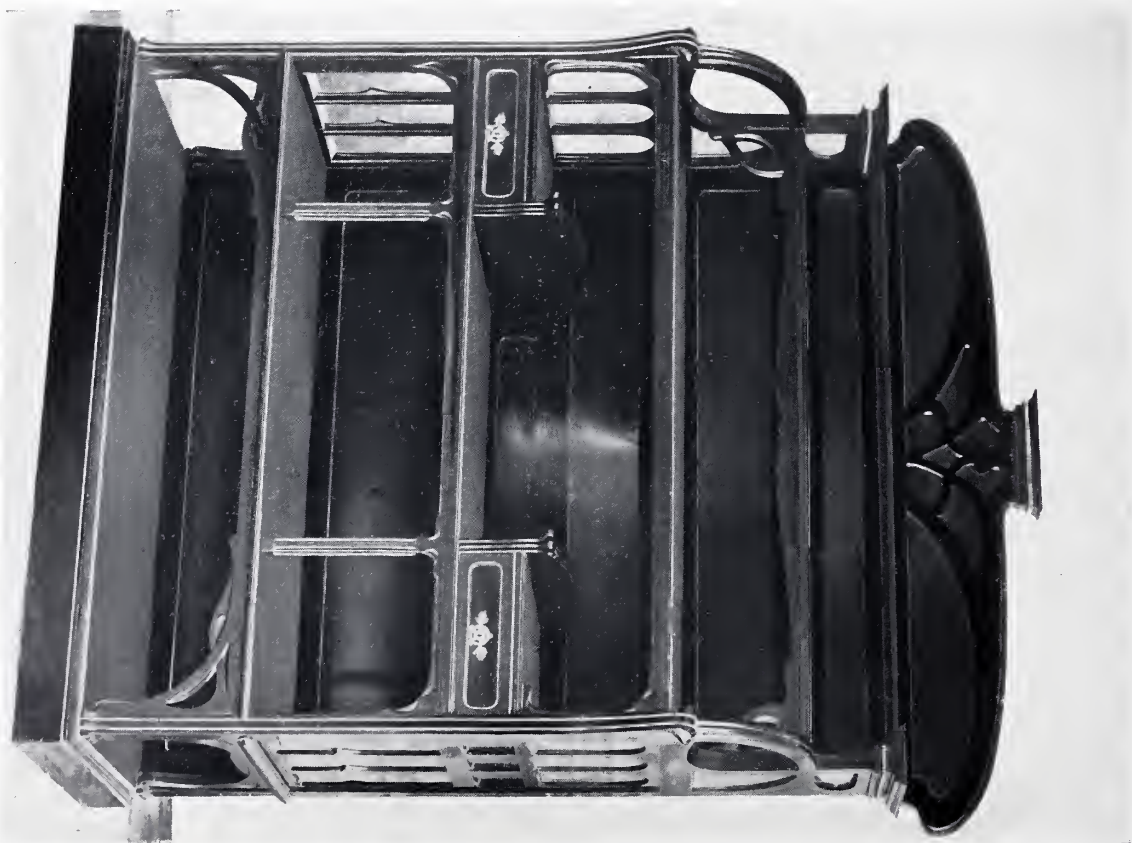
A SZÉKET KÉSZÍTETTE
KOZILEK J. ÉS FIA.

A királyi palota felszerelése.

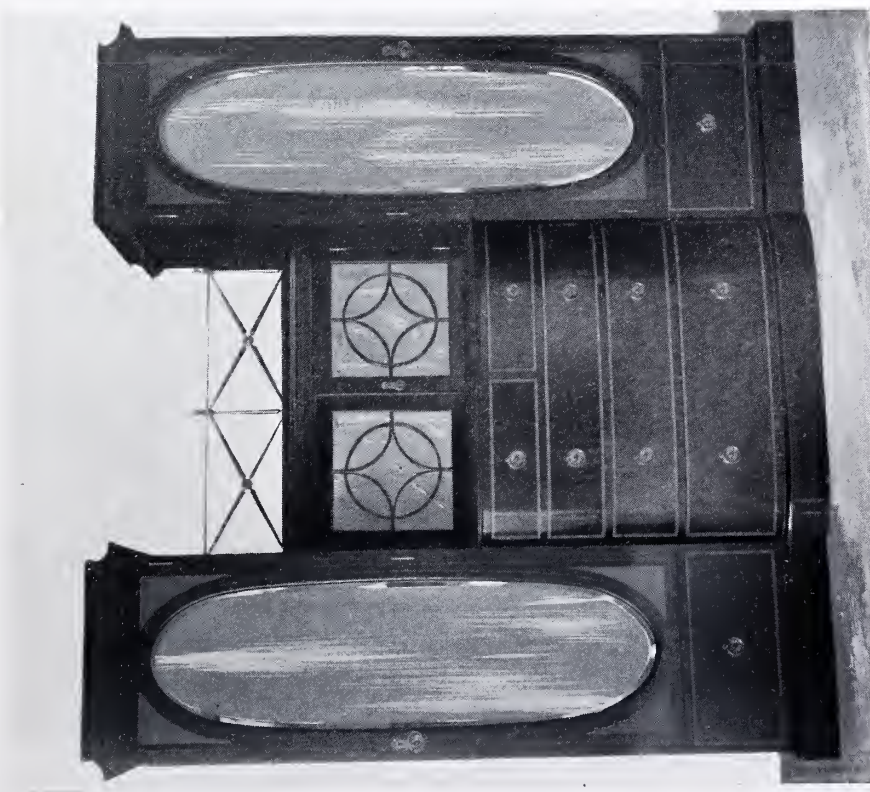
MAHAGONFA-SZÉK BARSZONY HIMZESSEL
ES KONYVÁLLVÁNY
AZ ÜRI LAKOSZTÁLYBAN.

TERVEZTE
FARAGÓ ODÓN.

KÉSZÍTETTE
BERNSTEIN J ES FIA.

UDVARHÖLGYI LAKÁS.

UDVARHÖLGYI LAKOSTÁLY.

ÖLTÖZŐ TŰKÖR.

URI LAKOSZTÁLY.

RUHASZEKRÉNY, MAHAGONI FÁBÓL.

ELLENZŐ.
AZ UDVARHÖLGYI LAKOSZTÁLYBAN.

A királyi palota felszerelése.

A NŐI LAKOSZTÁLYBÓL.
SZÉKEK MAHAGONI FÁBÓL,
SELYEM SZÖVETTEL.
KÉSZÍTETTE
KOZILEK J. ÉS FIA.

KIS NŐI ÍRÓSZTAL.
LÍNGEL KÁROLYTÓL.

A királyi palota felszerelése.

ÍRÓASZTALI SZÉK ÉS ÁLLVÁNY,
AZ EGYIK UDVARHŐLGYI LAKOSZTÁLYBAN.

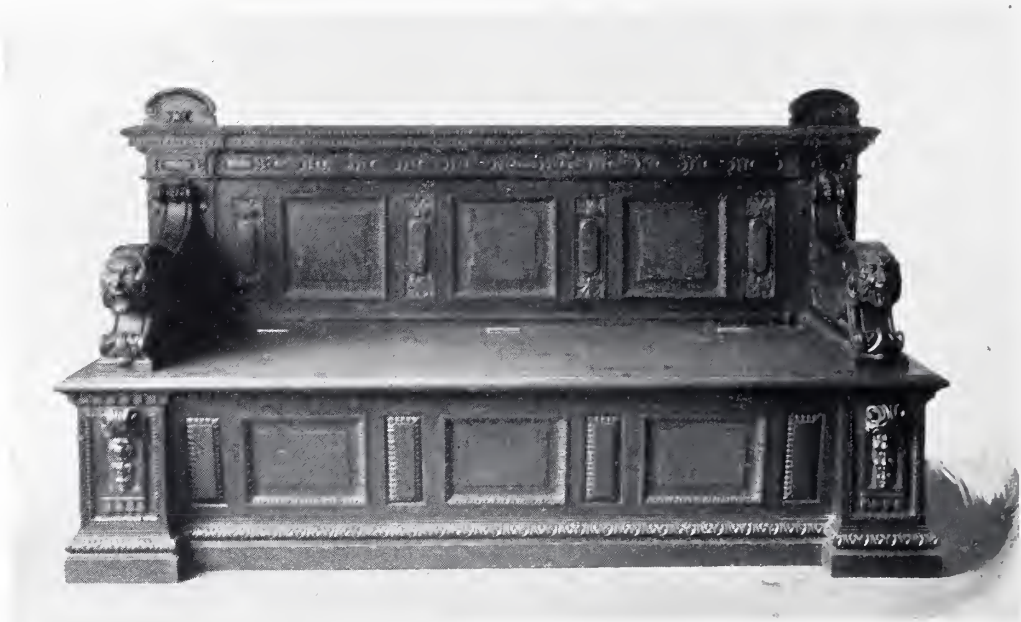
A királyi palota felszerelése.

EREDETI OLASZ TÖLGYFA KAROSSZÉK,
XVII. SZÁZAD.

EREDETI OLASZ TÖLGYFA KAROSSZÉK AZ ELŐCSARNOKBAN.
XVII. SZÁZAD.

FOLYOSÓPAD
TOLGYFÁBÓL.

KÉSZÍTETTE
THÉK ENDRE.

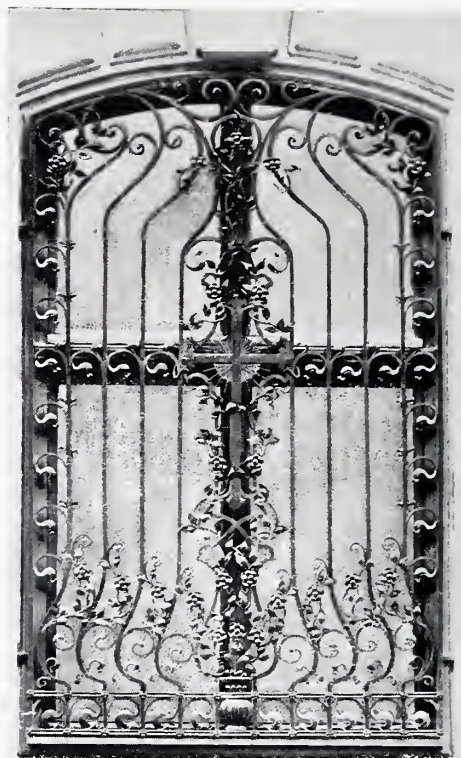

TOLGYFAPAD
AZ ELŐCSARNOKBAN.
XVII. SZÁZAD.

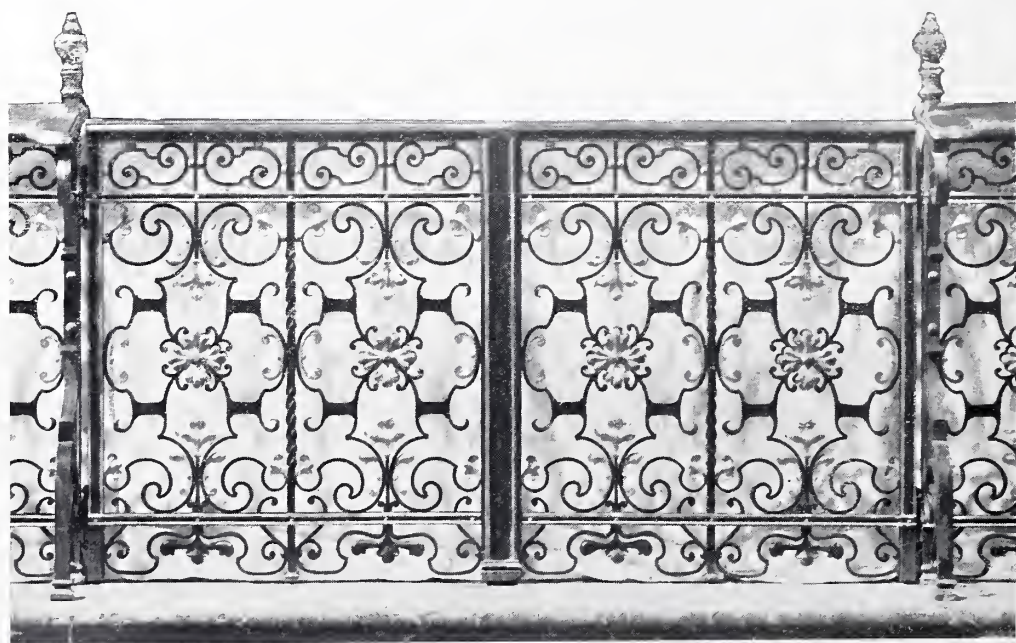
KÉSZÍTETTE
THÉK ENDRE.

EREDETI NÉMETALFÖLDI
TÖGYFASZEKRÉNY.
XVII. SZÁZAD.

RÁCSOK A TEMPLOM AJTAJÁBAN ÉS ABLAKÁN.

ARANYOZOTT VASRÁCS A TEMPLOM SZENTÉLYÉBEN.

KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

A királyi palota felszerelése.

KANDALLÓRÁCS KOVÁCSOLT BRONZBÓL.

KÉSZÍTETTE LUDVIG EDE.

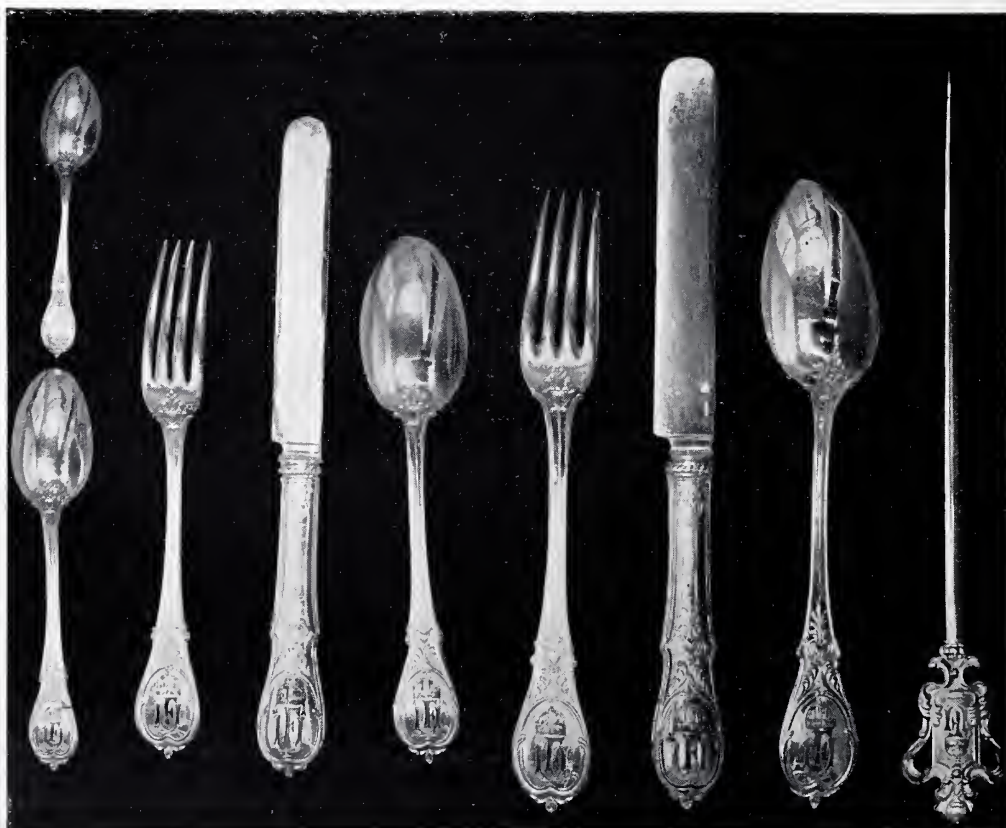
ABLAKSZEM
A LÉPCSÓHÁZBAN.

A KOVÁCSOLT VASRÉSZEKET
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

BORPALACZKOK ÉS POHARAK.

KÉSZÍTETTE
AZ ELSŐ MAGYAR ÜVEGGYÁR R.-T.

EZÜST EVŐESZKÖZ.

KÉSZÍTETTE BACHRUCH A.

CSISZOLT POHARAK.

KÉSZÍTETTE
AZ ELSŐ MAGYAR ÜVEGGYÁR R-T.

EZÜST KANALAK ÉS HALKÉS.

KÉSZÍTETTE BACHRUCH A.

PUNCH KEVERŐ.

PEZSGÓ HŰTŐ.

PECSENYE TÁL.

EZÜSTBŐL KÉSZÍTETTE BACHRUCH A.

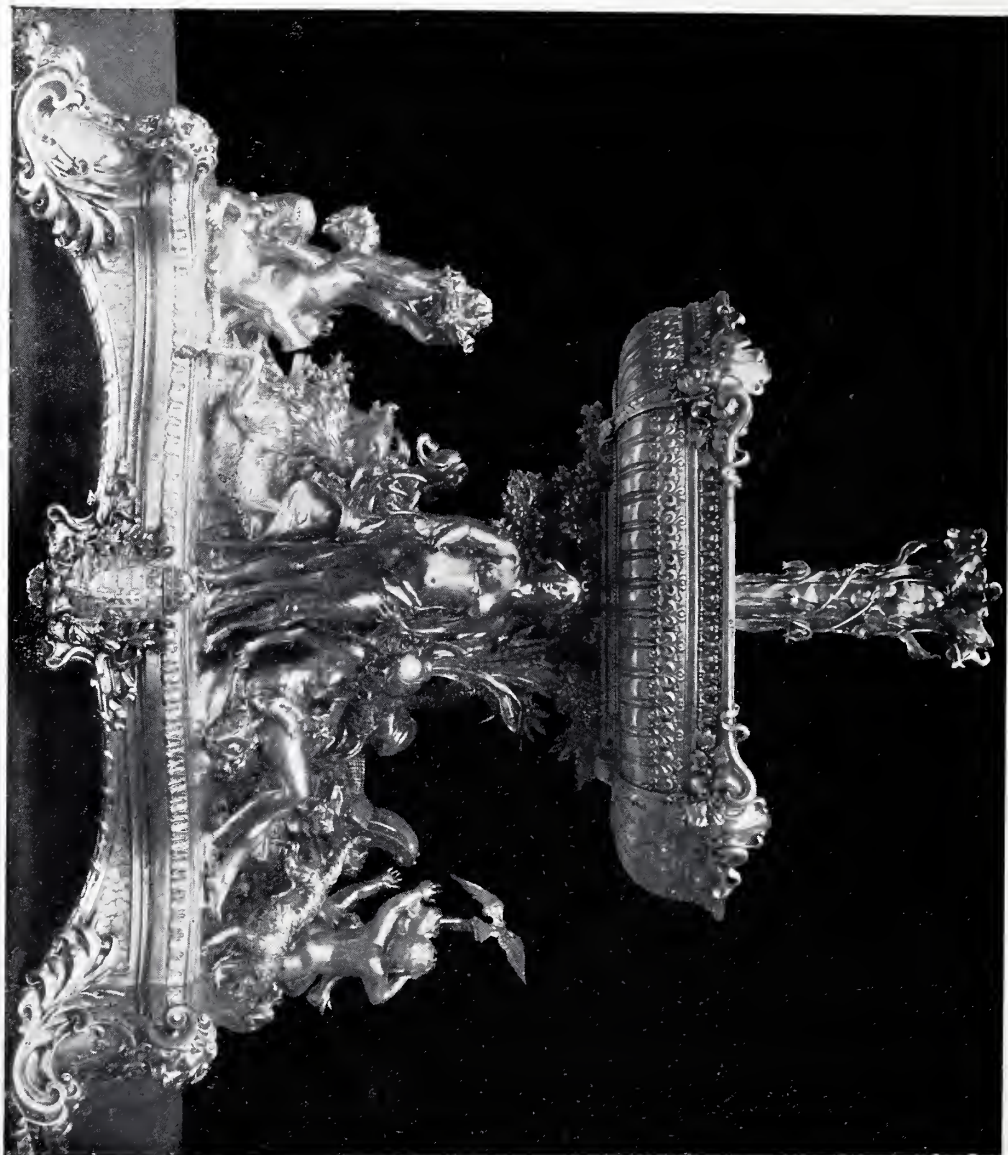
KÁVÉS KANNA ÉS ASZTALI DISZEDÉNYEK EZÜSTBŐL.

EZÜST SÓTARTÓ ÉS CSÉSZÉK.

KÉSZÍTETTE BACHRUCH A.

A királyi palota felszerelése.

EZÜST ASZTALDISZ.

KÉSZÍTETTE BACHRUCH A.

RÉGI MAGYAR ÖTVÖS-RÉZ- METSZŐK.

nyomdászat, ötvösség és a metszés, e három művészet képezte valamikor a *liberalis ars*-ot. Ez utóbbinak közöttük, t. i. a metszésnek voltak legmostohább körülményei. Mert bár a sokszorosító művészetek találománya mindenkor a leg-szebb diadalokat élő eszköze volt az emberi művelődésnek, mégis mindig másodrendű szerephez jutott. Az a mechanikai munka, a mi a rézlap és fadúc eljárásnál a művész egyénisége és műve között áll, a festészet és szobrászat rangjáról lefokozta a sokszorosító művészetet; a kézművesség csoportjába pedig ismét nem volt sorozható, mert azok körében nem lelhetett olyan hívatott művelőkre, a kik esztétikai törvényeit betartani s azon belül költői és gondolati tartalmat nyújtani lettek volna képesek. Így jutott a sokszorosítás a nyomdászat és az ötvösség mellé, a melyek testvériesen meg is osztoztak rajta. Míg ugyanis a nyomdászat a fametszetnek volt pártfogója, addig az ötvösség a rézmetszés művészetét dajkálta.

A nyomdászok munkakörüknek megfelelően betűket metszettek, díszes betűket, iniciálékat is, majd pedig egy lépéssel tovább csak díszeket magukban lapszélékre, fejlécnek és záró-vignettának. A címlapok kereteinek alkotásánál pedig direkt a fametszők művészetét gyakorolták.

Sokkal érdekesebb az ötvösök befolyása a rézmetszésre. Már az ó-kor és középkor ötvös-művészei finom vésetekkel díszítették edényeiket, a kik ha festékekkel telítik a vésetek árkat és lapra nyomják le képét, a fémlaprendszerű sokszorosítást fedezik vala fel. Először azonban csak a reneszánsz korában az

olasz niellomívelők jutottak ilyenmő lenyomathoz és pedig a sokszorosítás művészetére öntudatosan egyáltalán nem gondolva. Ugyanis mielőtt csóktáblákra, kelyhekre, kardmarkolatokra vésett ábrázolásait a fekete zománc-szerű niello anyaggal kitöltötték volna, előbb az egész műnek a hatásáról akartak meggyőződni és zsiros kormot dörzsöltek be a mélyedésekbe, a melynek azután nedves papírra lenyomatát vették. Ezeket a lapokat megőrizték, mint mintagyűjteményt és ezek a lapok képezik egyszersmind a rézmetszés művészetének első csiráit és erekljeit. (L. Iparművészet Könyve. I. 395. o.)

Az ötvösöknek rézmetsző tevékenységével hazánkban is találkozunk. A magyarországi ötvösséggel mindig karöltve jár a pecsét- és „példa“-metszés, mert az ötvösnek valamennyi céhszabály szerint nemcsak díszítményeket kellett tudni metszeni, nemcsak pecsétet, de példát, Bild-et, azaz képmetszést is. (L. Szendrey cikkét Magyar Iparművészet. I. 296.) A rimaszombati, a miskolci, a kassai stb. ötvös-céh mind megkívánja a legénytől, hogy értsen a rézmetszéshez. A kassai céh regestroma 1639-ből világosan így szól:

„A te tiszted ez is leszen, hogy rezeget is faragsz, liukas tizenkét darabot, hogy mikor szabadon akarod mondatni magadat, azokat te tüled az becsületes céh elé kérik, mert másképen szabadon nem mondanak, ezekhez tartsad magadat.“

Tehát minden inasnak felszabadulása-kor metszeteket kellett beszolgáltatni a céhnek és pedig tizenegyet rézben és egyet ezüstben. Ismerjük azoknak az ötvöslegényeknek neveit, a kik épp ilyenek metszésével tűntek ki: Alexy József, Libay Pál stb. Az iparművészeti muzeumban van két eredeti vésett lap, a mely a miskolci ötvös-céh hagyatékából került

oda, egyiknek szerzője Vásárhelyi Márton (1725), másiknak pedig Szabó Mihály (1825), Pongyola reneszánsz-ízű elrendezésben tulipán, szegfű és százszorszép motívumokat komponáltak össze. (Lásd bővebben Szendrey idézett cikkében.) Persze ezeknek a legényeknek a metszetei művészeti szempontból nem jöhetnek számításba, csak mint a technika ismeretére buzdító követelést vehetjük figyelembe. Ugyancsak ilyenforma rézlapokat találtak 1823-ban Selmecen, a mikor Kallmar Jeremiás céhmester ládáját annak halála után felnyitották. A hivatalos kimutatás szerint ott lelték meg

Egy nagy csoportjával a rézmetsző ötvösöknek találkozunk a pesti ötvös-céh által felszabadított legények között. A mikor a 80-as években a régi jó hírnevű pesti ötvösmesterek céhének utolsó reliquiáit is szétszórták, véletlenül az ötvös legények példametszéseiről összegyűjtött levonatok Pulszky Ferencz birtokába jutottak, a ki sietett azokat az illetékes helyre, az Iparművészeti Muzeumba, elhelyezni. Mintegy húsz nevet őriztek meg ezek a lapok számunkra s azonkívül sok a névtelen köztük; akad néhány külföldi is, a kiknek lapjaiból metszették, úgy látszik legényeink studiumaikat.

SZIGETI SÁMUEL ÖTVÖS-RÉZMETSZETE 1811-BŐL.

Libay Pál és Viener Miklós leveleit és a többi közt igen nagy számú metszett és karcolt rézlemezeket, a melyeket mind felszabadult legények szolgáltatnak be.

Az eredeti rézlapoknál azonban sokkal több maradt ránk olyan lenyomat, a mi magyarországi ötvösöknek rézmetszést gyakorló tevékenységére vonatkozik. Egyike a legérdekesebbnek a Lugossy kodexhez kötött XVI. századból való erdélyszéli ötvös keze munkája. Bár alkotásain meglátszik a német tanulmány, különösen Flötner XVI. század elején élt metsző hatása, de annak ellenére annyira szabatosak, finomak vonalai, hogy hozzá hasonló tehetséges és gyakorlott kezét a maga korában a külföldön sem sokat találunk.

Jó magyar fiúk dominálnak az ötvösök nagy tekintélyű céhében. Név soruk metszeteik dátuma rendjében a következő: Szigeti Sámuel, Rázmán István (1751), Brassai Mihály (1756), Feltnájer Mihály (1758), Ferenc László (1761), Gyepesi András (1763), Mátéfi Dániel (1763), Gyergyai Mihály (1768), Kis János (1770), László István (1771), Szabó László (1771), Vásárhelyi József (1772), Huszár Sámuel (1777), Mátéfi Ferenc (1777), Lukáts János (1808), Nemesányi Ignác (1811), Kontz József (1813) stb.

Motívumokat a pesti ötvöscéh legényeinek, néhány használat után is fennmaradt lap tanúsága szerint, kijelölt minták: Fürst, Olivier, Morison, Durand stb. után kellett venniök. A dísszel kitöltendő

Sc: Josephu. Vásarhelyi. 1772.

1772. Sc: Josephus Vásarhelyi.

Sc-JOHANNES KIS-1770

VÁSÁRHELYI JÓZSEF ÉS KIS JÁNOS ÖTVÖSLEGÉNYEK RÉZMETSZETEI A XVIII. SZÁZADBÓL.

tér nagyságát és alakját is megszabták nekik. Azon belül azonban az elrendezés sikerességén, a metszés technikájának bravuros bemutatásán maguknak kellett fáradozniok. Köztük László, Huszár, Lukáts, Szigeti Sámuel már egész képszerű és illusztratív alkotásokkal is megpróbálkoznak.

Szigeti Sámuelnek későbbi munkásságába is bepillantást nyerhetünk egy könyv révén, mely szintén Pulszkytól került Iparművészeti Muzeumunkba. Már mint mester, 1774 januárjában, megrendelési könyvet kezdett vezetni Szigeti, melybe az általa készített filigrán művek lenyomatát is vette fagygyúgyertya kormával és mintagyűjtési szándékkal számtalan gyűrű, ékszer s ötvösmű kézirajzi tervezetét halmozta össze. Azonkívül hasznos recepteket is jegyzett fel közbe-közbe festékekről, forrasztókról, tisztítókról stb. „Gróf Nemes és Gróf Teleki Pál ő nagysága gombja nyomása“ címmel ritka szép sorozatát mutatja be a XVIII. századbeli díszmagyarhoz készült ékszereknek. Turi, Sámuel Mihály, Farkasfalvi Filitzi János „Theologus Diák“, Bartha Márton vitéi gazda számára készült megrendelések az egyszerűbb köznemesi ékszer típusai. Dési Gábor úr számára készült ötvösművek lenyomatai ismét nagy gazdagságról és pompaszeretetről tanuszkodnak. Készült számára „1. egy ezüst ibrik bétsi proba reá ütve, 2. egy kerek nádmézes pixis, 3—6. harminckilenc kalán, kés, kávéskalán Lajos nyéllal. 7. egy magyar ruhára való filigran gombok, mentekötő, lántzal és csattal, 8. ezüst gyertyatartók stb. stb.“

Szigeti Sámuel őrizte meg azt az epitaphiumot is, a melyet gróf Nádasdi Ferencre a Mária Terézia korabeli híres generálisra költöttek. A nielloszerű ötvöslenyomatok közé öreges betűkkel fel van nak jegyezve a következő sorok is:

„A' meddig engedte, a ki számba vette,
Embernek életét, Halálnak elejét

A Nagy Isten.

Forgattam karomat, Bajvivó kardomat,
Elszántam Éltemet, ontottam véretem
Asszonyomért.

A Mársnak kottzkáit, kétséges próbáit,
Sebes pattyantyúit, füstölgő Ágyúit
Bátran néztem.

Rontottam fegyverit, kontzoltam Emberit,
Dőjtöttem Falait, megvettem Várait
Ellenségének.

Felkapták nevemet, terjesztvén híretem,
Világ négy részein, Bellona Mezejin
Sok Nemzetek.

Már most itt aluszom, békével nyugoszom,
Hallod-e Bújdoso, te jámbor utazó
Álly meg ki vagy,

Nem szerzek Háborút, hoz Laurus koszorút,
Betsüld meg tetemet, Nádosdi fekszik itt,
El ballaghatsz.“

Ez avers, bár duzzad a magyar öserőtől, kétségkívül nem a legjobb, maguk a régi magyar ötvös-rézmetszők művei sem állnak a műremekek rangján. De jól eső örömmel kutatjuk össze mégis mindazokat az emlékeket, a mik századok viszontagságainak ellenére is megmaradtak számunkra. A java monumentális művészeti emlékeink úgyis szinte nyom nélkül törlődtek le a föld színéről, iparművészetünk ingó emlékeiben természetesen még nagyobb pusztítást vitt véghez a küzdelmek vihara, még pedig annival nagyobb, a mennyivel kevésbé volt tartós és értékes anyaguk. Ötvös-ségünk nemes és tartós fém-ből készült emlékei családok nemzedékről-nemzedékre szálló, feltett kincsei lévén, elég nagy számban maradtak ránk; a kevésbé nemes anyagból készült rézmetszetekkel azonban kevesebbet törődtek s azért ezek tömegesebben is kallódtak el. Összegyűjtöttük itt a régi magyar ötvös rézmetszőkre vonatkozó adalékokat bizonyosságára annak, hogy a Magyarországon valóhajdani szórványosan feltűnő művészeti nyilvánulások méltóan foglalhatnak helyet Európa szerencsésebb népeinek egykorú művészeti állapota mellett.

— ó —

AZ UTCA KÉPESKÖNYVE.

TSZÖR TÍZ ESZTENDŐNEK kellett leperegnie, míg ez a jelszó: a művészet demokratizálása, megszűnt utópiának lenni. Akik e jelszót világosságra hozták, tudjuk, hogy kik. Itt megint a Ruskin nevét kell leírunk, a miről mi nem tehetünk, mert a modern művészet annyi szállal fűződik e névhez, hogy ha valamit az elején akarunk kezdeni, önkénytelenül is innét indulunk ki: Ruskin, meg aztán a többiek: Rosetti, Morris, Burne-Jones stb.

Az a friss műtörténelem, mely szemünk láttára íródik róluk, immár megrajzolta működésük képét, munkájuk értékét s a műtörténelem lapjain való helyfoglalásukat. Az ma már tisztán áll a mérlegen, hogy az új művészeti forradalomnak ők voltak a Mirabeau, Dantonjai. A merev konzervatív párt, a megkövesedett akadémikus ítélet, a haladás kerékkötői utópiának keresztelték eszméiket. S bár tényleg nem egy eszméjük utópia volt akkor, s az ma is, azért profetikus eredményeket küzdöttek ki. Csak hogy egy párat említsünk: földtámasztották a régi nemes kézimunkát, összehorontták a művészetet az iparral. A művészet népszerűsítése, melynek ők voltak első trombitásai, ma már jelszó lett minálunk is. S ami igazi testöltését illeti, az csak ezután kezdődik. Így hát a Ruskiné koránál, mely frissiben itt van a hátunk mögött, nem lesz érdek telenebb az a kor, melyet most kezdünk számítani.

A művészettől átszántott, megnemesített ipar útján, eljut a finom izlés és az esztetikai élvezet mindenüvé. Ez legjobban fedezi a programot, hogy a művészet közkincs legyen. Ettől megnemesülnek a szürke hétköznapiak. Amit minden nap látunk, amihez mindannyiunknak köze van, azt öltöztessük művészi kötösbe. Sez jobban fogja szolgálni a művé-

szet ügyét, mint az iskolákban előadott esztetikai elméletek. Ezért tették jól a franciák, mikor megirigyelve a japánok plakátjait, művészi plakátokra törekedtek. S ezért hasonló jól tették, mikor művészi cégtáblákra hirdettek pályázatot. Minden esetre érdekes lehetett az a tárlat, melyben csupa cégtábla várta a nézőt. Úgy tudjuk, hogy neves művészek vettek részt e versenyben, mely sikerrel járt. A pályázat híre világgá ment s itt-hon az Iparművészeti Társulat sietett magáévá tenni az ügyet.

Eleinte, első pillanatra, kissé szokatlanul hangzik ez a szó: cégtáblatárlat. Annyira hozzászoktunk, hogy a cégtáblafestés alsórendű dolog, s nem tartozik a művészet birodalmába, hogy ha konzervatív vagyunk, ez az eszme erős reformnak tetszik. Mint a hogy reform is, csak-hogy nem a mi találmányunk. Mert az ilyenfajta dolgot, mint a cégtábla vagy a szobafestés, csak a dübörgő gép kora: a XIX-ik század közösisette ki a művészet mezejéről. A régi művészi korokban ép úgy bent volt a művészi foglalkozások közt, mint bármi más. Az eltemetett Pompeji kiásott romjai szintén ezt bizonyítják, hogy a szobák falát művészek pingálták tele. Azelőtt a szobafestés, a cégtábla is művésztől való volt. Csupán az u. n. modern század terelte teljesen az ipar birodalmába. Merevvé tette, s ez a merevség, a sablon mindenütt egyforma volt. Így történt, hogy ma pl. a cégtábla szinte az egész világon egyformán művésztetlen. Ezt a művésztelenséget, a cégtáblák izlésrontó hatását akarták megszüntetni a francziák, mikor napirendre tűzték a kérdést: nem lehetne művészivé tenni a cégtáblákat is? S bár a kérdés megoldása nem könnyű, azért egy szóval sem mondhatjuk, hogy lehetetlen. Ha gondolkozunk rajta, menten beláthatjuk, hogy a kérdés egyúttal jelentős is. Az idő épen megérett arra, hogy a cégtábla szintén újrakereszteltesse a művészet nevében. Ez ép olyan iparművészeti feladat, mint az, hogy prak-

tikus és szép bútort, lámpát, szőnyeget stb. csináljunk. Ha azt akarjuk, hogy otthon, az ipari tárgyakon meglássék a művészet, úgy ne tűrjük el az izléstelenséget künn, az utcán se. De sajnos, mostanság még ez járja. Ma a címfestők és szobafestők tucatszámra gyárthatják az izléstelenségeket. Senkise neheztel rájuk. Ők bár buzgalommal végzik munkájukat, egy percre sem jut eszükbe, hogy amit végeznek, az művészet volt valamikor, s ma is az lehet. Ép úgy tisztességes munkakeresetnek, iparnak veszik ezt, mint a kosárfonást, vagy gombkötést. S ez főleg onnan van, hogy maguk a kereskedők sem nézik művészi szempontból a cégtáblát. Csak rikító legyen és messzire kiabáló, — s már elég van téve mindennek. Így aztán azt látjuk, hogy a különböző ipari, kereskedelmi foglalkozásokat jelző cégtáblák szinte egy kaptafára készülnek mindenütt. Ez a kaptafa pedig egyformán unalmas, sivár, izlésrontó. Életünk egy része nap-nap után az utcán telik le. S amint végigmegyünk az utcán, lépten-nyomon megakad szemünk egy cégtáblán. Ez is festett munka, s habár önkénytelen módon, de hatással van izlésünkre. Nos, az ilyen cégtáblanézegetés épen nem finom élvezet. Az ilyen hatásban épen nincs köszönet. A művészi nevelés szükségessége ma nálunk is a levegőben van. De addig falra hányt borsó minden írás és beszéd, ameddig megtűrjük a szűrő izléstelenségeket. Így pl. a cégtáblákat. A művészi cégtábla épen szaporaságánál és nyilvánosságánál fogva izlésnevelő szerepet játszhatna. S hogy most mennyire távol állanak ettől a szereptől, erről könnyen meggyőződhetünk, csak sétáljunk végig az utcákon, s egy kissé kritikus szemmel gusztáljuk meg őket. Hálátlan bolyongás lenne ez.

De azért, hogy ez így van, ne rójuk föl tisztán a magunk hibájául. Annyiban vigasztalódhatunk, hogy cégtáblák dolgában nem csak nekünk van röstelni valónk. A külföldnek is. Szinte elmond-

hatni, hogy ez széles világgá terjedt hiba. Az ötletesség, a finom, elegáns formák városa azonban: Páris belátja, hogy ezt a szépséghibát jó lesz kijavítani. Mindenképen okos gondolat ez, s nekünk nem válik szégyenünkre, ha ebben az okosságban mellénk állunk. Egészen más lenne az utca arculatja. Szébb, változatosabb, s ami fő: eltűnnének a mostani csodabogarak. Ingyenjáró élvezet lenne a séta annak, aki szereti a szépet mindenben, s megérti a színek és formák nyelvét.

Hogy mi az utca képeskönyve?

Minden, ami a párhuzamosan szaladó két oldalt díszíti, élénkíti s meglepetéssel szolgál a járókelőnek. A plakátok, a cégtáblák, feliratok tényleg képeskönyvvé tették az utcát. A plakát legfiatalabb műfaja a modern művészetnek. S egyrésztől azt a kereskedelmi célt szolgálja mint a cégtábla, hogy t. i. hirdet és figyelmünkbe ajánlja az ipari cikket, másrésztől: kép, színes és ötletes ábrázolás, mely előtt érdemes állomást tartani. Ép olyan illusztráció az utcában, mint a cégtábla. Már ott tartunk, hogy vannak művészi plakátjaink. Jó volna, ha ezt elmondhatnók a cégtáblákról is. Mert a mai formájuk teljesen művészietlen. Reméljük, hogy ennek véget vet az a reform, mely francia földről ért ide hozzánk.

A mi a reform megkezdését, a terv kivitelét illeti, ez persze nem mehet úgy egy-kettőre, hirtelenében. Senki sem kívánhatja, hogy máról holnapra az összes cégtáblák kicserélődjenek olyanokkal, melyeket magyar művészek festettek. A dolognak másutt van a kezdete. Elsőben is maguknál a kereskedőknél. Aki nek üzlete van, érezze szükségét annak, hogy izléses és művészi cégtáblát függeszzen a boltja elé. Az a fontos, hogy a kereskedőknek ambíciójuk legyen egy-egy igazán szép cégtábla beszerzése. Hogy belássák először: a szép cégtábla megbecsülni való dolog, s épen nem lényegtelen. Másodszor: az

ötletes formájú cégtábla nemcsak dísz és élvezet a nézőnek, hanem üzleti haszonnal is jár, mert vevőket is vonz. Minél szebb valamely cégtábla, annál többen nézik meg figyelemmel, s a kik így megállnak előtte, azok közt mindig akad vevő. Az üzlettulajdonosokon van tehát a dolog egyik része. A mi a másik, talán fontossabb részt illeti, erre nézve szükséges, hogy a cégtábla-festéssel művészérzékű emberek foglalkozzanak. Azt nem kívánhatjuk, hogy minden cégtábla készítője egy jeles magyar művész legyen. Ez nagyon költséges luxus volna, s egyenesen ennél a pontnál akadna meg, hogy nem bírná minden kereskedő megfizetni. Egészen másként hangzik természetesen, ha egy előkelő, nagy cégről van szó. Ez megteheti, hogy az üzlet feliratait, cégtábláit jeles magyar művésszel terveztesse.

S azt hiszem, művészeink közt akadna olyan is, aki félretéve minden arisztokratizmust, nem tartaná rangján alúlnak az ilyen feladatot. Különösen számításba jön itt az ipaművészeti iskola. A díszítő-festészeti szakosztályba ugyanis évről-évre annyian igyekeznek, hogy ez már tiszta túltengést szül. Ha a cégtábla-reform beütne, ez a túlprodukció bizonyos mértékben alábbhagyna. Mert a díszítő festők egy része ide terelődne, s itt volna lekötve, a cégtáblafestésnél. Ez megtágítaná feladataik körét. Természetesen, a mi az egész kérdés megoldását illeti, ez nem mehet végbe huszonegy óra alatt. Közelebb jutnánk hozzá az által is, ha a címfestő iparosokat művészi szellemben neveljük. Művészérzékű, jó ízlésű iparosok kellenek, a kik megértik a tervező művész intencióit, s bizonyos fokig maguk is tudnak tervezni. Fontos pont ez, tán legjobb út a megoldáshoz. De míg ez igazában megvalósul, addig böjtölnünk kell, várunk, míg ez az új címfestő-iparos gárda képződik.

Minden akciókezdesnél az első lépés a legnehezebb. Az ember könnyen tévedhet s oldalvást lép. Úgy van helyén,

hogy ezt az első lépést itt is megjelöljük. Mi a legközelebbi teendő a művészi cégtáblakérdésnél? Olyan dolgot értünk, melybe rögtön bele lehet fogni, a siker reményében. Azt hisszük, hamarjában nincs okosabb, mint az, amit a franciák tettek: a pályázatkírás. Lehet, hogy ez az első pályázat nem hozza meg a kívánt eredményt. Nem baj. Annyit mindenesetre elérünk, hogy tisztázza a fogalmakat, s a szemünk előtt lévő példákból jobban megértjük a kérdést. Meglátjuk, hogy művészberek milyen ötletes, s művészi formában próbálják megoldani ezt a feladatot. Mert az iparcikkek művészi formában való hirdetése, az üzleti feliratok és cégtáblák művészi köntösbe bujtatása, nem olyan könnyű dolog, mint első pillanatra látszik. Ehhez is külön technika kell. Ez ép úgy nem utánozhatja az olajfestményt, mint a plakát. Két szempontot kell kielégíteni és összehangzásba hozni. Az egyika művészi szempont: a formális és színbeli megoldás. Mert a művésznak itt is külön nyelven, hogy úgy mondjuk: cégtábla-nyelven kell elmondania a mondanivalóját. A másik szempont a kereskedők szempontja. Ezt szintén erősen kell hangsúlyoznunk, mert hisz a cégtábla első sorban kereskedelmi érdekeket szolgál. A cégtábla ne legyen se illusztráció, se pedig kép, a melynek egyedüli végcélja az esztetikai élvezet. Csak cégtábla legyen, mely kínálja az árút, csalogatja a vevőt és semmi más. De ezt a feladatot. artisztikus formában oldja meg. Ne az izléstelenségnek, hanem a művészi ötletességnek s az izlésnevelő formáknak legyen terjesztője.

Irjunk ki pályázatot, s ez közelebbről meg fogja világítani a feladatot. E pályázat-kiírásával a Magyar Iparművészeti Társulat máris foglalkozik Gelléri Mór felszólalása nyomán, ki a Társulat végrehajtó bizottságának egyik utóbbi ülésén mint első, szóba hozta a cégtáblák művészi reformját. A pályázat a legliberálisabb föltételek mellett történjék és sikere attól függ, hogy a pályázók a meg-

oldás komoly keresésével fognak hozzá. No meg attól, hogy nem vár rá a legtöbb pályázat sorsa, hogy t. i. az erős tehetségű művészek távolmaradnak.

Akárhogy vesszük, az egészből sommás végeredmény, hogy a cégtáblák megértek az újjászületésre. Ha ma az iparművészet minden igyekezetével szépíteni akarja a modern ember lakását, az utcát sem hagyhatja ízléstelennek, kitagadott gyerek módjára. A cégtábla ma még nem dísz az utcának, de rögtön azzá lesz, ha művészi formát kap. S mihelyt ilyenre előlép, az utcán való járásunk egy esztetikai élvezettel szaporodik. A plakáttal együtt a cégtábla is művészi látnivaló lesz, s kettesben szinte képeskönyvvé avatják az utcát.

Dömötör István.

DUNÁNTÚLI FAOSZLOPOK.

IÁBA is erőlködöm, hogy a Dunántúl összegyűjtött e különböző faoszlopformák bemutatásánál tisztán csak az iparművészetet érdeklő részleteknél maradjak, mert tanulmányutam sokkal fontosabb és eltörölhetetlen benyomása más elmondanivalóra készítet: hogy népies, hajdan olyan híres iparművészete csak **volt** a Dunántúlnak, míg most, amerre csak jártam s mert gyalog jártam, mindenütt a túlterhelt, munka alatt nyögő néppel találkoztam, amely az éhes ember tekintetével nézett reám, s elrongyollott modern, züllött ruhája mintha mondta volna: te cifra szűrt, varrottast, mázos-edényt keresel nálunk, mikor kenyérre se telik.

Itt-ott faragcsál néhány ráérőbb pásztor-ember, s azoknak is messze megy a hirök, annyira kevés van.

Visszaidézem emlékemben az apró, színes fácskákból összerakott homlokzatú milejegyházszerű (Zalam. Göcsej) házacs-kát s fájdalommal gondolom el, hogy nincs paraszt, a ki ráérne kivárni, nincs ács, a ki ráérne elkészíteni manapság

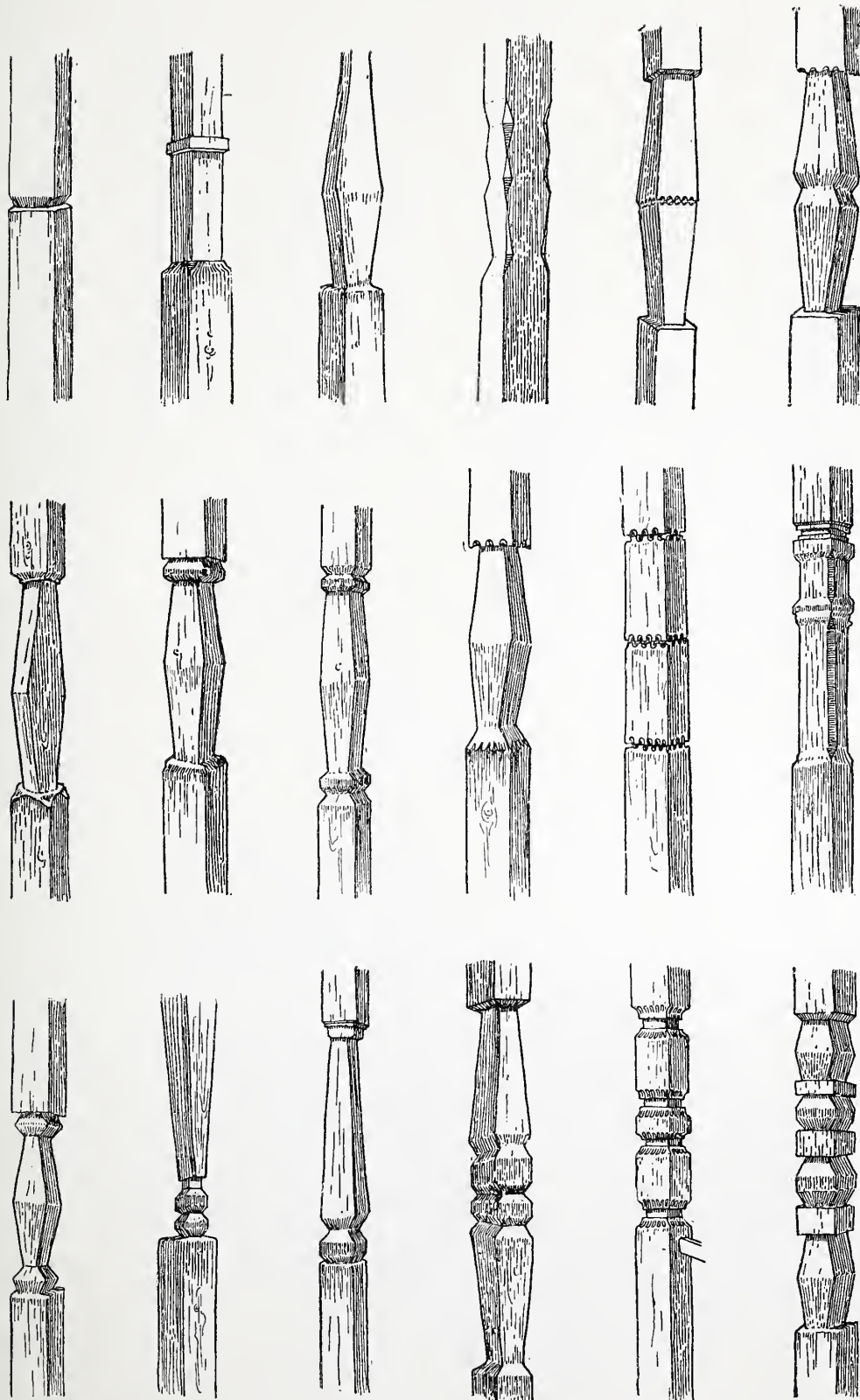

FARAGOTT VIRÁGTÁMASZTÓ.

(Göcsej.)

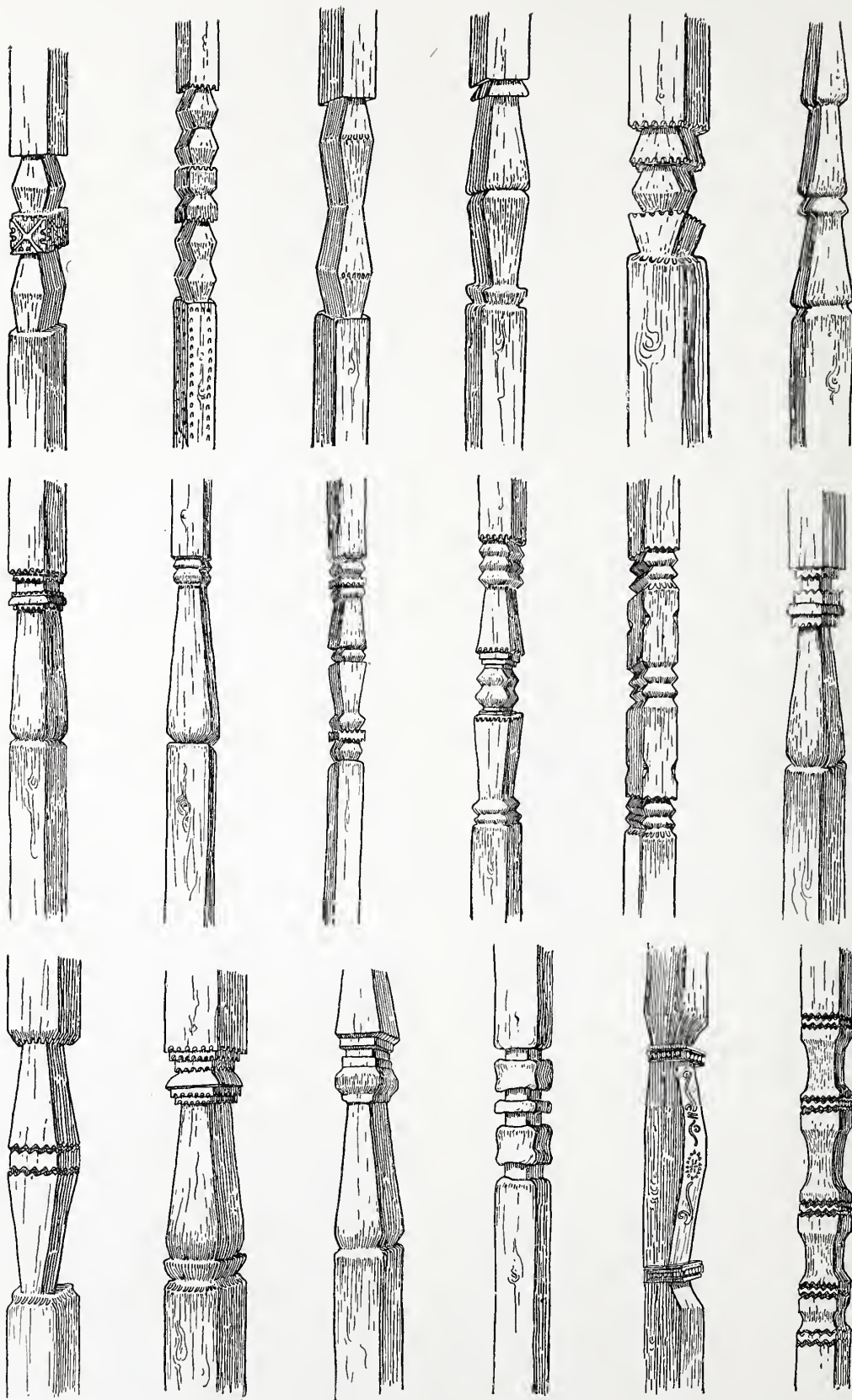
egy ilyen házacs-kát, pedig alig negyven éve, hogy az készült.

Ezek az itt közölt oszlopformák, meg a lap múlt évi első számában közölt temetői fejfák, olyan fantázia-terméke-nyítő adatok, hogy nem is kell nagyon törni a fejemet, s előttem áll ezekből összekonstruálva Attila fapalotás városa,

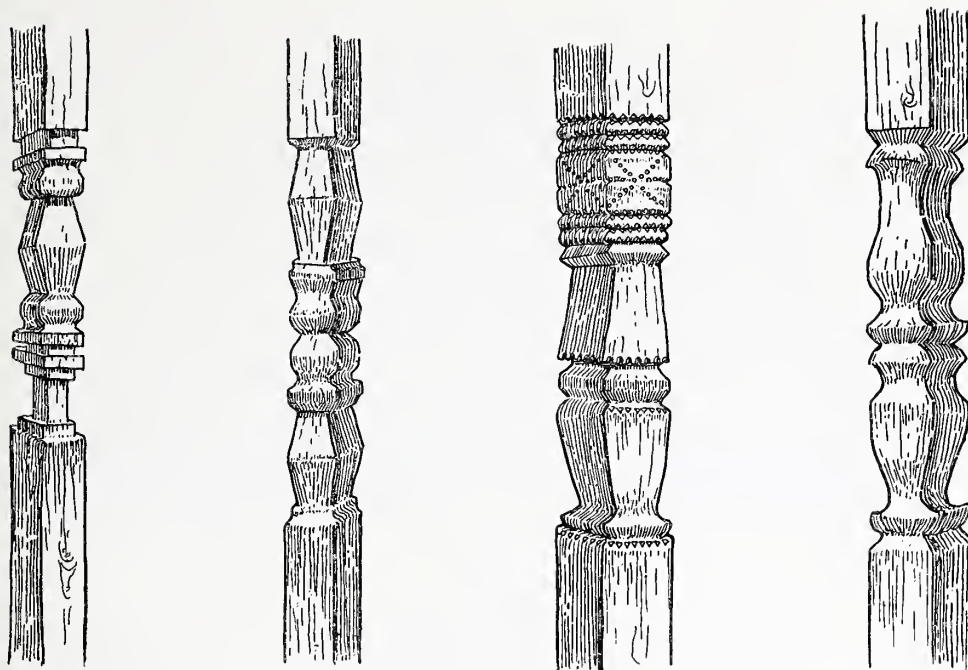
DUNÁNTÚLI FAOSZLOPOK.

GYŰJTÖTTE ÉS RAJZOLTA NAGY SÁNDOR.

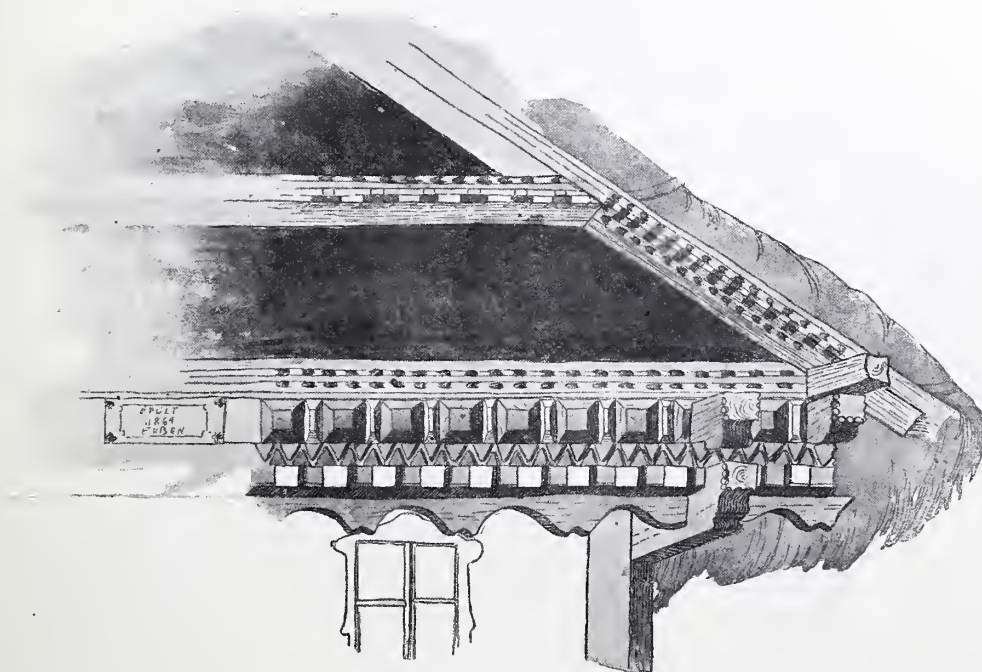

DUNÁNTÚLI FAOSZLOPOK.

GYŰJTÖTTE ÉS RAJZOLTA NAGY SÁNDOR.

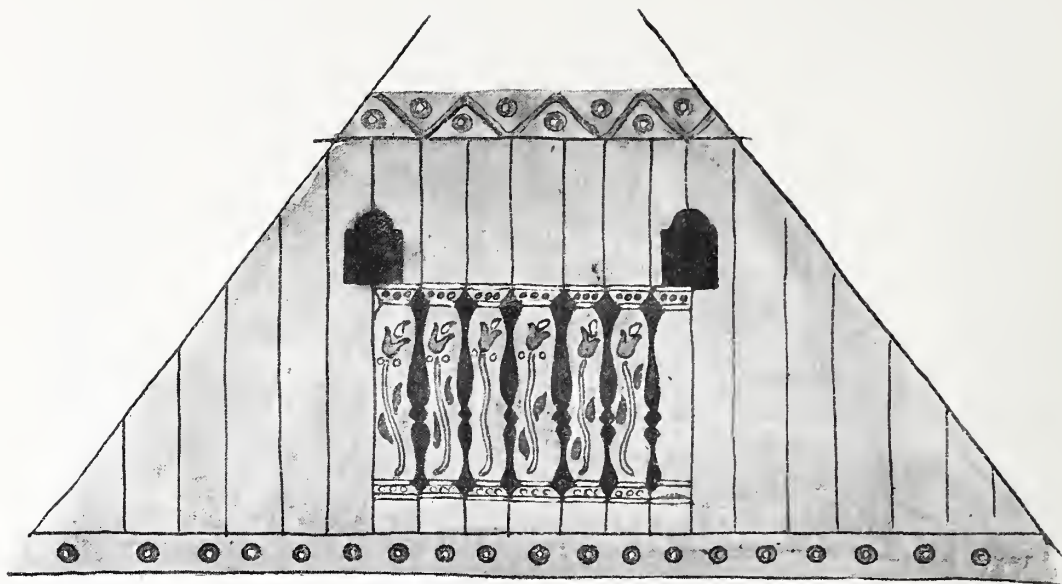

DUNÁNTÚLI FAOSZLOPOK.

RÉSZLET MILEJGYHÁZSZÖGI HÁZRÓL.

NAGY SÁNDOR RAJZAI.

RÉSZLETEK MILEJEGYHÁZSZÓGI HÁZAKRÓL.

NAGY SÁNDOR RAJZAI.

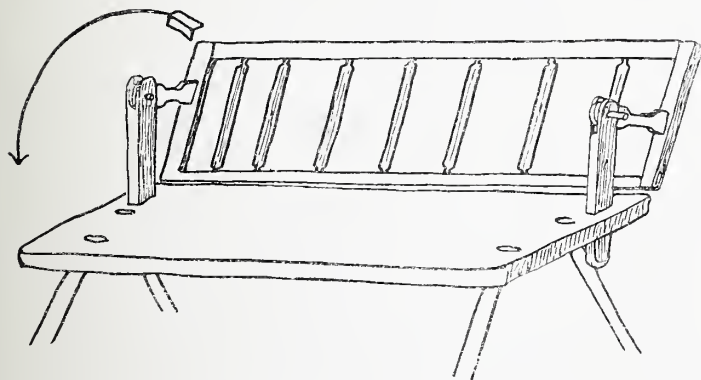
s ezzel olyan valami mesés szépet látok az ő teljesen különálló egyéniségével, mint Venezia, Konstantinápoly.

Mert a fa, mint anyag, nemcsak hogy olyan becsületes valami, mint a kő, hanem még ennél tisztább is, s ha lényegének megfelelően van felmunkálva, hát valami meleg, intim, hozzánk közel álló.

Hanem akkor nem szabad úgy elbánni vele, mint az asztalosok, hogy valami érc-laphoz teszik hasonlónvá fásasztó gépies munka árán, hanem úgy, mint ahogy azok vették kézbe, a kiket még nem hívtak asztalosoknak, hanem faragóknak. A közölt milejegyházaszögi házacska homlokzata úgy készülhetett, hogy: „A ko-

mében, s ezzel vége; míg az a durván faragott oszlopsor a kéménytelen házacs-kák kóválygó füstjétől szinte polirozottá fényesedve és pirosodva örömmel tölt el, mert a beléjük lehelt becsületes munka becsületes érzése jut kifejezésre.

Az asztalosok munkája, meg a régi faragók között lévő különbséget olyan-nak látom, mint a zongora és tilinkó zenéje között van. Már most, ha valaki a tervezők közül egy villamos- és bérkocsi-

FORGATHATÓ PAD, ÉJJEL GYERMEKÁGY.

(Göcsej.)

FARAGOTT VONÓSZÉK.

(Göcsej.)

mám becsülettel beigért, még az őszre egy akó bort is ád, hát meg is csinálom neki, hogy akárki megnézheti . . .“

Mostanában pedig így hallani: „Kétségbeejtő az a konkurrencia, meg kell valahogy a belső anyagban takarítanom, a mit a külszín fényes kiállítására kell pazaroltatnom ezekkel a drága segédekkel.“

Ám a fényes külszín mégis csak a rejtett benső szándékot hozza áruló őszinteséggel napfényre, s az érzés, amit az ilyen mű bennünk kelt, valami keserű nyés ámulat, a mivel a munkafelosztásból kelt precizitásnak adózunk — de csak adózunk a szó legteljesebb értel-

zőrejtől zúgó lakásnak akar egy berendezést tervezni, akkor csináltasson csak a zongorajátékhoz hasonló valamit a végtelen ügyes asztalosokkal s az érzés, mint a zongorázásnál, a billentyűk vezetékein közvetítve mire a húrokköz érne, már csak mechanikai ütéssé válik, de a hang túlzörgi a villanyosokat. Ha pedig egy kedves kis sarkot, valami elvonultsággal csendes kis téli szobácskát óhaj-tana valaki, akkor tessék ez oszlopokhoz, azokhoz a temetői fejfákhoz fordulni, én tudom, hogy azok nagyon kedves dolgot fognak a fantázia segítségére nyújtani, akár a tilinkó hangja.

Nagy Sándor.

KULÖNFÉLÉK.

QKASSAI MÚZEUM MEGNYITÁSA nagy ünnepek között ment végbe f. é. június 21-én a kormány kiküldöttjének és az egész magyar tudományos világ képviselőinek jelenlétében. A megnyitás a múzeumi választmány közgyűlésének keretében történt, amelyen Mihalik igazgató előadta a Kassai Múzeum történetét, utánna pedig Fraknói Vilmos püspök a „Múzeumok és könyvtárak országos felügyelősége” Miskovszky az Akadémia, Szalay Imre a Nemzeti Múzeum, Radisics Jenő az Iparművészeti Múzeum nevében üdvözölte az új társintézetet. Ezután Berzeviczy Albert a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében és megbízásából megnyitotta a Múzeumot.

A Múzeum földszintjén két teremben az ásványgyűjtemény, az állattár és a könyvtár van elhelyezve. Az emeleten két tágas terem szolgál a gyűjtemény befogadására, melyeknek nagy része ajándék útján (Bubics Zsigmond, Dessewffy Pál, Andrássy Dénes gróf) jutott a Múzeum birtokába. Az egyik teremben látható Dessewffy Pál régiséggyűjteménye, értékes ötvösmunkákkal, a másikban a kőkorszak, a bronzkor, az egyiptomiak kulturájának emlékei, görög, római régiségek s népvándorlás-korabeli szerzőszámok, eszközök és fegyverek. Két termet foglal el Bubics püspök képgyűjteménye. S sok hely jutott a művelődéstörténeti emlékek és a szabadságharcból való ereklyék számára is.

A rendezés kizárólag Mihalik József igazgató munkája. Ugyancsak ő készítette el a megnyitás napjára a Múzeumról a 60 filléres kis katalogust és a 2 koronás leíró lajstromot, melyet bővebben jelen számunkban a szakirodalmi rovatban méltatunk.

RIESCH ALADÁR RÁKOSKE-RESZTÚRI FRESKÓI, a jóhírnevű művész legjobb alkotásai sorába tartoztak. Az alkalom, a mely azokat létre hozta az volt, hogy meghalt Vigyázó grófnének fia és ugyanakkor a művészt is hasonló csapás érte. A művész gyászoló lelkével a fájdalomtól kivezető gondolatot megfestette három képén, a halál elválasztó kínját, a keresztre feszített szeretetet sugárzó Üdvözítő enyhítő hatását és a Krisztus által való viszontlátás örömet a halál fölött diadalmas-

kodva. Mindez lélekkel, kiváló művészi és technikai tökélyvel lön megalkotva. S ime a szakértők által dicsért művek szomorú sorsra jutottak: a megrendelő gróf Vigyázó Sándorné, aki bár maga is elragadtatással nyilatkozott a neki bemutatott kartonokról, sőt két évig teljes megalékedéssel gyönyörködött Kriesch freskóiban, egy szép napon leverette azokat kápolnájának faláról és helyette Hegedüs László festőművész vállalkozott új fresko készítésére. Napjainkban, a midőn a művészet tisztelete még kisebb kulturális fokon álló országban is nagymérvű, ez mindenestre szokatlan jelenség. Súlyosbítja az a körülmény az esetet, hogy Kriesch Aladárnak még tudomására sem hozták a képromboló szándékot, hogy esetleg a fresko lefűrészelésével menthette volna meg művét. Hogy kit terhelte a felelősség, azt döntse el a Képzőművészeti Egyesület, a hol bizonyára szóba kerül az ügy. Mert téves az a felfogás, hogy szeszélyből vagy rosszakarattól szabad-e egy kiváló művészi alkotást megsemmisíteni. A tulajdonjog tulajdonképpen a nemzetet is illeti s nemcsak azt, aki megfizette.

AGYAR IPARMŰVÉSZEK KÖRE cím alatt egyesületet alakított egy csomó budapesti fiatal iparművész, többnyire az Iparművészeti Iskola végzett növendékei. Alapszabályuk értelmében céljuk: a magyar iparművészet terén működő erők támogatása, külföldi tanulmányaiknak elősegítése s főképen munkálataiknak hazánkban való értékesítése. E célok érdekében tagjai között pályázatot hirdet iparművészeti tervezetekre, esetleg közérdekű szakkérdések irodalmi fejtegetésére. A tagok iparművészeti alkotásaiból kiállítást rendez. Tehetséges tagokat külföldi ösztöndíjban törekszik részesíteni. Rendes tagjai számára működési teret iparkodik biztosítani, valamint egymás közt a társadalmi életet fejleszteni.

RÁKÓCZI EREKLYE-KIÁLLÍTÁS KASSÁN. Hazafias és kulturális jellegű keretén belül helyet adott a kétszáz év előtti iparművészeti alkotásoknak is. A dicső kor emlékeinek bemutatása hiányos is volna, ha csupán hadi szerzőszámok, kardok, puszkák, török, pallosok, talpas ágyúk stb. volnának kiállítva; bizonyos szempontból a hadiélet eszközein kívül álló tárgyak még mélyebb betekintést engednek a

Rákóczi-korabeli szabadságharc lelkiületébe és minden szépet termékenyítő hatásába. A tálak, serlegek, művészi edények, háztartási cikkek, pompás kivitelű ötvösművek, különösen kelyhek, bútorok, továbbá öltözetek és egyházi díszruhák bizonyítják, hogy a harcok közepette alkotni is tudtak, nemcsak rombolni. Hazai iparművészetünk multjának nevezetes és tanulságos emlékei ezek.

A kiállítók közt szerepelnek József Ágost főherceg, Zichy Jenő, Festetich Tasziló, Eszterházy János grófok, állami intézetek, egyházak, városok és még igen sokan a magánosok közül. A kiállítás 10 termében kétezernél több tárgy van bemutatva. Az elrendezés munkálatait Mihalik József miniszteri biztos, kassai múzeumi igazgató végezte, kinek alapos szakértelméből kifolyólag annyira sikerült a bő anyag csoportosítása és elhelyezése, hogy Rákóczinak és a kuruc-kornak emlékei megelevenednek a kassai kiállításban. Ugyancsak az ő szerkesztésében jelent meg a tizennyolc nyomott ívre terjedő pontos és részletes katalógus.

MESTERINAS ISKOLÁKNAK szakirányban való átalakítását hajtja végre a budapesti tanács lépésről-lépésre. Az 1902—1903-ik iskolai évben kipróbált módon történik a jövő tanévben a továbbfejlesztés. Mesteriskola lesz Budapesten: építőiparosoknak 2, bádgosoknak 2, lakatosoknak 7, asztalosoknak 4, géplakatosoknak 7, műszerészeknek 3, ékszerészeknek 1, díszítőknak 3, sokszorosítóknak 5, szabóknak 3, cipészeknek 3, ezenkívül még 15 általános irányú. A tanács megállapította az iskolák övezetét is és kimondotta, hogy a műhely után illetékes iskolába kell a mesterinasnak járnia.

KAZ EX-LIBRIS KIÁLLÍTÁSSAL kapcsolatban, melyet az Iparművészeti Múzeum rendezett, Némethy Lajos elkészítette „Az esztergomi főegyházmegyei könyvtár 'ex-libris' könyvjegyeinek lajstroma"-t, egy színnyomatú és 12 eredeti rézmetszetű képpel. A 315 számból álló lajstromban 5 super-ex-libris van, (22-t ki kellett volna belőle hagyni, mert nem sorozhatók a tulajdonképeni ex-librisek közé, így a kéziratos bejegyzéseket és a könyv tulajdonosával vonatkozásban nem álló szentképeket) 123 a magyar ex-libris, ezeknek jó részét több változatban és példányszámban őrzi a könyvtár. Különösen

érdekessé teszi a lajstromot először az, hogy a heraldika, történelem és ex-libris irodalom forrásműveivel hozza kapcsolatba az ex-libriseket; másodsor azért, mert több olyan magyar ex-librissel ismeret meg bennünket, a melyek eddig úgyszólván ismeretlenek voltak s az Iparművészeti Múzeum kiállításán sem szerepeltek; és végül nagy becsértéket kölcsönöz a műnek Árady, Draveczky, Görgey, Helmuth, Hubert, Jordánszky, Károly Ambrus herceg, Kopácsy, Piacsek, Scitovszky, Stipsics és Ürményi esztergomi egyházférfiak ex-librisének az eredeti rézlapról sokszorosított képei, melynek ducait szintén az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban őrzik.

HÖLZEL MÓR †. A bártfai szobrászkola megalapítója és vezetője halt meg f. évi július havában. Hölzel prágai születésű, és családjában nemzedékről nemzedékre művelték a faragást. Ő maga elsajátítván a tehnikát, a bécsi művészeti akadémiában fejezte be tanulmányait és 1872-ben Izsó Miklós-hoz került. Itt fordult feléje Steindl Imre figyelme, aki először a máriafalvai templom díszítő-szobrászati műveinek, majd a kassai dóm déli kapuzata hiányzó szobrainak elkészítését bízta rá. Csakhamar ezután a kulturálisminisztérium a kassai dóm egyházi bútorainak és bártfai templom egész belső felszerelésének munkálataival bízta meg. Ezen, egész életre szóló megbízások fejében telepedett le Hölzel Bártfán s vállalkozott a műhelyében jelentkező tanulók kiképzésére. 50-nél több tanítványt tanított ki a faragásra, a kiknek nagyrésze azonban külföldön tudott csak érvényesülni. Bővebb ismertetése a bártfai szobrásziskolának és Hölzel működésének, megjelent Diváld Kornél tollából a Magyar Iparművészet 1897/98-ik évfolyamában 201 és azt követő lapokon.

ARAGÓ-FIRTINGER KÁROLY †. A derék nyomdász-szakíró meghalt. Példája volt a maga erején nőtt tudósnak. Írásaiban sokszor kereste a kapcsolatot a nyomdászat és az iparművészet között.

Bécsben született 1847-ben, iskoláit Pesten végezte s ugyanitt 1860-ban nyomdászati pályára lépett. 1870-ben Aradon Barabás Péterrel megalapította a munkás-egyesületet, ezért és más munkásmozgalomban való részvételéért hűtlenségi pört emeltek ellene, a mely-

ből azonban szerencsésen kiszabadult. 1872-től 1881-ig szerkesztője volt a *Typographiának*. 1884-ben írta „Adatok a budapesti nyomdász-testület társas-életéből, az ipartörvény módosítása alkalmából.” 1886-ban Ács Mihály társaságában „Esquisse sommaire de l'état actuel et passé de l'imprimerie en Hongrie” című munkát. 1896-ban megjelent tőle: „Magyarország nyomdászat-történeti térképe.” Sokat dolgozott a nyomdász-szaklapokba. A Grafikai Szemlében látott napvilágot hosszabb tanulmánya: „Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás korától 1848—49-ig.” S ennek mintegy folytatása főműve, az a vaskos kötet, melynek címe: „Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közel-múltjából.”

KÜLFÖLD.

NŐI KIÁLLÍTÁS BERLINBEN.
A berlini Frauengenossenschaft f. é. május és június havában érdekes és a maga nemében új kiállítást rendezett a berlini Filharmonia termeiben. Ez az egyesület a nők érdekében alakult, mintegy tanácsadójául és gyámoltójául azoknak, akik künn állanak az életben és becsvágyukért vagy a megélhetésért küzdenek. Ez a kiállítás első lépése volt a nagy nyilvánosság elé s rendezői, valamint résztvevői a nők köréből kerültek ki.

E kiállításon szinte önálló egészet alkotott az iparművészeti rész. Itt a nők tehetsége nem a nagyszabású dolgok tervezése terén tűnt ki, hanem a részletek, az apró díszek dolgában. S ezzel egy újabb adatot fűztek ahhoz a régi igazsághoz, hogy az asszony legigazabban itt érvényesítheti hajlandóságát az iparművészet iránt. Érzelemlágának minden szála hozzá van forrva az otthonhoz, mely életének intim keretét adja s így ő leghivatottabb művelője az otthon művészetének.

A német asszonyoknak ebben a hivatásukban nagy segítségükre vannak a kitünően szervezett nőipariskolák s főleg a könnyű szerrel megszerezhető női, iparművészeti lapok. Oly magas művészi fokon állnak ezek, s oly könnyűvé teszik a bemutatott minták követését, hogy egyszersmind leghivatottabb tényezői a

nők művészi nevelésének s a házi műipar fejlődésének. És van még egy nagybecsű jellegük: föltétlenül hódolnak a jellegzetes sovénység elvének.

A Frauengenossenschaft kiállításának ez volt egyik főerőssége. Nem csupán a nyomtatványok csoportja volt dús és tartalmas, de a lapokban közölt, művészi mintákat megvalósítva is bemutatták. Azaz, összegyűjtötték az előfizetők által ecsettel, tűvel vagy más eszközzel elkészített kézimunkákat és — a minták szépségének tanujeleként — a kiállításon bemutatták.

Ezek között első sorban áll a *Sievers Klára* által szerkesztett „*Kunstgewerbe fürs Haus*”. Alig négy esztendő főállása alatt már is olyan nagy elterjedésnek és elismerésnek örvend, hogy esete párját ritkítja a női szak- és egyéb lapokkal szinte elárasztott Németországban. Célja a dillettantizmusnak művészi irányba terelése s a ház művészetének emelése. S amellett módot nyújt arra, hogy a laikusok is — csekély anyagi áldozatok árán — oly díszeket teremthetnek otthonuk számára, amelyek az anyag és cél teljes összhangjának szemeltartásával, a kényesebb ízlést is kiélégíthetik.

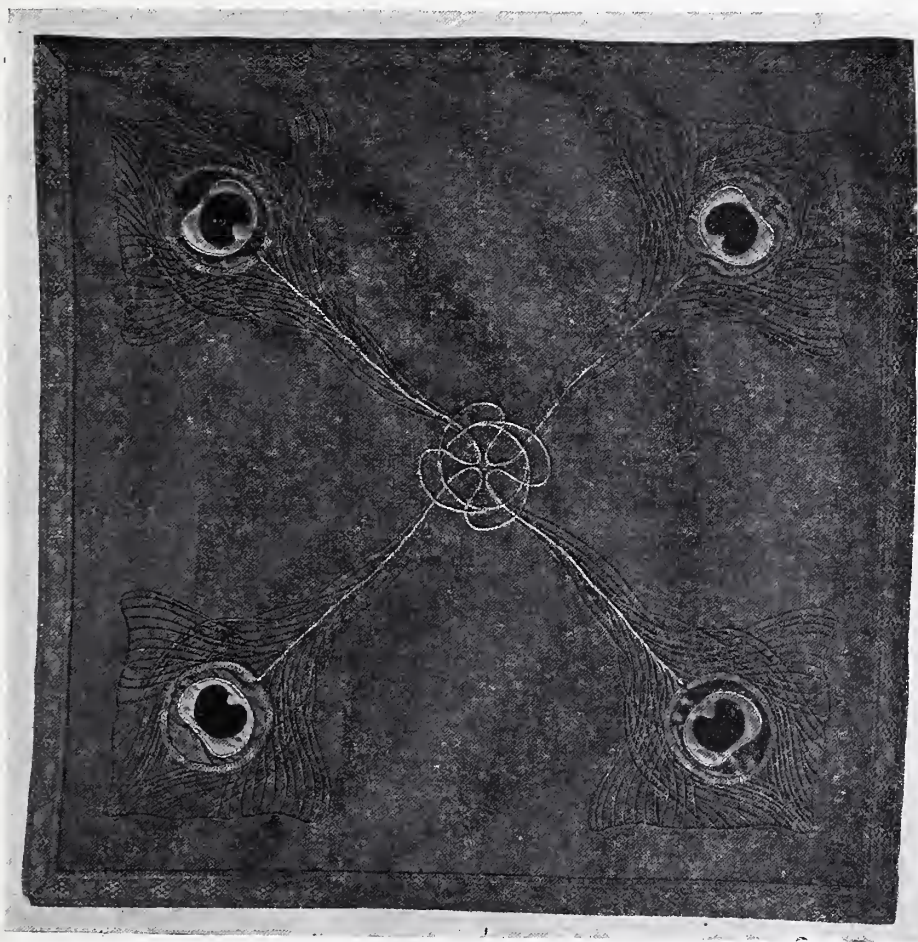
Munkatársai között elsőrangú művészeket látunk, akik a mintákat szolgáltatják. *Ezeket a szerkesztőség eredeti nagyságban sokszorosíttatja és csekély kölcsönzési díj fejében előfizetőinek rendelkezésére állítja.* Azonfelül minden mintához alapos magyarázatot is közölnek, de ha az előfizető ezt nem érti meg, *külön levélben ad neki a szerkesztőség részletes, beható útbaigazítást.* Különös súlyt fektetnek arra, hogy olyan egyéneknek adják meg az iparművészet terén való haladás lehetőségét, akiknek különben erre alkalmuk nincs.

Hogy milyen eredménnyel jár a lap-szerkesztésnek ez az oktatási módszere, azt a legfényesebben a berlini Frauengenossenschaft „Sievers-csoportja” bizonyította. A női tervezők és készítők itt hívek maradtak a poezishoz, míg a férfiművészek terveit valami határozott, erős realitás és ötletes eredetiség jellemzi.

Az előbbi irányt képviselte *Ilse Schütze* hálószoza-fala, mely a merengő leányálmot simbolizálta. *Maltzahn* báróné a négylevelű lóherét — a babonás asszonyok szerencse-jelképét vetette párnája selymére, míg *Lasch E.* a Vilma hollandus királyné nászajándékára narancsvirág- és gyümölcs-motivumokat rajzolt.

Komor hatású volt *Sörger-Storik* a svéd művésznek egyszerű vászonból készült ellenzője. *Erika Kodlevseky*, a minden nemzetnél honos pávamintát variálta szerencsés kézzel, keresetlen egyszerűséggel. A scherrebek-i szövő iskola több kiváló tárgygyal volt képviselve. Az egyi-

Kisebb igényű, de praktikus programmal lép föl *Heegewald Erzsébet* nőiparis-kolája. A fa-, bőr- és fémedzés és égetés művészetét tartják szem előtt, vissza akarják nekik hódítani azt a művészi színvonalat, amelytől a dilletantismus árja oly messzire elsodorta. Kis szek-

APPLIKÁCIÓS MUNKÁVAL DISZÍTETT PÁRNA
KODLEVSEKY ERIKÁTÓL.

ket (ludak) *Behrendt Bruno* tervezte, a másikat (sirályok) *Golgenszky Julia*.

Nagy szerepök voltak a kiállításon a reformruháknak. Lelkesen és sok művészi ambícióval karolták föl a német szakörök ezt, a nők egészségére oly végtelenül fontos mozgalmat. És elsőrangú művészek vetekednek az esztetikailag is elfogadható minták megteremtéséért.

rények, ládikák, keretek és toilette-cikkek vannak itt bemutatva, mind valami szerető gonddal és a művészet szinte aprólékos szemeltartásával megtervezve. *Hegewald Erzsébet* sikereit a selyemre alkalmazható, mosható festékekkel aratta, melyekből dús csoportot állított ki. Iparművészeti tudását, tapasztalatait és terveit egy kis füzetben gyűjtötte össze.

Célszerű oktatója ez a laikusoknak, hasznos kézikönyve a gyakorlottaknak. Címe: *Moderne Kunstarbeiten und Weinachtsarbeiten*.

E két nőipariskola mutatkozott be nagyszabású alapon, de melléjük derekas igyekvéssel sorakoztak a kisebbek is. Ezek közül majdnem mindegyiknek megvolt a maga lapja, mely a nőkkel való közvetlen összeköttetést fenntartotta. S ennek a mindenhol észrevehető, komoly és céltudatos szervezési rendszernek köszönhető, hogy Németország asszonyai ma oly szép eredményeket mutathatnak be az otthon modern iparművészetében.

Sárosi Bella.

 MŰVÉSZI FALIKÉPEK, amelyeket a lipcsei Teubner cég 3 és 6 márkáért adogatott, idők folytán nagyon megszorodtak. Az első sorozat megjelenése — még emlékeztünk rá — valóságos szenzáció volt. Georgi, Kampmann, Volkmann művészi lithográfiáit pár koronáért lehetett megszerezni. Az újabban megjelent lapoknál már hiányzik a magasabb művészi igények tekintetbe vétele, nyoma sincs a gondos válogatásnak és az új gárda tagjai: Bergmann, Trübner stb. vázlattal és egy pár odavetett (sokszor érthetetlen) színfolttal jelennek meg.

 Z OSZTRÁK IPARMŰVÉSZETI MŰZEUMOK szövetségének Linzben tartott IV-ik konferenciáján tíz múzeum vett részt. A szövetség három évi fennállása óta 62 kiállítást rendezett, köztök különösen sikerültek a „Műhímezések” és a „Művészet a gyermek életében” című kiállítások. A konferencián megbeszélésre kerültek a következő témák: Eljárás a gyűjteménytárgyak megóvására; kárpitosművészet a múzeumokban; a vidéki múzeumok jelentősége; felsőausztriai műemlékek; fafaragás stb.

 OLLAND IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁST rendeztek Krefeldben, ami magában véve elég szokatlan jelenség, mivel a németalföldi iparművészek nem igen szívesen keresik fel a külföldi kiállításokat. Első nyilvános szereplésük — a torinoi kiállítást leszámítva — úgyszólván Krefeldben történt, ahol mindenkit megleptek erős nemzeti felfogást visszatükröző iparművészeti tárgyaikkal. A kiállításon főleg az amszterdami 't Binnenhuis és a hágai Binnenhuis Die Haghe egyesületébe tar-

tozó művészek vettek részt, így: Amstelhoek, Berlage, van den Basch, Colenbrander, Eisenloeffel, Mendez da Costa, Dysselhof, Lion Cachet, Niewenhuis, Thorn-Prikker, Zwollo stb. stb.

 MUNKÁSLAKÁS művészi be rendezésével már kísérleteztek a németek és osztrákok. Most újabban a párisi Salon-ban volt egy szobában „Mobilier de maison ouvrière” kiállítva Benouville tervező művésztől. Ez meg éppen nem találta fején a szöveget. Kedves, vidám, szolid az egész, a kandalló elegáns, a pohárszék és asztal megoldása művészi — de az ára nem munkásember pénztárcájához van szabva. Drága.

 ILDESHEIMI FÜGGŐLÁMPÁT, a mely a legértékesebb középkori (1054—1079) bronz mű, másfélévi munka után restaurálta Küsthardt tanár. Az óriási méretű kör-lámpást tudvalevőleg háborúk és rablók nagyon megrongálták. Most aztán nemcsak a pusztulástól mentették meg, hanem szerencsésen ki is egészítették.

 UCHOMOWSZKI orosz ötvöst, a ki a louveri tiarát hamisította, a Société des artistes français éremmel tüntette ki.

 MŰVÉSZI GYERMEKJÁTÉKOKRA Nürnbergben a bajor iparművészeti múzeum által kiírt pályázat igen szép eredménnyel záródott le. 114 pályázó 184 művel vett részt, többnyire német művészek vállalkoztak művészi felfogás szerint a gyermekszoba szórakoztató tárgyainak, a régi hírű nürnbergi fajtáékoknak megmodernizálására. A pályadíjak 50 márkától kezdve 200 márkáig terjedtek. Kiadták a díjat 1. játékbútor, 2. bábszínház, 3. építőszekevény, 4. állatok, házak, fák, katonák, 5. hintaló, 6. parasztlakodalom tervezetekre.

 CHARFF ANTAL, cs. és kir. kamarai medailleur és a bécsi vésnöki akadémia vezetője, a ki Ausztrián kívül is ismertté tette az osztrák éremművészetet, folyó évi július 6-án elhunyt. 1845-ben született Bécsben és kiképzését is ugyanott nyerte. Munkássága nemcsak a vésésre vonatkozott, hanem az öntési technikát is gyakorolta úgy érmeknél, mint plakettáknál. Művészetének jellemzését megírta Ráth György, az Iparművészet Könyvében (I. kötet

250. oldal), melynek főbb jegyei az ábrázolásban egyrészt a naturalisztikus fel fogás, másrészt a magvas humor és kedélyesség. Scharff Magyarország szá mára is sokat dolgozott, így nevezetesebb hazai vonatkozású művei Simor János, Ybl Miklós, Dreher Antal és Szilágyi Sándor emlékérméi.

SOCIÉTÉ INTERNATIONALE D'ART POPULAIRE címen egyesület alakult Párisban a művészetek népszerűsítésére. Élén állanak: Aubert, Bigot, Chéret, Grasset, Lalique, Octave Uzanne, Roger Marx, Alex. Charpentier, Gustave Geffroy, Henri Rivière stb. stb. A belgák közül csatlakoztak Constantin Meunier, Hobé, Serrurier-Bovy stb. Az egyesület további működéséről még hírt adunk.

CARPEUX-NAK „A TÁNC” című szoborcsoportját, amely jelenleg a párisi opera homlokzatát díszíti, egypár gondos műbarát állami menhelyre szeretné importálni. Az „Amis du Louvre” és az „Amis du Luxemburg” nevű egyesületek közösen folyamodványt nyújtottak be a francia közoktatás- és szépművészeti miniszterhez, melyben Carpeaux nevezett művének az operáról való levételét és a múzeumban való elhelyezését kérik. Kívánságuk szerint a miniszter csináltasson köből másolatot „a tánc”-ról és azt helyezze el az eredeti helyén.

A műszereketnek ez a túlzása semmi esetre sem helyeselhető. Egyrészt lehetetlenség valamit a saját helyéről minden ok nélkül elvinni s azáltal a tervszerű egységet megbontani; másrészt azon is lehet vitatkozni, hogy célja-e a múzeumnak valamely sértetlen alkotásból egy részletet erőszakkal kiszakítani. Ezekre a csonkításokra egészséges kritikát mondott Ferenc József királyunk, amikor végigvezették Dankó könyvornamentikai gyűjteményén (melynek nagy része könyvekből kivágott kezdőbetűk, miniaturák, fejlécek és záródíszekből állott): „Menjünk innét — mondá környezetéhez, — ezt fájdalmas látni!”

SCHERREBEKI SZÖNYEG-készítő intézmény csődbe jutott. Jacobsen lelkész által meghonosított háziipari művelése a szőnyeg-készítésnek mindenfelé nagy elismerésre tett szert, azonban úgy látszik anyagilag nem fizette ki magát. Hiába voltak előkelő művészek által készített tervezetei,

hiába állították ki és vásárolták a múzeumok, a közönség körében nem lelt elegendő elfogadtatásra.

UGÈNE MÜNTZ francia műtörténetíró könyvtárát, mintegy 25 ezer kötetet, megvásárolta Baer és Társa frankfurti antiquárius cég és arról nagy katalógus fog megjelenni. Minthogy a legnagyobb művészeti magánkönyvtár a Müntzé, a róla készülő kereskedelmi katalógus igen kényelmes szakvezető lesz a művészeti könyvek címei és árai tekintetében.

NEMZETKÖZI ÉPÍTÉSZETI KIÁLLÍTÁS Párisban július hó 30-tól november hó 15-ig marad nyitva.

NŐIRUHA REFORMÁLÁSÁNAK KÉRDÉSE erősen foglalkoztatja a németországi iparművészeti köröket. Szakcikkék, könyvek jelennek minden lépten nyomon s az agitálás hatalmas hullámokban terjed, előadások mellett főképen a kiállításokat veszik igénybe. Két helyről is kapunk hírt újabb mozgolódásról. A müncheni Nőiruhát Reformálók egyesülete 1903 őszén kiállítást rendez, amelyen új kiállítás szerint készült ruhák lesznek bemutatva, a művészi és egészségi kívánalmaknak megfelelőleg. A mellett azonban a kiállítás kiterjeszkedik a felsőruhán kívül a fehérneműekre, cipőkre, ékszerekre is. A másik hasonló kiállítás Berlinben lesz szintén folyó évi október 1-től november 15-ig a „Hohenzollern” iparművészeti áruházban, ahol már egyszer volt egy sikerült nőiruha kiállítás. Ez utóbbi kiállításra augusztus 15-ig lehet jelentkezni.

AZ 1900-IKI PÁRISI KIÁLLÍTÁS ünnepségei számára készült palotát még csak most bontották le. A falakat borító festmények (festőik: Georges Rochegrosse, Albert Maignan, Sauvage, J. P. Laurens stb. stb.), melyek közt volt a 72 ezer frankos triptikon is, nagy óvatossággal leválasztották és a kereskedelmi miniszter rendeletéből Páris különféle középületeiben helyezték el.

KÖNYV- ÉS MŰKERESKEDÉSEKNEK nevezett üzletekben rendszeren csak könyvet kapni, nagy ritkán egypár képet vagy sokszorosított műlapot. Nem úgy Párisban. A Librairie de l'Art Ancien et Moderne-

ben, mint ahogy a l'Art Décoratif 57-ik számában olvashatni, olyan tárgyak is kaphatók, amelyek az iparművészet körébe tartoznak. Bizonyára nem egy könyvbarát szívesen elhelyezi polcain vagy íróasztalán az ott kiállított Caranga üveg-tárgyait, Lachenal edényeit, Levasseur bronzait és Pernot márvány szobrocskáit. Boldog ország, ahol az iparművészetnek ilyen segítőtársai vannak! A mi pornográfiaival, sőt — horribile dictu — korszolýával kereskedő antiquáriusaink és könyvkereskedőink is megszívlelhetnék a francia példát. A címükben fitogtatott műkereskedésüknek úgy felelnének meg, ha ügyes válogatással bizományban tartanának Zsolnayt, Rappoport zománcot, Horti és Groh-féle edényt, Sovánka maratott üvegét, plakettákat, bronzokat stb. stb.

KÖNYVTÁBLA-KIÁLLÍTÁST rendeztek az osztrákok először Bécsben, majd ugyanazt az anyagot kevés módosítással Prágában is bemutatták. Általában tanulságos szokás az osztrák és német iparművészeti múzeumoknál, hogy elkölcsönzik egymás kiállítását, körutaztatják a már egyszer összehordott anyagot és így a kezük közt lévő kulturális tőkét ügyes forgatással előnyösen kamatoztatják.

E könyvtábla-kiállítás tulajdonképpen nem más, mint a könyvtábla történetének és mai állásának bő illusztrálása. Kezdődik a műkincsek rangjára emelkedet-régi jó kötések: de Grolier, Majoli „et amicorum“ féléken kívül az angol és skót XVII. és XVIII. századbeli remek is láthatók. Áttekintést nyerünk a különféle korok változott ízlései szerint készített könyvtáblák fölött. Itt vannak a színes kanyargó szallagdíszei és a felületen gyöngéden bujkáló indái renaissance-nak, amelyeket határozott jellegű arany konturvonal tart csak kordában; majd a barok és rokokó változatos jegyei következnek, a finom csipkemustrák, a sarokba alkalmazott legyezők, buja növéssü ágcskák és a pezsgő gyöngysorok; míg végül a katonás ampir is bemutatkozik az ő sok egyenes, páros és négyes vonalaival, amelyek néha keresztezik is egymást a sarkoknál, a sarkokban itt-ott sugárzó negyed napocsák, a hátoldal közepén pedig egész napok foglalnak helyet, vagy palmetták, antikizáló virágedények és fasz cikulusok. A bidermejer-kor a vékony vonalakra aggatott vastag díszeket szereti és megalkotjatakarakoskodó elvei-

vel az úgynevezett „félbőr-kötéseket“, amelyek még azóta tipikus mintául szolgálnak a közkönyvtáraknál.

A negyvenes években már megkezdődik a régi stilusokon való rágódás, az új rokokó még ugyan egy kis naturalisztikus árnyalatot nyer, ágbogai a csipkerózsát veszik mintául, de a „genre cathédrale“, az új gotika, megtartja a csúcsíves kapukat, tornyokat, ablakokat és sok más építészeti részleteket, ugy-szintén a 60-as évek új-reneszánsza is szigoruan ragaszkodik Majoli és Grolier-hez. E korban már az iparművészeti múzeumok hatása is érezhető: a könyvtáblákon filigrán munkát, applikációt, intarziát, ducról nyomott „kézi aranyozást“, festett díszeket stb. stb. találunk. Majd felüti fejét az albumstílus, reliefekkel, nehézkes beosztású en miniature menyezetekkel, — sokat hibáztak itt az iparművészet számára tervező építészek közül.

Ujabban már megint nagyon kedvelik a könyvtáblát. A régít tisztelik, az újat keresik. Nemcsak a bőr luxuskötést, hanem a vászon és papír táblát is szerető gonddal díszítik. Párisban és Nancyban a könyvkötési művészet soha nem látott fokán áll néhány mester: Viktor Prouvé csoportja „impresszionista“ Belville „misztikus“ könyvtáblákat készít, amelyekhez sorakoznak Saint-André inyenceknek való bőrpasztikái. Az olvashatatlan monogrammok nagymestere, Auriol, a papírkötést veszi pártfogásába és így az „objets d'art“ kötések mellett a demokratikus keménypapír-táblák is művelőkre lelnek. A művészet tömegesen hintődik szét a sokszorosított könyvtáblák által, ami sociális szempontból megfelel a nagy Morris és tudományos könyvkötő társa, Cobden Sanderson, elveinek. De csakis sociális szempontból, mert egy angol sohasem tudja megérteni a francia pompázó kedvtelést. Az angol (Morris egyik életrajzírója) el van ragadtatva attól, hogy az „Earthly Paradise“ milyen nagyszerűen van.... fűzve és még sohasem talált abból a műből egy példányt sem, amelyből egy lap is kiesett volna.

Cobden Sanderson, az ügyvédből lett könyvkötő, alapelve az, hogy olcsón jót adni. Maroquin kötései a régi 300 éves hírnevét szerzik vissza a bőrnek. Mert tudnunk kell, hogy a 60-as évektől (az iparművészet úgynevezett újjászületésétől) kezdve napjainkig a kötések-nél a bőranyag, még a maroquiné is mind hitványabb lett. Cobden Sanderson az ő 12

„kis vasá“-val (a corvinus-kodexen sincs több, a franciák ellenben százat is használnak) nemes egyszerűséggel és becsületes technikával állítja elő kötéseit. A socialista Cobden Sanderson érdeme az is, hogy a vászonkötés polgárjogot nyert. Olcsó de tartós vászonra egypár egyénileg stilizált növényi mustrát alkalmaz, hozzá az olvasható feliratot úgy rendezi el, hogy avval is ornamentál és kész a gusztusos, célszerű s művészi könyvtábla. Ugyanezt fejleszti tovább Gleeson White, a Studio megalapítója. Kalikó kötéseinek példaszerű hatása átalakította egész Európa könyveinek köntösét.

Az angolokat legjobban megértik Kopenhágában, ahol a porcellán mellett kiváló könyvtáblákat is hoznak létre. A németek ellenben kevesebb érzéssel, de nagy szorgalommal utánozzák, ami kelendő. Rendszeren a gépet veszik segítségül s így munkáik keményebbek, hiányzik belőlük az élet. Bár csodálatos, Angliában és Franciaországban épp németek munkálkodtak a modern könyvkötési elvek megalkotásánál közre: Zähnsdorf, Wiener stb.

SZAKIRODALOM.

MIHALIK JÓZSEF: A kassai múzeum gyűjteményeinek leíró lajstroma, 54 fénynyomatu táblával. Kassa, Koczányi 1903. 8r. 432 o. Ára 2 korona.

Végre egy magyar catalogue raisonné — kiálthatunk fel őszintén — amiből tanulni is lehet. Sőt talán annál is több. Mert a kassai múzeum leíró lajstromának nevezett 432 oldalas mű nemcsak a kassai múzeumnak szól, hanem átlépi azt a szűk keretet és biztos kalauza a régészet, iparművészet és művészet mezején kutató közönségnek. Valóságos tudományos kézikönyv.

A tárgyak szabatos leírása mellett (nem csekély munka 5725 számot tartalmazó gyűjteménynél) általános tájékoztató vezet be az egyes csoportokat, a mely egyszerű értelmességgel avat be a legtudományosabb kérdésekbe. Mindezt Mihalik József igazgatónak köszönhetjük, a kinek nyelvezetén meglátszik, hogy sok

magyar írást forgatott; alaposságában felismerjük az Archaeologiai Értesítő kiváló munkatársát; rendezési tudományában pedig az Iparművészeti Múzeum egykori örét. Itt nem is szólhatunk most szorosán véve a kassai muzeumról, annak története, értéke, jellege és kincsei úgyszólamint kimerítőleg lesznek még ismertetve folyóiratunkban, jelenleg csak Mihalik munkájáról a rendezést és a katalogus szerkesztését illetőleg van néhány szavunk.

A szakemberek tudják jól, hogy minő nehéz múzeumot rendezni. De talán még annál is nehezebb hozzávaló katalogust szerkeszteni. A jó rendszer és a jó katalogus képezi igazi kulcsát minden gyűjteménynek, amelyek nélkül az a legtöbb emberre nézve jóformán értelmetlen rak-tár marad. A kulturális kincsekkel is úgy vagyunk mint más tőkével, csak ügyes forgatással kamatoznak, gyümölcsöznek értéküknek megfelelőleg.

Az elrendezési szempont a múzeumoknál rendszeren kétféle szokott lenni. Az első az, ha anyag vagy előállítási technika, szóval a mindenki által legkönnyebben felismerhető jegyek szerint történik a tárgyak csoportosítása, a másik pedig ha stílusok, azaz az izlésnek idő vagy hely rendjében fennálló változásai vétetnek alapul. Mindenesetre legáltalánosabb érvényű az első rendszer, a mely azonkívül, hogy a rokon tárgyakat összefoglalja, még alkalmat ad a maga keretén belől a stílusok láncolatának bemutatására is és így nemcsak a laikus, hanem a szakmíveltségű számára is tartalmaz tanúságot. A legtöbb európai múzeum ezt fogadta el. Lép-jünk be bármely szépművészeti múzeumba például a képek külön lesznek választva mindig a metszetektől s a metszetek a szobroktól, sőt a metszetek közt is többnyire a fametszet a rézmetszettől és a litográfiától. Azon belül azonban valószínűleg az iskolák szerinti elhelyezés jut érvényre.

Mennél alacsonyabb a vezető fonál, annál több ember éri el. És az alacsony-ság még nem zárja azt ki, hogy végeredményében magasabb szempontok felé ne irányítson. Olyan itt a kalauz mint a létra, melynek felfelé nincs vége, alsó foka a földnél kezdődik s mindenki rajta tehetségének és tanultságának megfelelő fokra hághat.

Mihalik az általa szerkesztett katalogusban szerencsésen kombinálja a rendszereket, némileg köti ugyan kezét, hogy tárgyai igen különfélék (néprajzi, régiségi, természetrajzi, művészeti, iparművészeti,

művelődéstörténeti stb.), másrészt pedig, hogy tekintettel kellett lennie az adományozókra s így pl. a Dessewffy Pál-féle gyűjteményt megbontania nem volt szabad. De mindamellett tárgyait a tudomány rendszereihez simuló formában csoportosítja elannyira, hogy a legkisebb és leghiányosabb részlet kapcsán is tág perspektívával enged betekintést az illető szakba.

Mintaserűek a praehisztórikus korszakok fejezetei e tekintetben. Ez az igazi muzeális művészet: privát adakozók káosz-szerűen felhalmozott tárgyaiból felépíteni valamit s aztán annak szépségeibe és tanulságaiba tudós készséggel bevezetni a közönséget. Míg a kőkori, bronzkori vaskori, hallstadti, La Téne-kulturai, népvándorláskori görög és római régiségek Mihalik széleskörű tanulmányait dicsérik, addig a szorosabban vett iparművészeti résznél (keramika, öntvények, kovácsolt vas, üveg, vésett kővek, ötvösségnél stb), különösen a hazai tárgyak magyarázatánál meglepő sok eredeti kutatás eredményét közli. (Az egyiptomiak művelődés- és művészeti történetét Mahler Ede dolgozta fel.) A magasrangú szöveghez még csak bibliográfiát és művész- vagy műhely-jegyek hasonmáit kívántunk volna a tökéletesség kedvéért. De így is eseménynek jelezhetjük a hazai muzeális élet terén a Mihalik könyvét.

Boldog kassaiak, a kiknek irigylésre méltó múzeuma Magyarország legjobb katalógusával dicsekedhetik!

Czakó.

UGENFELD M. Miksa: A mesterszedés. Gyakorlati útmutató-sok a mestermunkák szedéséhez és nyomásához. Gyoma, Kner Izidor, 1903.

A nyomdászok a legszorgalmasabb szakírók. Az lévén a kenyérük, hogy mások szellemi termékeit forgassák, maguk is szívesen fognak tollat. De épp az a töméntelen sok bibelődés az olvasmányokkal köti őket és rendesen hiányzik belőlük egy-két lépés a szabad és önálló gondolkodás felé.

Augenfeld könyve e tekintetben kivétel akar lenni. Ő részben saját megfigyeléseit szűri le. „Sok évi tapasztalatot, sok évi gyakorlatot igyekszem itt papírra rögzíteni — mondja előszavában. — úgy, hogy azt minden pályatársam megérthesse. Ha netalán egyben-másban el is térek a sablontól, vagy az imitt-amott olvasott

theoriától, ez azért van, mert a gyakorlati életben kipróbált dolgokkal hozakodom csak elő.” És ezzel szerző egyenesen rá mutat arra, a mi művében értékes; a gyakorlati élet számára teszi magát hasznossá, könyvének tulajdonképeni gerince azok az utasítások, a melyek nyomán mesterszedő társai dolgozhatnak. Olyan fejezetek, mint „A mesterszedés”, „Mestermunkák nyomása, színezése”, „Alaplemezek készítése, metszése”, „A dombornyomásról” nem fognak hatás nélkül elenyészni.

Ingadozóbb már ott a talaja, a hol olvasmányait értékesíti. A nyomdai díszítés múltja és jelene, továbbá a rajz a mesterszedésben című részei könyvének hézagosak s nem egyszer vannak összebogozva a szálak.

A reneszánsz értelmezése például szerte a régi hellén klasszicizmus megújódása. Pedig tulajdonképen az — különösen művészetileg — az egyéniség, az individuális észrevevés és tudás érvényesülése, tehát korántsem utánzás. Ép ebből kifolyólag állapíthatta volna meg könnyen a modern mesterszedés fogalmát is avval, hogy mesterszedő az, a ki eredeti megoldásokat hoz létre komponáló művészetével, tehát sémák kerülésével, viszont azonban az iskolázás és tanulmányok igénybevételével.

Vázlatos a nyomdai díszítés múltjáról szóló az a rész is, a hol a szimmetrikus zsinórmértéket elejti a mesterszedés és helyébe lép — kétségkívül a japán művészeti befolyás folytán — a proporció érvényesülése, a melynél tehát szintén volt alapelv s az elrendezés nem volt önkényes, nem volt „ide-oda elszórva”.

A rajzról írott fejezetét meg német szellem lengi át. Szerinte, a ki rajzolni akar tanulni, annak szüksége van; körzőre, szögmérőre, rajzsínre, háromszög vonalzóra és még tízfélére, különösen pedig „dörzsgumira”. Csak csínján uraim a dörzsgumival! Az angol-amerikai rajz-szisztémáknak (Liberty, Prang) többet köszönhet a modern művészet és iparművészet, mint a körzőknek, vonalzóknak nevezett mankókkal felfegyverkezett rajz-professzori hadnak, ott pedig csak egy szál ceruzát és egy lap papirost adnak a rajzoló kezébe és mintául jelölik ki neki a látható világ összes tárgyait. Valóban többet ér egy bögre-rajz, mint egy meander, többet egy virágszirom az összes kúpoknál és gúláknál. S nem baj, ha a rajz maszatos, csak gondolat, valóság legyen benne.

Még csak a műszavakkal való elbánásnál intjük egy kis mérsékletre a szerzőt, és evvel az összes megjegyzéseinket lezárhatjuk.

Augenfeldnek csöndes munkatársa e műnél Kner Izidor, a ki lehetővé tette annak megjelenését. Köszönettel tartozunk a szerzőnek is, a kiadónak is érte, mert úgy tekintjük a Mesterszedésről írott könyvet, mint a mely szála annak a köteléknek, a mivel a nyomdászat az iparművészethez fűződik. Megtanuljuk abból, hogy a mesterszedő is művész. Olyan művész, mint a zongoravirtuóz, mások szerzeményeit közvetíti a közönséggel. Ebben aztán benne van a megjelenése és korlátja is tevékenységének: ne igyekezzék a szerző társa lenni, csak interpretálója. Értse meg szellemét és lehetőleg ne szóljon bele, ha segíteni nem tudja. A mértékletes elbánás a kéziratnál sokkal nehezebb, mint megönmenni ész nélkül az öntődék díszével. Ezt különben szerzőnk nagyon helyesen fejezi ki: „a szöveg fontosabb mint a díszítés”. —ó.

 ROBERT DE FLERS: ILSÉE PRINZESSIN VON TRIPOLIS. MUCHA lithografiával német kiadásban megjelent Prágában, B. Kočínál. Ára 150 korona.

A francia kiadása Ilsée hercegnő csodaszép meséjével nagy sikert ért el és hamar elfogyott. A siker titka Mucha művészetében rejtőzött. A Párisban élő cseh művész plakátművészetével kezdte bemutatkozását, azonban igazi pompájában tehetségét mint könyvdíszítő mester fejtette ki épp a tripolisi Ilsée oldalról oldalra való megdíszítésével. Mucha illusztrál és ornamentál egyidejűleg. Buja gazdagsággal övezi a szöveget, a színek a formák keleties lendülettel ölelkeznek nála. Ornamentikájának tarkaságából lágy melancholiával (la mélancholie est l'amie de la volupté) emelkednek ki könnyedén odavetett alakjai. Muchát a kontúrok hangsúlyozásában nagyon sokan utánozzák, anélkül azonban, hogy találékony-ságával és komponáló képességével versenyre kelhetnének.

Örömmel vehetjük e mű német kiadását, a franciához úgyis szinte lehetetlenség jutni. A derék csehek, akik a sokszorosító technikák művelésében irigylésre méltó magas fokon állnak, sok szeretettel és gonddal adták ki honfitársuk remekét. Abból is sokat tanulhatunk.

ALTER FRANZ. SOZIALISMUS UND MODERNE KUNST. Freiburg in Br. 1 kor. 80 fillér.

Nem érdektelen bepillantani a modern művészet eszmei hátterébe, megismerkedni azokkal a mozgóerőkkel, amelyek a nagy társadalmi kérdések mellett a művészetet irányítják. Franz Walter összefoglaló modorban megírta a különböző gondolkodók szocialisztikus véleményét a modern művészetről; műve tehát nem önálló munka, de igen jó tájékoztató, sok szemet felnyithat.

UTHESIUS ANNA: DAS EIGENKLEID DER FRAU. Krefeld, Kraner, 1903. 2 korona 40 fillér (14 szöveggéppel). Ez a könyv egy Londonban élő hölgy műve. Már borítékja (rajzolta Francis Mc. Nair) elárulja az angolságot, még inkább Anglia jut azonban eszünkben szerzőnőnk szempontjait olvasva, amelylyel a női ruházkodás divatos kérdését művészi szempontból igyekszik megvilágítani. Alaptétele az, hogy igazán művészi ruha csak egyéni lehet. Kikinek külső megjelenési formája más és más, a harmonikus öltözetnek tehát igazodni kell az individuumok sajátosságaihoz. Az egyéni ruha takarékosabb is, mint a divat szeszélyei szerint való öltözködés. A részletes megbeszélést a fejnél kezdő, szól az arc keretéről, a hajról és a kalapviseletről, az arc formája és az egyének termete szerint változó viszonylatban; nyak, váll, karok, hát, mell, csipő, soványság, kövérség, alacsonyosság, magasság külön-külön megtárgyalatik, hogy mennyiben befolyásolják az öltözködés összhangját. A proporció érvényesülését még a díszek alkalmazásánál is keresi. Egy külön fejezet tárgyalja a színek alkalmazását, amelyek a legnagyobb mértékben elősegítik a formák és vonalak mellett a művészi öltözködést. Ajánljuk e könyvecskét külföldi kölcsön-kliséken elégedő divatlapjaink figyelmébe.

ACHON Marius: Pour devenir un artiste; maximes, conseils et exemples d'après les maitres contemporains. Paris, Delagrave, 1903.

Nagyon élvezetes kis könyv. Fiatal művészeknek, vagy akik azok akarnak lenni, van szánva ez a gondolatokból és anekdotákból összeállított gyűjtemény. Olvasni hasznos, követni veszedelmes.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

AZ 1904. ÉVI ST. LOUIS-I KIÁLLÍTÁS ügyében a kereskedelemügyi miniszteriumban megtartott tanácskozásról májusi füzetünkben beszámoltunk. Ennek nyomán a kereskedelemügyi miniszterium felszólította a M. Iparművészeti Társulatot, hogy a tervezett magyar osztálynak költségelőirányzatát állítsa egybe.

A társulat e megbízásnak már megfelelt s számítása alapjául egy mintegy 800—1000 □ méternyi területet vett, a melyen 8—10 intérieur volna felállítandó. Ezekben kerülnének bemutatásra az iparművészeti tárgyak mellett esetleg a képzőművészeti alkotások, a háziipari csoport, a művészeti s ipari szakiskolák munkái; egyik intérieurben borkóstoló bar-t rendeznének be, melyben a legkiválóbb magyar borfajtákat árusítanák.

A kiállítás európai biztosa, Thomas Wilbur Cridler, és a művészeti csoport elnöke, Halsey C. Ives augusztus hó 4-én érkezett Budapestre, hogy Magyarország részvétele dolgában a kormánynyal és a Magyar Iparművészeti Társulattal értekezzenek s a szükséges felvilágosításokat megadja. A most kiadott végleges prospektus szerint a kiállításnak terjedelme meghaladja az 1903. évi chicagói és az 1900. év párisi világkiállításnak területét, amennyiben mindössze 480 hektárt (mintegy 860 magyar hold) foglal el. A költségek fedezésére csak 25,000.000 dollár (120,000.000 korona) áll rendelkezésre, a mely összegből 5,000.000 dollár önkéntes magánadományok révén folyt be. A magyar osztály előkészítő bizottságának tagjai a Magyar Iparművészeti Társulat részéről Ráth György (elnök), Faragó Ödön, Fittler Kamill, Gyömrői Manó, Györgyi Kálmán, Horti Pál, Radisics Jenő és Zsolnay Miklós, az Orsz. Ipar-egyesület részéről pedig Gelléri Mór igazgató, Glück Frigyes és Thék Endre.

A mint a miniszteriumnak a kiállításra vonatkozó elhatározása meglesz, a kiállítási bizottság kibocsátja a kiállításra való részvételre vonatkozó felhívásokat. Kíváncsú, hogy e kiállításon is, a melyen Magyarország, állami önállóságának megfelelően, Ausztriától teljesen elkülönítve jelenik meg, a magyar kiállítók minél előnyösebben mutassák be munkáikat, hogy megszilárdítsák a magyar iparművészetnek a párisi és a torinói kiállításon meg alapított jó hírnevét.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT karácsonyi kiállítására nagy számban érkeztek a bejelentések. A kiállítás november hó folyamán megnyílik s ott az olcsó szoba-berendezéseknek egész sora lesz látható, a melyek Árkai, Bodor, Horti, Lechner, Menyhért, Vas és Wigand tervei nyomán készülnek. Nagy mennyiségű újfajta olcsó parasztmajolikát is jelentettek be az ország több vidékéről. Érdekesnek ígérkezik a máramarosmegyei himzések csoportja, amelyeket ott a kereskedelemügyi ministerium kezdesére háziiparszerűen készítenek Kele Vilma vezetése mellett és Faragó Ödön tanár tervei nyomán. A kiállításra szánt tárgyakat október hó végéig kell beküldeni a Magyar Iparművészeti Társulat címére.

INTALAPOK iparosok és ipariskolák számára című műnek szerkesztését és kiadását, mint már jelentettük, a folyó évtől kezdve, a kereskedelemügyi miniszterium megbízásából a Magyar Iparművészeti Társulat vállalta magára. Az előző évfolyam késése miatt, a f. évi első három füzet egyszerre jelenik meg szeptember havában. Előre felhívjuk t. olvasóink figyelmét a Társulat új vállalatára s fentartjuk magunknak, hogy a Mintalapok új programját s a megjelent füzeteket annak idején behatóan méltassuk.

BESZÉLGETÉS A MŰVÉSZET- RŐL ÉS KALOTASZEG.

Irta: K. LIPPICH ELEK.

MI az életet boldoggá teszi: a jóság és a szépség. Egész életünk abban a törekvésben fejeződik ki, hogy keressük azt, ami nekünk jó s ami nekünk szép. Némelyik ember *csak* azt keresi, a mi neki jó. Az ilyen ember még a fejlettség alacsonyabb fokain tart, mert csak állati részének ösztöneit követi. Ezekről az ösztönöktől egyikünk sem mentes, mert lényünk egy része materiálból áll. S a materiálnak megvannak a szükségletei; sőt néha (mondjuk úgy, hogy legtöbbszörre) ezeknek a szükségleteknek az ápolása teszi ki egyéneknek és egész korszakoknak az életét. Társadalmaknak, államszervezeteknek az alakulása, berendezkedése, politikája ezeken a primitív ösztönökön alapszik, keresésén, létrehozásán és megvédésén annak, ami nekik jó. És ez egészen természetes, mert az embereknek s az emberi közösségeknek első sorban állati létök garanciáit kell biztosítaniok. Meg kell találniok azt, ami nekik jó: hajlékukat, táplálékukat, jogaikat, biztonságukat.

Emberek, és emberközösségek, kikben elvontabb lélekösztönök még nem ébredtek, vagy már elaludtak, — boldogok, ha a hajlékukat, táplálékukat, jogaikat és biztonságukat elérhették, vagy megközelíthették, vagy ha azok elérésében bízni tudnak. Ez a boldogság annak a jólétnek a boldogsága, melyet egyaránt érez minden kielégült állat, de amely boldogság rögtön zavarttá lesz, sőt meg is szűnik, mielőtt a megszerzett jók részben, vagy egészen kétségessé válnak, vagy elvesznek. Primitív és mulandó öröm az ilyen boldog-

ság, mert tárgyai, főtartó elemei *az emberen kívül vannak*, tehát az embertől nem függő okokból elveszhetnek.

Magasabb rendű és állandó örömek forrása csak az a boldogság, melynek indító okai és fenntartó elemei *magában az emberben vannak*. Ilyen belső okok és fenntartó elemek: az igazság és a szépség.

Az az igazság és az a szépség, amit én megismertem, megértettem és magamba fogadtam, külön világot alkot a lelkemben, egyenlő rangút a külső világgal. A külső világ elsötétülhet előttem, megtagadhatja tőlem minden jóságát, — megmaradt az én külön belső világom, az én lelkem gazdagsága, mely fenntart, örömeit nyújt és tettekre képesít.

Azért hirdetjük szerzte a *művészet* valóságát, hogy a *szépség* kultusza terjedjen a földön, s terjedvén, boldogabbá legyen a sok bajtól sanyargatott ember. Azt akarjuk, hogy a művészet hassa át a világot. Ki akarunk nyitni minden ablaktáblát az előtt a sugárzó nap előtt, mely nem kél és nyugszik, nem borul és derül, hanem örökké tiszta fénnel ragyog. Csak nem kell tőle elzárkózni, csak rést kell nyitni előtte, és beözönlík lelkünk és környezetünk minden zugaiba. Rávilágít a szennyre, hogy kidobjuk és kerüljük; s mindent, ami életünk feltétele és szükséglete, bearanyoz a szépség folyó aranyával. A *művészet műveltségével* akarjuk megváltani a világot.

A művészet az, mely el nem múló értékre emeli az emberi munkát s a hányódó-vetődő nyers anyagokat; a teremő szellem, az Isten képe alakul ki mindenben a művészet munkája nyomán.

Az a kőszikla, mely silánnyá teszi a föld népének sorsát, mert gabona ki nem kél rajta, az a piszkos agyag, mely járhatatlanná teszi utainkat, az a holt fa, mit tűzre vet az ember, az úton-útfélen hentergő sok hulladék, haszontalan kis

vadnövénnyek, erdei letaposott füvek és virágok, mind, mind nagy gyönyörűség forrásai és megmondhatatlan nagy értékek, csak tudatos szemmel lássa meg az ember és művész vegye a kezébe.

Meg akarjuk oldani, meg kell oldanunk azt a nagy kérdést, hogy miképpen töltsük meg az emberi életet a művészet szépséges tartalmával. El akarjuk érni, el kell érni azt, hogy az ember keresse és szeresse a teremtető szellemnek, a művészetnek apró csodáit; hogy ne kíváncsion meg mást, csak olyat, amit a munkáló emberi lélek az ő ihletével megne-mesített; hogy házunk, otthonunk, annak berendezése és felszerelése, minden, ami mindenütt körülvesz, magán hordja az Isten képét, vagyis az emberi képességeknek Istennel közös mesterjegyét.

El akarjuk érni azt, hogy e nemes szükségletek fölébredése révén a munkáló ember megszűnjék gép lenni; hogy az emberek milliói, alkotó erejüknek romjaiból ne legyenek kénytelenek barikádokat építeni a fennálló világrend ellen; hogy a vidékek egységes, ős tehetségű népe, földjének és napszámjának szűk jóvedelmét, az élet szorongatásai közben kábulást keresve, ne pazarolja el sorvasztó és nemtelenítő korcsmázással, hanem dolgozzék, alkotson istenadta tehetségei szerint, munkája —, és a munkáját elfogadó világ iránt való szeretettel.

El akarjuk érni, hogy mindaz, amit a föld megterem és amit a nap megérlel, az emberi szellem feltalálása és formáló ihlete révén, veszendő nyersanyagból az emberiség szellemi és anyagi kincseivé váljék.

Ezért hordunk össze és mutatunk be kiállítások alakjában oly példákat, melyektől hatást várunk. A nyugoti külföld, az ő szervezettebb intelligenciájával, itt ott már szép eredményeit tudja felmutatni az általános művészetre való törekvéseknek. Szerencsés ország Angolország, melynek egy Ruskinja volt, s amely meg tudta érteni ezt a szerencsét. Ez a vad, durva erkölcsű ország rövid idő alatt

tündöklő példájává lett a művészeti műveltségnek, a humanitásnak, az emberi nagyságnak. Amerika gyűlevész népeit a föld legboldogulóbb részévé tette a művészeti műveltség szükségének és feltételeinek megértése. Az Egyesült Államok nagyságának és Európát fenyegető erejének fundamentumát (ne nevéss, magyar politikus!) rajztanítók építették. Ebben a nagy emberközösségben egyszer csak rájöttek, hogy a lényeg-látásnak, az ítélőképességnek, a fantáziának, az alakító készségnek és a független tudásnak egyetlen biztos iskolája a — rajz. A szerény rajz. Rájöttek arra is, hogy az embernek legeredendőbb képességei, vele született ösztönei közé tartozik a formálás, a rajz. Villámgyorsan belátták azt is, hogy mindaz, ami művelt világ-szerthe az embernevelés terén történik, alig egyéb, mint az ember eredendő ösztöneinek elsanyargatása. Észrevették, hogy épen az ember legzsengőbb korában mindenütt parlagon hagyják a formáló ösztönt, később pedig, mikor foglalkozni kezdenek vele, agyongyötrik. Mit tett Amerika? Rávetette magát a formáló ösztön ápolására és fejlesztésére. Rendszerré avatta a játszva rajzolatást már a gyermeknek úgyszólván csecsemő korában. Az amerikai gyerek előbb tanul rajzolni, mint olvasni-írni; s attól kezdve minden stúdiumát végig rajzolja. Franklin Benjamin 1749-ben már kijelenti a gyermek rajztanításának nagy állami fontosságát. S utána Amerika legnagyobb államférfiai vitték lépésről-lépésre előre a rajztanítás ügyét, mint legelső rendű állami ügyet. Maig már elkészült Amerika; s a rajztanítás rendszeréből mi nőtt ki? — Egy végtelenül tisztán látó, technikai csodákat művelő, feltalálásokkal tündöklő, önérzetével, önállóságával és minden néven nevezendő munkájával súlyosan imponáló, gazdag embertársadalom. Az amerikai ember fogalma úgy él az európai köz-tudatban, mint a saját erejéből boldogulni-tudás típusa.

Messziről hozott példák ezek. Nem hatnak a magyarra, ki még azt sem hajlandó meglátni, hogy már a franciák és a németek, sőt még a muszkák is erősen számot vetnek Amerika és Anglia példájával; nem törődik vele, hogy Ausztria, a gonosz szomszéd, már aszerint szervezte át közoktatásügyét; — a magyar csöndes megvetéssel illeti a rajztudásra és a szépéletre való nevelésnek a hatalmát. Egészen komoly, tudós magyar uraknak mosolyra görbül a bajúszok, s úgy néznek ránk, mint ártatlan eszelősekre, mikor kulturánk építési mozgalmai közben néhányan az izgalomtól kipirult arccal kérjük, követeljük az általános kötelező rajztanítást, és kérjük, hogy az iskola fegyházi jellege szűnjék már meg, hogy legyen már vége a gyermeki lélek kerékbetörésének, hogy neveljék már a gyermekeinket szeretettel, belátással, úgy, hogy ne legyen nekik pokol az iskola, hanem lelki örömeknek, szívbéli jó kedvnek a forrása, nemes ösztöneik, egyéni tehetségeik felszabadítója.

Rendezünk kiállításokat a haladottabb kultúrák művészeti termékeiből, bemutatjuk képeiken, szobraikon túl minden használati célú művészetöket: ú. m. a külföldi asztalos, kárpitos, bronzöntő, keramikus, hímző, ötvös, stb. stb. művészetét. A magyar közönség — most már, hála Istennek, divatszerűleg — eljár az ilyen kiállításokra. Ennek a közönségnek két percentje szereti a szépet, ez a két percent tehát élvez; tíz percentje szereti azt, ami idegen, azért mert idegen, — ez a tíz percent lelkendezik a „viszontlátás” örömeiben; húsz percent elegánsnak tartja a gyönyörködést abban, amiről a hozzáértők azt mondják, hogy szép, — ez a húsz percent bolondul dicsér és értelmetlenül vásárol; a többi hatvan-nyolc percent pedig kullog a tárlók előtt és az interieurökben, szörnyen olvassa a katalógust, bírálgatja az árakat, örül, hogy X. gróffal, Y. miniszterrel együtt járhat-kelhet előkelő helyen, s aztán még

soká elbeszélget arról, hogy a kiállításon járt, de ott csak olyan szecessziós izéket látott, amik nem valók másnak, mint gazdag embereknek. Azok bolondságokra is költekezhetnek. De jó volt megnézni, hogy az embernek „fogalma legyen”.

Művészeink, iparosaink titokban dühöngenek az idegen invázió, de titokban tanulnak is az idegentől egyet-mást, — ami csak később sül ki, amikor a következő évben A. magyar festő skótul festi meg a Berettyó partját, B. magyar asztalos angol stílusban állítja ki úri szobáját, francia ízlésben a hálószobáját, és így tovább.

Mi pedig, akik türelmetlenül zaklatjuk azt, hogy alulról, a népiskolától kezdve, a középiskolákon át kell kifejleszteni az ember fajbéli nemesebb sajátosságait és a művészi munka megismerésének és megbecsülésének képességét, — a kiállításoktól, mint fölülről lefelé ható nevelési tényezőktől is elvárnók, hogy azon a nyelven tartsa oktatásait, amelyet itt nálunk *megértenek*, tehát — magyarul.

Igen ám, de művészetünk, mely nem alulról képződött szervesen fölfelé, hanem idegenből vett hatások születtek és tartják fenn, nem tud magyarul, s ha tud is, idegenül ejti a szót. Midőn tehát egy-egy külföldi kiállításunk után megjelenik a hazai termelés kiállítása, ez alig más, mint hogy a magyar lélek felmondja a leckét az idegen instruktornak.

Nos, hát ezen kell segíteni. Nem is késlekedve, hanem sürgősen, mert el-késünk.

Mitől késünk el?

Elkésünk azoknak a forrásoknak a felhasználásától, amelyekből a magyar fajbéli művészet elemei és inspirációi meríthetők, — mert azok a források kezdenek eliszaposodni.

Amit mi itt, a magasabb műveltségi rétegekben megcsinálni szeretnénk: *a művészeti teremtő ösztönnel érvényesülését az ember minden munkájában, az már rég megvagyott a magyar nép egyes-ös közösségeiben, és megvagyott oly jel-*

lemző fajbeliséggel, oly ragyogó üdeségben, oly gazdag formakinccsel, hogy ha oda járunk hatásokért, példákért, elemekért, a világ legbámulatosabb művészténeke feltételeit hozhatjuk onnan magunkkal.

De az élet egyre fokozódó terhei, s a velők járó szegényedés, összekötve a teljes magárahagyatottsággal, nagy pusztításokat visz véghez a nép jó kedvében, alkotási készségében, s a hitvány, de olcsón kínáló gyáripár egyre szűkebb területekre szorítja össze a népi művészetet.

Azért, ha már ezt a bájos és gazdag népi művészetet konzerválni nem tudjuk, használjuk fel idejekorán magasabb törekvéseink erőforrásaiképpen.

Van ebben az országban még több oly népi közösség, mely a mai napig őrzi fajunk művészeti őssajátságait. De talán egyik népi közösség sem olyan tömör, érdekességekben oly dús, testben-léleken olyan szép, s a művészet dekoratív összehatásában oly fejlett, mint a *kalotaszegi*.

Már-már elcsépelet jelző ez a „kalotaszegi“, holott pedig alig tudja valaki, hogy a szépségek mily kincses bányája az a Kalotaszeg. A „kalotaszegi himzés“ kereskedelmi cikké lett, s mint ilyen, ősszépségeiben (pártfogói téves irányítása miatt) pusztulásnak indult. Ez a jellegben degenerálódó háziiparcikk buzgó kolportázs tárgya, — ennek révén lőn közkeletűvé a *Kalotaszeg* neve. Pedig Kalotaszeget alig ismerik. Annyira nincs fogalmuk, még a verzásabbaknak sem, Kalotaszegről, hogy teszem, mikor a multkor egy kalotaszegi asszonyviseletről készült gyönyörű aquarellt (ebben a füzetben látható a reprodukciója) lelkesülten mutogattam művészeti korifeusok között, azzal mutatott rá egy igen jeles szakértő, hogy: „nini, hiszen ez oláh!“

Kalotaszeget megnézték már tudósok, átkotorták fosztogató kereskedők, másféle utas is érintette egy-egy csücskét,

csak épen melegvérű emberek, poéták, művészek jártak keveset benne. Innen van, hogy bár könyvben megtaláljuk Kalotaszeg földrajzi meghatározását, népessége statisztikáját, emberek, asszonyok haja színét, szeme vágását, koponyaméreteit, ősi zamatú szép nyelvének szótárát, foglalkozásának, szokásainak ismertetését, itt-ott láthatunk keze munkája ősbibb legű termékeiből is egyet-mást (elrontott himzéseiből sokat), — és Kalotaszeg még is fölfedezésre vár!

Erdélyben a Kőrös és a Kalota völgyének területén, vad oláhságtól körülveve, 34 faluban mintegy 20.000 főnyi gyönyörű magyar nép van ősi eredetiségében eltokolódva. Ez Kalotaszeg magyar népe.

Erre a tipikus honi tudós elme talán összerántja a szemöldökét, hallván, hogy 20.000 magyar, ősseredetiségben, oláhok között... Cáfolatai már ab invisis ugrásra készen merednek rám, ki ily vakmerően állapítom meg az én kedves, szép fajomnak a különálló jellegét.

De én, ha éles szemű megfigyelésekkel nem szereztem volna is meggyőződésemet, lelkem ösztöneivel is megállapíthatnám, hogy *ez az én népem!*

Teste, lelke, minden tulajdonsága ellentétesen üt el idegen környezetétől. Az oláhval nem keveredik, vele össze nem házasodik, sajátosságait *azért* őrzi, hogy más legyen, mint az oláh; noha azt ellenségesen nem nézi, csak magához méltónak nem tartja, nyugodt méltósággal érezve szellemi felsőbbbségét. Egy magyar ingre, amit ott vettem, csipkegallért akartam tétetni. Az asszonyom figyelmeztetett, hogy az nem lesz jó, *mert* oláh szokás. A kalotaszegi magyarság ethnografusa, Jankó János is azt mondja a könyvében, hogy „a kalotaszegi magyarban erős a faji öntudat. Hagyományaihoz való szívós ragaszkodással távol tart magától minden idegen befolyást, s bár nemzetiségi politikát nem űz s az oláhval békésen megfér, de annak előrenyomulását meg nem engedí. Vérteli keverődésről pedig szó sincs.“

FARAGOTT UTCAAJTÓ.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.
A színes Autotypia
Weinwurm A. műintézetéből való.

Az óriási oláh tenger indulatos hullámai eddig hiába ostromolják ott a magyarság piciny szigetét, melynek partjai szirtesek, sekélyke és talajának virágai pedig bele nevetnek a habok ostromába. Becses kis sziget. Érdemes észrevennünk.

A kalotaszegi magyarsággal örömet érintkezhetik a legfinnyásabb kultúr-ember is. Bennök nem talál magánál alsóbb rendű lényre. Ellenben meglepődve fogja csakhamar észrevenni, hogy ugyan-csak össze kell szednie magát, ha a kalotaszegi magyar nyílt beszédű, természetes nagy bölcsességének és érzésbeli nagy finomságának társaságában helyt akar állani.

A kalotaszegi magyar nép szegény, földje sovány, köves, de piciny jövedelméből oly tisztességesen él, hogy élete bátran nevezhető ideális életnek. Szegénysége nem alacsonyítja le, sőt a gazdagság színét viseli magán, mert életét *szépen* éli. Kevéssel beéri, józan, nem iszik, haszontalanságokra pénzt nem ad, így aztán ebből a picinyből is jut a lelke szükségleteinek a kielégítésére. Minden, amit egy kalotaszegi magyar házában látsz, amit ott a kezedbe fogsz, magán viseli a művészi szépség becsét. Amit férfi, nő a testére ölt, minden részében csupa intim szépség. Neki nem mindegy, hogy milyen vászonból készül az inge, az ágya, a takarója. Megcsinálja maga-magának az ízlése szerint való legszebbet, kenderből, gyapotból. A kalotaszegi „fodor-vászon” gyönyörű anyag. De nincs anyag, amit ő a tökéletes megmunkálás mellett díszítés nélkül hagyna. Egy-egy ing, egy-egy vankos, egy-egy ágytakaró, különösen a boldogabb múlt időkől származó, amellet, hogy szinte örök időkre szóló becsületes szoliditással készült, dísziben is egy-egy kis műremek. És a sablonos munkát nem ismeri. (Ujabban azonban megrendelésre, kereskedelmi célokból, már a sablonosság is tért foglalt közöttük.) Minden egyes dísz külön, egyéni felfelfalás. A jelleg minden munkájukon közös, de e közösségen belül a részlet-

beli eltérések individuálisak. Különösen a régi „írásos varrottasok”-ra vonatkozik ez. Asszonyok a kiterített vászonra koromlébe mártott lúdtollal, csak úgy „a maguk fejéből” kifogyhatatlan fantáziával „írták” a gazdagabbnál-gazdagabb ornamentumokat, miket aztán kivarrtak késsel, pirossal és feketével. Ma is élnek még öreg asszonyok, akik ezt csinálják. A fiatalok már pénzért, megrendelésre, sietve dolgoznak minták után az urak gusztusára holt színű selyem fonalakkal. De ha kirakatjuk velök a szuszékok és hímes ládák tartalmát, a fenékek mélyéből remekbennél-remekebb írásos párnahuzatok, „rúdra valók”, nászkendők, terítők, férfingek kerülnek elő. A szobák fríz-ét náluk rúdra akasztott varrottasok képezik, a halott fejéhez, lábához hímezéseket terítenek, a beteg asszonynak küldött kalácsot remekbe készült hímes ruhával takarják le, stb. stb. sehol semmi vászonféle „varrás” (így hívják a hímezést) nélkül. A hat éves kis lány már „varr”. Az asszony, ha este haza kerül a mezei munkából, elvégez a ház körül, aztán neki lát a „varrás”-nak. Künn a mezőn, déli pihenőben leül egy fa alá, vagy boglya tövébe és „varr”. A leány rendes munkáin túl úgy igyekszik, hogy leendő urának legalább 25—30 pálhás inget, magának ugyanannyi ruhafélét varrjon össze jó előre.

Az ing, a „darázs-fészkés”, felhajtós elejű szoknya, a selyemhímes bőr „mellrevaló”, a kötény, a párta, mind egy-egy dekoratív kis remek; együtt pedig, mikor a kalotaszegi nő felöltözik, mint egy délszaki gyönyörű, színes madár. Egész ragyogó madárcsapat, mikor ünnepen vonulnak az isteni tiszteletre. (Mily izgatón szép látvány a haldokló színek e korszakában!)

A férfiember is ezeremester. Fúr, farag, épít, hímez (így hívják a díszek fölfestését.) Olyan községek, mint pl. Sárvásár, Körösfő, egész sorozatát mutatják a bájos, változatos, nagy művészi érzékkel és szerkesztési tudással megcsinált „leveles kapuk”-nak. A házában (így hív-

ják a szobát) férfi remekei a székek, asztalok, padok, „szegelet-tékák“ (sarok-szekrények), hímes ládák. Semmi sem kopár, minden művészet van. A tornác, négy sarok-tornyocskával díszes sudár torony-végződés, a templomi felszerelések, festett díszek, a temetői fejfák és sírkövek, egyszóval a kalotaszegi magyarság egész környezete, melylyel magát bölcsőtől a sírig körülveszi, csupa stílusos, vérbe átmert, öntudatlan, becses művészet!

Csöpp ez a tér arra, hogy Kalotaszeg művészetét e futó érintések után most sorra vegyem és ismertessem. Máskor, más helyütt még rátérünk. Itt csak jelezni akartam, hogy vannak emberközösségek ebben az országban, melyek gyönyörű példáját mutatják a szépen megoldott életnek, melyek művészetünk őselemeiből ideig-óráig még sokat tartanak őrizetben; emlékezetbe akartam idézni, hogy *megvan még a nép*, amelyhez egykor lebecsátkoztak a poéták seredményül láthatjuk az újjászületett, örökéletű magyar költészetet, és amelyhez ha lebecsátkoznak művészeink, bizonyára ki fog fejlődni e találkozásból a magyar művészet, hogy aztán éreztesse nemesítő erejét a magyar munka összességével.

Óriási anyagról igen futólag számoltam be itt. S lehet, hogy ez a rövid beszéd az a néhány ábrázolás, amelyet a Kalotaszegben velem járt művész barátaim a tárgy illusztrálásául itt közölnek, megközelítőleg sem adják hű, talán még eléggé sejtető képét sem, a kalotaszegi magyarság művészetének; de bízom abban, hogy azok az ösztönös lelkű művészek, kik elejtett szókból és hiányos vázlatokból is rögtönösen ráismernek a meritumra: az adatok e parányi töredékéből is sejtelemszerűleg ki fogják érezni azt a gyönyörű színes és gazdag világot, mely a magyar művészet számára a termékenyítő hatások végtelenségét foglalja magában.

MIT JELENT HÁT A KALOTASZEGI MŰVÉSZET?

Irta: KRIESCH ALADÁR.

— — art . . . , is the expression of pleasure in the labour of production.*)

William Morris.

APIRRA VETETTÜK jól-rosszul egyikét-másikát ama sok, bennünket valósággal leigázott impresszióknak, melyek lelkünkben eddig nem hallott akkordokat szólaltattak meg és gyermekies bizalommal és örömmel töltötték el a művészet örökkévalósága és az élettel való egyazonos jelentősége iránt.

Mit jelent hát ez a kalotaszegi művészet?

Azt jelenti: hogy az élet minden formai megnyilatkozásának kell, hogy művészi tartalma is legyen, — ha nincsen, úgy erkölcstelen. Mert valamilyen, — bármennyire lappangó — módon is, de ártalmára van az emberiségnek.

A természettudomány vívmányait nemcsak kihasználó, de azokkal visszaélő modern kultúra végigszáguldozott az egész földgömbön s a hol érhetne, elsöpörte, magával a művészetet. Nyomában gyárak keletkeztek fojtó, fekete füstöt ontó kéményekkel s felhangzott a két nagy jelszó: *Tömeges termelés és munka-felosztás.*

Asztal kell? Jól van, csináljunk hát asztalt! Mindjárt vagy ezret, egyformát, mert így olcsóbb lesz. Egyik csinálja a lábát, mindig csak a lábát, hisz így megy leggyorsabban és legkönnyebben — ez a praktikus!

A másik meg a lapját, a harmadik a fiókját. Ezt innen, amatt amonnan, — száz ember százfelé szalad — a míg végre megvan az ezer asztal, egyik szakasztott társa a másiknak — s viheti a boltos,

* „A művészet az előállított munka közben érzett gyönyörnek a kifejezése.“

hogy nyakába varrassa annak, a kinek éppen szüksége volna rá. Ki csinálta tulajdonképpen? Ki a felelős érte? Ki tudná azt megmondani!

Kalotaszegen még más világ van. Dömötör szomszédnak asztalra van szüksége. Elmegy hát Márton komához, az asztaloshoz, ki éppen most jött haza a szántásról. Tőviről-hegyire elmagyarázza neki a dolgot, hogy mekkora is legyen az az asztal, hová kell, meg milyen fiókja legyen stb. Aztán, ha neki saját udvarán nincsen száraz fája, hát kinézik együtt mester urammal a szükséges darabot — megegyeznek és a bútort elkészül idejében annak rendje és módja szerint. Márton gazda csinálta, de *felelős* is érte. Ha jó, az ő becsülete, ha rossz, az ő szégyene.

Mi a különbség tehát a két asztal előállításánál?

Az első esetben csak azért készült az az ezer asztal, hogy egy számító ember, a vállalkozójuk, minél nagyobb pénzbeli hasznot húzzon belőlük s a segédkezők is csak a pénzszükség által hajtva dolgoztak, minden érzete nélkül az erkölcsi felelősségnek, hisz azt sem tudták, kinek, minek kell a munkájuk; meg folytonosan csak azt érezték, hogy gyorsan, gyorsan — így lesz legnagyobb a haszon.

A második esetben igenis pozitív életszükséglet volt az az asztal; bizonyos formájának kellett lennie, bizonyos célt szolgálnia. A ki vállalta, tudta, hogy kinek csinálja, s érezte, hogy felelős érte. Meggondolta, hogy mit csináljon, s munkájában öröme telt.

Ezer módja van mai napság annak, hogyan lehet a munkát olcsóbbá tenni, de csak egyetlenegy, hogy miképpen jobbá (és művészivé!): ha a munkálkodó azt örömmel cselekszi!

A tömeges termelés s az embert géppé sülyesztő, a végletekig vitt munkafelosztás elve azután kettőt eredményezett: először azt, hogy az a nem örömtől, de kínok közt, céltalanul létrehozott temér-

dek portéka a dolog természeténél fogva már magában is minden tekintetben gyarló lett, — s ezen állapotánál fogva ismét az emberi munka általános megvetését, kevésre becslését eredményezte.

Így aztán szerencsésen oda jutottunk, hogy silány lévén a produkció, az magában véve is sokkal gyorsabb és nagyobb utántermelést kíván; de meg azután annyira hozzászoktatott bennünket a produktumok kevésre becsléséhez, hogy öntudatlanul is mind a legnagyobb pazarlók vagyunk (gondoljunk pl. a papirfogyasztásra!) — s ily módon alig-alig tudunk a kegyetlen körforgásból kiemelkedni!

Gondoljunk bármire is mindennapi életünkben — bútorra, ruhára, a mai nap minden egyes apró szükségletére, — meg sem szerethetjük környezetünk egyetlen darabját sem, már is újjal kell azt pótolni!

Vegyünk egy másik példát.

A kalotaszegi embernek házi szőttes vászna kitart négyszer-ötször annyit, mint a modern gyári vászon. Emebből tehát ugyanannyi embernek ugyanannyi időre négyszer-ötször annyit kell készíteni. Mit jelent ez? Azt, hogy négyszer-ötször annyi föld kell emitt ugyanannyi vászonhoz a kender termelésére, négyszer-ötször annyi munka e földnek megműveléséhez, négyszer-ötször annyi a kender megdolgozásához és csak csekély munkamegtakarítás a géppel való szövésnél — mit azonban ismét a gépek előállítására fordított munka ellensúlyoz.

Elpazarlunk tehát négyszer-ötszörannyi földet, ugyanannyi anyagot és 8—10-szer annyi munkát, hogy silányabb portékához jussunk.

A tömeges termelés e kettős eredményének kettős a kára is: első sorban egy csomó embert gépies, rabszolgai munkára kényszerít, a közvetlen erkölcsi felelősség érzete nélkül a munka minősége iránt; másodsorban pedig ezen ily módon előállított gépies munka szuggesztív erejénél fogva ugyanezt a fásult, örömtelen

érzést beleviszi mindazokba, akiknek az keze ügyébe vagy szeme elé kerül.

A mi lelkünket már annyira megbénította ezen kínok közt létrejött, művészietlen környezetünk, érzékeink annyira elhomályosodtak, hogy első percben talán már el sem hiszszük ennek az állításnak a valóságát.

Pedig haszna nincsen belőle senkinek sem. A vállalkozónak nem, mert pénz és boldogság nem identikus — sőt inkább ellentétes — fogalmak; és nem lehetséges, hogy az egyes ember boldog legyen, ha embertársai az ő rovására nem azok. A fogyasztónak sem, mert az ő lelkére is folytonosan mint tompító siketség fog ülni az a sok haszontalanság, a mi körülveszi s a minék újból és újból való beszerzése tőle pedig mindig újabb és újabb fölösleges kiadást, tehát újabb munkát fog igényelni.

És az az általánosan hangoztatott érv, hogy ily módon egy csomó ember munkához és kenyérkeresethez jut, a lehető leghamisabb. Csak azért van nyomorúság a világon, mert annyi ember haszontalan munkát kénytelen végezni.

Ezzel szemben a kalotaszegi ember csak ott osztja meg a munkát, a hol maga nem győzi. Nem henyél, de nem is siet. Házát maga építi fel, marháinak a jármot maga faragja s cifrázza.

S egyelőre még telik az időből, hogy cifrázza. Haszontalan dolgot nem csinál, de a mibe fog, annak van célja, rendeltetése. Embere munkájának — úgy látja hasznát, amint csinálta. Tehát egész lélekkel dolgozik s így öröme is telik benne. Azt a szót „művészet“ talán egyszer sem ejti ki életében s ime mégis minden fűrése-faragása, varrása és szövése az igazi, istenadta művészet bélyegét viseli magán. Őt még nem sodorta belé teljesen a modern társadalom az ő sötét örvényébe, melynek egyedüli célja: a pénzszerzés s vezérlő jelszava: az életért való küzdelem, melynek hevében aztán élni is elfelejt!

Miért mondom el mindezeket?

Világért sem azért, hogy talán a tőke vagy a gyáripár ellen izgassak, mert, habár velük szemben igen tartózkodó álláspontot foglalok is el, még sem vagyok oly dőre, hogy szimptomákat akarnék gyógyítani — hanem csak azért, hogy reámutassak arra, hogy milyen mélyenfekvők és komplikáltak az okok, amelyeknél fogva a modern ember életéből kiveszett a művészi elem — s hogy mennyire képes egy primitívebb, de igazabb életelvekre fektetett társadalmi elrendezkedés tagjait minden életnyilvánulásukban művészi életerővel táplálni.

Sem a kalotaszegi népies művészetet rohamos pusztulásában fel nem tartóztathatjuk, mert hisz a pusztító özönvíznek végig kell száguldnia mindenfelé s Kalotaszeg aligha lesz az az Ararát hegye, a melyen a művészet bárkája majd kiköthetne — sem a modern életbe újabb viruló művészetet nem tudunk belevinni mindaddig, míg annak új fundamentumát meg nem vetjük. Amíg öntudatosabb alakban újra vissza nem állítjuk ama társadalmi állapotokat, melyek öntudatlanabb, primitív megjelenésükben is szükségszerűen élettől duzzadó — mert annak minden nyilvánulását átható — művészetet eredményeztek. Amíg meg nem adjuk embertársunknak a testvéri szeretetet, a becslést és tiszteletet, minden egyes tettében az erkölcsi felelősség érzetét, vele a munka megbecsülését és a minden egyes boldogságát egyformán szívén viselő eleven kötelelőségérzetet.

Amily arányban fogja a társadalom megvalósítani ezt az ideált, oly arányban fog emelkedni lételeben a művészi tartalom is és léssen minden egyes életnyilvánulása igaz művészettel teljes.

Addig is pedig menjünk ahhoz a lángoló zsarátnokhoz, mely Kalotaszeg szerény répének primitív művészetéből nekünk világít, hasítsunk belőle egy-egy izzó szilánkot s őrizzük, élesszük szívünk melegével, hogy majdan, egy eljövendő korban — új lángra kaphasson.

—

Hogy Kalotaszeg művészete mennyire magyar őseredetére nézve s mennyire táplálkozott idegen elemekből, az a művészt, aki annak csak jelen organikus és spontán megnyilatkozását látja és érzi, csak másodsorban érdekelheti. Ez, úgy hiszem, soha teljesen tisztázható kérdés nem lesz, s így az etnografusoknak még sok örömteli vitát és küzdelmet ígér. Mert hisz tudományos kutatásunkban a harcteret bátran áttehetjük Erdélyből Ázsiába s nyugodtan kérdehetjük — hogy vajjon hány — árjáktól vett impresszióval és művészi szimbolummal telítve jöhettek már ide is magyarjaink? De épp oly nyugodtan meg is fordíthatjuk a tételt s kereshetjük az árják, az indogermánok művészetében a turániak már Ázsiából áthozott befolyását. Ez tehát igen érdekes fülemüle-perré fejlődhetik, a melybe mi járatlan művészek világért sem akarnánk beleszólani.

Itt áll előttünk a tény, a kalotaszegi művészet ragyogó ténye. Egy minden ízében kiforrott, harmonikus művészet, amely mégis lényegében egész határozott különbségeket mutat fel az őt körülvevő népfajokéval szemben. Hogy ezek voltak-e ő reája hatással — valamint ő is amazokra? Valószínű, sőt bizonyos. De hát egy nép nyelve is, nem táplálkozik-e az őt körülvevő népek nyelveiből? S azért mégis mindent saját törvényei szerint átfőrmál.

S vajjon egy nép művészete nem azonos-e a nép nyelvével, csak hogy éppen más anyagon keresztül beszél s közvetíti fogalmait s érzéseit? S vajjon nem az-e egy nép művészetében a stílus, ami nyelvében az élő, szó és mondatkonstruáló törvény? Vagyis az az eleven erő, a mely által minden kívülről jövő megnyilatkozást a maga képére, felfogására alakít át? Lényeges-e ilyen körülmények között egy adott művészi stílusban az idegen elemeket keresni, midőn maga a stílus mindent beolvasztó erejével önmagában bizonyítja saját létezését? Miért nem kételkedünk a magyar nyelv

létezésében? Mert ezt mindnyájan értjük és érezzük. De a magyar nép másik, alaki beszédjétől, paraszti művészetének stílusától bizony messze estünk. Ezt kevesen értjük, kevesen érezzük.

A kalotaszegi művészet nagyszabású voltát leginkább az jellemzi, hogy nemcsak a mindennapi élet szükségleteit ölelte fel, hanem rátette kezét az emberi lélek legmagasabb szárnyalású műveire: a templomra is. Természetesen lényegében nem tér el a keresztény templom hagyományos beosztásától; mindazonáltal egyes motívumokban s kiváltkép a torony kiképzésében, teljesen eredeti. Ezen, mindenfelé kalotaszeginek nevezett torony szépségéről és eredetiségéről beszéljen pusztán a rajz. Konstruktívjának egyszerűsége és ötletessége méltán érdekelheti a szakembert, bár az egyszerű parasztács emberek munkája.*

Bemutatunk ezek után egy érdekes régi udvarházat, bold. Hory Farkas, magyar-

* Ezen torony magyaros voltát sokan vitadják (Németországban ugyan az ilyenféle toronymegoldást „magyar torony“-nak hívják), hivatkozva arra, hogy oláh templomokon is látni hasonlót s hogy a déloroszországi templomok tornyai is közel rokonok hozzájuk. Ehhez érdemlegesen hozzászólni nem érzem magam hivatottnak; de tény az, hogy Kalotaszegen még nagyon sok ilyen torony van s még több volt annak előtte. Vegyük tekintetbe továbbá azt, hogy régebben — nemzetiségi kérdés nem lévén — ugyanazon emberek dolgoztak nyugodtan magyar és oláh templomon egyaránt, amint én pl. feljegyeztem magamnak Olaszteleki Solyom Ignác, piktör (1804—35.) nevét, a ki kifestette a kőrösfői magyar s a magyar-gyerő-monostori oláh templomokat.

S ne feledjük azt sem, hogy déli Oroszország szlávcsága jobbra turáni néptörzsekből amalgamizálódott, hogy tehát ott is teljes joggal kereshetünk a magyarokéval rokon ősi formákat.

A budai Mátyás-templom tornyát mindig magyaros ízűnek találtam, bár számot adni nem tudtam magamnak ez érzés formái okáról. Egy ízben naplementekor kőrösfői faluvégén sétálván, a falu tornyának égbemeredő, energikus silhouetteje ragadta meg figyelmemet, mely — a részletek rajt egybeolvadván — meglepetésemre teljesen azonosnak mutatkozott a Mátyás-templomával.

gyerő-monostori pap kuriáját. Különösen érdekes rajta a terrénú követelte, két oldalt felfutó, szabad lépcső, mely olyan előcsarnokfélebe nyílik, s a közöttük előre ugró traktussal érdekesen tagolja az épületet. (Ilyenféle kuriákat ugyan szélteben találunk Erdélyben, de művészi voltánál fogva ezt mégis ideigtattuk.)

A kalotaszegi ház beosztására nézve nagyjában megegyezik a hazánkban általánosan dívó típussal. Tengelyével merőlegesen az utca sorára állítva, középüti van a konyha, az utca felől a nagyobb, esetleg díszesebb szoba, túlra a rendes lakószoba. Amint a mellékelt vázlatok mutatják, ornamentációja igen gazdag, és bár rendszeren csak kifűrészelt deszkákkal állítják elő, mégis igen változatos. Különös figyelmet érdemel a kalotaszegi kapu.

Ennek úgy arhitektonikus vonalai, valamint díszítése — évezredes múltba nyúlnak vissza. Jellemző a kapufélfának merész görbülete; mily érdekesen vezet át magának a kapunak oromba összefutó vonalaiba! Úgy falunként, valamint minden egyes háznál magánál is a típus ezerféleképen variál, sőt mondhatni, hogy két teljesen egyformát nem találhatni. Rajtuk a dísz, a „hím“, a rózsák és tulipánok s más egyéb motívumok többnyire ki vannak — élénk, de harmonikus — színekkel festve. A teli, viruló színekbe való belemerülés jellemzi általánosságban is Kalotaszeg művészetét. Diadalmas zászlóként lobogó ismertetőjele ez különben minden élő, igaz művészetnek.

A háznak egyéb részleteire szemléltetés nélkül bajos kiterjeszkedni. Az eredeti bútortat már javában fogy, csak itt-ott találunk még egy talpraesett, tősgyökeres darabot. A szoba két oldalát, rendszeren a baloldalt s a bejárattal szemben levőt, a merről az ablakok vannak — két vagy három sorban fogasokra aggatott kancsók, tálak díszítik; — a másik két oldalon, az ágy felett s a kályha mellett elhúzódva lóg a „rúdra való“. Ez régebben mind „varottas“

munka volt, most már majdnem kivétel nélkül „szóttos“ piros csikos vászon. Érdekesekek kályháik, tűzhelyeik, úgy formáiknál, valamint gyakorlatiasságuknál fogva. Rendszeren zöldmázás cserépkályhák, falazott, fehérre meszelt alapzatok, elől széles padkával, konyhában toldalékkal hozzáragasztva olyan búbosféle vályogkemence kenyérsütésre. Az egyes cseréplemezek préselt ornamentjének motívumai érdekesek, a lemezek közeit nagy dekoratív érzékkel miniummal festik ki.

Az itt közölt néhány bútordarab első főérdeme, — a legnagyobb minden egyébnél — hogy szépségük szerkezetükben rejlik. Nincs rajtuk semmi fölösleges, de feladatukat, kötelességüket híven betöltik. S mindamellett mennyi leleményesség, s a vonalaknak milyen gazdag harmoniája!

Szerkezeti szépségével tűnik ki a 273. oldalon közölt asztal, míg a 272. oldalon levő asztalnak raffinált megoldása bármelyik iparművész büszkeségét képezhetné.

A kalotaszegi fazekasokról kevesebbet tudok mondani: kályhacserepeiket többhelyütt megbámultam, de a kancsók, tálak s egyéb edények származási helye iránt bizonytalanságban vagyok. Tudtommal többnyire más vidékek termékei, sőt jórészt Magyarországról valók.

Beszéljek a kalotaszegi varottasról is? Arról a szegény varottasról, a mely a legelevenebb intő példája annak, hogy mint tűnik el a semmiségbe a művészet géniusza, amint valami dolog tisztán pénzért, kereskedelmi célokra készül! Mi az a mai, világoskék vagy rózsaszín selyembe hímzett, idegenbe olcsó pénzért készülő terítő ahhoz az őserőjű, régi varottashoz képest, melyet pusztán csak maguk örömeire, ünnepeik és köznapjaik szebbé tételére készítettek!

Emitt a technikák alkalmazkodása az élet szükségletéhez, a feladathoz s a virágként mindenfelé fakadó motívumok tengernyi sokasága. Amott egyetlenegy

technikának az unalomig való ismétlése két-három elsorvadt motívummal.

A régi kalotaszegi varottas nagyjából háromféle volt: 1. *Az írás után varrott*, — melynek öltése rendkívül egyszerű és érdekes. Ez úgy készült, hogy minden egyéb próbálgatás nélkül koromlébe mártott lúd vagy sastollal felrajzolták a díszítményt s utána kivarrták. Most már nagy ritka öreg asszony ért az írásához.

2. *A szárlán varrott*, midőn minden előrajzolás nélkül, a vászon szálait olvasva öltöttek s használták az e technikánál dívó összes öltéseket, úgymint pl. a keresztöltést, száröltést stb.

3. *A vagdálósos, amidőn a vászonból, közzel-közzel belévágva, szárait kihúzkodták, s az ornamentet helyenként fonállal kitöltötték, körülszegték.*

Eme harmadikból fejlődött aztán a modern kalotaszegi varottas, a mely fölött most apraja-nagyja naphosszat görnyed, pár garast keresve s elmúló művészetük morzsáit széjjelszórva a világ minden tája felé.

Az írásos és szálán varrott mindig színes volt, fehérés vásznon színes fonál. A vagdalásos régebben soha. Itt szürke alapon fehér fonállal dolgoztak.*

* Nem állhatom meg, bár szorosan véve nem ide tartozik, hogy (Jankó, Bátky s mások feljegyzései után) egynehányát ama találó elnevezéseknek, melyekkel ők használt motívumaikat illetik, találomra ide ne igtassam:

Írás után varrott minták nevei: rózsás, sujtásos, félrózsás majoránnával, Valkai forma, söprűs, szegfűs, majoránnás, ágfél majoránnával, tulipántos folyó, rózsás folyó, félfolyó, dorombos, kapusi forma, almásos, körtés, táblás forma, feltarajos, kocsikerekes, taréjos horgással, félágú, poharas, gyöcsiny forma, majoránna folyó karikával, gyöngyvirágos, abroszforma, csillagos tulipánnal, selyemkeszkenőforma, kőrmös, ecetfás, jegenyés, gerezdes.

Szálán varrottak nevei: cifrakockás, szánvonós, kockás ág, fedeles, hegyes tulipán, fonott, kis szarúfás, bordás, patkós, ritkaság, kis bimbó, kis fonott, körtvé, szegfűs, nagyágas tulipán, kézelős, pillangós, lószemű, rózsás, mákos alakoros, barackmagos, farkasnyom.

Vagdalásosak (vagyis áttörtek) nevei: paripás, három mákú, törökös, abrudi, kisfoglalás, kisbokrétás, könyökös, leveles mák.

Végül még néhány szót Kalotaszeg viseletéről. Mert ez, különösen a női viselet, nemcsak a közönséges értelemben vett festői, — hanem, hogy úgy mondjam: arhitektonikus. Az ország sok egyéb táján van még népviselet, mely úgy rajzbeli karakterénél, valamint színeinek eleven akkordjainál fogva erőteljes, épp stílt mutat. De a kalotaszegin kívül egy sincsen (s ebben a tekintetben még az oláh is messze mögötte marad), amelynek alapprincipiumát az képezné, hogy vonalaiban, szabásában az emberi test tagolásához, annak vonalához alkalmazkodjék! Ezt a costume-öt még az antik görög sem találta volna barbárnak.

Figyeljük meg, hogy mint simúl az ing a törzs idomaihoz, s miképpen vannak az újjak beillesztve, jelezve a karok különállását a testtől! Mily gyönyörű lesz ennek következtében a karnak minden mozdulata. Az elől felhajtott szoknya, a „muszuj“, lendületes vonalában miképpen adja meg a medence rajzát, a szoknyák sokasága nem csinál felfordított tölcseért a nőből, hanem a lábak mentén leomolva, harmonikusan zárja be a silhouette-t, míg a piros csizma megadja a keleties nuance-ot az egész viseletnek.

Nem terjeszkedhetem itt ki a hétköznapi és ünnepi viselet többi darabjára: a mellrevalóra, bujjbelére, csipkés mellrevalóra, pártára, menyasszonyi főkötő és fátyolra, stb. stb., melyeknek festői és művészi megjelenését csak az eleven szemlélet adhatja.

A férfi nyáron ingbe-gatyába jár. Télen szűrben. Az ing ujjá se nem csukott a csuklónál, se nem borjúsájas. Valami a kettő között. A testen meg olyan rövid, hogy a gatyá fölött hordják. A kalotaszegi szűrök szépsége szélkében ismeretes. Rendesen két-három (fekete, fehér, zöld-barna, fekete, fehér) diszkrétebb színűek, nem tarkák.

Szorosan a tárgynál maradván, nem beszéltünk népünknek egyéb tulajdon-

ságairól, jórészt még meglevő eredeti szokásairól, — tősgyökeres, zamatos beszédmódjáról, jelleméről.

Akit mindez pedig közelebbről érdekelné: győződjék meg személyesen róla. Vendégszerető, őszinte, értelmes, nyílt

és barátságos emberekre fog találni, s bizonyára éppúgy át fogja érezni mindazon lelki gyönyöröket, melyeket az igaz művészet, bármilyen alakjában is, az iránta fogékony léleknek nyújt.

FARAGOTT KAPUFÉLFA.

E. ILLÉS ALADÁR
VÍZFESTMÉNYE.
Színes autotypia
Weinwurm A. műintézetéből.

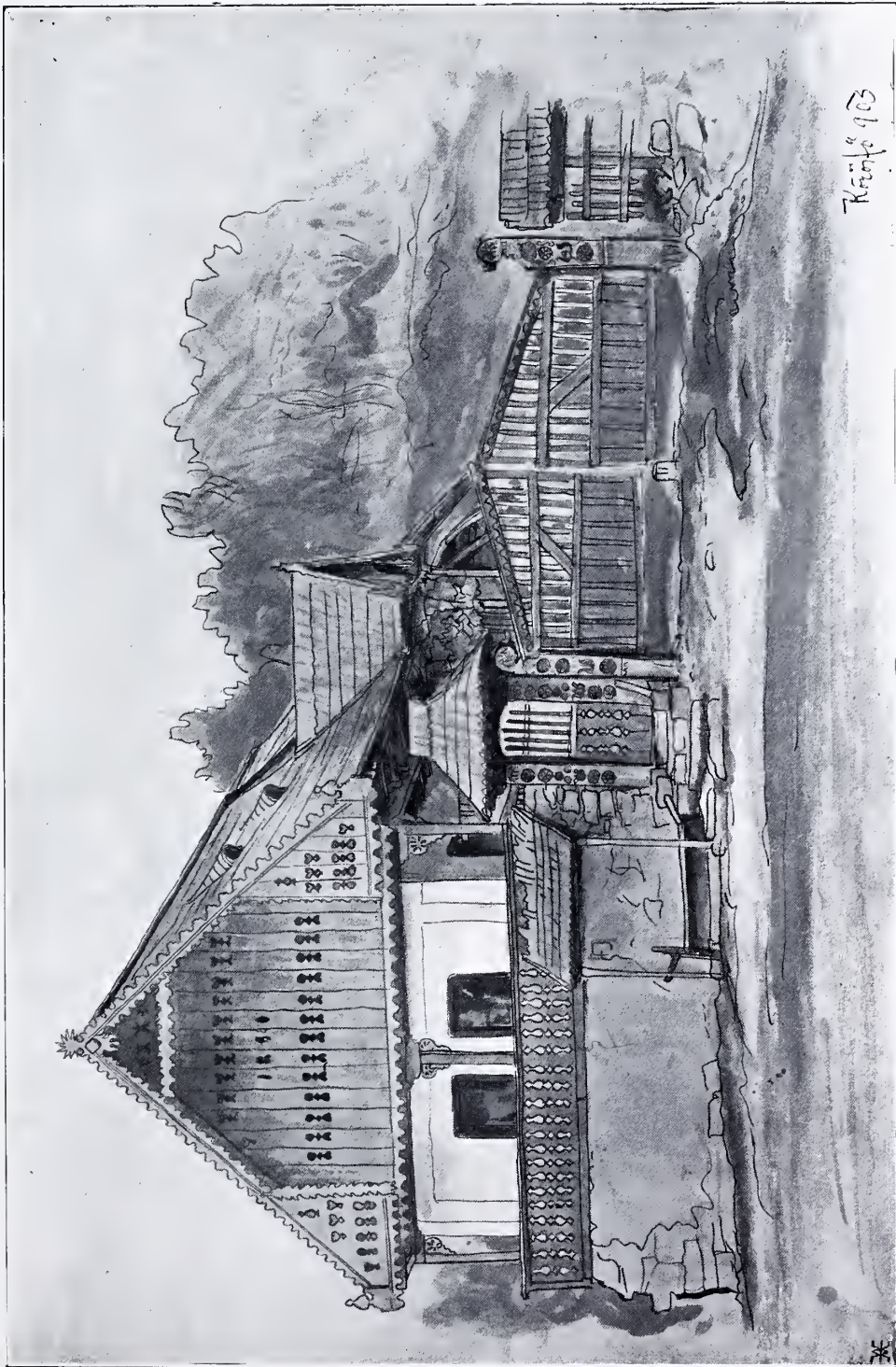
KALOTASZEGI FALURÉSZLET.

E. ILÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

KOROSFOI HAZ.

KRIESCH ALADAR RAJZA.

KORPOS GYÖRGY PÁL HÁZA KÓRÓSFÓN.

KRIESCH ALADÁR RAJZA.

M.-GYERŐ-MONOSTORI TEMPLOM.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

KÖRÖSFŐI UTCAAJTÓ.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE,

KALOTASZEGI SZOBA.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

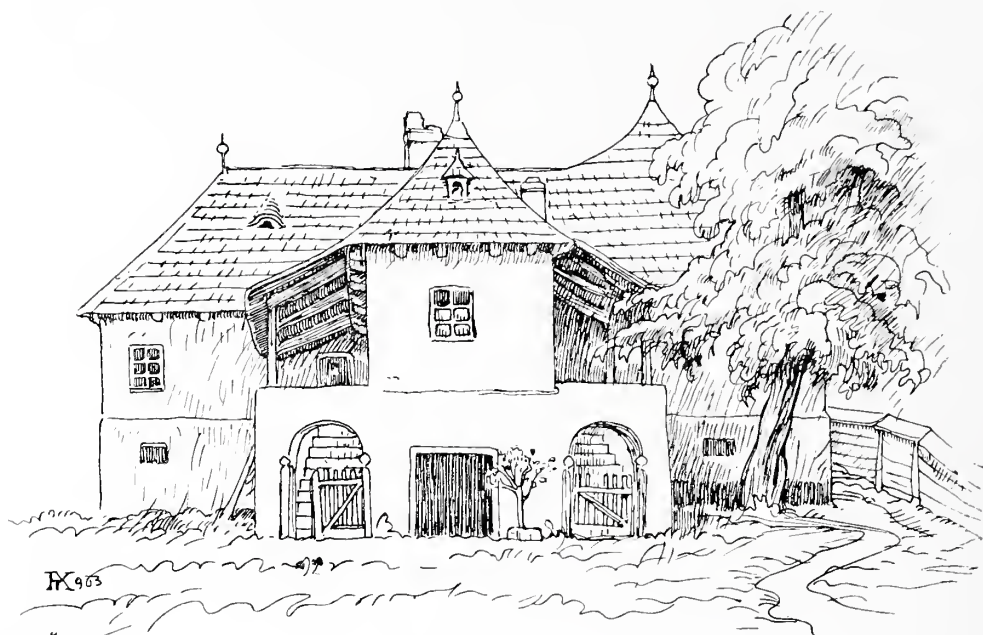
A KŐRÖSFŐI TEMPLOM.

KRIESCH ALADÁR RAJZA.

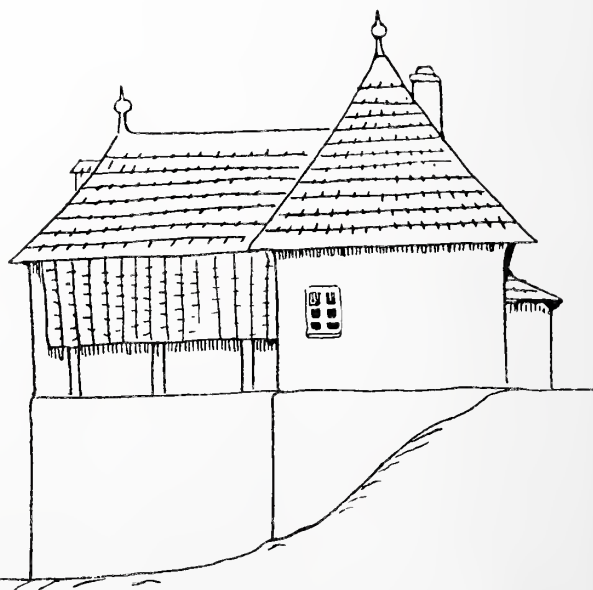
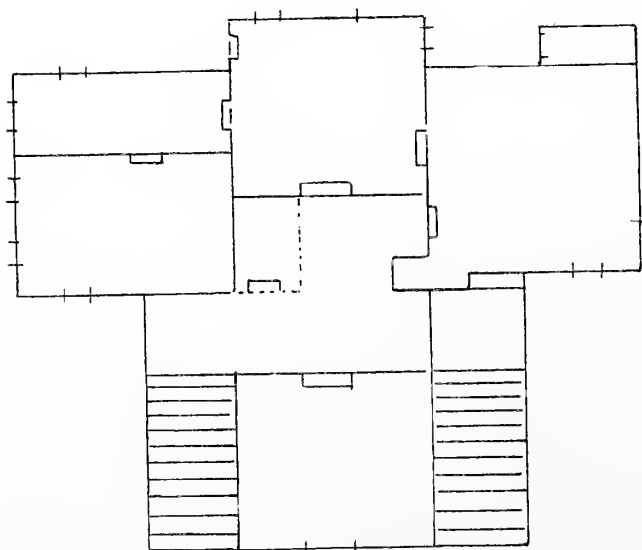
A KÖRÖSFŐI TEMPLOM CINTERMÉNEK BEJÁRATA.

KRIESCH ALADÁR RAJZA.

M. Győr Monostor

HORY FARKAS KÚRIÁJA
M.-GYŐR-MONOSTORON.

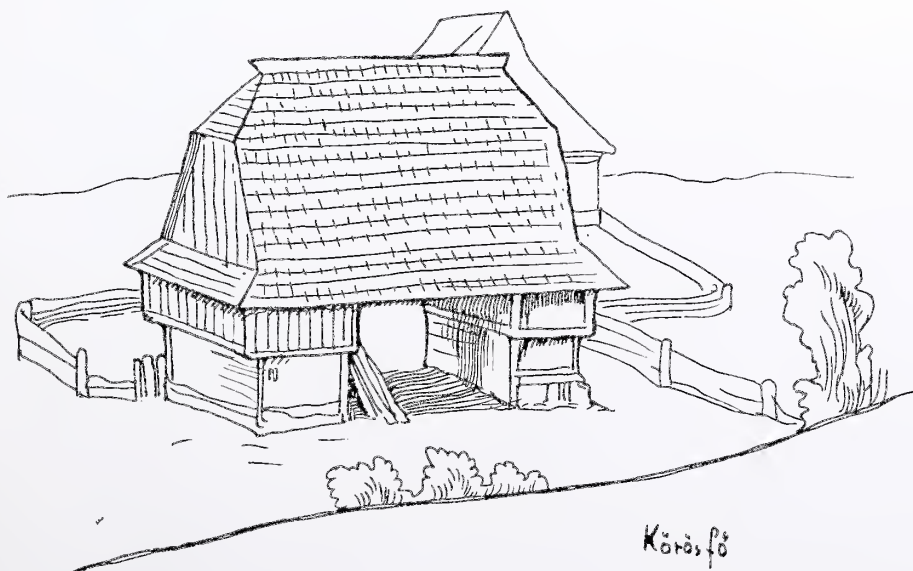

HORY FARKAS HÁZÁNAK ALAPRAJZA ÉS OLDALNÉZETE.

KRIESCH ALADÁR RAJZAI.

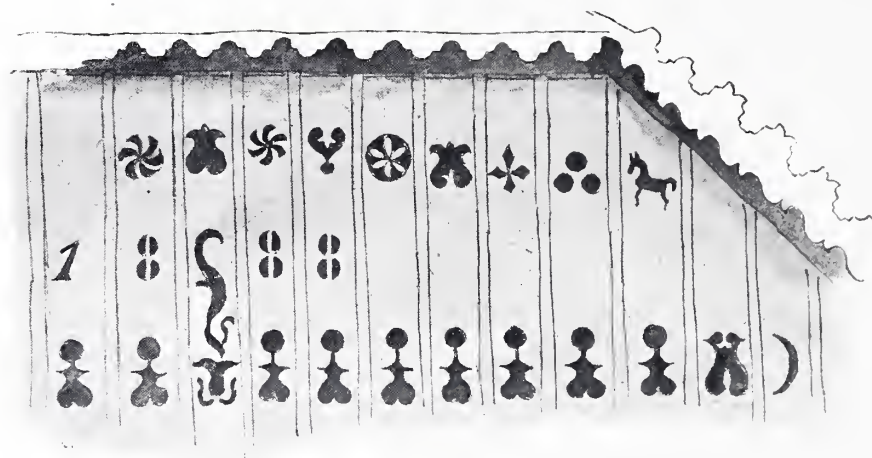

FARAGOTT FAKERESZT MEREGYÓN.

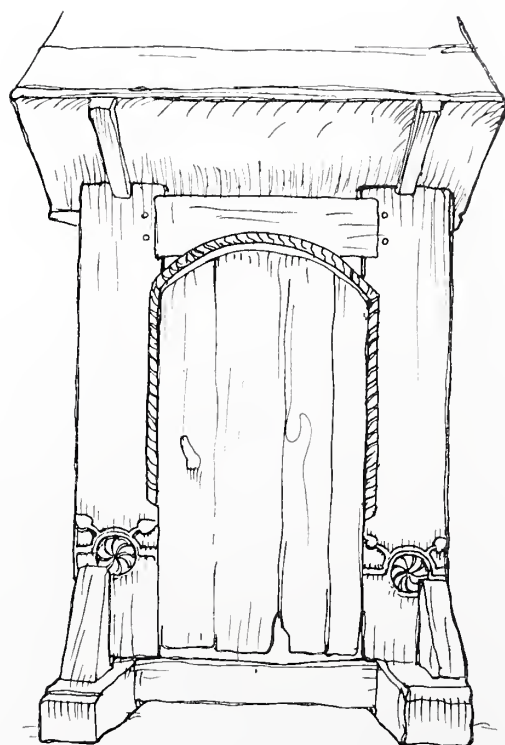

CSÚR.

KRIESCH ALADÁR RAJZAI.

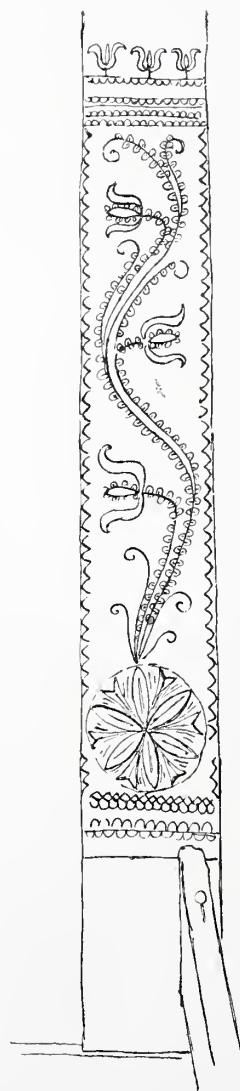

KALOTASZEGI HÁZ
FÜRÉSZELT OROMDISZE
E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

E. ILLÉS

UTCAAJTÓ M.-GYERŐ-MONOSTORON.
KRIESCH ALADÁR RAJZA.

AJTÓFÉLFA
KŐRÖSFŐRŐL
E. ILLÉS ALADÁR
RAJZA.

M.-GYERŐ-MONOSTORI UTCAAJTÓ.

E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

UTCAJÁTÓ KÖRÖSFÖN.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

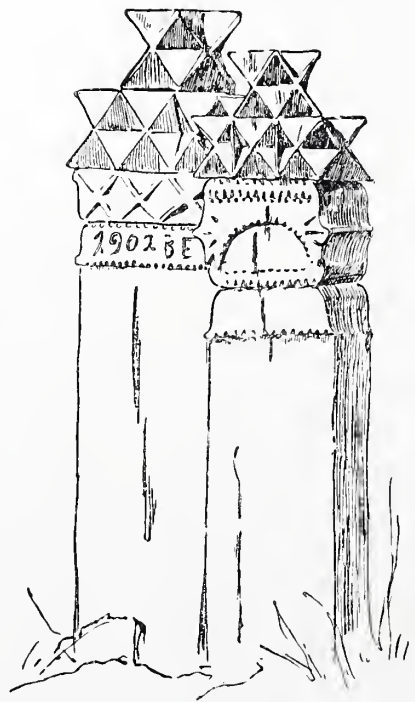
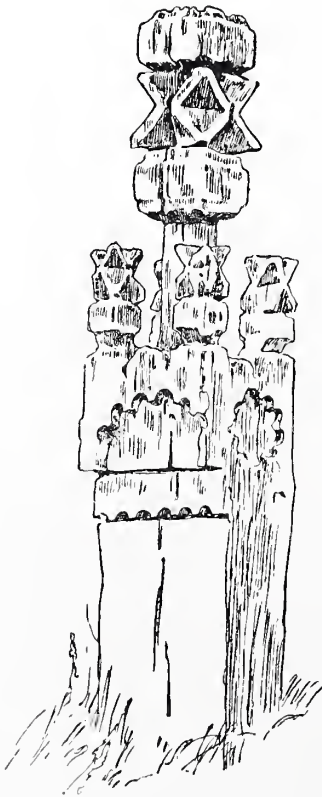
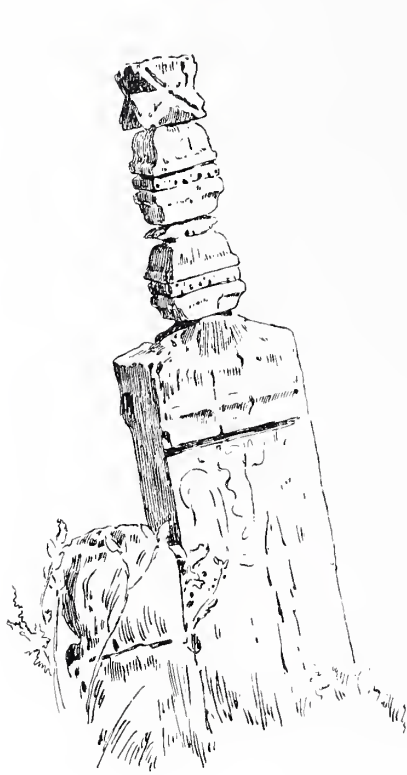

UTCAAJTÓ NYÁRSZÓN

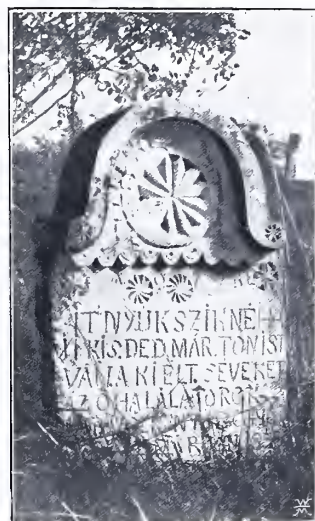
NÉPRAJZI MÚZEUM FELVÉTELE

KALOTASZEGI UTCAAJTÓ

KÖRÖSFŐI ÉS VALKÓI FEJFÁK.

E. ILLÉS ALADÁR RAJZAI.

FARAGOTT FEJFÁK
ÉS SÍRKÖVEK
A KÖRÖSFŐI TEMETŐBEN.
K. LIPPICH ELEK
FÉNYKEPEI NYOMAN.

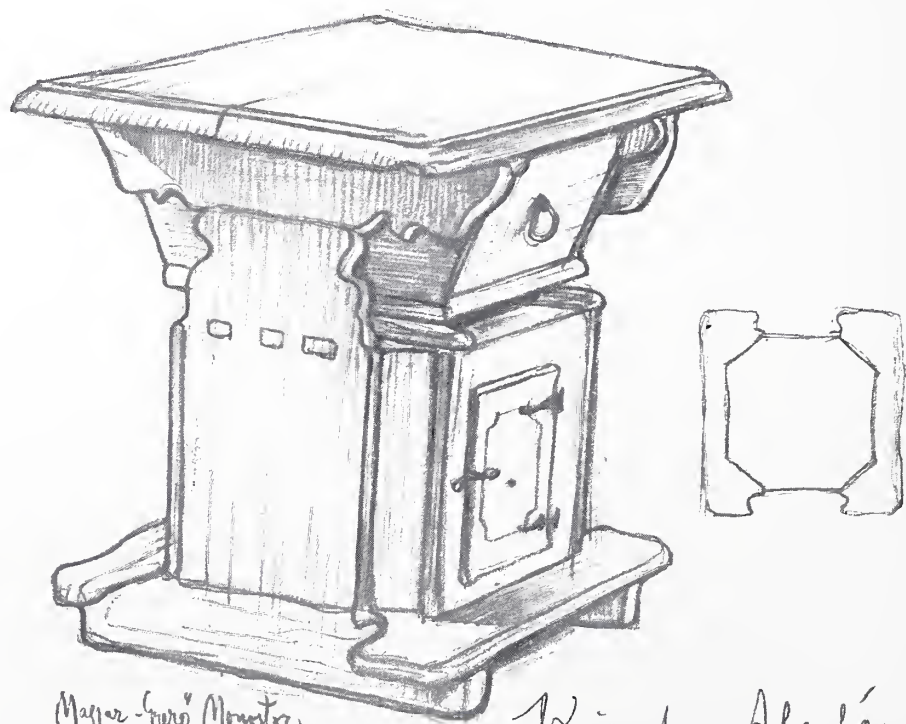

ABLAKRÁCS.

FARAGOTT DÍSZÍTÉS. FÜGGŐ GYERTYATARTÓ.

Néprajzi Múzeum.

Mayer György Munkács

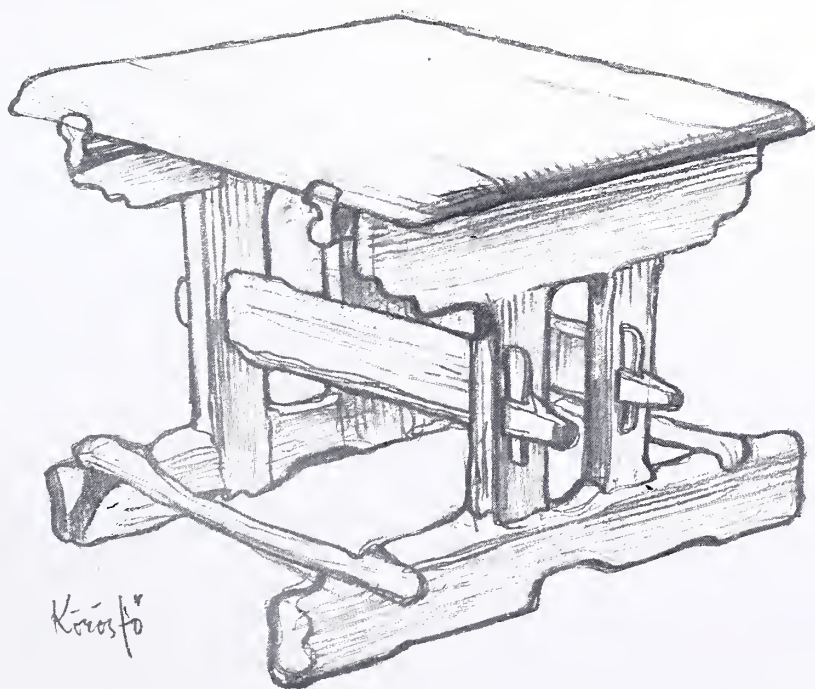
Kirsch Aladár

ASZTAL.

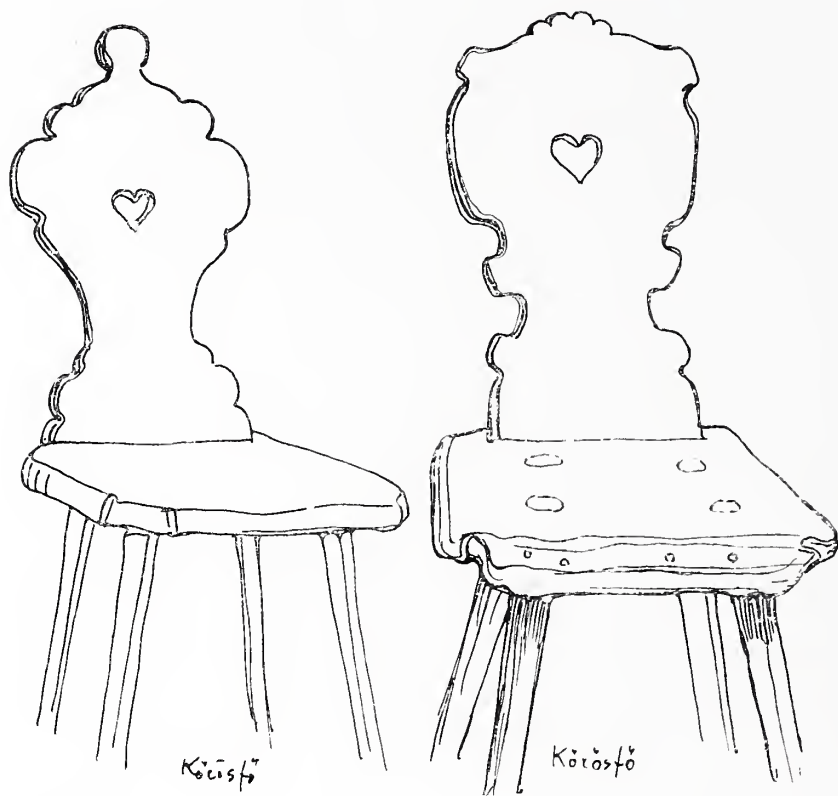
SZEGELLET TÉKA KÖRÖSFÖRÖL.

E ILLES ALADÁR RAJZA.

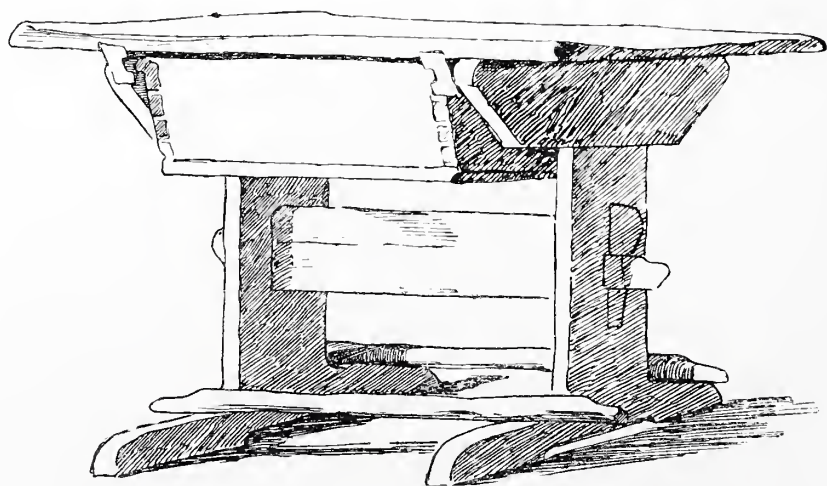
ASZTAL.

KRIESCH ALADÁR RAJZA.

SZÉKEK.

KRIESCH ALADÁR RAJZA.

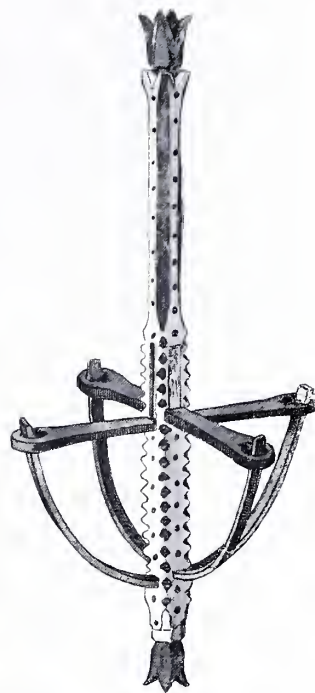
ASZTAL.

E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

MOTOLLA.

Néprajzi Múzeum.

FÜGGŐ GYERTYATARTÓ.
E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

KIFESTETT BÖLCSŐ.

Néprajzi Múzeum.

„ÁGYFÜTŐL VALÓ”-K DISZÍTÉSEI.

MENYASSZONYI FÁTYOL SARKA.

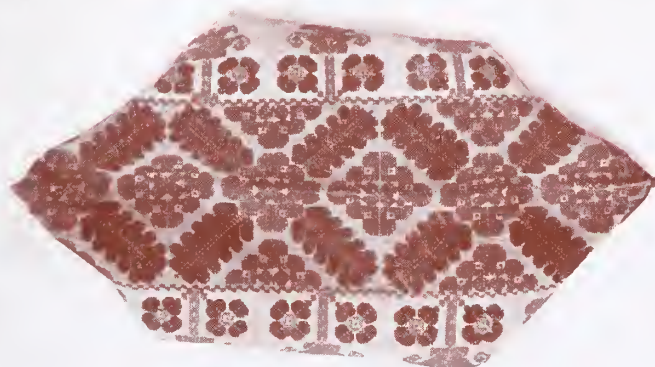
E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

IRÁS UTÁNI VARROTTASOK.

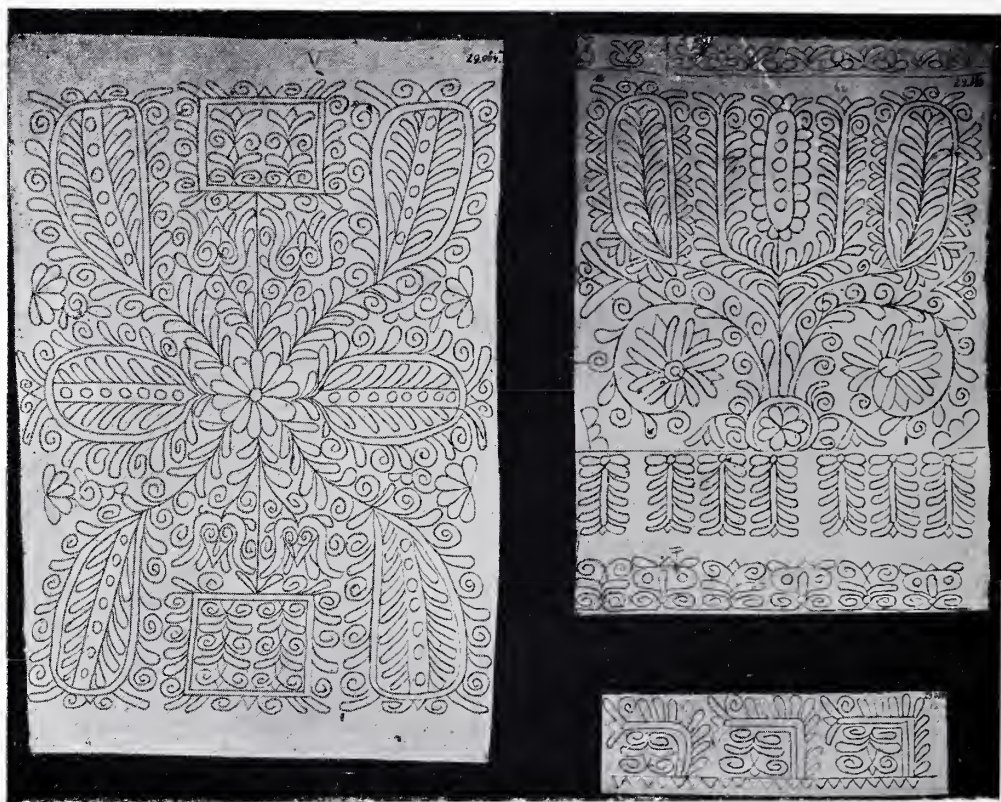
SZÁLÁN VARROTTAK.

VARROTTAS ÍRÁS UTÁN.

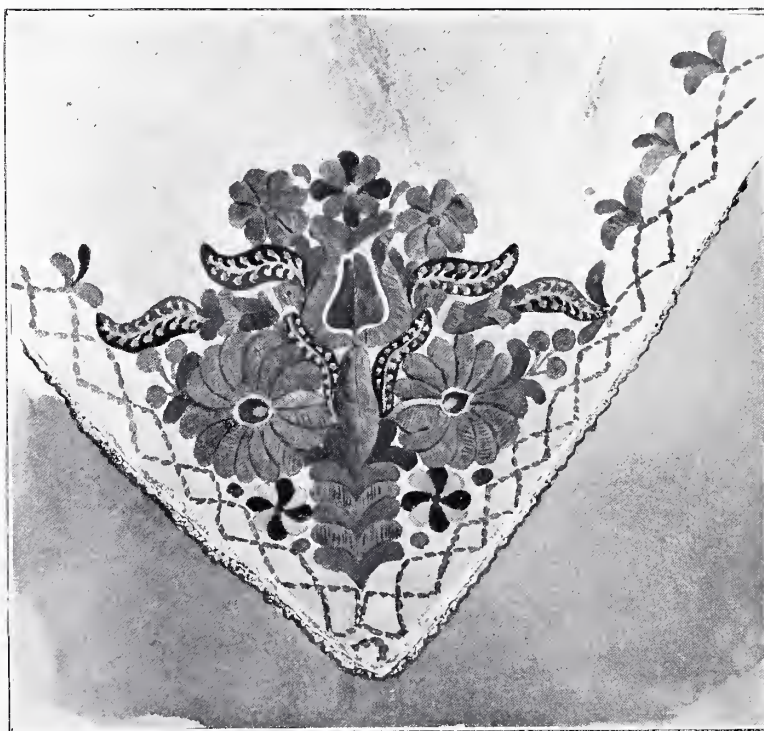
PÁRNAALJAK.
(SZÁLÁN VARROTTAK.)

Néprajzi Múzeum.

TOLLAL ÍRT VARROTTAS MINTA.

Néprajzi Múzeum.

MENYASSZONYI FÁTYOL SARKA.

E. ILLÉS ALADÁR FELVÉTELE.

KANCSÓK.

Néprajzi Múzeum.

VARROTTASOK. (SZÁLÁN VARROTT.)

Néprajzi Múzeum.

KÁLYHA CSEMPE.

Néprajzi Múzeum

NŐI VISELET. (Hátulról.)

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

NŐI VISELET.

KRIESCH ALADÁR VIZFESTMÉNYE.

KALOTASZEGI TYPUSOK.

DAMKÓ JÓZSEF TERRAKOTTAL.

KALOTASZEGI TYPUSOK.

DAMKO JÓZSEF TERRAKOTTÁI.

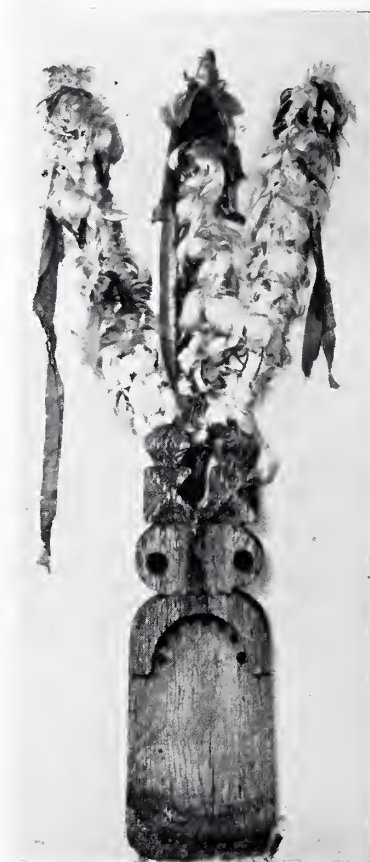
A VALKÓI TEMPLOM KÓRUSFELJÁRÓJÁNAK
FÁRA FESTETT OLDALAI.

E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

FESTETT PADDISZÍTÉS
AZ M.-GYEROMONOSTORI TEMPLOMBÓL.
E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

GYERMEK-FEJFA.
NÉPRAJZI MÚZEUM FOLVÉTELE.

FADRUSZ JÁNOS †.

GLEVEZTÉK A VÉSŐ MUNKÁCSYJÁNAK, talán mert benne is szilaj, csapongó, a magyarság jegyét magán viselő temperamentum lakozott, talán, mert formáló kezével, a mit márványból és bronzból kihasított, az mindnyájunk lelkében eleven életet élt. Az a büszke, földbe kapaszkodó lovas, az imperator ott a gót templom előtt, a kincses Kolozsvár Mátyása, — tulajdonkép ő maga, a külsőleg is nagyerejű ember, s a benseiben izmos, erőt szikrázó lélek.

Ebben: a műveiben van az ő életfolytatása. A közönség csak a monumentumait látta, össze-vissza se sokat. De a formák nagy stíljében megsejtette magát az alkotó lelket, a nagystíliú embert, s megjegyezvén magának ezt a latinos nevet, a mikor hire került halálának, — utolsó útját tömött fekete sorokban nézte végig, ép úgy mint Munkácsynál. S e sorfalat álló megindult emberek közt ott voltak nagyon egyszerű emberek, munkások, cselédek, szegény, dolgos nép, kik megálltak egy percre siető útjukban, hogy nem véletlenségből, hanem szívük igaz meghatottságával búcsút intsenek, egy immár lezárt koporsóban költöző művésznek.

*

Elmondani az élettörténetét, itt, azt hisszük, fölösleges. Mikor még világitottak a ravatal sárga gyertyái, a napisajtó krónikásai bőven leírták, hogy e nagy magyar szobrász-élet hogy alakult ki szinte regényfejezetekből. A döntő benne az, hogy e szobráspálya első stációja nem a rendszeres és művészetre kényelmesen nevelő akadémia terme, — hanem az izzó kohó, a pöröly és üllő birodalma: a lakatosműhely. A lakatosműhelyben töltött évek, a fafaragás és porcellánfestésre fordított idő nem vezett kárba, s nem volt hiábavaló. Fadrusz formafelfogása sok szállal ehhez a lakatos-

legénykedéshez fűződik. S kimutatható, hogy az a nemes, művészetet reveláló kézimunka, melyben életének hosszabbik részét töltötte, minő tiszta hárakódik le később formaművészetbe.

Az, hogy életútja lent kezdődött szegény emberek s alacsonysorsúak között, mint ismeretlen szegény legény szobrászi álmai vannak — ez regényes motívum, de körülbelül elmondhatni, hogy legtöbb nagystíliú embernél megismétlődik: a földszinten születnek s úgy kerülnek föl, a dicsőség emeletére. Ám Fadrusznál az az eltérő, hogy sokáig alant van, sokáig az ismeretlenségben él. Szinte harmincöt éves koráig csak egypáran tudják, hogy benne micsoda értékes massa rejlik. Csak a jó pozsonyiak, a bécsi Helmer, meg talán Tilgner bíznak a talentum hivatottságában, s várják, hogy mikor nyilatkozik már meg egy mindent kifejező formában. Ez a harmadféldecennium valójában előkészület, lassú előrehaladás a szobrászi kifejezés felé, melyet teljesen kifejlődve, mindent magába gyűjtött tudással látunk a „Feszület“-ben, mely egyuttal a közönség szemében szenzációt jelentett, s Fadrusz életében az első intenzív sikert. A mi később következett országgraszoló ünnepeléssel: a Mária-Terézia, a Mátyás, a Wesselényi szobor, egy másik tíz esztendő munkája, a mikor a szobrász, a monumentumokban gondolkodó szobrász nyilatkozik meg. És most, visszapillantván erre az időre, azt látjuk, hogy Fadrusszal szemben szegények vagyunk: a mink van tőle, az kevés. Azt sem mondhatjuk, hogy nem dolgozott eleget. Hisz' mindig dolgozott a szó kétféle értelmében is: a lelkével, meg formáló két kezével. Lehet, hogy mások gyorsabban és könnyebben váltják ki magukból szobrászi gondolataikat: egy-két simítás, s már anyagban él az ötlet. Ám Fadrusz nem a formaötletek, a detail-feladatok, az intim szobrászi problémák embere volt. Az előadása, a formafelfogása más volt mint kartársaié. Széles, lapidáris formák

csendülnek össze az ő alakjain, mintha egy-két pörölyütés is hullott volna rájuk. A hangsúly a jellemző, az erőteljes formákon van, melyek egyben a legfontosabbak is, s a lágy összekötő részletek, az átmeneti finomságok mintha kimaradtak volna. Az erő uralkodik itt, a ruha alatt feszülő izmok vannak, — s így megértjük az előadásformát. Fadrusz megérezte, hogy mi a monumentális. Mintázzuk meg a Mátyás-szobrot kicsiben: a dimensiók megváltoztak, de az észte-tikai hatás ugyanaz. Ezek a formák — a Fadrusz formái — monumentális érzést lehelnek.

Mindent tekintve: a mink van Fadrusztól, az a magyar szobrászat történetében az első lapokra kerül. De azt hisszük, a művésznak korán való elmulása, egy be nem fejezett művészpályát jelent. A veszteség nagy, de gondolkozván felőle, azt látjuk, hogy még nagyobb az, a mit ezutánra vártunk s most már nem megy teljesedésbe. A *lucrum cessans*, az elmaradt haszon.

*

Bizonyos, hogy munkás élete végcélja a *grand art* volt és magános perceiben, pörölyforgató legénykorában dicsőségről álmodozott, melyet a plasztika hoz elébe, majd egyszer, valamikor. Sikere és talentuma kiválósága a monumentumokban nyilatkozott meg, márvány- és bronzalkotásokban. Alakja már a magyar műtörtenelemé, mely majd elmondja, hogy a magyar formaművészetben minő veszteséget jelent életének megszakadása. Ám élete hosszabbik része a nemes kézimunka jegyében telt el: a tűzben formává alakuló izzó vas, a fafaragó szer-szám s a porcellánfestő finom ecset közelében. S e szép mesterségekre fordított idő ránk tartozik: a magyar iparművészetre. A mi szempontunkból nézve a dolgot, s visszapillantva a *multra* egész az első nagy szobrászati sikerig, — szintén értékes holmikra akadunk. A kik csak a szobrászt látják, talán úgy vélik,

hogy az iparművészkedés csak késlekedés volt, csak akadály ahoz, hogy Fadruszban a plasztika tiszta nyelvén beszélő művész megszólaljon. Fentebb mondtuk, hogy nem így van. Fadrusz művészete sok szállal ehez a pörölyös korszakhoz fűződik, s ez jó volt, hogy így volt. Ő maga is egész szívével szeretett iparművészeti foglalkozását: a tűzben vörösre izzó vasat, ami az emberi erő ütései alatt fantasztikus alakot ölt; a keményfát, mely engedelmeskedik a vésőnek, s otromba masszájából szépség virágzik ki. Fiatal legény korában díszkapu és műlakatos tervezete Pozsonyban az akkori „Kézműipar egylet“ aranyérmét nyerte. Fafaragási dolgai szintén figyelmet keltenek. Különösen egy óra, melynek kifaragott kerete az emberi életet szimbolizálja, a legértékesebb ily-fajta munkái közt. Ez a Palugyai-család birtokában van, más dolgokkal együtt. Az 1885-iki országos kiállításon porcellánfestési tervezetei révén a herendi porcellángyár kitűnő állással kínálja meg, de ő nem fogadta el, mert akkor már Bécsbe igyekezett, Tilgnerhez.

E füzetünkben bemutatunk egy pár tőle való és ifjúkorában készült iparművészeti munkát. Szinte mind a barokk stílust beszélik, de bennük van Fadrusz józan ízlése, valami mérséklet, a mi a barokk vonal-hajlások túlzásaitól óvakodik. S mind-egyiknek az erénye a finom, szeretettel teljes kidolgozás. Valójában pedig tiszta fényt vetnek egy nemes művészlélekre, ki emlékezetünkbe hozza a renaissance egyszerű, de nagystílu mestereit. Ezek is a műhelyekben fejlődtek, közvetlen közelében mindenféle anyagnak, kikalapácsolván vagy megmintázván belőle szépségideáljaikat. A nemes kézimunka iskolájában nőttek föl, nőttek nagygyá, s ezen: a kezük intenzív munkáján viszsza-verődött lelkük patinája.

Dömötör István.

EGYDARAB FÁBÓL FARAGOTT
ÓRAÁLLVÁNY.

FADRUSZ IEJÜKORI MŰVE.

PALUGYAY F.
TULAJDONA.

HORDÓT DISZÍTÓ
FARAGOTT RELIEFEK.

FADRUSZ
IFJÚKORI MŰVEI.

GYERGYATARTÓ
KOVÁCSOLT VASBÓL.

FÁBÓL FARAGOTT
SZOBORMŰ.

FADRUSZ
IFJUKORI MŰVEI.

FESTETT TÁNYÉROK.

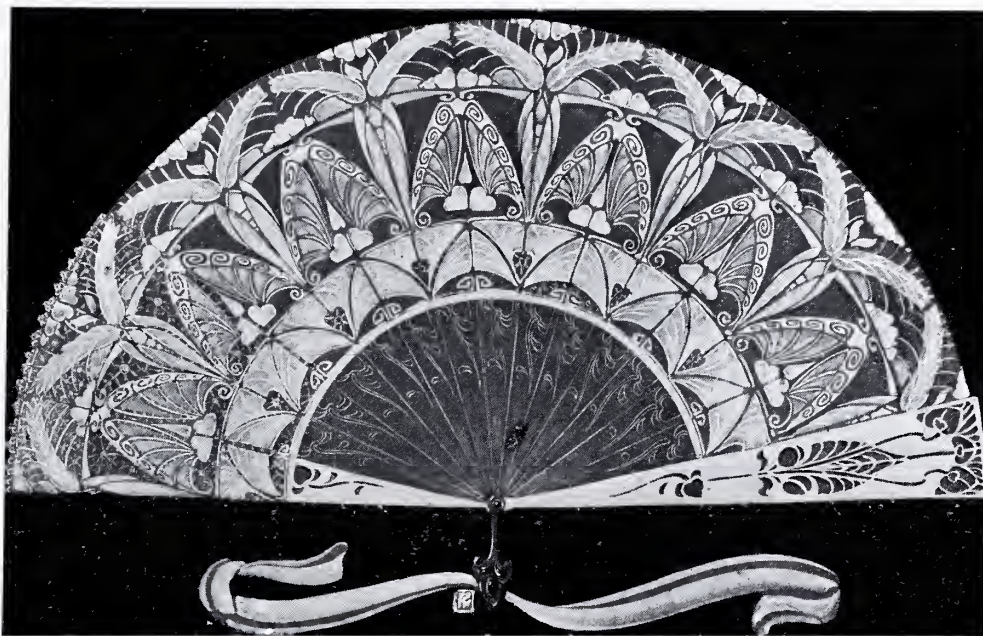
FADRUSZ IFJÚKORI MŰVEI.

I. 300 KORONÁS DIJJAL
KIIÜNTETETT PÁLYAMŰ.

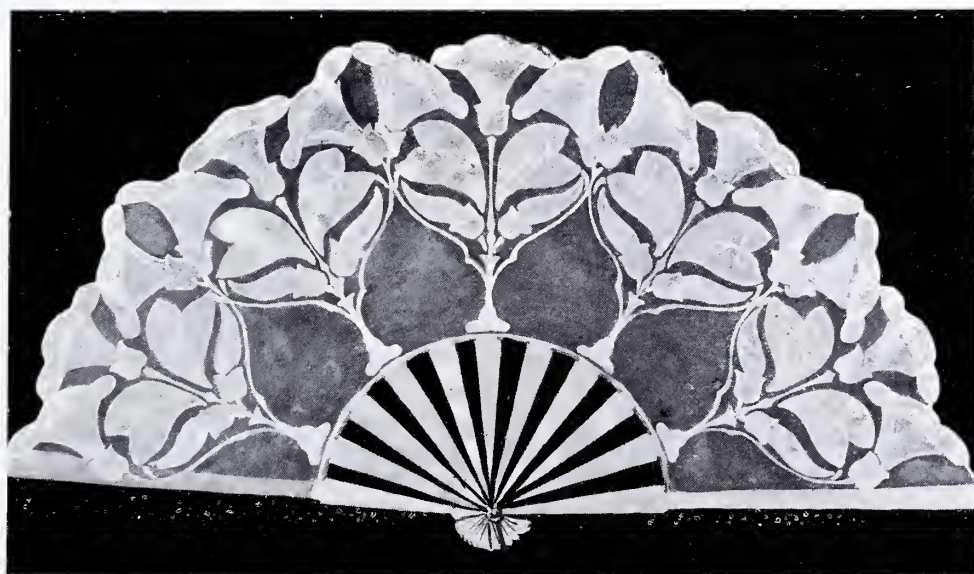
A VIZCSŐPP TÁRSASÁG
LEGYEZŐ PÁLYÁZATA.

DÉKÁNI ÁRPÁD.

PALKA KÁROLY.

MEGVÁSÁROLTATOTT.

A VIZCSÖPP TÁRSASÁG
LEGYEZŐPÁLYÁZATA.

RÉVESZ GYORGYIKE.

MEGVÁSÁROLTATOTT.

I. 500 KORONÁS DÍJJAL
KITÜNTETETT PÁLYAMŰ.

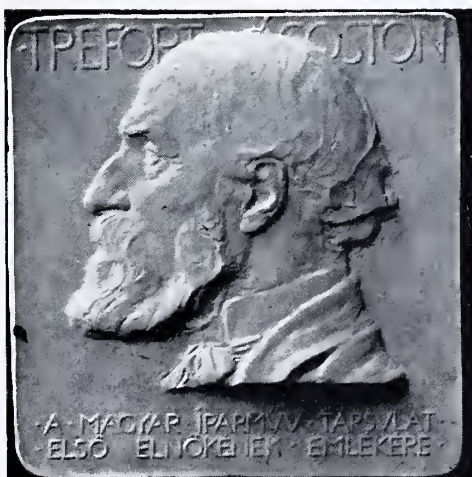
GAÁL ISTVÁN.

II. 300 KORONÁS DÍJJAL
KITÜNTETETT PÁLYAMŰ.

TREFORT-PLAKETTPÁLYÁZAT.

BERÁN LAJOS

BECK O. FÜLÖP.

SZIRMAI ANTAL.

A TREFORT-PLAKETTPÁLYÁZAT
JUTALOMDIJBAN RÉSZESULT PÁLYAMŰVEI.

FŰTŐTEST BURKOLAT.
KALAPÁLT ÉS CIZELLÁLT BRONZ.

TERVEZTE
HIRSCHLER MÓR.

KÜLÖNFÉLÉK.

A POZSONYI GOBELIN-LELET igen érdekes műkincseket hozott napfényre. Radisics Jenő, az Iparművészeti Múzeum igazgatója és Helmár Ágoston pozsonyi igazgató a régi primási palota avúlt tapétái alatt az egyik első emeleti udvari szobában rendkívüli becses XVI–XVII. századbeli gobelineknek jöttek a nyomára. A hat falat borító gobelin összefüggő sorozatot képez, Heró és Leander történetét ábrázolja. I. Találkozás a templom előtt, melynek lépcsőin — a háttérben — a templomba járók láthatók (340×315 cm). II. Hero a parton, mögötte duennája kinéz a félig nyitott ajtón; előtte vízben az érkező Leander, gazdag tájképi háttérrel (400×315 cm). III. Leander vízben áll, Heró a parton búcsúzik tőle. Heró előtt és fölött Amor lebeg égő fáklyával. (400×315 cm.) IV. Leander úszva távozik az innenső parttól; Heró imádkozva emeli kezét ég felé; a tulsó parton torony és templom. (265×300 cm.) V. Heró Leander holttestére bukkan. (400×315 cm.) VI. A gyászoló Amor (265×300). E képeket bordűrök övezik 45 cm. szélességben maszkaronok, fesztonok s más díszítő elemekből komponálva. Itt-ott olajfestéstől és molytól meg vannak támadva a gobelinek. Restaurálás után ki lesznek állítva az Iparművészeti Múzeumban is, a mely alkalommal művészi méltatására még vissza fogunk térni. Az egyelőre még meghatározatlan gyári jegyük e műveknek: fehér pajzsban vörös kereszt.

FÜTÖTEST BURKOLAT. E cím alatt egy kedves kis magyar virágot mutatunk be olvasóinknak, amely — Berlinben fakadt. Egy ott munkálkodó lelkes építész hazánkfi, akinek ezerféle alkalmá van tehetségét érvényesítenie, tervezeteiben sokszor egészen magyaros inspirációkat dolgoz fel. Így történt az itt bemutatott fűtőtest burkolatban is. A fűtőtest faburkolattal van borítva; ennek a közepéből vágták ki ezt a 0.60 m. széles, 1.20 m. magas üreget és a meleg levegő áteresztése szempontjából takarták be azt erősen átlukasztott bronzráccsal. A jó németeknek tetszett az üreges és telt részeknek jól egyensúlyozott játszi elosztása, az ornamentika csinosága, finomsága és tökéletes kivitelé. Minket emellett a kompozícióból kisugárzó magyar lélek

is megkap és örülünk, hogy az abban megnyilatkozó izlés a nagy német metropolis kényes gusztusú előkelő köreiből is elismerésre talál és tért nyit magának.

NŐI MUNKATEREM néven egy új intézmény lépett életbe a fővárosi iparrajziskolában a jelen tanév elején. Oly munkaterem ez, a melyben a rajz ismeretében némileg jártas és a művészi ipar iránt érdeklődő nők hajlamaiknak megfelelő, de csakis művészi színvonalon álló foglalkozást találnak. Azok a nők, a kik ily módon ezen ipari tárgyak tervezésével és készítésével foglalkoznak, ezzel esztetikai tekintetben oly tapasztalatokra és értelemre tesznek szert, a melyet más úton és legalább Magyarországon ma másutt megszerezniök nincs mód. A munkálkodás köre kettős irányú: első a tervezés, második a kivitel. Miután tehát az ilyen foglalkozás a gyakorlati, a mindennapi esztetikai önképzésnek hathatós és valójában kitűnő istápolója, az egész munkakör már most is több olyan foglalkozást ölel fel, a melyek a női szellem érdekével találkoznak. Ilyen az u. n. női kézimunka művésziesebb része, tehát: a himzés és csipkekészítés, ehez a testilcsoporthoz számítható a mostanában lábrakapott bársonyégetés; ilyen foglalkozás a kerámiai festés, tehát porcellán, majolika stb. edények tervezése és díszítése, a mely foglalkozás kapcsolatban van a november 15-én megnyíló agyagipari szaktanfolyammal; aztán a díszítő festő eljárások, a melyek szerint fára, szövetre, bőrre stb. festenek, továbbá a faégetés és több más. De fel- emlíjtük még az iparművészeti tervezést is, a mely természetesen sok mindenfélét felölel, így, hogy csak egy példát említsünk: az ékszerek tervezését, a melynél elkészül a rajz, a színvázlat és a viasz minta, továbbá a kivitelhez szükséges gipszforma; a készítő tehát a rajzon kívül a mintázást is gyakorolja és a készítendő ékszer anyagi sajátosságait is megismeri. Már most gondoljuk el, hogy ha művelt nők — nem iskolás gyermekek — heti 8—10 és több órán át kellő művészi vezetés mellett ilyen módon foglalkoznak, ezek a nők egy-két év alatt megnyit és mit tanulnak, s a lakás művészete érdekéken mennyire más tevékenységet lesznek képesek kifejteni, mint ha legjobb esetben a számtalan változatban agyoncsépelte gondolatot és mintát a divatlapból egyszerűen másolják, vagy

ha — a mi még kényelmesebb — a kézimunka- vagy papirkereskedésben elkezdett munkát nagy unalommal bevégezik. Nyilvánvaló dolog tehát, hogy az iparrajziskola az e fajta foglalkozásnak jelentőségét helyesen méltatva és megítélve jót cselekedett, a mikor az említett munkaterem létesítésére magát elhatározta. Ajánljuk is fővárosi műkedvelő nőink és nagy leányaink anyáinak figyelmébe.

Z OSZTRÁK KÖLTSÉGVETÉS-BEN, a melyet a *Reichsrat*-nak november 17-én tartott ülésén nyújtott be az osztrák pénzügyminiszter, néhány érdekes tétel szerepel, melyeket érdemes följegyezni. A közoktatásügyi budget 1904-ben 3,263,885 kor.-val emelkedik, a mely összegből 852.643 koronát az ipari oktatás fejlesztésére fordítanak; ugyancsak emelkedik a kereskedelemügyi budget, melynek 3,954.110 koronányi többletéből 600,000 koronát a *st.-louisi kiállításon való részesedés emészt föl*.

(Magyarország részére e célra, ez idő szerint csak 70.000 korona van biztosítva.)

RÓF ANDRÁSSY DÉNES MŰTÁRGYAI A KASSAI MÚZEUMBAN. A gróf Andrásy Dénes által néhány hónap előtt és a legutóbbi napok folyamán a *kassai Múzeum* részére ajándékozott műtárgyak sorozatának 360 darabjából *Mihalik József* miniszteri biztos ideiglenes kiállítást rendezett a kassai Múzeumban. A kiállított műtárgyak sorában zománccfestésű képekkel, gazdagon díszített ó-bécsi, meissenai és berlini porcellánok holicsi és más magyar fajánszok, domborművekkel ékesített Wedgwood-edények, közsörült és aranyozott kristályüvegből való ivó készletek, arany, ezüst, bronz pénzek és emlékérmek, olajfestésű képek, a dernői vasgyárban öntött domborműves plaketták, egy régi perzsa szőnyeg, a *Bauer József* debreceni órásmester által remekbe készített álló óra, fegyverek s egyéb ritka műbecsű tárgyak foglaltatnak. A sorozatban a legbecsesebb darabot egy kazetta képezi, amely gazdagon van művészi faragású domború művekkel és színezett intarziával díszítve, s a melyet a nemes gróf boldogult neje, *Franciska* grófnő hagyatékából adott át a kassai Múzeumnak. A kazetta födelén Éva teremtmése, oldalain pedig egy-egy világrészlet allegorizáló faragványok szemlélhetők. A kiállított tárgyakon kívül a

gróf, aki a kassai Múzeumot szép feladatában lelke egész melegevel támogatja, a múzeumnak még sok könyvet, térképet s nagybecsű rézmetszeteket ajándékozott, sajnos azonban, hogy az utóbbiakat még csak ideiglenesen sem lehetett kiállítani; mert a Múzeumban már nincsen elegendő hely. Az Andrásy Dénes gróf által adományozott műtárgyakból rendezett kiállítást október 31-én nyitották meg a kassai Múzeumban, s a nagyközönség, mely tömegesen látogatja azt, méltó s lelkes elismeréssel adózik a nemes gróf áldozatkészségének, mely oly fölötte nagybecsű, s anyagilag is nagy értéket képviselő ajándékokkal bővítette a rohamosan fejlődő s nagy kulturális feladatok elé néző kassai Múzeumot.

VEGFESTÉSZETÜNK cím alatt a *Technologiai Lapok* f. évi 15. számában egy cikk jelent meg, melyet szó nélkül hagyni nem akarunk. A névtelenség homályába burkolódzó cikkíró azzal az örömdetes hírrel lep meg bennünket, hogy a „chicagói anglikán templom művészeti kivitelű üvegfestészeti munkáit Budapesten élő jeles hazánkfi, *Zilzer Antal*, 37 pályázó közül elnyerte“. Egyben elpanaszolja, hogy nálunk az üvegfestészet terén a „tényleges tudás, művészi ízlés és képesség s a tervrajzok kitünősége nem dönt a munkák odaitélésénél, hanem a protekció. Ezért nálunk még most is közönséges mesterembereket, e téren teljesen járatlan „üvegeseket“ bíznak meg nagyszabású munkákkal“. Ezután könnyedén átlejtve az üvegfestészet történetén, utal a 20 év előtt felfedezett úgynevezett antik üveg szépségeire, a mely üveg-nemet szerinte nálunk nem használják. Ezzel az üveggel éri el *Zilzer* az ő csodás hatásait, főleg az által, hogy ólomrudakkal illeszti össze (!). Sőt *Zilzer* itt meg nem áll, hanem hideg úton is festi meg remekműveit, olyképen, hogy rendes olajfestéket használ, s ezt átlátszó kötőanyaggal teszi az üveglapra. Cikkíró szerint a külföld ilyenmű legszebb dolgait *Zilzer* készítette. „Hazánkban azonban — úgymond — nem tud érvényesülni, mert az üvegesiparral foglalkozók harácsolják el tőle a megrendeléseket“.

Mélységesen megütközünk azon, hogy egy egyébként komoly és számottevő szaklap helyt ad ilyen közönséges reklámizú közleménynek, mely nem éri be azzal, hogy képtelen dicséretekkel magasztalja pártfogoltját, hanem merészen

odavetett állításaival sérti az érdemes és szakmabeli nagy tudásukat beigazolt derék üvegművészeinket, a kik nemcsak hazánkban, hanem a legilletékesebb bíráló-bizottságok véleménye alapján külföldön elismerést és dicsőséget szereztek iparművészetünknek. Utalunk első sorban Róth Miksa jeles iparművészünknek immár évtizedes működésére és milleniumi, az 1900. évi párisi, az 1902. évi torinói kiállításon, s a M. Iparművészeti Társulat számos kiállításán elért fényes sikereire, továbbá Kratzmann, Forgó, Walther, stb. e téren való munkálkodására, mely mellett a Technologiai Lapok üvegművésze, a ki, mint értesülünk, csak a *f. év május havában kezdett* az üvegfestés technikájával foglalkozni, számba nem jöhet. Egyébként fölöslegesnek tartjuk, hogy a teljes tájékoztatlanságról tanuskodó cikkecske egyes pontjaival foglalkozzunk, mert tudjuk, hogy a Magyar Iparművészet olvasói kellően mérlegelni tudják az olajfestékes üvegfestmények művészi becsét, s tudják, hogy az antik üveg nem szorul arra, hogy Zilzer fölfedezze, azt nálunk jó régen és jó sokan ismerik és használják.

REDETI MAGYAR SZINES LITOGRAFIÁK. A Múcsarnok téli tárlatán megjelentek, mint első fecskék, az első magyar szines litografia-vállalat első lapjai, melyeket dr. Lázár Béla szerkesztésében a Könyves Kálmán r.-t. ad ki. A magyar közönség remélhetőleg észre fogja venni e lapok művészi értékét, melyek fölötté állanak minden gépies reprodukciónak, kifejezván az alkotó művész lelkét, közvetlen szavakkal. Egy-egy művészi egyéniség nyilatkozik itt meg, még pedig egyenesen és minden közvetítő nélkül. Nem mesterember gépies másolatán át. Nem gépek gyárias visszaadása által készülnek e lapok. A művész a lelkében élő képzeleti képet egyenesen köre rajzolja. Ott látjuk izalmának, lelkesedésének, tudásának, keze reszketésének nyomait, bizonytalan avagy erőteljes vonásokkal kifejezve. A mit érzett, gondolt, látott, mind ott van, köre rajzolva, színekben kivive, a maga ízlése szerint, a maga színérzéke szerint. Egyedül, direkte itt jelennek meg ezek a képzeleti képek. Ezért eredeti lapok, nem más céllal festett képek reprodukciói. A művész mindjárt a litografiai reprodukció technikájára gondolva alkotta őket. Széles, dekoratív határookra számított,

mert hiszen ezek első sorban *szobadíszek*. A szó igazi értelmében díszítik is a szobát. Márk, Vaszary, Rippl, Ujváry, Glatz, Fényes, Helbing, Kann, Olgyai Viktor készítették a most kiállított képeket, de készül a Ferenczié, Kernstocké, Kalmár Elzáé s kedvvel dolgoznak mások is, ha úgy látják, hogy a közönség megértette, megszerette őket és felakasztja szobájába. Az egyes lapok ára 10—12 korona közt váltakozik. Külföldön hasonló szép lapok ára 20—30 márká. De a Könyves Kálmán, ha áldozattal is, megszeretné honosítani ezt az új művészeti ágat, s ezért szabta ilyen olcsóra. *Avant la lettre* lapok — gyűjtők számára — 50 korona.

AZ 1902. ÉVI TORINOI KIÁLLÍTÁS igazgatósága most küldte szét a kiállítás bíráló bizottságának jelentését, a melyben részletesen indokolja az egyes kiállítóknak adott kitüntetések. Minket főleg a magyar osztályra vonatkozó rész érdekel, a melyet a következőkben ismertetünk:

a) DÍSZOKLEVÉL.

Horti Pál, építész, Budapest.

Díszoklevél, egyhangulag.

Horti Pál, azonfelül, hogy egyike Magyarországon az új dekoratív irány legbuzgóbb előmozdítóinak, még egy Proteusszerűen sokoldalú művész is. Rajztanár, agyagművész, zománcműves; ő készítette elő és vezette a magyar kiállítás installációját, az iparosoknak teljes szobatervekkel s egyes butorok, agyagedények, mozaikok, ötvösmunkák, zománcok, függönyök, falszőnyegek, lámpák, üvegablakok, kovácsolt vas és trébelt rézmunkák stb. stb. rajzaival szolgált. A mihez hozzá kell tennünk, hogy ezek a művek a magyar osztály tárlatának legkiválóbbjai közé számíthatók.

A neki adott kitüntetés azok közé tartozik, melyeknek nagy és széleskörű jelentőségük van.

Kereskedelmi minisztérium.

Díszoklevél, egyhangulag.

Vallás- és közoktatásügyi minisztérium.

Díszoklevél, egyhangulag.

A két említett minisztérium minden a közhatalom rendelkezésére álló eszközzel oda hat, hogy bátorítsa és méltó módon kifejelessze Magyarország új iparművészeti irányzatát. Nemcsak azzal gyakorolják jótékony hatásukat, hogy a Magyar Iparművészeti Társulat működését elősegítik, hogy az Iparművészeti Iskolát és az ipari szakiskolákat anyagilag és szellemileg támogatják, hanem jelentékeny összeget adnak a magyar művészeti mozga-

lom két kiváló organumának, a *Magyar Iparművészet* és a *Mintalapok* című folyóiratnak rendelkezésére.

Ugyancsak nagyon jelentékeny összeget folyósítottak az említett miniszteriumok az Iparművészeti Társulat részére, hogy a Turini kiállításon a magyar tárlat létesítését és méltó szervezését lehetővé tegyék.

Az állam ennyi gondoskodásának példája a jóakarátú polgárokkal szemben, a kik egyetértőleg munkálkodtak a művészet fokozásán, az élet szükségleteinek terén megérdemli, hogy kiemeltessék a jury által s egyhangúlag a legfőbb díjjal koszorúztassék.

Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest.

Díszoklevél, egyhangúlag.

Az imént említett Társaságról van szó, mely több mint 1500 tagból áll, köztük művészek, iparosok, kézművesek, munkások és műbarátok.

Ez az egyesület magában foglalja mind az ifju energiákat, a legdolgossabb akaratosokat, a díszítés szépségeiből kisugárzó világosság befogadására legalkalmasabb elemeket.

Az egyéni erők összhangzó szövetségének köszönhető a turini magyar tárlat szervezése, melynél számos művész és iparos tag közreműködött, minden anyagi kárpotlás nélkül, a közös mű sikere érdekében.

Ismét egy oly példa ez, mely megérdemli, hogy a bíráló-bizottság fölhívja, rá és pedig ünnepélyes módon, a világ bámulatát.

Vaszary János, festő, Budapest.

Díszoklevél, igen nagy szótöbbséggel.

Nagyhirű művész, a ki nem tartja méltóságán alulinak, hogy az alkalmazott művészettel is foglalkozik.

A magyar osztályban neve alatt kiállított két szőnyeg, melyek az őket kitüntető emelkedett művészi felfogás révén az osztály legnagyobb ékességei voltak, megmutatta, hogy mily fokig éljen a díszítő művészet híres művészek közreműködésével. Másrészt számbaveendő, hogy Vaszary az oly jól képviselt torontáli szőnyeggyár művészeti irányának egyik bátor irányítója.

Zsolnay Vilmos, agyagedénygyár, Pécs.

Díszoklevél szótöbbséggel.

A legnagyobb keramiai gyár Magyarországon. Tehnikai kiválóságokban gazdag termékei, tán ép e gazdagság következtében, nagyon is színesek és nagyon is ragyogók. De ez részben megvan a nemzeti szellemben és részben megfelel a környezet jellegének, melynek díszítésére szolgálnak; bizonyára nem tömegben, zsúfolva, mint a turini kiállításon, hanem itt-ott, elszigetelten, mint egy-egy élénk és vidám accentus gazdag bútorok, változatos színű szövetek és fénylő ércmunkák között.

Ha számba vesszük ennek a gyárnak korábbi — még nem is nagyon régi — termékeit, s a

haladást, melyet azok az 1900-as párisi kiállításon mutattak s főleg az utolsó két évnek még csodálatosan nagyobb haladását; s ha a vöröses *eoizin*, a kék *labrador* és a zöld fémfényű edények között szemügyre vesszük a szelid visszfényű szürke grès-eket és a szerény tengerzöld mázu, bámulatosan mintázott floreális fayenceokat — elég okunk van annak megállapítására, hogy az öreg munkás Zsolnaynak (kinek szülővárosa ezekben a napokban állít szép szobrot) gyára nemcsak a termékenységnek, hanem a rohamos, őszinte és biztos haladásnak is élő forrása.

Bálint Zoltán, építész, Jámbor Lajos építész, Zala György, szobrász, Budapest.

Díszoklevél, szótöbbséggel.

Azon az alapon, hogy az emlékmű a nyilvános tér díszítésének legfőbb és teljesen modern eleme, ez a pályaterv, melyet eredetileg aranyéremre ajánlottak, élénk víta után a legnagyobb kitüntetést kapta, művészi koncepciójának hatalmas volta, mozgalmassága és nemessége alapján. (A jelentésnek utóbbi kiállításokra vonatkozó része, hiteles értesülésünk szerint, téves, mert az emlékmű tervezői nem a díszoklevelet, hanem az aranyérmet kapták. *A Szerk.*)

ARANY ÉREM.

Faragó Ödön, állami felső ipariskola tanára, Budapest.

Aranyérem, egyhangúlag.

Faragó az E szoba szerzője, mely a kitüntetett nevét viseli. Változatosságban és ércveretekben gazdag bútorok, előkelő és pompázó vonalakkal. Jellemző nemzeti és modern összhatás. Sokoldalú és termékeny iniciatívájú művész, a mint a tárlat számos, nevét hordó darabja mutatja.

Huber Oszkár, aranyműves, Budapest.

Aranyérem, szótöbbséggel.

Ötvös-művész; munkáinak tervezője s egyúttal készítője is.

Ékszerei valóban jellemzők Magyarországra; azonban, ámbár a hagyomány által követelt típust követik, vonalukkal és színükkel (megjegyzendő, hogy túlnyomó részt polichróm zománccal dolgozik) a modern tendenciák felé tartanak s azokhoz kecsesen alkalmazkodnak.

Ügyesebb tervező művész, mint a minő zomántechnikus; mindamellett megérdemelte, hogy a kiállítók egy kiválasztott kategóriájába soroltassék.

Magyar Iparművészet, Budapest.

Aranyérem, igen nagy szótöbbséggel.

Az a folyóirat, melyet már említettünk, mint az Iparművészeti Társulat hivatalos közlönyét. Ezen folyóirat egy művészeti s egyúttal gyakorlati közlöny mintájának tekinthető. Kiadva a legnagyobb eleganciával, ékítve éles

KÜLÖNFÉLÉK

kritikával megválogatott művek fényes illusztrációival, magában foglalja a legjobbat, a mit a világ iparművészete termel, s megismerteti a világgal Magyarország termelésének legjavát.

A jury nyomatékosan hangsúlyozza a művészeti kultúra illetően terjesztő eszközeinek hasznos voltát, különösen ha azokat inkább eszményi célok, mint kereskedelmi érdekek lelkesítik.

Nagy Sándor, festőművész, Veszprém.

Aranyérem, szótöbbséggel.

Némi megszorítással ugyanazt lehetne mondani erről a művészről, mint a mit már Vaszaryról mondtunk. Érdeme, hogy a díszítő művészettel is, még pedig jól, foglalkozik, noha a képző művészetnek művelője.

Egy a torontáli gyárban készült falszőnyege magyar viseletben ábrázolt alakokkal, mutatja dicséretes és szerencsés irányát és művészi képességeit.

Rappaport és Társa, zománcműves, Budapest.

Aranyérem, egyhangulag.

Technikus művész, a ki a nagy zománcolt ércmunkákat teljesen dekoratív, széles és egyéni módon kezeli és nem köti magát más hagyományhoz, mint a régi keleti tarkafoltos porcellánvázákhoz, melyeket most életre és új alakba hitt.

Rappaportról ismételhető, a zománcművészet szabta határokon belül az, a mi Bigot-ról mondatott. Formái egyszerűek és egyéniek, mert a színek dekoratív uralma alatt állanak. Jól megfontolt és jól megérdemelt kitüntetés ez, mely egy annyira ügyes és eredeti művésznek jutott.

Roth Miksa, üveg- és mozaik-műterem, Budapest.

Aranyérem, szótöbbséggel.

Magyarország legnagyobb üveglak- és mozaik gyára. Roth művész és iparos egy személyben s nagyon gyakran művei dekoratív kompozíciójának teremtménye.

Tanulmányozta az üvegezést és a mozaik régi és modern mestereit, de néhány pont kivételével, melyben egyezik előzőivel az ornamentális művészet kettős ágában, teljesen sajátos művészi és technikai tulajdonságokat mutat. Azonkívül gyakran fölkelte hazája hagyományos művészi szellemét.

Tárlata teljesnek volt mondható.

A nagy monumentális mozaiktól a kis dekoratív pannellig, a terjedelmes színes üveglaklaktól a lámpaernyőig, használati célra és tehnikára nézve különböző példányok gazdag sorát mutatta be.

Segítségül hija a márványt, a majolikát, a cementet; alkalmazza a cementezett és szögözött mozaikot; helyet ad a keleties és a modern típusnak; s munkatársakul választja országa legjobb művészeit.

A neki adott kitüntetés is azok közé tartozik, melyek kiváló meglepéssel ítéltek oda.

Vigand Ede, építész, Budapest.

Aranyérem nagy szótöbbséggel.

Nagyon fiatal művész, különös ügyes bútortervező. Két szobát állított ki; az egyik parasztszoba, melyet csak úgy lehet igazán értékelni, ha behatolunk a magyar művészet benső, majdnem szociális szellemébe; a másik teljesen úri és modern.

Ezen szoba bútoraiban a művésznek az a — gyakran jól sikerült — törekvése nyilvánul, hogy a szerkezet logikai követelményeit a konstruktív vonallal kösse egybe: a mi egyike a modern művészet élő problémáinak. A bútortok tónusa itt-ott tán túlságos élénk, de jellemzően lokális. Bútorkészítőknél elég hasznos az ő bútorterv-albuma.

EZÜST ÉREM.

Athenaeum, könyvkiadó-társaság, Budapest.

Ezüst érem, szótöbbséggel.

Könyvkiadó cég, mely számos nagyértékű kiadványával sok érdemet szerzett a művészet körül. Publikációinak tökéletessége és eleganciája kedvéért fölhasználja a legjobb módszereket, melyekkel ma a grafikus művészet általában és a könyvillusztráció különösen rendelkeznek.

Beck Ö. Fülöp, szobrász, Budapest.

Ezüst érem.

Mindig számottevő dolog, ha egy művész, ki a képzőművészettel foglalkozik, azt az ipari díszítésre is alkalmazni törekszik, mint azt Beck kis ezüst munkái és főképpen épp oly szerény, mint kedves öntött ezüst vázája mutatták.

Damkó József, szobrász, Budapest.

Ezüst érem, szavazatokkal arany éremre.

Jóhirű szobrász, ki különösen a nemzeti és a paraszt típust műveli. Munkái műfaja határos ugyan a képzőművészettel, de azok méreteik és technikai eszközeik (terracotta és bronz) folytán előkelő lakásberendezések alkalmas díszeként is szerepelhetnek.

Forreider és Schiller, vasmunkák gyára Budapest.

Ezüst érem, egyhangulag.

Forreider néhány kovácsolt vasmunkát és vert réz-vázát állított ki. Trébelt díszei egyszerű ízlést, méltóságos vonalakat mutatnak s a fény és árny játékát egyesítik a kezelés nagy tökélyével.

Groh István, az Iparművészeti Iskola tanára, Budapest.

Ezüst érem, egyhangulag.

KÜLÖNFÉLÉK

A művész nagy érdeme, hogy művészi alkotások fokára emelte a paraszt agyagedényeket, melyeket a magyar vidék termel, a nélkül, hogy azok elvesztették volna jellemüket vagy megváltoztatták volna egyszerű és primitív technikájukat.

Hibján Samu, zománcoló mester, Budapest.

Ezüst érem, szótöbbséggel.

Hibján a magyar iparművészeti iskolán a zománc-technika tanára. Kitűnő tehnikus a művészet ezen ágában, Huber mestere és tanára Hortinak, ki az általa kiállított ékszerek jó részéhez szolgáltatva a terveket.

Nem csoda tehát, ha ezen ékszerek technikai befejezettségben fölülmulják Huberét; de minthogy nem csupán a kezelés mesteri volta vezette a jury ítéletét: érthető, hogy a nagyobb kitüntetés a tanítványnak jutott, amiből e kitüntetés nem kis része a mesterre hárul vissza.

Kabay Dánielné, szövőműhely, Budapest.

Ezüst érem, szavazatokkal arany éremre.

Ezen hölgy a magyar osztály nagybecsű selyemszőnyegeinek érdemes készítője.

Maga a Vigand-féle szoba szőnyege, mely Horti gazdag rajza után készült, nagy tudásnak s a művészet szeretetteljes gondozásának bizonyítéka és például szolgálhat ezen szakembereinek, hogy egy műalkotás technikai áttétele az interpretáció magaslataira is emelkedhetik és nem kell a mechanikus kézi ügyesség szerény határai közt maradnia.

Kiessling Rudolf, világító testek gyára Budapest.

Ezüst érem, szavazatokkal arany éremre.

Kitűnő gyáros és iparos; szerencsés értelmezője és ügyes megvalósítója a terveknek, melyeket kiváló művészek szolgáltattak neki. Példaként felemlítjük a többi kiállított mű között Horti és Kőrösi lámpáit.

Kowalszky Sarolta, szövőműhely, Német-Élemér.

Ezüst érem, igen nagy szótöbbséggel.

Kowalszky úrnő Vaszary szőnyegterveinek megvalósítója; rendkívül ügyes munkás s ezen művész rajzainak soha nem tévedő visszaadója.

Frida Hansen technikáján lelkesülve, sikerült neki valódi művésznővé válnia, nem kevésbé, mint De Rudder úrnőnek Belgiumban.

Kriesch Aladár, festő, Budapest.

Ezüst érem, igen nagy szótöbbséggel.

Ezen művész tervezte, rajzban és színben, azt a pompás falszőnyeget, mely Wiegand szobájában volt kiterítve. Figyelemre méltó dekoratív munka ez is, teljesen modern és

telítve nemzeti szellemmel. Kiváltképpen kiemelendő az erővel teljes szegély.

A mű kivitele a pozsonyi szövőiskolának köszönhető.

Mirkovszky Greguss Gizella, tervező művész, Budapest.

Ezüst érem, szótöbbséggel.

Nagyon ügyes rajzoló; s különféle szöveteknek — peluche bársony stb. — díszítője az égetés technikájával.

Magyarország e hölgynek, ki naturalista fölfogásával különösen a növényformákat tanulmányozta alaposan, köszönheti, hogy a pirográfia, mely többnyire csak női időtöltésként szerepel, önönmagát túlszárnyalta, és a magyar osztályban egy méltó és kedves művészeti ágként jelentkezett.

Petridesz János, tanár, Ungvár.

Ezüst érem, szótöbbséggel.

Ezen művész mint keramikus mutatkozott be.

Vázái, mondhatni a karlsruhei Läger befolyását mutatják; hatásuk nagy, bár eszközeik egyszerűek; máz alatti festés, famotivumok, túlnyomó részben jelentéktelen technika; de mindamellett ezen egyszerű és olcsó művek egy alkalmazkodó, könnyed, gyakorlatias és merész művész szellemét árulták ei.

Telcs Ede, szobrász, Budapest.

Ezüst érem, szavazatokkal arany éremre.

Nagyhírű szobrászról van szó, ki a tiszta művészetben, azaz a valódi és tulajdonképpeni szobrászaton kívül néha szabadísznek alkalmas, kis bronz és terrakotta alakokat is készít. Valóban, ezekben a parányi méretekben is elárulja a nagyszabású művész sajátos értékét. De ezeken a kis alakokon kívül néhány bronz vázát vagy amforát is kiállított, díszítve figurális kompozíciókkal, melyek mindamellett dekoratívok és nyilván mutatják, hogy mily tapsra érdemes az ő törekvése és példája.

ELISMERŐ OKLEVÉL.

Magyarországnál sem soroljuk fel mindazokat, kik elismerő oklevéllel tüntették ki. Voltak közöttük kitűnő iparosok, bútorkészítők, ércművesek, keramikusok, könyvkötők stb. Nem hiányoztak az iskolák bő és dicséretes termékei sem, főleg a budapesti Iparművészeti iskoláéi.

Ezen iparosok munkáiban, nem választva külön a művészi érzéstől, első sorban a technika tünt ki, melyre a jury, a többször említett okoknál fogva, nem terjesztette ki különösen bírálatát, és a melynek érdemei — bármennyire összefüggnek is a művészettel — alapos tanulmányt és részletes bírálatot ezen összefoglaló áttekintésben nem nyervehettek.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.

LDÖLT PÁLYÁZATOK. Sajnálatlalt látjuk, hogy utóbbi időben a pályázatok iránt való érdeklődés csökken s ismételve megessik, hogy egy-egy jól dotált pályázat meddő marad. Ilyen volt utóbb kettő is.

a) Az egyik a „Magyar Közérdek” c. folyóirat címlapjának rajzára szolt s noha viszonylag elég magas pályadíj, 400 korona volt kítüzve a pályázat föltételeinek leginkább megfelelő pályaműnek jutalmazására, a tiz pályamű között egy sem akadt, a melynek a díj kiadható lett volna. Ezért, a folyóirat szerkesztőjének illetve kiadó-jának kérésére újabb pályázatot ír ki a Társulat, a melyen a 400 korona pályadíjat minden körülmény között kiadják a pályabíróság által legjobbnak ítélt rajz szerzőjének. E pályázat november hó 30-án lejár.

b) A másik meddő pályázat az ipari munkások jutalmazására szolgáló, állami pénzjutalmakkal együtt kiadandó, *elismerő okleveleknek rajzára* szolt, a mely pályázat felett szeptember hó 5-én döntött az illetékes bíráló bizottság Czigler Győző műegyetemi tanár elnöklése mellett. A kereskedelemügyi miniszteriumot Dr. Micseh Endre, miniszteri titkár képviselte. A bizottság itt is sajnálattal konstata, hogy a beérkezett 18 pályamű között egy sem felel meg a pályázat feltételeinek, javarészők pedig kezdetleges és értelem nélküli díltáns munka. E kedvezőtlen eredmény annyival inkább sajnálni való, mert e pályázat már másodszori kihirdetés után vált meddővé, noha a pályadíj, 400 és 200 korona, elég magas volt arra, hogy hivatott művészeinket a versenyre serkentse. A bizottság javaslatára — a sürgősségre való tekintettel — a kereskedelemügyi miniszter úr közvetlen megbízás révén szerezte be a kívánt rajzot Nagy Zsigmond festőművésztől, a kinek kiválóan sikerült rajzát a társulat már fel is terjesztette a miniszternek.

c) A Trefort-émlékérem, illetőleg *plaque*-re kiirt pályázatok felett szeptember hó 30-án határozott a Társulat állandó juryje és végrehajtóbizottsága, a mely ülésen mint külön meghívott bíráló bizottsági tagok Zala György és Kallós Ede is részt vett. A beküldött nyolc pályamű közül az első 500 koronás díjat Gaal István műve nyerte, a második 300 koronás díjat pedig Berán Lajos

plaque-mintájának ítélte oda a bizottság. Ezenkívül 200—200 korona jutalmat szavaztak meg Beck Ö. Fülöp és Szirmai Antal (Páris) pályaműveinek.

d) A sportversenyeken s gazdasági kiállításokon kiadandó jutalomtárgyak modelljaira, illetőleg rajzaira kiirt pályázat október 16-án dőlt el. Beérkezett 10 művésztől 14 pályamű. Ezek között a bizottság megvásárolta 500 koronáért Betlen Gyulának gyermekalakokkal díszített kiválóan sikerült virágtartómintáját, s felhívta, hogy egy másik mintáját, mely egy talapzaton álló korcsolyázó nőt ábrázol, átdolgozza s a bizottságnak bemutassa. Ezenfelül a bizottság 200 korona jutalmat szavazott meg Mlinek Adolfnak, két pályaművén tanúsított igyekezteért s szorgalmáért.

e) A Vizcsöpp Társaság kérelmére a Társulat által hirdetett legyező-pályázat felett az illetékes bizottság, a melyben a Vizcsöpp Társaságot Neogrády Antalné képviselte, szintén október hó 16-án döntött. A pályázaton 24 művész vett részt összesen 48 pályaművel. A bizottság az első 300 koronás díjat egyhangulag Dékány Árpád halasi rajztanár terve nyomán készült csipkelegyezőnek ítélte oda. A második 200 koronás díjat nem adta ki, ellenben megvásárolta 100 koronáért Pálka Károlynak pályaművét s Révész Györgyikének rajzáért 50 korona jutalmat szavazott meg.

ÁLYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat a kereskedelemügyi m. kir. minister által rendelkezésére bocsátott alaphól a következő két pályázatot hirdeti:

I. a) Terveztessék kovácsolt fémből (vas, sárgaréz, bronz, alumíniumbronz, stb.) előállítható és gáz-, villamos vagy petroleumvilágításra való lámpa, úgy mint sírlámpa, függőlámpa, álló lámpa, falba erősíthető karos lámpa, stb.

b) A pályázat föltételeinek megfelelő legjobb művek jutalmazására két pályadíj szolgál s pedig I. díj 300 (háromszáz) korona, II. díj 200 (kétszáz) korona.

Emellett a társulat föntartja magának a jogot, hogy a pályadíjjal jutalmazott műveken kívül, a pályázó műnek bármelyikét 100 koronáért megvásárolhatja.

II. a) Terveztessenek bútorvasalások s pedig teljes készletek u. m. kulcsapaizs, pántok, forgó, fiókra való fogantyú (húzó) és hozzáillő kulcs.

b) A pályázat föltételeinek megfelelő legjobb pályaművek díjazására két pályá-

díj szolgál és pedig I. díj 200 korona, II. díj 100 korona.

Emellett a társulat fentartja magának a jogot, hogy a pályadíjakkal jutalmazott műveken kívül, a pályázó művek bármelyikét 60 koronáért megvásárolhatja.

Általános határozatok, amelyek mindkét pályázatra érvényesek:

a) A tervezeteket természetnagyságú rajzban vagy plasztikus mintában lehet elkészíteni. Különös súlyt helyez a társulat arra, hogy a tervezett lámpa illetőleg bútorkészítés nagy tömegben olcsón előállítható legyen. Ezért ne túldíszített, cifra terveket készítsenek a pályázók, hanem egyszerűeket, amelyek mellett, hogy teljesen eredetiek, ötletesek és célszerűek, a jogos művészi igényeknek is megfelelnek. Kíváncsok, hogy a tervező a nemzeti jelleget megfelelően kifejezésre juttassa.

b) A pályadíjjal jutalmazott és megvásárolt műveknek tulajdonjoga beleértve a korlátlan sokszorosítási jogot, a Magyar Iparművészeti Társulatot illeti meg.

c) A pályázaton kizárólagosan magyar állampolgár vehet részt.

d) Pályázni lehet névvel vagy jelíggel levéllel.

e) A pályázatot a M. Iparművészeti Társulat végrehajtó bizottsága és állandó juryje együttes ülésén dönti el.

f) A pályázat 1904. évi február hó 5-én déli 12 órakor jár le, amikor a pályaműveket be kell küldeni a Társulat titkári hivatalának (Budapest, IX., Üllői-út 33—37).

g) A Társulat valamennyi pályaművet három napig kiállítja az országos iparművészeti múzeumban.

h) A Magyar Iparművészet szerkesztősége a pályázó művek bármelyikét lapjában reprodukálhatja.

Budapest, 1903. november havában.

*A Magyar Iparművészeti Társulat
elnöksége.*

NEMZETI KASZINÓ EX-LIBRIS PÁLYÁZATA. A Nemzeti Kaszinó által f. é. március havában egy könyvtárjegy (ex-libris) beszerzése iránt hirdetett pályázat, bár a résztvevő művészek és a beküldött pályaművek számát tekintve mutat föl eredményeket, a mennyiben 43 tervezőtől 84 drb. pályamű érkezett be, művészi

szempontból azonban meddő maradt, miért is a kiküldött albizottság f. évi június hó 9-én tartott ülésében elhatározta, hogy a cél megvalósítása végett újabb pályázatot hirdet.

Pályázati feltételek:

1. Terveztessék egy könyvtárjegy (ex-libris), mely a Nemzeti Kaszinó könyvtárának minden egyes kötetébe fog bera-
gasztatni, tehát annak tulajdonjogát fejezze ki egyszerűen, érthetően s mindamellett művészi eszesen. Figyelembe vevendő ennél az, hogy a Nemzeti Kaszinó gróf Széchenyi István által 1837-ben oly célból alkotott egyesület, miszerint az a hazai társadalmi életnek központját képezze. A könyvjelző felirata: „A Nemzeti Kaszinó könyvtárából“ legyen.

2. A pályázaton csakis magyar honpolgár vehet részt.

3. Pályázni lehet névalírással vagy jelíggel levéllel.

4. A pályázatot Berzeviczy Albert, Vécsey Tamás, Radisics Jenő urak és Ilk Mihály egyleti titkárból alkotott bíráló bizottság fogja eldönteni.

5. A jogos művészi igényeknek és a pályázat feltételeinek megfelelő pályamű díja 300 (háromszáz) korona.

6. A pályadíjjal jutalmazott műnek korlátlan tulajdonjoga, beleértve a kizárólagos sokszorosítási jogot, a Nemzeti Kaszinót illeti meg.

7. A pályázat 1903. december hó 20-án déli 12 órakor jár le. Ezen a határidőn túl beérkező pályamunkák nem vehetnek részt a pályázaton. A pályaművek az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum könyvtárába adandók be.

8. Figyelemmel arra, hogy a pályanyertes mű 3 féle nagyságban fog sokszorosíttatni, a pályázók felhivatnak, hogy az iránt is nyilatkozzanak, hogy tervezetüket milyen méretekben kellene elkészíttetni, hogy az a lehető legjobban érvényesüljön.

9. Valamennyi pályamű legalább 8 napig az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeumban ki lesz állítva.

*A Nemzeti Kaszinó
kiküldött albizottsága.*

SZAKIRODALOM.

MINTALAPOK IPAROSOK ÉS
IPARISKOLÁK SZÁMÁRA.

A kereskedelemügyi magyar kir. miniszter megbízásából kiadja a Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest. Szakbizottság közreműködésével szerkeszti Ráth György, mint a Magyar Iparművészeti Társulat elnöke. Új folyam I. (IX.) — I., II., III. és IV. füzet. A Magyar Iparművészeti Társulat most küldte szét a folyó évtől kezdve kiadásában megjelenő művészeti vállalatnak első négy füzetét, a melyben legkiválóbb tervezőink újabb munkáit bokrétába kötve mutatja be a magyar közönségnek. Mint ezekből látni való, a társulat új vállalatának szerkesztő bizottsága, kifogástalan, túlnyomóan színes reprodukciókban, valamint a szükséges természetes nagyságú részletrajzokban oly becses, eredeti anyagot közöl, a melynek nemcsak a címben kifejezett szakörök vehetik hasznát, hanem abból inspirációt meríthetnek a tervező művészek s okulhat a nagyközönség. Az eddig felkarolt bútort-, vas-, fonó- és szövőiparon kívül e füzetekben a díszítő falfestés és az ékszerészetkörébe tartozó jeles mintáknak változatos sorozatát találjuk, sőt ezeken kívül, a prospektus szerint a Mintalapok az agyagművességre és a bőrdíszművességre is ki fognak terjedni, úgy, hogy e mű idővel eredeti módon fejlesztett iparművészeti motívumoknak és alakzatoknak gazdag tárházává fog válni. A most megjelent négy füzet közli Nagy Sándornak síkdiszítványait, hímzésre és szövésre való több tervét, Vigand Edének (konyha), Vas Bélának (leányszoba, fogadócsarnok), Undi Mariskának (gyermekszoba), Faragó Ödönnek (könyvszekrény), Menyhért Miklós (garçonszoba, hálószoba), Pálinskás Béla (ebédlő- és hálószoba), ifj. Bodon Károly (hálószoba), Bodor Aladár (hálószoba) bútorterveit, Pálka Károlynak, Nagy Lázárnak, Hazay Aladárnak, Raduly Jenőnek, Hanslitschek

Edének és Szödy Szilárdnak faldiszítványait, Györgyi Géának (rácsozatok, ajtórács, fűtőtestburkolat), Menyhért Miklósnak (lámpa), Forreider és Schillernek (szoborállvány), kovácsolt és domborított fém munkákra való terveit, Dékáni Árpádnak remek varrott csipkéit, Kriesch Aladárnak csomózott szőnyegjét. A könyomással készült színes lapok az Athenaeum, a fénynyomású (s szintén részben színes) lapok Divald Károly, a színes autotypiák Weinwurm Antal műintézetének becsületére válnak. A legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe e nagyjelentőségű jeles művet, a mely nemcsak tartalmának magas színvonalánál, de olcsóságánál fogva, külföldön is ritkítja párját. Egy teljes évfolyamnak (6 füzet 10—10 mintalappal és összesen mintegy 30 nagy részletrajzzal) előfizetési ára 20 korona. Előfizetéseket elfogad a Magyar Iparművészeti Társulat titkári hivatala. Fenntartjuk magunknak, hogy a mű becses anyagából időnkint szemelvényeket közöljünk.

MŰVÉSZETI KÖNYVTÁR címen Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cég kiadásában s Koronghi Lippich Elek miniszteri osztálytanácsos szerkesztésében igazán hézagpótló vállalat indult meg, mely a képző művészetnek nálunk eddig parlagon heverő mezejét van hivatva virágos kertté varázsolni. Hogy ebben a kertben színdús és értékes virágok fognak nyílani, arra nézve úgy a szerkesztő egyénisége, mely közoktatásunk nagyjelentőségű művészi reformjaival oly szorosan egybeforrott, mint a kiadó cég ismeretes áldozatkészsége elegendő biztosíték, s reméljük, hogy a magyar olvasóközönség, mely a külföld hasonló vállalatait oly szívesen fogadta, a velük minden tekintetben egyenrangú honi termékeket is kellőképp méltányolni fogja. A vállalatnak eddig három kötete látott napvilágot: Divald Kornél, Éber László és Meller Simon szakkörökben előnyösen ismert fiatal tudósaink tollából, a kik egyforma lelkesedéssel és szeretettel oldották meg feladatukat. — Divald könyve, Budapest művészete a török hódoltság előtt címen, eleven képben csoportosítja azokat a maradványokat és írásbeli följegyzéseket,

melyek viharos múltú fővárosunknak e korbéli műalkotásaiból: templomok, margitszigeti zárdá, budai várak stb. fönmaradtak s melyeket úgy a szerző, mint a hazai kutatók egész sora lankadatlan buzgósággal napfényre derített. — Éber könyve Donatellónak, a renaissance szobrászat első nagy mesterének alakját rajzolja, a művész egyéniségéhez méltó, erőteljes vonásokban. Sok tudással, finom megfigyelő tehetséggel s mélyen járó analízáló képességgel fölfegyverkezve oldotta meg Éber feladata legfontosabb s legnehezebb részét: mint elevenednek meg Donatello vésője alatt a középkori ábrázolás megmerevült formái, mint izmosodnak valódi husból és vérből való alakokká a gótikus templomok szűk fülkéiben sorvadozó bábok. — Tárgya természeténél fogva sokkal változatosabb, színűsőbb kép tárul elénk Meller könyvében, mely a renaissance egyik legsokoldalúbb geniusát, Michelangelot mutatja be az olvasóknak. Változatos élete folyásával kapcsolatban ismerteti mint szobrászt, festőt és költőt, igaz művészlélekre valló szavakkal jellemezve a műveket és sok lendülettel fordítva a szonettek, melyek a gazdag illusztratív anyagot mindenkép méltó módon egészítik ki. — Befejezésül a könyvnek tipografiai kiállítását kell kiemelnünk, mely Hornyánszky Viktor műintézetét dicséri. A kötetek ára füzve 6—8 kor., kötve 8—10 korona. Tízkötetes sorozat előfizetési ára 80 K. Az egyes kötetek bővebb ismertetésére, amennyiben azok tartalma lapunk körébe vág, alkalomadtán még visszatérünk.

—s. —l.

Z ÉPÍTŐ-MŰVÉSZET TÖRTÉNETE. I. kötet; az ókor: Egyiptom, Káldea, Babilon, Asszír, Kis-Ázsia, Fönícia, Izrael, Perzsia, India, Kína, Japán, Görögország, Etruria, Róma. Ókeresztény építés, Izlam. — Kabdebo Gy. szerkesztése mellett irták többen. 1000 szövegközi ábrával és 64 külön táblán 100 melléklettel. Kiadja a Magyar mérnök- és építészegylet Budapesten, 1903 nagy 8°, 464 oldal. Ára kötve 24 korona.

A magyar szakirodalomban esemény számba ment, a mikor nemrégiben ez a munka megjelent, és valóban elismerésre méltó vállalkozás volt a mérnök- és építészegylet részéről, hogy a munkát létrehozta. A ki ismeri művészeti szakirodalmunk szegénységét, a ki tudja, hogy ezen a téren egészen a külföld irodalmára

vagyunk utalva, az ennek a szép kiadványnak csak örülhet, s kétségtelen, hogy az érdeklődő magyar közönség szívesen veszi a magyar nyelvű első e fajta nagyszabású munkát. Első tekintetre is megnyeri a szemlélő tetszését, s ezt egyrészt a szép nyomás, másrészt az illusztráció minősége és gazdagsága okozza. De a behatóbb szemlélet is előnyökre akad, a mit főleg annak lehet tulajdonítani, hogy gyakorlati építőművész emberek munkája van előttünk s nem pusztán szobatudósoké. Ezt pedig meg kell becsülni. Mert bizonyos, és sokszor beigazolt tapasztalás, hogy az ilyféle tanulmányok szélesebb körben való elterjedését leginkább az akadályozta és akadályozza, hogy a rendelkezésre álló kézi és egyéb könyvek minden gyakorlati érzék nélkül voltak és vannak megírva. És akárhányszor lemondunk a lelkesedéssel megkezdett tanulmányról, mert útmutató könyvünk írójának ridegsége lehűti, elveszi kedvünket és nagyot akarárásában nem tudjuk követni. Inkább engedünk valamit a nagy tudományosságból, a nagy alaposságból és teljességből, csak ez a nagy tudományosság meg ne foszszon tanulmányunk élvezetétől. Ezért kell megbecsülni a jó vezetőt.

Hogy munkánk egyes fejezeteinek írói, mint gyakorlati építőművészek szakismeret tekintetében jó vezetők, azt el kell ismerni. Igaz, önálló kutatást ne keressünk ebben a könyvben. Írói nem kutató tudósok. Sőt a mit irtak, az nem is „új“. Csakhogy a földolog nem is az, hogy mit kutattak és mit nem, vagy hogy munkájukban mi az új, hanem az, hogy ezt a már sokszor megírt anyagot a magyar olvasóközönség szükségletéhez képest, hogyan irták meg. Erre pedig azt mondhatni, hogy jól, áttekintést nyújtó módon irták meg. S itt ki kell emelni mindjárt azt is, hogy mivel, mint a gyakorlat embereinek az írás nem is mesterségük, mégis úgy stilus, mint világosság és magyarság tekintetében is munkájukra nagy gondot fordítottak.

Dicséreteink ellenében azt, hogy az illusztrációknak több mint fele más munkából van véve, felhozni nem szabad. Mert először is valamennyi — ezer — képet újra készíttetni mit sem használt volna, másodszor pedig sok — szám szerint 428 — jó kép úgyis külön e munka számára készült, a mi magyar kiadói viszonyainkat tekintve, magában véve is figyelmet érdeklő jelenség. Fel lehet hozni továbbá azt is, hogy egyik-másik

rész tudományosság szempontjából nem a legkiválóbb. Erre csak azt feleljük, hogy ezzel szemben a könyvnek annyi előnye és jelentékeny része van, hogy ezek magukban véve is a könyvnek oly értéket biztosítanak, hogy kisebb, jelentéktelenebb dolgok nem igen nyomnak a latban.

Egy dolog azonban van, a mihez komolyan sző fér. És ez a könyvnek felosztása. Az Ó-kor kötetébe került ugyanis az ó-kori művészeteken kívül még Kelet-Ázsia egész építő-művészete: egész Kína, egész Japán, valamint India és Perzsia és idekerült a régi amerikai építő-művészet, továbbá az Iszlám — vagy a hogy itt nevezik az Iszlám — is; és végre még az Ó-keresztény építészet is. Ez a felosztás kétségtelenül szokatlan és több tekintetben megfámadható; azonban pedig nincs eléggé indokolva.

Azonban még elismeréssel említjük föl a munka végén lévő bő tárgymutatót és irodalmat, azonkívül a fejezetek élén áttekintő tartalom-jegyzékeket, valamint a szövegnek margójegyzeteit, mint mind-megannyi célszerű dolgot.

Teljesen céltalan lenne, ha ezen a helyen részletekkel, azoknak ismertetésével fárasztanók olvasóinkat, és céltalan is lenne, ha a munka egyes fejezeteit és azok szerzőit dicsérőleg külön kiemelnök. Ezt nem tesszük. Úgy, a hogyan a munka valamennyi közreműködő részéről nagy gondnal és szeretettel készült, a mi majd minden lapján meglátszik és kiérzik: azonképen szeretjük elismerésünket leróni egyaránt valamennyi szerzőnek és a szerkesztőnek; a kik, azt bátran mondhatni: nagy munkát végeztek az építő-művészet történetének magyar nyelvű eme megírásával.

Igen óhajtható, hogy a tervbe vett II-ik, a középkori, és a III-ik, az újkori építő-művészetet tárgyaló kötet minél előbb napvilágot lásson. S őszintén kívánjuk, hogy eme első kötetnek általános sikere buzdításul szolgáljon a hivatott szerzőknek munkájuk folytatására.

Csízik Gyula.

 ALTER ORTLIEB: Moderner Schmuck. Berlin, Karl Koch, 1903. 16 színes lap. Körülbelül félszáz ékszerterv gyűjteménye e kiadvány. Egy lépéssel közeledik a franciás kecsességhez a Van de Velde-féle szigorú ékszerek formáihoz képest; de az egyenes vonalak, a keresetten egyszerű formák erőltetett uralma még mindig érez-

hető nyomot hagyott rajtok. Színben már sokkal elevenebbek, mint formában és ha minden tervezete Ortliebnek szép kövekkel vagy jó zománcmunkával való-súl meg, akkor hatását sem fogja el-tévesztetni.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

SZT. LOUISI VILÁGKIÁLLÍ-TÁS magyar csoportjának ügyében újabban a következőket jelenthetjük: A magyar csoport hivatalos képviselőjével a kereskedelemügyi miniszter megbízta *Dr Szögyény Györgyöt*, a minisztérium newyorki kereskedelmi szaktudósítóját, a ki egyuttal a Magyar Iparművészeti Társulatnak is képviselője. Szögyény már el is utazott Szt. Louisba, hogy a hely kérdését véglegesen elintézzze. Továbbá megbízta a miniszter a Magyar Iparművészeti Társulatot, hogy a magyar csoportot rendezze. Még el nem döntött kérdés az, vajjon az iparművészet a képzőművészettel *együtt* a művészetek csarnokában (Art) lesz-e, vagy attól külön, a külön-féle iparok csarnokában (Manufactures). Ez azonban nem elvi kérdés, hanem csupán attól függ, vajjon kaphat-e még elég helyet a magyar csoport, amelyen az iparművészet a képzőművészettel együtt elfér. Minden esetre öröndetes és helyes, hogy a kiállítás tervezete az iparművészetet belefoglalja a művészet fogalmába, a mi eddig csak elvétve történt, s szabad választására bízza a kiállítónak, vajjon a művészet csarnokában, vagy a kézműipar departement-jában akar-e szerepelni. A magyar csoport installációjának tervezésére a Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége öt oly művészt szólított fel szűkebb pályázatra, a kik e téren már eddig is jeles munkákat alkottak s így a kellő tapasztalattal bírnak. Nevezetesen: Bálint és Jámbor építészeket, Faragó Ödönt, Horti Pált, Maróthi Rintel Gézát és Vigand Edét.

A kiállítás európai biztosa, Thomas W. Cridler, az Egyesült-Államok volt külügyi államtitkára, nov. hó 20-án érkezett Budapestre, hogy a magyar kormányral és a magyar csoport rendezőivel értekezzen. *A kiállítás már 1904.*

április harmincadikán megnyílik s a szállítás is hat hetet vesz igénybe; tehát mindazok, kik a jelölt kereten belül kiállítani szándékoznak, újból felhivatnak, hogy ebbeli elhatározásukat minél előbb tudassák a Társulattal, mely a szükséges előmunkálatok befejezése után legott kibocsátja a hivatalos bejelentő íveket.

 EMZETKÖZI KIÁLLÍTÁS MILÁNÓBAN. 1905-ben, a Simplon-alagút megnyitó ünnepélyével kapcsolatban Viktor Emánuel király védősége alatt világkiállítást rendeznek az olaszok Milanóban, mely a következő szakosztályokból áll: 1. közlekedésügy és léghajózás; 2. tengeri hajózás; 3. emberbaráti intézmények (főleg munkásvédelem); 4. iparművészet; 5. díszítő művészet és 6. képzőművészet. Az utolsó szakosztály kivételével, melyben csakis olasz művészek vehetnek részt, valamennyi nemzetközi. A kiállítás pénzügyi eszközei teljesen kielégítők, a mennyiben a legkiválóbb cégek eddig már negyedfél millió lírát jegyeztek, még pedig másfél milliót mint fond perdut, kettőt mint esetleg visszatérülő részvényeket. A milánói kiállítás tehát magánvállalat s a torinói kiállítással ellentétben, a 10 lira beírási díjon fölül még aránylag magas helypénzt, 10 lírát négyszögméterenként, követel a kiállítóktól. Részvételre a magyar állam is kapott meghívást s a vallás- és közoktatásügyi miniszter az Iparművészeti Társulatot bizta meg a kérdés tanulmányozásával és javaslat-tétellel.

 HALOTTI CÍMEREK kiállításának előkészülete meglehetősen előrehaladott állapotban van már. Az Iparművészeti Múzeum tavasszal fogja rendezni e művészeti és művelődéstörténeti szempontból érdekes kiállítását. Sok becses anyagot nyújtanak úgy a magánosok, mint a régibb intézetek, különösen pedig az egyházak.

 MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT választmánya 1903. évi október hó 5-én ülést tartott Ráth Gy. elnöklése mellett.

Jelen vannak: Czigler Győző és Szalay Imre alelnökök, Györgyi Kálmán vezértitkár, Ágotai Lajos, Beck Dénes, Faragó Ödön, Fischer Ignác, Gelléri Mór, Gyömrői Manó, Horti Pál, K. Lippich Elek, Kriesch Aladár, Mattekovits Sándor, Morelli Gusztáv, Nádler Róbert, Pap Henrik, Róth Miksa, Vig Albert.

Távolmaradását kimentette: Fittler Kámill, Forster Lajos, Péterffy Lajos, Radisics Jenő, Thék Endre és Zsolnay Miklós.

A jegyzőkönyvet vezeti: Czákó Elemér titkár.

Elnök üdvözlí az egybegyülteket s megnyitja az ülést.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Ágotai Lajos vál. tagot kéri fel.

Vezértitkár utalva a választmánynak régebbi határozatára, mely szerint felhatalmazta az elnökséget, hogy sürgős esetekben szakbizottság meghallgatásával intézkedhetik, jelenti, hogy a kereskedelemügyi miniszter két ízben kért sürgős véleményt a társulattól s az elnökség azt szakbizottságok közbejöttével felterjesztette. Az egyik Hawlik Károly bécsi lakosnak államsegélyért benyújtott kérvényére vonatkozik, aki mintarajzoló és kártyaverő műtermet akar állítani. A társulat a kérelem elutasítását ajánlotta, minthogy az iparművészeti iskola elég ügyes tervezőt képez, aki a gyárakat s szövőműhelyeket szükségelt mintarajzokkal elláthatja, a mintakártyakészítés pedig oly egyszerű mesterség, hogy azt bárki néhány hét alatt megtanulhatja. E végből azt ajánlotta a miniszternek, hogy az iparművészeti iskolából kikerült ilyen ügyes tervezőknek megfelelő ösztöndíjat adjon, hogy a szövészet technikáját s a kártyaverés mesterségét is megtanulhassák s amennyiben önálló műtermet akarnak nyitni, nekik kártyaverő gépet is rendelkezésre bocsásson.

Helyesléssel tudomásul vették.

A másik véleményes jelentést a társulat Koválszky Sarolta állami segélyt tárgyaló kérvényére adta és pedig a kérelem meleg pártolásával.

A lakberendezési kiállítást a megnyitás óta október 4-ig 11654 fizető látogató tekintette meg, ezeken kívül iskolák, testületek s a társulat tagjai ingyen látogatták a kiállítást igen szép számban. Továbbá a kereskedelemügyi miniszter által a kiállítás tanulmányozása végett ösztöndíjban részesített vidéki szakiskolai tanárok a mellett, hogy ingyen látogatták a kiállítást, szakszerű vezetésben részesültek. Október hó 4-ig beléptidíjából befolyt 4775.70 korona.

Tudomásul vették.

Ezzel kapcsolatosan az egyes kiállítók részéről a kiállítási költséghez kötelezett járulék akként számítandó ki, hogy az összes költségből a jövedelem leszámítatván, a hiányt az illetőkre az elfoglalt terület arányában kivettetik.

Az idei karácsonyi kiállítás rendezésére felkéri a bizottság Maróthi Rintel Gézát, a bíráló bizottsághoz pedig megválasztja Czakó Elemért, Faragó Ödönt, Györgyi Kálmánt, Horti Pált, Kriesch Aladárt, Nádler Róbertet, Pap Henriket és Vigand Edét.

Vezértitkár jelenti, hogy az ez évi karácsonyi kiállításra 54 kiállító jelentkezett már, köztük 19-en szobaberendezést óhajtanak kiállítani.

Tudomásul szolgál.

Elnök bejelenti, hogy a lakberendezési kiállítás alkalmából tervezett társas utazások egyikét sem lehetett rendezni, minthogy az erre vonatkozó engedély oly föltételekhez volt kötve, amelyek mellett az előírt minimális létszámú utazócsoportok nem voltak összehozhatók.

Tudomásul szolgál.

Vig Albert hivatkozva a szegedi kiállítás sikerére, ajánlja, hogy a társulat más vidéki városokban is rendezzen kiállításokat. Arra való tekintettel is, hogy a f. é. költségvetésben ily vidéki kiállításokra ugyan 4000 koronányi összeg van előirányozva, de a budget elintézése még mindig függőben van.

A választmány egyelőre kimondja, hogy a karácsonyi kiállítás anyagából esetleg több vidéki városban kiállítás lesz rendezendő.

Az elnök utalva a választmánynak régebbi határozatára, amely szerint módja kerestessék annak, miként lehetne a kiállítások alkalmából egyes lapokban megjelenő s a közönséget félrevezető oly közleményeknek elejét venni, melyek megfizetett reklám jellegével bírnak, örömmel jelenti, hogy Gelléri Mór vál. tag a kiállítási ismertetésekkel visszaélő lapokkal szemben illetékes helyen, az Otthonban akciót indított s remélhető, hogy ennek nyomán módot találnak a mostani visszaélések meggátlására. Eme fellépésével Gelléri a társulat régi óhaját is teljesítette.

A választmány tagjának, Gelléri Mór kir. tanácsosnak, az elnök által kiemelt fellépéseért köszönetet szavaz.

Ezzel kapcsolatosan Györgyi vezértitkár bemutatja a Technologiai Lapok f. évi 15. számát, amely hazai üvegfestészetünk érdemes művelőinek mellőzésével reklámszerű s a közönség félrevezetését célzó cikkben ismertett egy új vállalatot. Egyúttal bejelenti, hogy ezt az ügyet a társulat lapjában is szóvá teszi.

Tudomásul szolgál.

Titkár bemutatja a Mintalapoknak nyo-

más alatt levő 4 füzetének anyagát s jelenti, hogy egyszerre mind a 4 füzet jelenik meg. Tudomásul szolgál.

Az elnök sajnálattal jelentette be, hogy Magyarországnak a st.-louisi közkiállításban való részvételének ügye az obstrukció következtében beállott politikai viszonyok miatt megrekedt s félő, hogy amikor az állapotok odáig tisztulnak, hogy a kormány e kérdésben dönthet, már késő lesz s Magyarország egyáltalán elmarad erről a kiállítástól, noha ahhoz fontos politikai és nemzetgazdasági érdekek fűződnek, főleg pedig elejtjük a kiállítással azt az erkölcsi támaszt s buzdítást, amelyet kívándorlott véreink nemzeti önállóságunknak e kiállításban való megtetszésével nyertek volna. Pedig az előkészítés ügye meglehetősen előrehaladott fokon állott volt. A magyar osztály költségvetését egyébként felterjesztette az elnökség a minisztériumokhoz. Ezenfelül Cziedlerrel, a st.-louisi kiállítás európai megbízottjával és Yvessel, a képzőművészeti csoport elnökével Budapesten való tartózkodásuk alkalmával a társulat elnöksége érintkezésbe lépett és a felmerülő kérdéseket teljesen tisztázta.

Tudomásul szolgál.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium sürgősen véleményes jelentést kívánt az 1905. évi milánói nemzetközi kiállítás dolgában. Minthogy ekkor a kiállítás iparművészeti osztályának részletes programja még nem volt megállapítva, az elnökség előzetesen bejelentette, hogy a társulat e kérdésben csak akkor foglalhat állást, ha arra nézve és egyéb tekintetben megkapja a kellő tájékoztatást. Egyszersmind azonban kifejezést adott abbéli nézetének, hogy alig hiszi, hogy közvetlenül a turini világkiállítás után, egy magyar csoport egykönnyen szervezhető lesz e kiállításon.

Tudomásul szolgál.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium a f. évi november havában megnyíló szentpétervári ötvös- és ékszerészkiállításra felhívja a társulat figyelmét s erre nézve véleményes jelentést kíván. Az idő rövidsége és a kiállításon való részvétellel járó nagy költségek miatt a választmány lemond arról, hogy e kiállításra önálló magyar csoportot szervezen, hanem körlevelet intéz az érdekelt művészi iparosokhoz, amelyben tájékoztatja őket a kiállítás felől, rájuk bízván, vajjon részt vesznek azon vagy nem.

Haraszi József bronzöntő sokszorosítás végett kölcsön kéri a társulattól a tulaj-

donában levő kis plasztikai modelleket s ennek fejében a tiszta haszon 5°/_o-ját ajánlja föl a társulatnak jutalékképen.

A választmány elvben elfogadja az ajánlatot s a végleges szerződés részleteinek megállapítására fölhatalmazza az elnökséget.

A kereskedelemügyi miniszter felhívására az általa ajánlott művezetőket a társulat legnagyobb készséggel helyezte el egyes kiválóbb műhelyekben tanulmányozás végett.

Tudomásul szolgál.

A legutolsó ülés óta a rendes tagok száma 60-al szaporodott. Az alapító tagok közé pedig 1, Margulit Gyula földbírtokos lépett be, 200 koronával.

Tudomásul szolgál.

A Trefort plaketta-pályázat zsürije két szobrászművész közbenjöttével döntött a beérkezett munkák fölött. A pályázat szép sikerrel járt, amennyiben ennek révén két új jeles tehetség érvényesült. Nevezetesen Gaal István, aki az első díjat és Beran Lajos, aki a II. díjat kapta.

Örvendetes tudomásul szolgál.

Faragó Ödön indítványt tesz egy érem alapítására, amellyel a társulat azokat a vevőket tüntesse ki, akik vásárlásaikkal a magyar iparművészet fellendülésére nyújtanak segítő kezet.

Róth Miksa ezt az indítványt oda kívánja módosítani, hogy az érmet ne vevők, hanem olyan kereskedők kapják, akik a magyar iparművészetnek csinálnak nagyobbarányú forgalmat. Czigler, Matlekovits, Szalay és mások hozzászólása után, Gelléri indítványára Róth és Faragó javaslatát kiadták a végrehajtó bizottságnak javaslatétel végett, amelynek üléseire az indítványozók is meghívandók.

ORSOLÁSI BAZÁRT rendez a Magyar Iparművészeti Társulat a váci-utca 9. sz. házban (Nemzeti Szálloda), a melyben sorsolásának nyereményeit kiállítja és karácsonyi ajándékoknak alkalmas iparművészeti tárgyakat árusít. A bazár december 1-én megnyílik. Ajánljuk t. olvasóink figyelmébe.

ALPÍTÓ TAGJA lett a Magyar Iparművészeti Társulatnak a Magyar Jelzáloghitelbank, 500 korona alapítvánnyal.

J TAGOK. F. évi augusztus hó 28-ika óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába:

Augenfeld M. Miksa nyomdai művezető Gyoma, Blaskovits Irén Budapest, Blanner Viktor műasztalos Budapest, Balogh Kálmán Budapest, Beer Arthur gyáros Budapest, Bruna Rezső műasztalos Tőke-Terebes, Balázs Ivánné Német-Elemér, Berán Lajos szobrászművész Budapest, Bányay Zsigmond gyógyszerész Budapest, dr. Berényi Sándor ügyvéd Budapest, Bogdány Lajos mérnök Budapest, Bojovits György műasztalos Budapest, Bell P. szobrász Nagy-Szeben, Czillinger Kálmán Alsó-Komána, Connert Richard technikus Prag, Danzer Lipót díszítő-festő Budapest, Dosa Lukács Budapest, Dokupil Gyula elektrotechnikus Nyíregyháza, Eisele Gusztáv bánya-gondnok Vashegy, Edvi Illés Aladár festő-művész Budapest, Farkas Sándor gyógyszerész Érsekújvár, Flesch Miksa Budapest, Grünfeld H. József és fia műasztalosok Kolozsvár, dr. Gyomlay Gyuláné Budapest, Glas Lipót címfestészeti műterem Budapest, Gerő Béla uradalmi számtartó Tápió-Györgye, Gaál István szobrászművész Budapest, Gábory József építész Budapest, Hüttner Brunó gyáros Besztercebánya, Haraszi József broncöntő, Budapest, ifj. Hollós Gyula tanár Győr, Halasy Géza építész Budapest, dr. Hoványi Géza takarékpénztári vezérigazgató Nagyvárád, Kéry Gyula Budapest, ifj. Király Sándor építész Nyíregyháza, Korom József műasztalos Budapest, Kovács Róbert Budapest, Kulhanek Antal műasztalos Budapest, Kallos Ede szobrászművész Budapest, Katzer József építész Budapest, pákai Kölber Fülöp kir. kereskedelmi tanácsos, udv. kocsi-gyáros Budapest, Kreutle Ferenc kereskedő Budapest, Kecskeméti m. kir. áll. főreáliskola Kecskemét, Knopp Rezső műasztalos Nagy-Szeben, László Henrik takarékpénztári számfelítő Budapest, Mauthner Lajos Budapest, Muhics Sándor Erzsébetfalva, Melocco Péter gyáros Budapest, Mihalcz Ákos ref. lelkész Magyar-Valkó, Mód Lajos építész Budapest, özv. Marsovszky Endréné szül.: báró Böklín Hedwig Budapest, dr. Malonyay Dezső Budapest, K. Nagy Lajos gymnasiumi rajztanár Székelyudvarhely. Otta Róbert Budapest, Pongrácz Jenő építészeti rajzoló Deés, Polner Zoltán ügyvédjelölt Gödöllő, Pethes Pál kir. közjegyző Jász-Apáthi, Reich Mór kárpitos Budapest, Rosenthal Hermann Budapest, Resofszy Viktor okl. mérnök Budapest, Rosenberg Emil Budapest, Székely Gyula szobrász Budapest, ifj. Szentiványi József Miske, Schmidt Miksa szijgyártó Budapest, Szent-Iványi Gyula Budapest, Spitz Jakab csillárgyáros Budapest, Staffner Sebestyén vésnök Szeged, Sauer Pál felső ipariskolai tanár Budapest, Szabó József műasztalos Budapest, Tolnai Gyula Budapest, Tatai gymnasium Tata, Ucsnay Ernő polgármester Trencsén, dr. Vajda Adolf ügyvéd Budapest, Végh Ernő Budapest, Wertheim Pál uradalmi bérlő Székesfehérvár. Összesen 76 új tag.

